

Sto rokov

Dejiny Reformovanej kresťanskej cirkvi
na Slovensku
od osamostatnenia po súčasnosť

Sto rokov

Dejiny Reformovanej kresťanskej cirkvi
na Slovensku
od osamostatnenia po súčasnosť

Ústredie kultúry a osvety RKC na Slovensku

2023

Vydavateľ: Ústredie kultúry a osvety
Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku

Názov: Sto rokov
Dejiny Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku
od osamostatnenia po súčasnosť

Zodpovedný redaktor: Alfréd Somogyi

Redaktori: Zsolt Buza, Zsolt Czinke, Attila Lévai, Jákób Széles,
Ferenc Tömösközi, Attila Petheő

Tlač: Marián Györky, MS PRINT - Michaľany

Rok vydania 2023.; 1. vydanie

ISBN: 978-80-89964-29-1

*„Len sa rozpomeňte na prvé dni,
keď ste po osvietení prestáli veľký boj v utrpení”
(Hebr 10,32)*

*S vďakou Bohu,
s úctou k pamiatke našich predkov,
s dobrou nádejou pre našich potomkov...*

Vydanie knihy podporili BETHLEN GÁBOR ALAP, Ústredie kultúry a osvety
Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku a so svojou výskumnou prácou
Katedra historických vied Reformovanej teologickej fakulty
Univerzity J. Selyeho a Teologický inštitút J. Calvína.

© Autori

© Ústredie kultúry a osvety Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku

---

Obsah

<i>Alfréd Somogyi</i>	
Obdobie v rokoch 1918-1923	11
<i>Alfréd Somogyi</i>	
Zákonodarná synoda v Leviciach v roku 1923	26
<i>Alfréd Somogyi</i>	
Vzťahy medzi cirkvou a československým štátom v období po levickej synode	39
<i>Béla Harsányi</i>	
Bratislavská synoda v roku 1928	44
<i>Ibolya Szamborovszky Nagy, Ferenc Radvánszky</i>	
Výhľad na Podkarpatsko v medzivojnovom období 20. toročia	55
<i>Alfréd Somogyi, Ibolya Szamborovszkyné Nagy</i>	
O biskupoch medzivojnového obdobia 20. ročia	59
<i>Attila Petheő, Ferenc Tömösközi</i>	
Cirkevné školstvo v období medzi dvoma svetovými ojnami	63
<i>Vilmos Galo</i>	
Vnútoraná misia a obrodné hnutia v období 1918-1945	68
<i>Zsolt Czinke</i>	
Cirkevná tlač v období medzi dvoma svetovými vojnamí	76

<i>Alfréd Somogyi</i>	
Obdobie Organizačného výboru	84
<i>Zsolt Buza, Ladislav Csoma</i>	
Bratislavská synoda v roku 1951, reorganizácia cirkvi a obdobie biskupstva Imricha Vargu (1953-1980) a obdobie biskupstva Žigmunda Horvátha (1984-1988)	98
<i>Zsolt Buza</i>	
Obdobie biskupstva Eugena Mikóa (1988-1996)	115
<i>Géza Erdélyi</i>	
Obdobie biskupstva Géza Erdélyiho	121
<i>László Fazekas</i>	
Obdobie biskupstva Lászlóa Fazekasa	126
<i>Róbert Géresi</i>	
Súčasnosť - doba biskupstva Róberta Géresiho	131
<i>Juraj Brecko</i>	
Ako sa rodili slovenské senioráty?	140
<i>Attila Lévai, Attila Petheő</i>	
Vzdelávanie reformovaných teológov na Hornej Zemi	153
<i>Attila Lévai, Attila Petheő</i>	
Cirkevné školstvo od roku 1989 po súčasnosť	159
<i>Kinga Süll</i>	
Cirkevná hudba od roku 1989 po súčasnosť	163

<i>Miklós Kiss</i>	
Firesz - Zväz mladých reformovaných	171
<i>Tímea Czinke</i>	
Fireszke - detská misia	173
<i>Zsuzsanna Tóth</i>	
O krok bližšie - Rómske misijné úsilie v rokoch 2009 až 2022	176
<i>Éva Antala</i>	
Väzenská misia od roku 1999 po súčasnosť	178
<i>Juraj Brecko, Mária Géciová, Jaroslav Széles</i>	
Založenie a služba Re-Mi-Dia (2005-2023)	181
<i>Éva Fritz Beke</i>	
Oficiálna tlač reformovanej cirkvi od druhej svetovej vojny po súčasnosť	187
<i>Szilárd Haris, Alfréd Somogyi</i>	
Diakonia Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku od roku 1989 po súčasnosť	192
<i>Attila Palcsó</i>	
Zahraničné vzťahy našej cirkvi od roku 1989 po súčasnosť	198
<i>Alfréd Somogyi</i>	
Záverčné slovo	210
O autoroch knihy	211

Alfréd Somogyi

Obdobie v rokoch 1918-1923

Pomyselný rozhovor...

Ozvalo sa zaklopanie, potom sa otvorili dvere a do pracovne vstúpil mladý muž.

- Dobrý deň, pán biskup!

- Dobrý deň, syn môj, István. Nevidel som Vás od leta. Čo tu robíte?

- Pán biskup, som tu - ako by som povedal - v polooficiálnej záležitosti...

- No! Čo nového na ministerstve? Čo má môj bývalý kaplán oficiálne, alebo polooficiálne so mnou?

- Ide o našu cirkev. Konkrétne je čas uviesť veci na pravú mieru. Tento dočasný, vlastne žiadny status quo nie je dobrý pre nikoho.

- Ale môj syn! Čo je potrebné objasniť? Mierová zmluva ešte nebola podpísaná. Len vaši šéfovia na ministerstve stále hovoria o Československu. Som biskupom Predtisského dištriktu a časť našich zborov, ako aj náš biskupský úrad tu, v Košiciach, sa nachádza na území okupovanom Čechmi. To však ešte nie je konečný stav! Nemám o čom rokovať s okupačnou mocou, kým sa veci vo veľkej politike nevyriešia.

- Ale platy duchovných, uznanie cirkvi štátom, vzťahy so štátom...

- Syn môj! Kým sa nepodpíše mierová zmluva, nemám ani s kým a ani o čom rokovať! Máme tu tisícročný uhorský štát a máme tu našu štyristo ročnú maďarskú reformovanú cirkev. Tie sa nedajú len tak prepísať a zmiesť zo stola ťahom pera!

- Napriek tomu všetkému by som však chcel jasne povedať, že československý štát je pripravený prijať a uznať reformovanú cirkev za predpokladu, že...

- Za predpokladu, že...?

- Ak sa reformovaná cirkev v Československu vytvorí samostatnú cirkevnú organizáciu a oddelí sa od Reformovanej cirkvi v Uhorsku.

- To neprichádza do úvahy, synku! Ako môžete hovoriť o rozdelení našej cirkvi na dve časti?

- Nejde o rozkol, ale o prispôbenie sa k danej situácii. Žijeme v nových časoch! Československo preberá všetky záväzky, ktoré Uhorské kráľovstvo udelilo cirkvám. Reformovaná cirkev môže v Československu fungovať rovnako, ako fungovalo v Uhorskom kráľovstve.

- Fungovalo? Ale predsa sme tu! A naša cirkev je živá a zdravá a stále funguje!

- Áno, ale staré uhorské kráľovstvo sa skončilo. Mierové rokovania posilnia súčasné hranice a existenciu Československa budú akceptovať všetci. Aj cirkev sa tomu musí prispôbiť!

- Nie je to tak, syn môj! Naša cirkev z Božej milosti je tu stále a žije. A my sme neoddeliteľnou súčasťou tisícročného štátu, ktorý nemožno len tak vymazať z mapy!

- Svet sa zmenil, pán biskup! Pri všetkej úcte, ale vo svete a v našej krajine nastanú ďalšie zmeny a cirkvi sa im budú musieť prispôbiť. Napríklad by bolo dobré, keby cirkev vytvorila slovenský seniorát pre slovenských reformovaných.

- Synku! Premýšľajte o tom, čo hovoríte! Neučili ste sa na teológii, že reformovaná cirkev je cirkev postavená zdola, ktorá žije vo svojich zboroch? V tomto prípade nie biskup alebo synoda vytvára senioráty, ale samostatné cirkevné zbory. So slovenskými bratmi žijeme v mieri už stáročia. Je ich málo a akceptovali, že ich senior je Maďar. Vo svojich zboroch počúvajú Božie slovo v slovenčine, ale je ich tak málo, že by nedokázali udržať samostatný seniorát...

- Bolo by to však dôležité pre dobré vzťahy so štátom. Je tu nová situácia a nejde o to, aby sme sa usadili v Maďarsku, ale o budovanie dobrých vzťahov s novým československým štátom. Pre reformovaných žijúcich v Československu by bolo tiež dôležité, aby boli lojálni voči československému štátu. Pán biskup! Nemali by sme sa obzerať späť na Budapešť alebo na Debrecín, ale dopredu na Bratislavu. A nebolo by zlé, keby sa väzby s Maďarskom prerušovali pomaly a jemne. Dovoľte mi, aby som sa vyjadril jasne: ministerstvo očakáva, že prerušíte všetky väzby a styky s Maďarskom!

- Nevieš, o čom hovoríš, István!

- Ale viem, pán biskup! Naša cirkev musí byť reformovaná cirkev na Slovensku! Bratislava veľmi dobre vie, že reformovaná cirkev je maďarská cirkev. Preto očakáva, že farári a učitelia zložia prisahu vernosti štátu a budú rešpektovať zákony Československa.

- Syn môj! Vidím, že sa už nemáme o čom rozprávať! Povedzte svojim šéfom v Bratislave, že som stále predtiským biskupom, že 492 zborov a 333 farárskych staníc, ktoré sú teraz pod československou okupáciou v Podunajsku, tu a v Podkarpatskej Rusi, stále patrí reformovanej cirkvi v Maďarsku. A kým nebude podpísaná a ratifikovaná mierová zmluva, nemám s okupantmi o čom diskutovať! Boh ťa žehnaj, syn môj!

- Je mi ľúto, že to vidíte takto, pán biskup! Odovzdám váš odkaz, ale veci sa mohli vyvinúť inak. Požehnanie a pokoj.

Mladý muž pevným krokom opustil miestnosť. Dvere sa za ním zabuchli o niečo hlasnejšie. Biskup sa za ním nepozrel, ale hľadel na svoj stôl a myšlienky mu vírili. Paríž, kde veľmoci rokujú od januára, ale Maďarsko sa k tomu už takmer deväť mesiacov nemal možnosť vyjadriť sa. Beneš, prezentoval územné nároky Československa už vo februári. Nikto to nemôže brať vážne! Na druhej strane, ešte na jar Česi a Rumuni spoločne obliehali Miškolc. Preto biskupský úrad zostal v Košiciach. Čo sa stane s týmto svetom? Títo komunisti tu boli so svojou červenou armádou. Prišli na Hornozemsko, ale koncom júna opustili naše regióny a stiahli sa. Medzitým sa organizovala národná armáda, začiatkom leta boli zvrhnutí Béla Kun a pred tromi týždňami Miklós Horthy zložil v prítomnosti arcivojvodu Jozefa prisahu najvyššieho veliteľa... Situácia sa môže vyvinúť obojstranne. Ó, môj Pane! Ako dobre by bolo vidieť udalosti zajtrajška jasnejšie!

Asi takto sa uskutočnilo stretnutie predtiského biskupa Kálmána Révésza s ministerským delegátom Štefanom Štundom, 8. septembra 1919 v Košiciach. Štunda predtým vyštudoval reformovanú teológiu v Sárospataku a bol kaplánom biskupa Révésza. V roku 1919 rezignoval a stal sa štátnym zamestnancom v Bratislave, na ministerstve. A tak v tento skorý jesenný deň prišiel v tejto funkcii do Košíc, na biskupský úrad.

Je to už takmer rok, čo bolo vyhlásené Československo a českí legionári vpochodovali do severného Uhorska, na Hornozemsko. Doba zmeny hraníc, takmer ochromila reformovanú cirkev.

Čas akoby sa zastavil...

Akoby reformovaná cirkev neverila, že sa to všetko môže stať...

Akoby čakali, kedy sa z tohto sna prebudia...

István Németh, zadunajský biskup, informuje v januári 1919 farárov dištriktu o pridelení štátneho príspevku na ošatenie zo svojho úradu z Komárna. Išlo ešte o dotáciu v korunách od ministerstva kultúry v Budapešti. Československo bolo vyhlásené tri mesiace predtým a českí vojaci už obsadili Bratislavu. Českí legionári kontrolujú aj maďarské mestá: Komárno, Lučenec a Košice, ale finančná pomoc pre cirkev ešte stále prichádza z Budapešti...

Boli to chaotické, neprehľadné časy.

V Komárne most Alžbety bránili československí vojaci a 1. mája tvrdo zakročili proti „oslobodzovateľom“, ktorí prichádzali z juhu, cez Dunaj. Nikto z nich neprežil...

V Lučenci v tých istých dňoch československý inšpektor školstva rozoslal učiteľom na maďarských školách výpovede: „...neovládajte slovenský jazyk, aby ste mohli efektívne vyučovať na slovenských školách. Preto Ministerstvo školstva a národnej osvety v Prahe nepotrebuje Vaše ďalšie služby a prepúšťa Vás z učiteľského miesta. Ak máte nejaké nároky, obráťte sa na maďarskú vládu, ktorá Vás umiestnila do slovenského okresu bez znalosti jazyka ľudu. 31. júna pozastavujem vyplatenie Vašej mzdy.“ Takto sa začali naše cirkevné a školské sťažnosti, ktoré sa v prvej polovici 20. storočia len stupňovali. Z cirkevnej korešpondencie vieme, že farári a učители boli v tejto situácii v úzkych. Prišlo štátne nariadenie, aby každá škola predplatila noviny „Vestník“, ale v reformovaných školách nikto nevedel po slovensky. A že sa má zaobstarať československý erb, vlajka a obraz prezidenta Masaryka a treba zaviesť slovenčinu v školskej agende. Reformovaný učiteľ v Diakovciach píše biskupovi, že „sme dostali naraz 11 uznesenia od krajského inšpektora z Trnavy, no všetky listy sú v slovenčine a mi ani slovo nerozumieme, že čo chcú. Nereagovali sme na tieto listy“. Členovia cirkevného zboru z Moče sa pýtajú seniora, že „Čo máme robiť? Je naša autonómia pozastavená?“

Prvé kontakty

Československý štát oficiálne kontaktoval reformovanú cirkev už v septembri 1919. Išlo o stretnutie biskupa Kálmána Révész a Štefana Štundu, tajomníka ministerstva a neskôr vládneho radcu, v Košiciach 8. septembra. Štunda tu dal jasne najavo, že československý štát uznáva autonómiu reformovanej cirkvi, uznáva úradujúcich predstaviteľov cirkvi, uznáva maďarský charakter cirkvi a je pripravený naďalej vyplácať štátnu pomoc, ktorú dostávala reformovaná cirkev zatiaľ z Maďarska. Ale československý štát absolútne očakáva, že reformovaná cirkev na okupovaných územiach sa zorganizuje ako samostatná cirkev, t. j. že založí samostatnú Reformovanú cirkev v Československu, a že jej pastori zložia prísahu vernosti československému štátu. „Štundovi som odpovedal, že toto všetko neprichádza do úvahy, kým nebude ratifikovaná mierová zmluva, pretože patríme do telesa maďarskej reformovanej cirkvi a nemôžeme sa od nej odtrhnúť, kým sa súčasná okupačná moc nestane našou legitímnou najvyššou autoritou“ čítame odpoveď biskupa Révész v správe biskupa za rok 1919.

V novembri 1919 cirkevný radca ministerstva, Ján Šimkovič, písomne informoval biskupa Révész a o požiadavkách štátu. Kálmán Révész v odpovedi zopakoval, že do ratifikácie mierovej zmluvy nemožno hovoriť o splnení podmienok štátu.

V druhej polovici roka 1919 sa okrem vyplácania rodinných prídavkov zastavilo vyplácanie štátnej pomoci reformovaným farárom a učiteľom. Neboli vyplácané kongruy, t. j. štátne príspevky a farári a učители zostali bez platu.

Začalo sa vyhľadovanie reformovanej cirkvi.

Prerušenie vzťahov s Maďarskom znamenalo obrovskú zmenu nielen vo vzdelávaní teológov, a učiteľov, ale aj v cirkevnej správe. Štát urobil všetko pre to, aby tieto väzby prerušil. Pre reformovanú komunitu na okupovaných územiach to nebola jednoduchá situácia. Treba povedať, že aj cirkevná administratíva bola pomalá, takže v mnohých prípadoch sa reformovaní na okupovaných územiach cítili v postoji a správe maďarských cirkevných úradov odstrčení a odsunutí na vedľajšiu koľaj. Nitriansky farár László Sedivý, sa 21. septembra 1920 v liste seniorovi Károlyovi Pataymu sťažoval, že 1-2. septembra bol v Pápe, aby vyzdvihol finančnú pomoc, ale nič sa mu nepodarilo vybaviť. V tom čase naši farári už rok nedostali kongruu, štátnu dotáciu k platu. „Prípád dolárovej pomoci je markantným príkladom toho, ako ich hlava tam nebolí za nás“ píše v liste. V súvislosti s nezávislosťou píše že „musíme prijať horký liek, ak nič iné nepomôže. Ak len to môže zachrániť naše životy, potom nie je ospravedlnenie pre akúkoľvek diskrimináciu na jednej či druhej strane. Musíme to urobiť, pretože v tejto chvíli to inak nejde. Za Dunajom by mali právo proti tomu protestovať len vtedy, keby sa včas postarali o našu existenciu a prostriedky na ňu by nám už odovzdali do rúk“.

Skôr než by niekto považoval autora tohto listu za príliš materialistického, kto veľmi má rád peniaze, treba poznamenať, že László Sedivý živil šesťčlennú rodinu z mesačného cirkevného platu 100 korún, pričom jeho týždenná služba zahŕňala aj výchovu 80 reformovaných študentov zo 16 osád Nitry a okolia. Od jesene 1919 mu československý štát odobral voľný železničný lístok a neplatil mu ani hodiny náboženskej výchovy. Mesačné cestovné na vlak predstavovalo mu 267 korún. Rodina duchovného žila z pôžičiek.

Časom bolo čoraz jasnejšie pre predstaviteľom cirkvi, že táto situácia nebude len dočasná. Zásadný význam v tomto smere malo podpísanie Trianonskej zmluvy 4. júna 1920.

Prvé rokovania medzi československým štátom a reformovanou cirkvou

Dňa 30. júla 1920 sa v Bratislave konalo informačné stretnutie, na ktorom sa biskup Kálmán Révész nezúčastnil. Môžeme predpokladať, že jeho neúčast bola spôsobená aj jeho osobným presvedčením, ale na druhej strane osoba biskupa už nebola vhodná a prijateľná pre predstaviteľov československého štátu. Biskup Zadunajského dištriktu - István Németh - bol v roku 1919 z Československa vyhostený. Naložili ho do člna v Komárne a jednoducho ho „pretlačili“ cez Dunaj.

Na tomto bratislavskom stretnutí teda nebolo zastúpenie našej cirkvi na biskupskej úrovni. István Németh nechal namiesto seba delegáta Károlya Patayho, farára Dolného a Horného Seča, seniora Tekovského seniorátu, ktorý sa spojil s bratislavskými úradmi, pretože bolo treba niečo vybaviť. Duchovným boli zastavené platy a učiteľom mzdy, zastavená pomoc, odobraté občianstvo a deportácie si vynútili „príhovor“. Révész z Košíc sa na tieto udalosti v Zadunajsku nepozeral s láskou. Už po podpísaní mierovej zmluvy, v auguste 1920, napísal svojmu zástupcovi Istvánovi Pálóczimu Czinke, farárovi v Rimavskej Sobote, že *„Som toho názoru, že nezačnem organizačné práce, ale počkám, kým ma k tomu ministerstvo vyzve“*. Vo svojom liste sa ani nepýta na výsledok rokovania. Ale konštatuje, že *„sľubov bolo veľa, som si istý, ale pochybujem, že sa pretavili do hmatateľnej reality“*. V závere listu informuje svojho zástupcu, že v septembri 1920 sa presťahuje do Maďarska.

Putá cirkevného „protokolu“

Kálmán Révész, biskup Predtisského dištriktu, sa skutočne presťahoval do Miškolca a poveril Istvána Czinkeho Pálócziho správou cirkevných záležitostí. Naša reformovaná cirkev, teda zostala bez biskupa, bez cirkevného správcu. Boli tu však dvaja zodpovední ľudia: poverení biskupmi, ktorí síce videli situáciu inak, ale v skutočnosti nemohli nič urobiť.

Poverení funkcionári - Károly Patay a István Czinke Pálóczii - nemohli konať lebo stáli v ich ceste tri prekážky.

Prvou bolo, že československý štát sa snažil podporiť vznik nezávislej reformovanej cirkvi aj tým, že poverených predstaviteľov nepovažoval za legitímnych partnerov na rokovaniach. V Bratislave viackrát zaznelo, že *„my s poverencami nevyjednávame, nech si zvolia svojho biskupa“*.

Druhý dôvod nazvem vnútorným dôvodom cirkvi. Časť reformovanej cirkvi na území Československa nebola jednotná v otázke: ako postupovať

ďalej? Boli tu tí, ktorí opustili svoje pôsobisko a presídlili sa do Uhorska, a tí, ktorých štátne orgány vyhнали. Boli aj takí, ktorí by okamžite založili samostatnú reformovanú cirkev, zložili by aj prísahu vernosti a urobili ústupky vo všetkom, čo súviselo s vyplácaním štátnej pomoci. A boli aj takí, ktorí na základe historickej minulosti jednoducho odmietali prijať a uznať, že hranice im nad hlavami nakreslili veľmoci. Existujúci systém cirkevnej samosprávy nebol naklonený ani biskupským poverencom. Nemohli pripravovať a prijímať dôležité rozhodnutia, pretože existovali cirkevné štruktúry, samozrejme, hlavne v Uhorsku, ktoré sa obsadzovali a fungovali prostredníctvom cirkevných volieb. Vznikajúca štátna hranica sa nezhodovala s hranicami reformovaných dištriktov. Napríklad menšia severná časť Zadunajska bola pripojená k Československu, ale to neznamenalo, že by sa tam mohli zvolávať a konať oblastné seniorálne, alebo dištriktálne valné zhromaždenia. V Maďarsku to všetko bolo možné. 22. septembra 1920 sa konalo valné zhromaždenie Zadunajského dištriktu v Pápe, ale tunajší delegáti sa nemohli naň zúčastniť, pretože jednoducho nedostali povolenie na prekročenie hranice: nedostali pas. István Pálóczii Czinke, ako zástupca biskupa, a Károly Patay ako poverený zástupca biskupa, sa síce snažili plniť svoje povinnosti, ale narazili na ťažkosti aj tam, kde ich nečakali. Biskup István Németh v liste napísanom v auguste 1920, teda už po podpise v Trianonskom paláci, ale ešte pred ratifikáciou, dôsledne oslovuje Patayho ako pána seniora a píše: *„Skutočnosť, že som Vás, ako staršieho seniora poveril konať za mňa vo veciach, ktoré si vyžadujú biskupskú administratívu, nepotvrďuje zmenu Vášho právneho postavenia. Keďže tu nie sú dva Zadunajské dištrikty, nie sú tu ani dva biskupské úrady. Takže napís „od Reformovaného biskupského úradu Zadunajska“ v záhlaví obálok a hlavičkových papierov nepoužívajte! Používajte - ak veľmi chcete - „úrad zástupcu biskupa“*. Presídlený biskup tiež vyčíta seniorovi, že viedol informatívne rozhovory a korešpondenciu s predstaviteľmi československého štátu na tému vyplácania štátnej kongruy pre farárov. Biskup István Németh píše: *„Je mi veľmi ľúto, že zatiaľ čo ja vyvíjam maximálne úsilie na získanie finančných prostriedkov, aby som sa vyhol závislosti, Vy ste rozhodli pre opačný postup. Prosím Vás, aby ste od toho upustili“*. Z listu celkom prirodzene vyplýva, že biskup István Németh, sa považoval seba samého aj za biskupa pripojených častí k Československu. A nebolo na tom nič zvláštne, bola to tak. Ale pravda bola, že z Maďarska nemal žiadny vplyv na život reformovanej cirkvi v Československu. Nemal ani hodnoverné informácie o tom, čo sa deje v každodennom živote v Komárňanskom

a Tekovskom senioráte, ktoré boli pripojené k Československu. V liste píše, že sa dohodne s československými úradmi, len mu treba povedať, na ktorý úrad má napísať...

Tretím problémom bola postava Istvána Pálócziho a Károlya Patayho. Najmä ich úcta k biskupovi. Nedokázali urobiť žiadne kroky za chrbtom biskupa, pritom videli veľmi jasne a čisto, že čo by bolo treba. Títo dvaja si úzko dopisovali. Videli a cítili, že skôr či neskôr budú musieť podniknúť ťažké kroky. Pálóczi v auguste 1920 napísal Pataymu: *„Je isté, že po podpísaní mierovej zmluvy nemôžeme naďalej schovávať hlavu do piesku a so založenými rukami čakať na pečené holuby, ale s pevnou láskou k našej viere a k nášmu národu musíme pohnúť a kormidlovať strokotanú loď našej cirkvi. ... Po Révészovom presťahovaní sa do Miškolca, ma ako zástupcu biskupa zo zákona poveril správou cirkví v slovenskom predtíšskom dištrikte a prípadným rokovaním s československými úradmi. Toto poverenie sa teda začne vykonávať až vtedy, keď sa Révész presťahuje do Miškolca. A do Miškolca pôjde až v septembri, takže dovtedy on má na starosti všetky cirkevné záležitosti“*. Z toho všetkého je zrejmé, že ľudia, ktorí mohli konať, nečakali, ale prísne dodržiavali cirkevný poriadok a cirkevnú disciplínu. Nechceli nikoho obchádzať, nechceli predbiehať veci a organizovať sa nelegitímne. Zároveň ich spisy a listy ukazujú, že boli oveľa realistickejší ako ich biskupi.

Prípravy na založenie nezávislej reformovanej cirkvi, memorandá

Podmienkou československého štátu bolo, aby bola založená nezávislá reformovaná cirkev v Československu. Toto bolo aj napísané, ale počas neformálnych stretnutí zástupcovia štátu opakovane ústne uviedli, že osobnou predstavou ministra je, aby nezávislá reformovaná cirkev bola jednotná a pozostávala len z jedného dištriktu. Myšlienka „jeden dištrikt - jedna cirkev“ rezonovala aj po vzniku tzv. Pridunajského a Predtíšského dištriktu. Pálóczi Czinke, píše Pataymu v januári 1921: *„Chcel by som poznamenať - ak som to ešte nenapísal -, že zjednotenie všetkých reformovaných na Slovensku do jedného dištriktu sa v ministrovom liste nespomína, ale Štunda, ktorý list priniesol do Košíc, živým slovom zdôraznil, že to bolo ministrovým pevným želaním. A keď som sa ho opýtal prečo, nevedel na to odpovedať. Hovoril niečo také, že je to najmä z úsporných dôvodov, a že aj luteráni majú len dva dištrikty, takže nám, ktorých je o polovicu menej ako luteránov, stačí jeden“*.

Károly Patay navrhol, aby všetky tri dištrikty vymenovali svojich zástupcov a aby sa táto delegácia stretla a prediskutovala ďalší postup. Pataymu dobre poradil László Sedivý, farár z Nitry, ktorý videl situáciu

takto: *„Slepá nádej, márna nádej, úplne beznádejná je budúcnosť, o ktorej nám hovoria; bude našou záhubou, ak sa vzdáme riadenia svojho osudu a prijmeme úlohu bezútešnej pasivity“*. Nie náhodou ide o ostrý slovný obrat. Sedivý bol jedným z mála, ktorí niekoľkokrát prekročili štátne hranice, a v lete a na jeseň 1920 sa najmenej trikrát stretol s biskupom Istvánom Némethom v Maďarsku. Uvedomil si, že už ďalej nemôžu čakať. Pataymu napísal o svojich dojmach: *„Som trochu znepokojený konzervatívnym zmýšľaním biskupa Németha a jeho zaujatým postojom k našej situácii, že by sme nemali robiť žiadne kroky smerom k rokovaniam s vládou a že by sme nemali nič žiadať ani prijímať“*.

Zodpovední predstavitelia cirkvi - Czinke Pálóczi a Patay - sa domnievali, že by sa mali obrátiť na prezidenta republiky a oboznámiť ho so stanoviskom reformovanej cirkvi. Tento dokument sa pripisuje Istvánovi Pálóczimu Czinke a je nesporné, že štýl a úprava memoranda sú poctou Pálócziho literárnym schopnostiam. Základný materiál však nepochádza od neho. Na archívnom dokumente, ktorý mohol byť podkladom pre Memorandum, nie je uvedený autor ani dátum. Rukopis a štýl však patria Lászlóvi Sedivému, nitrianskemu farárovi. Názov dokumentu je „Návrh na organizáciu, správu a inštitucionálne usporiadanie reformovaných cirkví na okupovaných územiach Československa a na riešenie otázok, ktoré vyvolali zmenené pomery“. Návrh, ktorý vznikol pravdepodobne v lete 1920, načrtáva hotovú cirkevnú štruktúru. Dva dištrikty, pričom na západe by boli 4 senioráty a na východe 4 alebo 5 seniorátov. Na čele dištriktov by stáli administrátorskí biskupi a generálny kurátori, a konvent by bol nahradený konzistóriom, zloženým z 12 členov volených priamo presbyterátmi. Návrh obsahuje ustanovenia o konaní cirkevných volieb, spomína otázku výchovy teológov a učiteľov, potrebu zriadenia tlačiarne, naliehavosť platenia kongruy, otázku financovania cirkvi a dôležitosť existencie reformovaného oddelenia na ministerstve. Otázky uvedené v spomenutom návrhu sa opakujú v texte memoranda.

Text prvej verzie Memoranda teda pripravil Károly Patay s použitím bodov z návrhu Lászlóa Sedivého, pravdepodobne pre spoločné zasadnutie spoločného výboru dištriktov, dňa 8. septembra 1920. Text musel predtým niekoľkokrát prediskutovať s Istvánom Czinke Pálóczim. Výmena listov v januári 1921 dokazuje, že tomu tak skutočne bolo. Pálóczi informuje Patayho, že Memorandum sa niekde stratilo na pošte, preto teraz posiela ďalší exemplár, aby sa dorazilo ešte pred valnom zhromaždením Zadunajského dištriktu, aby valné zhromaždenie mohlo ho prerokovať. Ako píše:

„Nie je v ňom nič nové, obsahuje v podstate to isté, čo Memorandum, ktoré ste vypracovali, ale je rozšírené o naše sťažnosti a oblečené do slávnostnejšieho štýlu“.

Memorandum si nejako žilo vlastným životom. Existovalo niekoľko verzií. Prvé, už autentické kópie sú podpísané 8. septembra 1920. Signatármi sú predsedovia Predtisského dištriktu: biskup István Pálóczi Czinke a generálny kurátor Géza Lukács. Tento dokument prijal valné zhromaždenie Predtisského dištriktu. Károly Patay však už predtým poslal do Bratislavy skoršiu verziu Memoranda. Štátne orgány vyjadrili nesúhlas s Memorandom už na jar 1920. Farár János Soós, zo zboru Žihárec, po rokovaní v Bratislave v marci 1920 napísal Pataymu, že štátne orgány považujú Memorandum za unáhlený krok, keďže v cirkvi ešte neexistuje žiadna organizácia. Vyčkávanie a odkladanie nebolo dobrou taktikou. Píše, že „určite sme urobili veľkú chybu, že sme otáľali, teraz nám hovorí tak trochu zo zúbka“. Z listu je jasné že ministerstvo dokonca namietalo proti tomu, že Patay podpísal Memorandum ako biskup Zadunajska, hoci tento región je len časťou Zadunajska, a podľa ministerstva nie je legitímnym biskupom, ale len zástupcom biskupa, alebo povereným biskupom.

V memorande bola hlava štátu informovaná, že:

- reformovaní ľudia sú pokojnými občanmi v právnom rámci československého štátu;
- cirkev nie je spolitizovaná a nebude sa zapájať do straníckej politiky, pretože cirkev má iné poslanie;
- po vydaní tolerančného patentu podala Maďarská reformovaná cirkev pomocnú ruku českým evanjelikom a teológovia zo Sárospatku odišli hlásať Božie slovo do Čiech. Práve v takúto vzájomnosť naša cirkev v novej situácii dúfa;
- trváme na svojich jazykových a náboženských právach zaručených mierovými zmluvami;
- trváme na autonómii nášho cirkevného školského systému;
- zmenou hraníc prišla naša reformovaná cirkev o svoju dôchodkovú inštitúciu, o inštitúciu starostlivosti o vdovy a siroty, o národný verejný fond, o svoje nadácie a o všetky finančné zdroje, ktoré zostali v Uhorsku.
- na území našej cirkvi neexistujú žiadne teologické akadémie a školy na výchovu učiteľov;
- Spojené protestantské gymnázium v Rimavskej Sobote bolo znárodnené, čím naša cirkev prišla o svoju jedinú strednú školu;

- miestni úradníci porušujú autonómiu našej cirkvi, najmä zasahovaním do života cirkevných škôl;
- štátne orgány nerešpektujú cirkevné postupy a oslovujú farárov a učiteľov priamo, obchádzajúc cirkevných orgánov;
- už dva roky farári a učители nedostávajú svoje štátne príspevky, ktoré sú oprávnené;
- farári na dôchodku, ako aj vdovy a siroty po farároch, nedostávajú žiadne dávky;
- reformovaná cirkev chce spravodlivé a rovnaké zaobchádzanie: to, čo dostávajú ostatné cirkvi, by mala dostávať aj reformovaná cirkev, a to tak vo finančnej podpore, ako aj prostredníctvom štátnej podpory cirkevných inštitúcií: teológie, vzdelávania učiteľov a škôl;
- cirkev by mala mať možnosť používať maďarský jazyk v komunikácii so štátom;

Memorandum sa končí týmto odkazom prezidentovi Masarykovi: „Pán prezident! Obetovali ste život na obranu práv a sebaúcty svojho národa. Takáto duša pochopí aj našu dušu. S dôverou zverujeme do Vašich rúk obranu našich práv“.

Memorandum bolo zaslané do Prahy. Odpoveď prišla od Ministerstva kultúry z Bratislavy. V nej sa okrem iného uvádza, že štát poskytne:

1. úplnú rovnoprávnosť s ostatnými cirkvami a v oblasti cirkevného života autonómne práva, ktoré boli garantované štátnymi zákonmi počas Uhorského kráľovstva;
2. úplnú slobodu náboženstva a bohoslužieb, pričom v Predtisskom regióne bolo by treba zriadiť jeden slovenský seniorát. Všetky bohoslužby v slovenských cirkevných zboroch nech sa konajú len v slovenčine a dvojazyčné zbory mali by mať farára, ktorý ovládal oba jazyky;
3. autonómne cirkevné zákonodarstvo pri zachovaní najvyššieho práva dozoru zo strany štátu;
4. slobodnú voľbu farárov na základe vnútorného právneho poriadku cirkvi;
5. v otázke vzdelávania teológov ministerstvo trvá na svojom doterajšom stanovisku, že farárom v Československu sa môže stať len ten, kto ukončil ôsmu triedu strednej školy a absolvoval stredoškolské štúdium na území Československa.

6. k používaniu jazykov ministerstvo odpovedalo, že „jazyk úradnej komunikácie s národnostnými menšinami s inými jazykmi upravuje vnútroštátny zákon“;

7. v súvislosti s možnými krivdami reformovanej cirkvi sa uviedlo, že cirkev a jej inštitúcie sú chránené zákonom. Sťažnosti by mali byť predložené spolu s dôkazmi a potom ich príslušný orgán prešetrí;

8. „Vláda Československej republiky poskytla farárom a inštitúciám reformovanej cirkvi všetky pomoci, ktoré poskytla vláda bývalého Uhorského kráľovstva. Za to, že duchovní a inštitúcie reformovanej cirkvi doteraz nedostali pomoc, o ktorú žiadali, sú zodpovední výlučne tí - a práve oni sú považovaní za zodpovedných zo strany reformovaného duchovenstva -, ktorí zabránili organizácii reformovanej cirkvi na Slovensku, hoci len dočasne, pretože ak reformovaná cirkev na Slovensku nemala svojich zástupcov, vláda nemala s kým rokovať a komu oznámiť svoje rozhodnutia“. V ďalšej časti príslušnej odpovede sa dozvedáme, že v štátnom rozpočte sú zahrnuté aj výpomoci reformovanej cirkvi, a to na roky 1919, 1920 aj 1921 vo výške 2 175 000 korún ročne. Ak reformovaná cirkev nesplní podmienky, ktoré jej uložila vláda Československej republiky, a ak nebude môcť tieto podpory v priebehu roka dostať, stratí ich dňom 31. decembra 1921. Ministerstvo jasne uviedlo, že pre vyplatenie podpory platia tri podmienky:

- a. aby bola cirkev samostatne organizovaná na základe nových synodálnych zákonov ako samostatná cirkev, nezávislá od Reformovanej cirkvi v Uhorsku;
- b. aby jej farári a kurátori na všetkých úrovniach cirkevnej správy zložili prisahu vernosti Československej republike;
- c. aby sa v Predtisskom dištrikte zriadil samostatný slovenský seniorát.

9. Pokiaľ ide o cirkevné školstvo, v odpovedi ministerstva sa uvádzalo, že ak by naša cirkev bola organizovaná, úplne nezávisle od Uhorska, jej školy a učitelia by mali všetky autonómne práva, aké majú ostatné cirkvi v Československu.

Odpoveď v mene ministra podpísal vládny radca Ján Šimkovič.

A ešte jedna vec poznačila koniec 20. a začiatok 21. rokov, a to vznik dvoch dištriktov.

Zriadenie Slovenského predtisského dištriktu

Dňa 31. júla 1920 uverejnili Bratislavské noviny správu, že na Slovensku bola založená samostatná reformovaná cirkev. Táto správa bola okamžite popretá internými komunikačnými kanálmi cirkvi. Prišla však jeseň, a prebiehali valné zhromaždenia seniorátov. Kým východná časť cirkvi bola ochotnejšie prijať vznik samostatnej reformovanej cirkvi na Slovensku a zloženie prisahy vernosti, v západnej časti cirkvi tieto dve požiadavky narazili na vážny odpor farárov. Príčiny tohto názorového rozdielu spočívali pravdepodobne (aj) v sociálnych rozdieloch medzi regiónmi.

Ustanovujúce valné zhromaždenie Predtisska sa konalo 21. decembra 1920 v Košiciach. Pálóczi už vopred informoval o tom svojho kolegu Patayho. Píše, že „musíme sa toho ujať sami, lebo som zistil, že sa o nás nikto nestará. Od nikoho nedostaneme ani len slovo povzbudenia. Možno vám Štunda povedal, že termín, ktorý sme dostali o zástave, bol len výmysel, len strašenie. Že do 30. novembra budú mať prednosť tí, ktorí zložia sľub. Minister sa touto otázkou ani nezaoberal. Ale u nás $\frac{3}{4}$ farárov v senioráte Ung, napriek napomínaniu svojich predstavených, sa ponáhľali k županovi v Užgorode a už zložili sľub“. Najdôležitejším rozhodnutím v Košiciach bolo, že valné zhromaždenie vyhlásilo vznik dištriktu. Pálócziho správa stručne sumarizuje udalosti takto: „splnili sme všetky želania ministra: zorganizovali sme sa ako samostatný dištrikt pod názvom „Predtisský dištrikt reformovaný na Slovensku“, zhromaždenie ma zvolilo za riadneho biskupa a Gézu Lukácsa za riadneho generálneho kurátora. Samozrejme s dočasným mandátom, a poverilo farárov a učiteľov, aby zložili sľub vernosti“.

Od tohto momentu v korešpondencii medzi Istvánom Czinke Pálóczim a Károlyom Pataym vidno, že už zvolený biskup Predtisska, chcel urýchliť udalosti aj v Zadunajskom dištrikte. Tam však situácia nebola taká jednoznačná ako v Predtisskom dištrikte.

Vznik Pridunajského dištriktu

V dištrikte nebola jednota v otázke nezávislosti od maďarskej cirkvi. Kým farári v Tekovskom senioráte uprednostňovali samostatnosť, farári v komárňanskom senioráte skôr odmietali túto myšlienku a boli pasívne rezistentní. Túto druhú líniu posilnil aj biskup István Németh, ktorý v januári 1921 poslal Károlyovi Pataymu dlhý list. V ktorom ho nabádal k vytrvalosti a zdôrazňoval dôležitosť jednoty. Napísal: „Bolelo by ma, keby niekto povedal: ja patríam k Pavlovi, a ja k Petrovi, a ja k Apollovi. Bolesťou dušou pýtam: či sa Kristus rozdelil medzi nami, maďarskými reformovanými?“

Dňa 26. októbra sa konalo valné zhromaždenie Komárňanského seniorátu. Tu sa rozhodlo, že *„keďže naše cirkevné zbory, ich farári, manželky farárov a siroty, ako aj celá verejnosť našej cirkvi je spojená duchovnými a materiálnymi záujmami rôzneho druhu, ako aj zväzkami jednoty, dôchodky farárov a ústavy sociálnej starostlivosti o vdovy a siroty spolu so všetkými ich fondmi sa nachádzajú v Budapešti, ako aj „verejný fond“, ktorý podporuje chudobných v cirkvi, všetky tieto inštitúcie budovala cirkevná verejnosť a duchovenstvo celé desaťročia, zväčša z vlastných grošov, a stále ich udržiava, pričom ich právo na ne by sa násilnou odľukou mohlo ľahko spochybníť a s najväčšou pravdepodobnosťou by sa stratilo. Preto kým sa tieto záležitosti nevyriešia a nevyriešia pokojnou cestou, nemôže valné zhromaždenie vyhlásiť odľuku a organizáciu do samostatnej cirkvi“.*

Toto rozhodnutie delegáti potvrdili ešte raz, na valnom zhromaždení Komárňanského seniorátu 26. januára 1921. Valné zhromaždenie dištriktu však rozhodnutie seniorátu zrušilo.

Deň po valnom zhromaždení seniorátu 27. januára sa konalo dištriktuálne valné zhromaždenie v Komárne. Nitriansky farár László Sedivý sa odvolal proti príslušnému rozhodnutiu komárňanského seniorátu na valnom zhromaždení dištriktu. Zároveň sa sťažoval, že 21 zo 49 farností komárňanského seniorátu vôbec nemal svojich zástupcov na valnom zhromaždení, a aj ostatné zbory boli zastúpené len čiastočne. Na valnom zhromaždení zúčastnilo sa len 5 laických zástupcov.

Na valnom zhromaždení dištriktu odzneli tri návrhy: návrh komárňanského seniorátu na zachovanie súčasného stavu, návrh tekovského seniorátu, aby zhromaždenie deklarovalo vznik samostatného Pridunajského dištriktu, a návrh zástupcu seniorálneho kurátora komárňanského seniorátu, že nech vznikne nový dištrikt, ale však nebude ani žiadať ani prijímať štátnu pomoc od Československa. Posledné dva návrhy sa v podstate týkali odľuky. Pri hlasovaní došlo k rovnosti hlasov, takže rozhodujúci bol hlas predsedajúceho Károlya Patayho. On hlasoval za. Takto sa zrodil Pridunajský dištrikt.

A keď už bol vytvorený nový dištrikt, museli sa v ňom konať generálne voľby. Farári Komárňanského seniorátu po tom všetkom, čo sa stalo, takmer prirodzene nenavrhl za biskupa Károlya Patayho, ale našli vlastného nominanta. Ten bol bratislavský farár Elemér Balogh. Tekovský seniorát postavili za Patayho a navrhli ho na post biskupa. Niekoľko týždňov sa viedla pomerne „svetská kampaň“, letáky, obežníky povzbudzovali jedného kandidáta a trochu zatienili druhého. Nakoniec 7. apríla 1921

volebná komisia spočítala odovzdané hlasy. Výsledok: z 83 platných hlasov získal Elemér Balogh 45 a Károly Patay 38. Za generálneho kurátora bol zvolený Béla Szilassy, veľkostatkár z Lučenca. Vysviacka biskupa sa konala v júni 1921 v Bratislave.

Predtisský dištrikt, vedený Istvánom Pálóczi Czinke, už bol plne organizovaný. Pridunajský dištrikt už mal vysväteného biskupa: Eleméra Balogha. No, v Podkarpatskom Rusi bola situácia dosť komplikovaná. Tam bolo treba dať do poriadku najprv seniorátov. A vzhľadom k tomu, že Podkarpatská Rus bola autonómna oblasť v republike, bolo treba určiť že ktoré hranice budú platné pre cirkevnú samosprávu: cirkevné, alebo štátne?

O vývoji a vzniku Podkarpatského dištriktu sa venuje samostatná kapitola.

Všetky tri dištrikty sa zúčastnili na procese zriadenia samostatnej cirkvi, aj keď Podkarpatský dištrikt ešte nebol ani zriadený. O otázkach týkajúcich sa celej cirkvi István Pálóczi Czinke a jeho kolegovia priebežne informovali Bélu Bertóka, seniora Beregu, a v mnohých prípadoch aj Ferenca Bikiho, seniora Ugoče.

Alfréd Somogyi

Zákonodarná synoda v Leviciach v roku 1923

Úvod

Biskup István Pálóczi Czinke upozornil na zvolanie zákonodarnej synody už na zasadnutí konventu, ktorý sa prvýkrát zišiel 3. júla 1921 v Rimavskej Sobote. Konvent zároveň rozhodol, že zasadnutie synody sa začne 9. októbra 1921 v Leviciach. Konvent určil počet oficiálnych a volených členov a nariadil voľbu zástupcov synody v jednotlivých dištriktoch. Treba pripomenúť, že v tom čase boli zriadené ešte len dva dištrikty: Pridunajský a Predtisský. V Podkarpatskom Rusi reformovaný dištrikt zatiaľ nebol vytvorený.

István Czinke Pálóczi už na tomto zasadnutí jasne povedal, že synoda nebude vypracovávať novú ústavu a kánony, ale len prispôsobí existujúci cirkevný kódex zmeneným podmienkam. V rokoch 1904 až 1907 sa konalo dlhé synodálne zasadnutie Reformovanej cirkvi v Uhorsku, ktorého výsledkom bolo vytvorenie jednotného reformovaného cirkevného kódexu. Pálóczi ho chcel „aplikovať“ aj na československé pomery. Samozrejme, že to nebola malá úloha. Konvent vydal poverenie a určil spravodajcov, ktorí mali za úlohu vypracovať novelizácie cirkevných zákonov.

Neuskutočnené synody

Vedenie cirkvi si bolo vedomé, že vznik samostatnej cirkvi - čo žiada štát - môže vysloviť len synoda. Preto sa po vytvorení Pridunajského a Predtisského dištriktu bolo v pláne zvolať synodu na 9. októbra 1921 do Levíc. Táto synoda však bola zrušená. Skutočným dôvodom bolo, že cirkevní predstavitelia požiadali prezidenta republiky o povolenie usporiadať synodu. Dôvodom bolo, že článok XXVI zákona z roku 1790, ktorý upravoval náboženské záležitosti, stanovil, že protestantské cirkvi môžu usporiadať synody len so súhlasom cisára. Doteraz to tak bolo vždy v „uhorských časoch“. V Československu však nebol cisár, ktorého by bolo možné požiadať o súhlas, a tak sa žiadosť o synodu posielala do Prahy, do kancelárie prezidenta republiky. Odtiaľ dostali odpoveď, že povolenie na konanie synody nepatrí do kompetencie kancelárie prezidenta, ale ministerstvu kultúry v Bratislave. Synodu majú oznámiť ministerstvu kultúry. Táto odpoveď bola pre cirkev ťažko pochopiteľná. Podľa doterajšej praxe synody

nepovoľovalo ministerstvo, ale sám cisár, teda prvý muž krajiny. A podľa zákona z roku 1790, ktorý nikto nezrušil, nemohla cirkev žiadať povolenie od nikoho iného ako od cisára, ktorého náprotivkom bol prezident. Inými slovami, vznikla procesná slepá ulička, ktorú sa nepodarilo vyriešiť. Preto bola synoda plánovaná na jeseň 1921 zrušená.

Na jar 1922 začala cirkev opäť organizovať synodu. Dňa 17. mája 1922 bol kancelárii prezidenta republiky v Prahe zaslaný ďalší list, v ktorom biskup István Pálóczi Czinke a generálny kurátor Géza Lukács v mene konventu okrem iného napísali, že reformované cirkvi prevedené do československého štátneho rámca využívajú nepriamy súhlas štátu v súlade so zákonmi prijatými v Budapešti 10. novembra 1904, ktoré nadobudli platnosť 14. februára 1907. Život cirkvi, nové podmienky, neustály vývoj a zmeny reformovanej cirkvi a odluka od Uhorska (400 rokov jednoty) si vyžadujú dôležité kroky. *„Tieto okolnosti si zasa naliehavo vyžadujú doplnenie našich zákonov, prípadne zriadenie nových inštitúcií... preto je potrebné zvolať synodu“*. V liste sa uvádza, že tri dištrikty usporiadajú synodu spoločne. *„Podľa nášho cirkevného práva synodu pripravuje generálny konvent. Tento orgán už v tomto smere podnikol kroky a za miesto synody určil Levice a za dátum jej otvorenia 8. október 1922. Keďže však povolenie synody patrí do kompetencie nášho hlboko váženého prezidenta ako hlavy republiky, s úctou sa obraciame na nášho prezidenta, aby nám udelil povolenie na plánovanú synodu, ktorú chceme usporiadať v Leviciach so začiatkom 8. októbra 1922 a na ktorej bude našu generálnu cirkev zastupovať 40 členov, z ktorých polovica bude duchovných a polovica laikov“*. Kancelária prezidenta na tento list už ani neodpovedala. V septembri nasledujúceho roku však prišiel z Ministerstva plnej moci v Bratislave list s odpoveďou, v ktorom ministerstvo sa odvolával na zákon č. XXVI. z roku 1790 a žiadalo o vysvetlenie: kto sa zúčastní synody a o akých témach sa bude rokovať. Na ďalšom konvente - 26. septembra 1922 - dalo vedenie cirkvi na túto otázku odpoveď. Bolo napísané, že na synode bude 20 duchovných a 20 laických zástupcov, ktorí budú rokovať o zmenách a doplneniach existujúcich cirkevných zákonov vo svetle nových štátnych podmienok. Požiadali štát o finančnú podporu k synode a urobili také gesto, ktoré bolo pre cirkev nezvyčajné: vopred poslali vláde materiál na rokovanie synody, aby ho vláda mohla posúdiť a pripomienkovať ešte pred synodou. Stalo sa tak koncom septembra, keď už bolo jasné, že synoda naplánovaná na 8. októbra sa neuskutoční. Okrem toho v Podkarpatsku stále nebol vytvorený samostatný dištrikt a neprebíhali voľby. Prišlo teda k ďalšiemu odkladu synody.

V apríli 1923 na zasadnutí konventu v Lučenci vedenie cirkvi diskutovalo práve o kategorickom odmietnutí štátu poskytnúť finančnú podporu na synodu. István Pálóczi Czinke mal ešte jednu zľú správu: československá vláda stanovila ultimatívny termín na uskutočnenie synody. V liste z ministerstva sa uvádzalo, že ak reformovaná cirkev neuskutoční ústavodarnú synodu do 30. júna 1923, československý štát zastaví všetku štátnu podporu cirkvi a jej ľudu. To znamenalo, že farári a učitelia nebudú dostávať žiadny príplatok k platu, ani rodinné prídavky ani inú sociálnu podporu. Konvent pod ťarchou tohto ultimáta určil aj tretí termín a miesto konania synody: 17. júna 1923 v Leviciach.

Organizačné pozadie levickej synody

Značný podiel na príprave synody mal Károly Kálnay, kaplán v Leviciach. Organizoval príchod, ubytovanie a stravovanie členov synody.

Na synodu sa pripravovala aj maďarská inteligencia z mesta. Bez ohľadu na svoju náboženskú príslušnosť sa významné maďarské rodiny v Leviciach ponúkli, že poskytnú ubytovanie synodálom. Mnohé z nich s radosťou by hostili aj samého biskupa Istvána Pálóczi Czinkeho. Svoje domy ponúkli napríklad: Endre Bándy, luteránsky senior, Dr. János Kersék, právnik, spisovateľ a hlavný kurátor levického cirkevného zboru, ktorý bol aj sám synodálom. Biskup by však bol vítaný aj v dome Dr. Bélu Kmoskóa, rímskokatolíckeho právnika, politika, predsedu kasína v Leviciach, alebo Dr. Wlicseka, rímskokatolíckeho právnika, Dr. Vilmosa Hübertha a Dr. Ede Gyapaya, evanjelických právnikov, alebo Dr. Máriusza Karaffiátha, evanjelického primára z levickej nemocnici, či Dr. Jánosa Tury Nagya, veterinára, ktorý bol starým známym biskupa. Nakoniec biskup Pálóczi Czinke požiadal o ubytovanie v hotelovej izbe, aby mohol počas synody v pokoji pracovať aj po skončení zasadnutí.

Synodáli boli ubytovaní čiastočne v hoteloch a čiastočne v ponúkaných domoch. Napríklad. Károly Patay, senior tekovského seniorátu sa zúčastnil synody z domova. Kálmán Tóth, senior komárňanského seniorátu a Alajos Kovács, zástupca učiteľov z Pridunajského dištriktu, prijali ponuku právnika Vilmosa Hübertha a počas synody u neho bývali na ulici Zöldkert. Béla Sörös, duchovný zapisovateľ z Pridunajského dištriktu, prijal ubytovanie u Dr. Jánosa Bolemana, primára, a Dr. Jenő Kiss, právnik, laický zapisovateľ Pridunajského dištriktu, sa počas synody ubytoval v dome Andrása Nagya, presbytera, na ulici Mángorló.

Nebolo ľahké všetko takto zorganizovať, keďže cirkev nemala na usporiadanie synody peniaze. Na zasadnutí konventu pred synodou - ešte v apríli v Lučenci - István Pálóczi Czinke vo svojej správe vyčíslil náklady na usporiadanie synody na 80.000 až 100.000 korún. Konventu oznámil, že štát neodpovedal na žiadosť cirkvi o finančnú podporu synody. Konvent preto rozhodol, že každý dištrikt bude hradiť stravné a cestovné výdavky svojich synodálov. Konvent sa rozhodol vyberať mimoriadny príspevok úmerne k počtu cirkevných zborov a ich schopnosti znášať toto bremeno. Uvádzam len, že náklady na stravu a ubytovanie pre 40 ľudí na 10 dní skutočne neboli malé. Okrem toho boli aj také výdavky ako: tlač zákonných článkov (na prácu), tlač synodálneho programu, prepis zákonov na písacom stroji a tlač zákonov, čo všetko predstavovalo takmer 5 000 korún.

Kálnay Károly, dokonca koordinoval organizačné záležitosti, ktoré sa dnešným očiam môžu zdať zvlášť. Dňa 11. júna napísal list Istvánovi Pálóczimu Czinke, v ktorom uviedol, že by bolo dobré, keby biskup mohol prísť do Levíc 16. júna, v sobotu večer, vlakom zo smeru Nové Zámky o 18.12 h, alebo vlakom zo smeru Mánya o 18.15 h. Bolo by to dôležité, pretože na synodálnych otcov bude na stanici čakať osobitná delegácia mesta. Uvítací výbor pôjde na stanicu opäť o 19.17 h, pretože vtedy príde vlak zo Zvolena, ktorý privezie väčšinu synodálov do Levíc. Zo stanice budú hostia odprevadení na hlavné námestie, kde ich slávnostne prijmú a odprevadia do ich ubytovacích priestorov. Synodáli sa stretnú 17. júna o 9.00 h v miestnosti na farskom úrade a potom sa presunú do kostola. Pred začiatkom synody, už v kostole budú uvítať vzácných hostí zástupcovia mesta a ostatných cirkví a náboženských spoločností z Levíc.

Príprava rokovacieho spisu

Materiál na rokovanie synody pripravil tzv. prípravný výbor synody. Dva mesiace pred synodou, 14. apríla 1923, na zasadnutí konventu v Lučenci Géza Lukács, generálny kurátor Predtisska, laický predseda konventu, oznámil, že príprava zákonov bola ukončená a dištrikty a senioráty sa vyjadrili k celému dokumentu. Treba ešte doriešiť pozmeňujúce návrhy a prerokovať úplne nový článok zákona, ktorý vypracoval lučenecký kňaz Béla Sörös: ide o tzv. článok VIII., ktorý sa týka vnútornej misijnej činnosti cirkvi.

Konvent rozhodol, že v úvodný deň synody sa uskutoční slávnostná bohoslužba v Levickom kalvínskom kostole. Bol požiadaný biskup István Czinke Pálóczi aby kázal na slávnostnej bohoslužbe.

Rokovací poriadok synody navrhol Mihály Péter a prijal ho prípravný výbor. Na zasadnutí konventu, ktoré sa konalo 14. júna 1923 v Rimavskej Sobote, tri dni pred otvorením levickej synody, bol schválený nasledovný program synody:

1. Čítanie vládneho povolenia na konanie synody
2. Zostavenie synody
3. Stanovenie rokovacieho poriadku
4. Návrh zákona pripravený generálnym konventom
  - a. O cirkevnej ústave - článok I (ústavnoprávny výbor)
  - b. O voľbe pastierov - článok II (Výbor pre voľbu pastierov)
  - c. O cirkevnej dani - článok III (Daňový výbor)
  - d. O cirkevnom verejnom fonde - článok IV (Daňová komisia)
  - e. O cirkevnej legislatíve - článok V (legislatívna komisia)
  - f. O vzdelávaní - článok VI (Školský výbor)
  - g. O dôchodkovom inštitúte pre farárov - článok VII (dôchodkový výbor)
  - h. O vnútornom budovaní cirkvi - článok VIII (misijný výbor)
5. Návrh predsedníctva o zriadení reformovaného vojenského kaplánskeho úradu
6. Návrh konventu: o spoločnej teologickej fakulty. Vzdelávanie duchovných.
7. Návrh konventu: o slovenskom senioráte. Žiadosť zboru z Vysokej.
8. Návrh konventu: o odčlenení 12 cirkevných zborov Užského seniorátu.
9. Návrh konventu: o zachovaní reformovaných základných škôl.
10. Návrh konventu: o občianstve farárov a učiteľov.
11. Návrh konventu: o návrhu seniora K. Patayho z Tekovského seniorátu.
12. Návrh konventu: o novom spevníku.
13. Návrh konventu: o určení veku konfirmácie.
14. Návrh konventu: o návrhu Dávida Csekesa k § 115. zákona č. I.
15. Návrh konventu: o návrhu Lászlóa Sedivého k 3 novým §-om zákona č. VIII.
16. Návrh konventu: o návrhu Lászlóa Zajdóho k § 2. zákona č. II.

Päť dní pred otvorením synody predsedníctvo konventu finalizoval zloženie synody. Zoznam zástupcov Synody nebolo možné dlho zostaviť, keďže voľby v Pridunajskom a Podkarpatskom Dištrikte boli ukončené až začiatkom júna 1923. Zoznam bol zostavený na základe príslušných uznesení valného zhromaždenia Pridunajského dištriktu zo 6. júna 1923,

valného zhromaždenia Predtisského dištriktu 30-31. októbra 1921 a valného zhromaždenia Podkarpatského dištriktu zo dňa 7. júna 1923:

I. Riadni členovia synody:

A) ex offo:

1. Pridunajský dištrikt: Elemér Balogh, biskup, a Béla Szilassy, generálny kurátor
2. Predtisský dištrikt: István Pálóczi Czinke, biskup a Géza Lukács, generálny senior
3. Podkarpatský dištrikt: Béla Bertók, biskup a Endre György, generálny kurátor

B) Zvolení zástupcovia:

1: Pridunajský dištrikt:

Károly Patay, senior
Tóth Kálmán, senior
László Gyalóokay, zástupca biskupa
Béla Sörös, duchovný zapisovateľ

dr. János Mohácsy, právnik
dr. János Kersék, právnik
dr. Gyula Gaál, starosta
dr. Jenő Kiss, právnik

2. Predtisský dištrikt:

Barna Idrányi, senior
Mihály Péter, sudca
László Réz, zástupca biskupa
István Szűcs, senior
Márton Búzi, senior
Péter Oláh, sudca
Pál Pataky, duchovný zapisovateľ

László Szalay, seniorátny kurátor
Zoltán Tornallyay, sudca
dr. György Patay, seniorátny kurátor
dr. László Kovács, právnik
dr. Dezső Baksay, právnik
dr. István Halmy sudca
dr. Pál, Óváry, sudca

3: Podkarpatský dištrikt:

Ferenc Biky, senior
Gábor Komjáthy, senior
Áron Sütő, zástupca biskupa
Gyula Bary, duchovný

dr. István Polchy, seniorátny kurátor
Egry Ferenc, seniorátny kurátor
dr. Komáromy Lajos, zástupca sen. kurátora
dr. Korláth Endre sudca

C) Zástupcovia učiteľov:

1. Pridunajský dištrikt: Alajos Kovács, riaditeľ-učiteľ
2. Predtisský dištrikt: Ádám Vass, riaditeľ-učiteľ
3. Podkarpatský dištrikt: Ferenc Molnár, riaditeľ-učiteľ

Nie všetci zvolení zástupcovia sa mohli zúčastniť na synode v Leviciach. László Gyalókyho, zástupcu biskupa Pridunajského dištriktu nahradil Kálmán Bihary, senior. Z dôvodu neprítomnosti Dr. Gyulu Gála, svetského synodála, zastupoval ho Kálmán Füssy, svetský náhradný člen. Za Predtisského dištriktu nemohli dostať László Szalay, seniorátny kurátor, György Patay, seniorátny kurátor, István Halmy sudca a Pál Óváry, sudca. Všetci boli riadny členovia synody. Posledných troch neprítomných nahradili Dr. Lajos Rác, bývalý sudca, Dr. László Kathona, právnik, a László Stépán, svetský zapisovateľ. Endre György, generálny kurátor Podkarpatiského dištriktu a Dr. István Polchy, jeho náhradný zástupca, nemohli sa zúčastniť na synode, takže synoda nebola plne zastúpená.

Bohoslužba na synode

Úvodná bohoslužba synody sa začala v nedeľu 17. júna 1923 o 10.00 hod. v kostole v Leviciach. Ako zborovú pieseň zaspievali 1. verš 90. žalmu, potom odznela hlavná pieseň, po ktorej biskup Elemér Balogh prečítal Slovo Božie z 1. listu Petra, z 5. kapitoly, 1. až 11. verš: „Starších, čo sú medzi vami, prosím ako spolustarší a svedok Kristových utrpení, ale aj účastník jeho slávy, ktorá sa má v budúcnosti zjaviť: Paste Božie stádo, ktoré je u vás; starajte sa oň nie z prinútenia, ale dobrovoľne, podľa Božej vôle, nie pre mrzký zisk, ale ochotne; nie ako páni nad dedičným podielom, ale ako vzor stáda. A keď sa zjaví Najvyšší pastier, dostanete nevädňúci veniec slávy. Podobne vy, mladší, podriaďte sa starším. Všetci sa navzájom zaodejte pokorou, lebo Boh pyšným odporuje, ale pokorným dáva milosť. Pokorte sa teda pod, mocnou Božou rukou, aby vás povýšil v určenom čase. Na neho zložte všetky svoje starosti, lebo on sa o vás stará. Buďte triezvi a bdejte! Váš protivník, diabol obchádza ako revúci lev a hľadá, koho by zožral. Vzprite sa mu, pevní vo viere, a vedzte, že také isté utrpenie dolieha na vašich bratov po celom svete. A Boh všetkej milosti, ktorý vás v Kristovi Ježišovi, povolal do svojej večnej slávy; on sám vás po krátkom utrpení zdokonalí, posilní, utvrdí a upevní. Jemu vládá na veky vekov. Amen“. Po čítaní písma odznela zborová pieseň po ktorej vystúpil na kazateľnicu biskup Pálóczi Czinke István, a prečítal dlhý text svojej kázne z evanjelia podľa Lukáša, z 24. kapitoly, 13-32 verše: „V ten deň išli dvaja z nich do dediny zvanej Emauzy, ktorá bola od Jeruzalema vzdialená šesťdesiat stadií, a zhovárali sa o všetkom, čo sa prihodilo. Ako sa tak zhovárali a spoločne uvažovali, priblížil sa k nim sám Ježiš a išiel s nimi. Ich oči boli zastreté, aby ho nepoznali. I spýtal sa ich: "O čom sa to cestou zhovárate?" Zastavili sa zronení a jeden z nich menom Kleopas, mu povedal: "Ty si vari jediný cudzinec v Jeruzaleme, ktorý nevie, čo sa tam stalo v týchto dňoch?"

On im povedal: "A čo?" Oni mu vraveli: "No s Ježišom Nazaretským, ktorý bol prorokom, mocným v čine i v reči pred Bohom aj pred všetkým ľudom; ako ho veľkňazi a naši poprední muži dali odsúdiť na smrť a ukrižovali. A my sme dúfali, že on vykúpi Izrael. Ale dnes je už tretí deň, ako sa to všetko stalo. Niektoré ženy z našich nás aj nalákali. Pred svitaním boli pri hrobe, a keď nenašli jeho telo, prišli a tvrdili, že sa im zjavili anjeli a hovorili, že on žije. Niektorí z našich odišli k hrobu a zistili, že je to tak, ako vraveli ženy, ale jeho nevideli." On im povedal: "Vy nechápaví a ľarbaví srdcom uveriť všetko, čo hovorili proroci! Či nemal Mesiáš toto všetko vytrpieť, a tak vojsť do svojej slávy?" A počnúc od Mojžiša a všetkých Prorokov, vykladal im, čo sa naňho v celom Písme vzťahovalo. Tak sa priblížili k dedine, do ktorej šli, a on sa tváril, že ide ďalej. Ale oni naň naliehali: "Zostaň s nami, lebo sa zvečerieva a deň sa už schýlil!" Vošiel teda a zostal s nimi. A keď sedel s nimi pri stole, vzal chlieb a dobrorečil, lámal ho a podával im ho. Vtom sa im otvorili oči a spoznali ho. Ale on im zmizol. Tu si povedali: "Či nám nehorelo srdce, keď sa s nami cestou rozprával a vysvetľoval nám Písma?"

Ako úvodná modlitba, odznela nasledujúca modlitba biskupa:

„Prichádzame k tebe, Bože, z babylonských vôd a ako smutné vrby padáme k tvojej mole, večnej Pravde! Nech k tebe vystúpi naša plačúca modlitba. Horúce vzdychy, tieto roztrhané úlomky našich duší, prichádzajú k tvojmu trónu: počuješ? Počuješ ich? Je to duša národa, ktorý zhrešil proti tebe a teraz hľadá cestu, ako sa vrátiť k tebe, k tvojmu otcovskému srdcu, k tvojej večnej добрôte. Vidíš? Je ti to ľúto? Ó, ty si ho vždy poľutoval, vždy. Od začiatku. Keď opustil otcovský dom. A čoraz viac sa ti vzdaloval, a práve tebe najviac ublížil. Vedela si, že sa vráti, že ho utrpenie privedie späť k tebe: ale predvídala si jeho mnohé utrpenia, jeho poníženia, jeho uplakané noci, jeho boj so sebou samým. A ty si ho ľutoval, pretože si ho miloval. Teraz ti tu plače pri nohách a neodváža sa ti pozrieť do očí. Ó, skloň sa k nej a zdvihni ho k svojmu srdcu! A zo svojej večnej lásky, zjavenej v Kristovi, prijmi späť, Otče náš, svoj pokorný kajúci ľud. Za neho, za svojho Syna, nášho Spasiteľa! Amen.“

Hlavnou myšlienkou kázne bola na jednej strane ľudský vzdych, a na druhej strane odpoveď z Písma:

"A my sme dúfali..." No, bratia a sestry, mysleli ste si to zle! Pánove cesty nie sú naše cesty. Všetko sa muselo stať práve takto. Tak sa uskutočnilo Kristovo umučenie zasatie nového života, pokropenie jeho krvou zúrodnenie nového sveta, dokonca začiatok oslávenia jeho ľudu, aby z neho vyžarovalo svetlo sveta, mesiášsky ideál.

"A my sme dúfali...". Akým právom? Posvätným právom, že "tento ľud sa už kajal z minulosti a budúcnosti". Nie, brat, odčinenie, utrpenie, sa ešte len začína. Otcovia živili a zuby synov sa doň zahryznú. Ťarcha ich chýb dopadla na naše hlavy. To, čo si vytrpeli, si vytrpeli sami, ale odmenou za ich hriech je naša smrť.

Svet opäť kráča po Emauzskej ceste, ceste sklúčenosti, s otupenou hlavou, zdesenou dušou, smutnou tvárou. Aj ním prešiel strašný Veľký piatok a to čo zakrýval tajomstvo Svätyne, sa v chráme jeho viery roztrhli na dve časti. S nevýslovnou bolesťou vidí zničené oltáre, zničené ideály a beznádejne si povzdychne: čo bude s ľudstvom, Pane, ak sme boli v Kristovi takí oklamaní, ak aj kresťanstvo tak strašne zlyhalo.

Nie! Nie! Nie! Nie je to zlyhanie kresťanstva, bratia moji, ale nekresťanstva, modernej civilizácie. Kristus s tým nemá nič spoločné. Je to pád narcistického osvietenstva. Ktorá spôsobila, že nedokonalý človek verí, že nepotrebuje spasiteľa, pretože teraz je spasiteľom sám sebe. Pred našimi očami sa tu opakoval ten istý proces ako v prvých kvasných storočiach kresťanstva v urputných zápasoch o Kristovo božstvo. Najväčším nešťastím Európy dnes nie je to, že sa zrútila politicky, ale to, že sa zrútil jej duchovný svet, že sa zrútilo nebo.

Stratili sme vodcu, nechali sme našu vlajku pošliapať v bahne, a tak sme sa dostali až sem. Stali sme sa nešťastnými, pretože ľudia už nie sú kresťania.

Ale Kristus je živý! A ak raz presvedčil svet, bude s ním bojovať aj druhýkrát. Áno, bratia moji. Len od nás očakáva, že najprv vybojujeme svoj vlastný vnútorný boj, že zostúpime do slzavých hlbín pokánia a tam nájdeme svoju starú dušu, svoju starú vieru.

Musí prísť čas, keď sa konečne zdvihnú hmly duší a všetkým sa osvietia oči, keď sa srdcia skazeného, neveriaceho ľudstva opäť pohnú ku Kristovmu slovu a "volaniu všetkého, čo hovorili proroci". Čaro svätej osoby, pravda, ktorá žiari zo slova, privedie všetkých jeho zadržávajúcich sa, šomrajúcich učeníkov k uctievaniu. Budeme plakať, keď ho chytíme za ruku a budeme ho prosiť, "núkať", hovoriac: "Pane, zostaň s nami, lebo bez teba sa naše dni navždy zatemnia.". Nová reformácia, ak príde, nastane vtedy, keď svätá túžba po nej naplní všetky srdcia a my všetci vstúpime do živého spoločenstva s Kristom. Keď nám bude opäť lámať chlieb a kŕmiť naše duše pre večný život. Vtedy uvidíme, kde sme jeho evanjelium sfaľovali. Vtedy si uvedomíme, že jeho sväté čelo nekrvácalo z trňovej koruny, jeho srdce z nevďačnosti ľudí, jeho duša z poslednej nočnej agónie v kozolci, aby nás zachránil od zla, aby nás zbavil smútku, starostí, slz, ale aby nás svojím božským príkladom pohol k milosrdenstvu, k súcitu so všetkými, ktorí trpia, a dokonca k láske k nepriateľom.

Na zástave novej reformácie bude len jedno slovo. Ach, nie sloboda, nie rovnosť, pre ktoré sa zbytočne prelialo toľko krvi a spáchalo toľko nespravodlivostí, keby nebolo tohto jediného: Bratstvo! Ľudská solidarita, neviazaná na hviezdne či križiacke veže, neviazaná na rasy, neviazaná na hranice, len na bijúce srdcia.

Ach, sladký sen! Splní sa ti niekedy? Musí sa naplniť, bratia a sestry, lebo na zemi je len jedna pravda, tak ako je len jeden Otec v nebi. A práve preto Kristus zomrel. Nech sa teraz akokoľvek hneváte, nech sa akokoľvek trápate, nech akokoľvek odsudzujete, ba dokonca ubližujete Kristovi, konečné víťazstvo predsa len dosiahnu tí, ktorí sú najsilnejší nie v meči, ale v Kristovi, nie v nenávisti, ale v láske. Nebo a zem sa pominú, ale jeho slovo sa nikdy nepominie (Mk 8,31).

Je večer. Nad svetom je temnota. Zo zeme stúpajú ťažké výpary: stony, žalostné výroky, kliatby, modlitby, ktoré sa miešajú. A raz sa na súmračnej oblohe objaví žiarivé videnie nad Európou, ktorá sa ponára do tmy: "Ako Syn človeka. Jeho tvár ako slnko, keď svieti vo svojej sile. A z jeho úst vyšli dva živé ostré meče a povedali: 'Nebojte sa! Ja som ten, ktorý žije, hoci som bol mŕtvy, a hľa, ja žijem na veky vekov a mám kľúče od pekla i od smrti'" (Zjav 1, 13-18).

A dno práve potemnenej oblohy sa začína červenat'. Svetlo zahaľuje hlbiny a výšiny a postava Syna človeka so svätožiarou tam stojí v tejto žiari, akoby bol slnkom, z ktorého žiari svetlo.

A oči bledých miliónov sa rozžiarila, aby videli. Tupí na Syna človeka, tvár mu začína červenat', srdce sa mu začína chvieť, ticho sa chveje a on padá do prachu ako Tomáš s radostným ponížením: "Pán môj a Boh môj!"

Rozumiete, bratia moji? On žije! Takže je tu vzkriesenie z mŕtvych, je tu vyslobodenie z pekla, je tu svitanie z noci. Ale bez Krista niet spásy, bez utrpenia niet oslávenia! Amen!"

Práca synody

Nasledujúci deň - v pondelok 18. júna - sa začala vecná práca synody. Podľa starého zvyku, synoda poslala pozdravný telegram prvému mužovi štátu: „Synoda našej reformovanej cirkvi na Slovensku a v Rusínsku, ktorá dnes začala rokovať, s hlbokou úctou pozdravuje prezidenta republiky a reformovaná cirkev na Slovensku a v Rusínsku a ubezpečuje ho, že zo všetkých síl pracuje na uskutočnení rovnakého mravného cieľa štátu a cirkvi, a preto žiada prezidenta o jeho láskavú podporu a zároveň mu žela Božie požehnanie pre jeho činnosť v prospech štátu a cirkvi. Biskup István Pálóczi Czinke, generálny kurátor Géza Lukács“.

Odpoveď z Prahy - z kancelárie prezidenta - prišla do Levíc, keď synoda už sa skončila svoju prácu. Bola preto doručená do Rimavskej Soboty:

„Predsedníctvu zákonodarnej synody všeobecne reformovanej cirkvi / k rukám predsedy p. biskupa Štěpána Czinke / v Leviciach. Podepsaná kacelář dovoluje si Vám poděkovati za pozdravný projev, zaslaný pánu presidentu republiky z porad Vašeho zákonodárného synodu a sděluje Vám, že z obsahu Vašeho telegramu bude pánu presidentovi referováno hned po jeho návratu z ciziny”.

Na synode sa zúčastnil aj zástupca československej vlády Dr. Juraj Slávik, vládny komisár, ktorý vo svojom uvítacom prejave - okrem iného - vyzdvihol historický význam prvej synody reformovanej cirkvi, ktorý videl predovšetkým v tom, že generálna reformovaná cirkev na Slovensku a v Podkarpatsku chce v 5. roku existencie Československej republiky zosúladiť svoju cirkevnú organizáciu s existujúcim právnym poriadkom. Okrem protokolárnych pozdravov vystúpil vládny komisár ešte raz na začiatku vecnej práce. Ozrejmil, že vláda Československej republiky ho poverila aj úlohou zúčastniť sa na zasadnutí a sledovať ho ako vládny komisár synody. Uviedol, že synodálne zákony, ktoré sa majú prijať, nadobudnú platnosť len vtedy, ak ich ratifikuje československá vláda. Stane sa tak vtedy, ak synoda bude mať na zreteli, že ústava cirkvi musí byť uvedená do úplného súladu s ústavou a zákonmi československého štátu a do svojich cirkevných zákonov zahrnie všetko, čo československá vláda doteraz formulovala ako zámer a dala na vedomie cirkvi.

Zopakoval smernice, ktoré československá vláda očakávala od našej cirkvi. Sú to:

1. Ústava cirkvi musí obsahovať definitívne a jasné vyhlásenie, že Reformovaná cirkev na Slovensku je plne autonómnu reformovanou cirkvou na území Československej republiky a že je organizačne úplne nezávislá od všetkých zahraničných cirkví rovnakého alebo podobného vierovyznania.
2. Československá vláda nie je proti tomu, aby reformované cirkevné zbory na Slovensku spolu s reformovanými cirkevnými zbormi na území Podkarpatska, vytvorili jednotnú generálnu cirkev, samozrejme, pri plnom rešpektovaní autonómnej ústavy Podkarpatska.
3. Ústavné zákony Československej republiky poskytujú pevný základ pre rozhodnutia Synody, od ktorého sa Synoda nemôže odchýliť.
4. Ústava a zákony štátu zaručujú všetkým občanom, bez rozdielu náboženstva alebo národnosti, rovnaké práva a povinnosti. Cirkevná ústava, ktorá má byť prijatá na synode, musí zaručiť rovnaké práva a povinnosti aj všetkým členom cirkvi. Vláda Československej republiky očakáva od reformovanej synody, že v plnej miere zaručí rovnaké práva každému členovi

cirkvi, ako aj každému stupňu cirkevnej organizácie bez rozdielu národnosti.

5. Vláda Československej republiky je presvedčená, že reformovaná cirkev zaručuje svojim slovenským prívržencom slovenské zastúpenie, ktoré si zaslúžia na všetkých úrovniach zákonodarného a správneho života cirkvi. Záruku rovnoprávnosti by československá vláda videla v tom, že synoda udelí slovenskej menšine samostatný slovenský seniorát v rámci reformovanej cirkvi na Slovensku a že reformovaná cirkev bude toto rozhodnutie synodálneho práva realizovať.

6. Nejasný vzťah slovenskej reformovanej cirkvi k Československej republike považovala československá vláda za prozreteľný a očakáva sa, že táto nejasná situácia bude vyriešená novým synodálnym zákonom. Preto po ratifikácii synodálnych zákonov budú orgány reformovanej cirkvi na každom kroku rekonštituované na základe tohto nového právneho poriadku.

7. Vládny komisár Slávik hovoril aj o výchove teológov. Uviedol, že vzťah reformovanej cirkvi a štátu bol komplikovaný tým, že farári, ktorí tu slúžia, boli vychovávaní v cudzom štáte a že cirkev stále vychováva svojich teológov na území cudzieho štátu. "Očakáva sa, že reformovaná cirkev sa plne osamostatní od akejkoľvek zahraničnej organizácie, alebo vplyvu aj v oblasti pastoračného vzdelávania," - povedal.

Synoda potom zvolila osobitné výbory, ktoré sa zaoberali jednotlivými návrhmi zákonov. Od 17. do 25. júna zasadala synoda. Z každého dňa sa vyhotovil zápis, ktorý na druhý deň ráno prečítali a potvrdili otcovia. Týmto spôsobom sa prerokovali zákony, takmer 200 strán kánonického materiálu s pozmeňujúcimi a doplňujúcimi návrhmi ku každému paragrafu.

Forma a obsah cirkevných zákonov sa musela prispôbiť aktuálnej situácii. Jeden príklad: v zápisnici z 20. júna 1923 v prerokovanej časti čítame: "V § 1 sa slová "V Uhorsku..." majú nahradiť slovami "Na Slovensku a Podkarpatsku...". Právny text, ktorý nie je malého rozsahu, bolo potrebné "opraviť" v celom rozsahu.

Zmeny a doplnenia jednotlivých zákonov bolo možné predkladať len písomne, na malých lístkoch. Spravodajcovia ich zhrnuli a zoskupili a dali o nich hlasovať. Hlasovaním o pozmeňujúcich a doplňujúcich návrhoch synoda v skutočnosti prijala jednotlivé články zákonov, t. j. urobila ich konečnými.

Napokon v siedmy pracovný deň, 25. júna, bolo prijaté prvé zasadanie synody. Podľa zápisnice synody v tento deň „o 11.20 hod. vrúcnuo ďakovnou modlitbou biskupa Istvána Czinkeho Pálócziho a overením zápisnice z tohto zasadania bolo ukončené prvé zasadanie synody“.

Zákonodarná synoda sa skončila. Bola vypracovaná ústava a zákony reformovanej cirkvi a vznikla samostatná reformovaná cirkev v Československu.

Alfréd Somogyi

Vzťahy medzi cirkvou a československým štátom v období po levickej synode

Ďalší život synodálnych zákonov: absencia štátneho súhlasu

Dňa 28. júla 1923, tri dni po skončení zasadnutia zákonodarnej synody, predsedníctvo synody predložilo cirkevné zákony na schválenie prezidentovi republiky. A tu a tým sa začala ďalšia etapa „kalvárie“ našej reformovanej cirkvi.

Predstavitelia našej cirkvi konali v súlade s článkom 4 zákona XXVI, z roku 1790/91. V tomto zákone sa vo vzťahu k evanjelikom a reformovaným uvádzalo, že môžu na svojich synodách vydávať vlastné zákony (kánony), ale "takto vydané kánony a pravidlá majú mať silu zákona až po tom, ako prejdú cez kráľovskú najvyššiu autoritu a budú schválené, v opačnom prípade by moc najvyššej kráľovskej autority vykonávaná prostredníctvom legitímnych vládnych rád krajiny bola vo všetkých ostatných ohľadoch neporušená, pričom by sa zachovali aj ostatné kráľovské práva Jeho Veličenstva v duchovných záležitostiach protestantských cirkvi oboch vierovyznaní, ktoré Jeho Veličenstvo nikdy nedovolí obmedziť". To znamenalo, že cirkevné zákony sa museli predkladať cisárovi na schválenie. Československá republika nemala cisára, ale mala - prvého človeka štátu - prezidenta. Preto boli cirkevné zákony predložené do kancelárie prezidenta do Prahy, hoci vládny komisár Slávik už na synode naznačil, že zákony bude musieť schváliť vláda...

Na odpoveď cirkev musela čakať do jesene. Dňa 26. októbra 1923 prišiel na predsedníctvo konventu list z ministerstva s plnou mocou od samotného ministra Jozefa Kállaya. s nasledujúcim obsahom: „Posielam späť návrh synodálnych zákonov Reformovanej cirkvi na Slovensku s pokynom, aby sa 17 exemplárov návrhu zákona bolo predložené Ministerstvu školstva a osvety v Prahe v slovenskom jazyku. Zároveň odporúčam, aby sa vzalo do úvahy vyhlásenie vládneho komisára pri otvorení synody v Leviciach 17. júna 1923. Dr. Kállay, minister“.

Vedenie cirkvi to neočakávalo. István Pálóczi Czinke ako duchovný predseda konventu adresoval synodálnym otcom okružný list s otázkou, čo treba urobiť. Ako preložiť celý kánon do slovenčiny? Kvôli odpovede ministra treba zvolať novú synodu?

Synodáli neboli za zvolanie ďalšej synody. Niektorí z nich, odvolávajú sa na potrebu zlepšiť vzťahy so štátom, odpovedali, že kánon by sa mala preložiť do slovenčiny. Iná časť s odvolaním sa na autonómiu reformovanej cirkvi, a maďarský charakter reformovanej cirkvi odpovedala, že zákony by sa nemali prekladať v slovenčine, ale že cirkev by mala dať štátu súhlas na preklad zákonov reformovanej cirkvi. Skutočné analýzy a argumenty napísali len dvaja členovia synody: generálny kurátor Pridunajska, Béla Szilassy a synodál tohto istého dištriktu, Béla Sörös. Szilassy bol kurátorom cirkevného zboru v Lučenci a Sörös farárom tohto istého zboru. Túto záležitosť určite navzájom konzultovali a Béla Sörös poslal predsedovi konventu nasledujúcu odpoveď:

„Najdôstojnejšie a ctihodné predsedníctvo konventu!

V odpovedi na výzvu adresovanú členom Synody pod číslom 115 R.C./1923 týmto oznamujem svoje skromné stanovisko.

V prvom rade vidím potrebu odpovede predsedníctva na list ministra č. 7882, ktorá by poukázala na body, ktoré treba uviesť:

1. To, čo sme predložili, nie je „návrh zákona“, ale synodou prijatý definitívny zákon. Vláda by ho mala ako taký posudzovať a kontrolovať.

2. Jazyk nášho právneho predpisu bol maďarský. Pôvodný text bol napísaný v tomto jazyku. Môžeme ho pokladať ako autentický text. Naša synoda ani nemôže zabezpečiť autentický slovenský preklad textu, pretože aj keby o to niekoho požiadal, sám zákonodarná synoda by nebola schopný určiť autentickosť prekladu, keďže slovenskému jazyku rozumie len jeden alebo dvaja členovia synody a správnosť prekladu nemôže skontrolovať väčšina synody.

3. Overenie a príprava na schválenie prijatého textu iným činiteľom zákonodarného procesu (tj. štátu), je taká administratívna funkcia, ktorú daný činiteľ je povinný vykonávať.

4. Synoda nechce odsúvať otázku potvrdenia cirkevných zákonov do vzdialenej budúcnosti tým, že vyzýva vládu, aby si splnila svoju povinnosť. Preto vidí cestu k rýchlemu riešeniu v tom, že vláda s pomocou prekladateľov, ktorých má k dispozícii, to môže urobiť ľahšie. Synoda zo svojej strany vzala vážne, keď vláda stanovila lehotu na dokončenie legislatívnej činnosti, a bola by veľmi rada, keby vláda takúto okolnosť, ktorá vážne poškodzuje cirkev, odstránila z cesty rýchleho vybavenia tým, že by si splnila svoju vlastnú úlohu.

5. Synoda nevyklučuje možnosť, že zákon po ratifikácii bude preložený do slovenčiny a sprístupnený slovenským cirkevným zborom a všetkým kompetentným orgánom. V skutočnosti urobí všetko pre to, aby to uľahčila. Finančná situácia cirkvi to však v súčasnosti neznesla. Aj keď žiadaný

príspevok od štátu na náklady zákonodarnej synody bol odmietnutý, preklad tohto textu do slovenčiny je natoľko vecou prvoradého štátneho záujmu, že sa dá urobiť len s pomocou cieľovej dotácie štátu.

II. Ak by vláda preniesla úlohu vyhotoviť slovenský preklad na synodu, bolo by potrebné dohodnúť sa na nákladoch prekladu.

Keďže ide o čisto predsednícku funkciu, nepovažujem za potrebné zvolávať synodu na túto tému. Aj po tom, čo nám bol zverený preklad, ktorý nikdy nemôže byť autentický bez schválenia synody, by som považoval uznesenie synody zvolanej na vedomie za úplne postačujúce na vyhlásenie autenticity. Zatiaľ by sme v záujme zachovania zásady, ktorá je pre neskorú budúcnosť absolútne potrebná a užitočná, striktnie trvali na tom, aby sme za správny a autentický považovali iba maďarský text, ako je stanovený v legislatíve, a že správnosť slovenského prekladu nemôžeme ani kontrolovať, ani zaň ručiť.

S najhlbšou úctou som ochotným služobníkom ctihodného a dôstojného predsedníctva: ref. farár Béla Sörös.“

Predsedníctvo s týmto návrhom súhlasilo a na zasadnutí v Rimavskej Sobote 3. novembra 1923, na ktorom boli prítomní István Pálóczi Czinke, Géza Lukács, Béla Szilassy, Mihály Simon a Béla Sörös, sa rozhodlo, že cirkev je pripravená preložiť svoje zákony do slovenčiny, ale nemôže prevziať zodpovednosť za pravosť a správnosť prekladu. Náklady na rozmnoženie 17 exemplárov mal by znášať štát.

A touto odpoveďou cirkvi sa spustil dlhý proces dlhoročného zápasu o štátne uznanie zákonov reformovanej cirkvi.

Rokovania medzi cirkvou a štátom boli známe ako „neformálne rozhovory“ a cirkev ich vedením poverila Bélu Sörösa, farára z Lučenca. Na podnet štátu sa do neformálnych rokovaní zapojil aj vtedajší biskup evanjelickej cirkvi Samuel Zoch, ktorý bol v Československu dôveryhodným mužom. Evanjelický biskup, ktorý perfektne ovládal maďarčinu, bol mužom, ktorý s českými legionármi za chrbtom, začiatkom roka 1919 prevzal moc v Bratislave od starostu Richarda Kányu. Ako luteránsky duchovný sa od 1. januára 1919 stal župnom Bratislavskej župy a zároveň vládnym komisárom.

Existuje jedna anekdota o neformálnych rokovaníach. Pri jednej príležitosti, keď sa chystali na stretnutie s ministrom v Prahe, už v budove ministerstva - na schodoch - biskup Zoch povedal Sörösovi: "Keď sme ešte v Budapešti rokovali o cirkevných záležitostiach, držali sme vás za plášť. Teraz je rozdiel v tom, že vy musíte držať naše plášte. Sörösova odpoveď bola krátka a výstižná: „Áno, a druhý rozdiel, že mi sme nekopali dozadu!“

Rokovania, ktoré sa trvali celé roky, nemali žiadny výsledok. Až do roku 1938 pôsobila reformovaná cirkev na Hornej zemi bez štátneho súhlasu. Dnes by sme povedali, že bez štátnej registrácie.

Námietky štátnej moci voči cirkevným zákonom

Nikdy nikto zo strany štátu písomne neuviedol, v čom konkrétne spočíva problém cirkevných zákonov našej cirkvi. Písomné materiály obsahujú všeobecné konštatovanie "zosúladiť zákony cirkvi so zákonmi štátu". Napriek tomu vedenie našej cirkvi zistilo, aké sú konkrétne požiadavky československej vlády. Viac ako rok po prvom odmietnutí zákonníka, 29. decembra 1924, sa v Bratislave na ministerstve s plnou mocou konala porada. Stretnutie inicioval Štefan Štunda, spolu pridunajským biskupom Elemérom Baloghom. Na stretnutí sa zúčastnili Dr. Müller Václav, vedúci odboru ministerstva predsedníctva z Prahy, Dr. Moural, kto zastupoval ministra Jozef Kállayho, Dr. Poničan, v zastúpení úradu vlády, Dr. Halla, ministerský radca a tajomník vlády, a Kunz Ottokár, Štefan Štunda a Dr. Vávro z odboru ministerstva školstva v Bratislave. Delegáciu reformovanej cirkvi tvorili biskupi István Czinke Pálóczi, Elemér Balogh a Béla Bertók, Dr. Géza Lukács a Dr. Béla Szilassy generálny kurátori, Barna Idrányi a László Gyalóky seniori a farár Kálmán Nemes zo Šamorína.

Zo stretnutia sa zachoval len ručne písaný zápis, v ktorom zástupcovia cirkvi zaznamenali - počas rozhovoru - aký problém má štát s cirkevnými zákonmi? Na základe tejto poznámky:

1. Zákony I-VII obsahujú to isté, čo predchádzajúca verzia, s výnimkou niektorých formálnych zmien v dôsledku zmeny názvu štátu, napr. namiesto slova "Maďarsko" sa píše "Československo" alebo "Slovensko".

2. Cirkevná ústava je podľa československej vlády v rozpore so štátnymi zákonmi, pretože stavia suverenitu cirkvi nad štát. Konkrétne sa popieralo, že by napríklad cudzí štátni príslušníci mohli byť pozývaní cirkvou a dostávať "funkcie" bez súhlasu štátu. Môžu to byť cirkevní funkcionári: farári alebo kantori a učitelia.

3. Cirkevná legislatíva sa nevytvorila na základe existencie Československej republiky a neintegruje reformovanú cirkev do československého štátneho zriadenia. Ako konkrétny príklad, predstavitelia štátu uviedli skutočnosť, že reformovaní pri označovaní cirkvi nepoužívajú pojem "československá", ale často sa označujú ako "maďarská reformovaná cirkev na Slovensku".

4. Problémom bolo aj to, že cirkevná štruktúra a cirkevná správa používala historické pomenovania. Názvy seniorátov a dištriktov (napr.

Gemerský seniorát a Predtisský dištrikt) sa predstaviteľom československého štátu zdali príliš maďarské a príliš historické. Zo strany štátu bolo vyslovené, že reformovaná cirkev sa zriadila na základoch uhorskej historickej kontinuity.

5. Namietali aj proti tomu, že reformovaná cirkev vo svojich cirkevných zákonoch zakazuje cirkevným zborom odovzdať svoje miestne školy štátu.

6. Za veľký nedostatok označili, že reformovaná cirkev nikde v zákonníku nevyjadřila lojalitu voči štátu.

7. Kritizovali aj skutočnosť, že v minulosti sa v názve reformovanej cirkvi nijako nezdržovalo, že je "maďarská". V zákonoch a v komunikácii cirkvi sa dôrazne uvádza, že Reformovaná cirkev na Slovensku je maďarská cirkev.

8. Zástupcovia štátu označili za neprijateľné, že cirkevný zákon o verejnom vzdelávaní v súvislosti s reformovanými školami stanovuje, že učiteľmi môžu byť len osoby maďarskej národnosti a že pre reformovaných učiteľov je povinná znalosť maďarského jazyka.

9. Štátny výklad predpisov o cirkevných školách a cirkevnom verejnom školstve je taký, že v rámci cirkvi, zvyhodňujú cirkevné školy s maďarským vyučovacím jazykom.

10. Nakoniec bolo poukázané aj na to, že veľkým nedostatkom je, že zákon neupravuje "zastúpenie slovenského seniorátu v konvente a v synode". Podľa predstaviteľov štátu, zákon by mal podrobne vymenovať, že ktoré cirkevné zbory by mali byť zahrnuté do slovenského seniorátu.

Na spomínanom stretnutí koncom decembra k týmto pripomienkam nedošlo k dohode. V priebehu ďalších diskusií a neformálnych rokovaní zástupcovia štátu nikdy neprišli s konkrétnym "zoznamom želaní" ako na tomto decembrovom stretnutí.

Očakávania štátu a možnosti cirkvi sa však v týchto otázkach nestretli. Cirkev sa nemohla vzdať svojej autonómie a práv, ktoré nadobudla v priebehu 400 rokov, a nemohla ísť proti princípu budovania zdola nahor a vytvoriť napríklad slovenský seniorát zhora. Vytvoril sa rámec a takto vytvorený cirkevný rámec mali by obsahovo naplniť príslušné slovenské cirkevné zbory. Takýto názor mali vtedajší predstavitelia našej cirkvi.

Vo výhradách štátu, ktoré zabránili schváleniu cirkevných zákonov, však je silný motív: "maďarská otázka". Jedným z najväčších problémov, ktoré mal československý štát s reformovanou cirkvou bolo, že 96 % reformovanej cirkvi v Československu bolo maďarskej národnosti a aj chcelo zostať maďarskou.

Béla Harsányi

Bratislavská synoda v roku 1928

Pozadie bratislavskej synody

Reformovaná cirkev v Leviciach prijala svoje zákony, ktoré neboli schválený československým štátom.

V máji 1926 reformovaná cirkev deklarovala ochotu obnoviť rokovania s vládou o zmenách zákonníka. Takto sa v októbri 1926 začali zasadnutia zmiešaného štátno-cirkevného výboru v Lučenci, na ktorých cirkev zastupoval Béla Sörös, lučenecký farár, vedúci teologickej akadémie, neskôr biskup. Tieto rokovania boli vlastne prípravou na neskoršiu bratislavskú synodu.

Prvýkrát bol prerokovaný celý zákonník s výnimkou článkov III a VI. Béla Sörös zhrnul hlavné želania vlády v liste podkarpatskému biskupovi Bélovi Bertókovovi.

1. Voľby duchovných mali byť spolu so spismi oznámené vláde, aby sa mohlo prešetriť, či boli vykonané zákonne.

2. Od svetských cirkevných funkcionárov sa vyžaduje, aby boli československými štátnymi občanmi.

3. 10-ročné volebné obdobie pre seniorátne a dištriktné voľby sa má skrátiť, pretože to nie je príliš demokratické.

4. Pojem "vlastenectvo" by sa mal všade nahradiť pojmom "láska k štátu".

5. V prípadoch, keď cirkev využíva svoje právo „*ius advocatie*“, by mali mať štátne úrady právo kontroly.

6. Voľby duchovných by sa mali konať len v nedeľu.

7. Právo vymenovať vojenských duchovných mala by mať výhradne vláda.

8. Duchovný by mali byť aj zo strany štátu odvolateľní.

9. Článok 2 článku IX. zákona o Podkarpatskom reformovanom dištrikte, ktorý stanovil, že Podkarpatský reformovaný dištrikt môže v prípade autonómie Podkarpatskej Rusi zriadiť samostatnú generálnu cirkev, by sa mal vypustiť.

Rokovania prebiehali od 29. októbra 1926 do 3. novembra 1926 v Bratislave, kedy sa rokovalo najmä o revízii zákona VI. (o organizácii cirkevného a verejného školstva). Ten musel byť podrobený mimoriadne rozsiahlej

reformy, pretože bol v mnohých ohľadoch v rozpore alebo prinajmenšom nezlučiteľný s ustanoveniami novoprijatých československých školských a vzdelávacích zákonov. Sörös, ako neskôr vysvetlil vo svojej správe bratislavskej synode, vzal na vedomie všetky námietky vlády a ku každému zoznamu pripravil návrh, ktorý mohol byť predložený synode. Tieto návrhy potom predložil ministrovi na posúdenie.

V marci 1927 sa začali rokovania o otázke, o ktorej vláda dovtedy ostýchavo mlčala, ale ktorá bola pre ňu azda najdôležitejšia: o vytvorení slovenského seniorátu. Vláda chcela túto otázku vyriešiť v samostatnom zákone. Dávalo sa najavo, že od prijatia tohto zákona závisí nielen ratifikácia celého zákonníka, ale aj pozitívny výsledok ďalších otvorených otázok medzi cirkvou a štátom, ako boli napr. otázka kongruy, občianstva, teológie.

Samotný zákon o administratívnom členení dištriktov a seniorátov, o zriadení slovenského seniorátu pozostával z 12 článkov. V ňom boli jednotlivé senioráty pomenované nasledujúcimi novými názvami: Severný reformovaný dištrikt (Predtisský), Východný reformovaný dištrikt (Karpatský), Západný reformovaný dištrikt (Pridunajský). 4. článok uvádzal, že cirkevné zákonodarstvo má dvoch činiteľov, a to synodu a vládu, a že tá bude schvaľovať synodálne zákony len pod podmienkou, že bude organizovaný slovenský seniorát. Zákon potom rozdeľuje 11 zborov z Hornozemplínskeho seniorátu a 14 zborov z Užského seniorátu, ktoré sa následne priraďujú do slovenského seniorátu. Okrem toho sa v tomto paragrafe uvádza, že delegácia zložená zo zástupcov štátu a cirkvi sa vyšle do každého cirkevného zboru, v ktorej sa v období od 1. januára 1927 do 1. januára 1928 ustanoví slovenčina ako úradný jazyk podľa článku 22, zákona I., alebo v ktorej príslušný cirkevný zbor prejaví želanie pripojiť sa k slovenskému seniorátu. Delegácia zisťuje úmysel cirkevných zborov pripojiť sa k slovenskému seniorátu v danom mieste na valnom zhromaždení cirkevného zboru. Zároveň sa v ňom uvádza, že na slovenský seniorát sa vzťahujú rovnaké práva a povinnosti ako na všetky ostatné senioráty.

Upravovala sa aj otázka používania liturgického jazyka v jazykovo zmiešaných cirkevných zboroch. Konštatovalo sa, že národnostné menšiny majú právo organizovať bohoslužby a náboženské zhromaždenia vo svojom jazyku. V uznesení sa jasne uvádzalo, že cieľom zriadenia slovenského seniorátu bolo posilniť náboženský život slovenských reformovaných veriacich a v žiadnom prípade etnicky vylúčiť maďarskú menšinu, ktorá tu žije. Ďalej, že pri rozdelení hnutel'ného a nehnuteľného majetku, bude kompetentný starý maďarský seniorát.

Rokovania o zákonníka medzi cirkvou a štátom sa tým uzavreli. Prepracované zákony 15. marca 1927 osobne odniesli na ministerstvo v Prahe biskup Zoch a Béla Sörös. Minister školstva a národnej osvety Milan Hodža vtedy vyhlásil, že zo svojej strany vykonanú prácu akceptuje. Čoskoro však zo strany štátu sa vzniesli ďalšie námietky. Konvent 22. novembra 1927, nariadil zvolať synodu do Bratislavy na 24. januára 1928. Chceli s týmto rozhodnutím prinútiť vládu k činu. Plán vyšiel, pretože 14. decembra sa zišla spoločná komisia a na tzv. záverečnom pojednávaní urobila ďalšie dôležité zmeny v texte. Žiaľ, máme k dispozícii len posledné zápisnice z dlhého radu rokovaní. V nej sa na žiadosť vlády cirkevná delegácia - v zložení István Czinke, Géza Lukács, Béla Szilassy a Béla Sörös - dohodla, že výsledky biskupských volieb treba oznámiť vláde, že vláde treba predložiť aj zápisnicu z konventu, že za kaplána možno vymenovať nečeskoslovenského občana len dočasne a len s osobitným ministerským povolením a že zo zákonníka treba úplne vypustiť článok o dôchodkovom ústave.

Synoda v Bratislave

Generálny konvent, ktorý sa zišiel v Košiciach, 22. novembra 1927, zvolal synodu, ktorá sa konala v Bratislave od 24. januára do 28. januára 1928. Všetci členovia synody pociťovali absurdnosť situácie a vážny zásah štátu do stáročnej autonómie reformovanej cirkvi. Zasadnutia synody prebiehali v mimoriadne napätej atmosfére.

Na prvom zasadnutí predniesol kázeň biskup István Pálóczi Czinke, duchovný predseda synody, a po ňom mal príhovor Géza Lukács, generálny kurátor Predtisského dištriktu a svetský predseda synody. Začal krátkym priblížením osudu cirkevných zákonov a práce rokovacej komisie, pričom poďakoval ministrovi školstva a náboženských vecí Milanovi Hodžovi a evanjelickému biskupovi Samuelovi Zochovi za umožnenie práce spoločnej komisie. Vysvetlil synode, že počas pojednávania so štátom, zástupcovia cirkví k ničomu sa nezaviazali, ale považovali za svoju úlohu len vypočuť si názory štátu a predložiť ich synode. Zo svojej strany však vyzval synodu, aby "vyriešila rozdiely". Za hlavnú úlohu, ktorá stojí pred synodou, označil prispôsobenie článku VI. zákona štátnym zákonom.

Na tom istom zasadnutí požiadal o slovo pred rokovaním podkarpatský biskup Béla Bertók, ktorý sa vážne oboril na prítomného delegáta československej vlády Juraja Slávika. Bertók vo svojom vystúpení poukázal na to, že hoci sa jeho sťažnosť týkala len obyvateľov Podkarpatska, mohla mať vážny

dopad na synodu ako celok. Konkrétne, že zástupcovia Podkarpatského dištriktu či môžu byť považovaní za plnoprávnymi členmi synody? Vysvetlil, že vytvorenie Podkarpatského dištriktu v roku 1923 bolo výsledkom nátlaku štátu. Odvtedy však vláda Podkarpatskej Rusi stále neuznala Podkarpatský reformovaný dištrikt ako právny subjekt. Tamojšia štátna moc nemá žiadny kontakt s biskupským úradom. Z hľadiska štátneho práva dištrikt ani neexistuje. Ale ak neexistuje - pokračoval Bertók - ako sa môžu jej predstavitelia zúčastňovať ako synodáli na tejto synode? Bude vláda akceptovať tu vypracované cirkevné zákony, ak sa v práci synody sa podieľali aj takí, ktorí v očiach vlády nie sú legitímni aktéri? Biskup žiadal od Juraja Slávika odpoveď na tieto otázky: Uznáva vláda Podkarpatský reformovaný dištrikt ako legitímny cirkevný subjekt? Ak nie, prečo nie? Ak áno, je ochotná s uznaným cirkevným subjektom okamžite vstúpiť do právneho styku a nadviazať kontakt s vládou Podkarpatskej Rusi? Je vláda ochotná uhradiť náklady vynaložené na organizáciu Podkarpatského dištriktu z rokov 1922 - 1923? Je ochotná vyplatiť štátnu dotáciu, o ktorú prišla Podkarpatská časť reformovanej cirkvi od 7. júna 1923?

Béla Bertók vo svojom prejave konfrontoval vládu s jej vlastnými porušeniami a ich dôsledkami. Slávik vo svojej odpovedi prisľúbil, že do konca bratislavskej synody požiada vládu o odpovede. Stalo sa tak na štvrtom zasadnutí synody. Podľa neho existenciu cirkevnej organizácie má akceptovať terajšia synoda a štát dovedy nemôže uznať jej štruktúru. Je však pripravený uznať určité existujúce pomery, ako je to v prípade dvoch dištriktov na Slovensku. Pokiaľ ide o štátne dotácie a náklady na cirkev, štát od začiatku dotuje reformovanú cirkev, ale nie je úlohou štátu rozdeľovať finančné prostriedky medzi jednotlivé orgány cirkvi. Ak Podkarpatský dištrikt ešte nedostala štátnu finančnú pomoc, mal by o to požiadať ostatné dva dištrikty. Touto odpoveďou československej vláde sa podarilo rozduchať dlhoročný spor a nezhody medzi dištriktami, pretože na základe tohto vyhlásenia Podkarpatský dištrikt dlhé roky žiadal svoj podiel od konventu zo štátnej dotácie aj za predošlé obdobie - samozrejme, márne. Pravdou je, že dištrikty na území Slovenska vždy dostávali štátnu dotáciu adresovanú „Slovenskej reformovanej cirkvi“ a nikomu nenapadlo, že by Podkarpatská Rus, ktorá v zásade požíva územnú a správnu autonómiu, nevytvorila samostatné ustanovenie pre cirkvi na svojom území, ako to bolo v prípade ostatných cirkví.

Na 2. zasadnutí sa potom začalo vecné prerokúvanie cirkevného zákonníka, do ktorého bola z iniciatívy vlády vložená aj veta, že Cirkev sa riadi a

spravuje „v rámci platných zákonov štátu“. Endre Korláth, zástupca Podkarpatského dištriktu, poukázal na to, že vloženie tejto vety do zákonníka presne ukazuje, že synoda vykonáva svoju činnosť pod nátlakom, teda nie autonómne. Podľa jeho názoru táto veta zo strany vlády naznačuje, že tak ako v minulosti, ani v budúcnosti vláda nebude ochotná rešpektovať zákony reformovanej cirkvi. Naznačuje to aj skutočnosť, že zákony chceli premenovať na kánony. Členovia synody napokon našli v tomto bode zhodu v tom, že § 8 ustanovuje, že cirkevné zákony môže meniť len synoda.

Ďalším citlivým bodom bolo znenie článku I, § 136, ktoré požadovala vláda, podľa ktorého podľa zákona o kongruách z roku 1926, mohli dostať štátnu podporu len tí duchovní, ktorí po prevrate absolvovali strednú školu na území Československa.

Na návrh zástupcov vlády počas rokovaní, synoda nariadila vypustiť zo zákonníka v plnom rozsahu článok VII o dôchodkovom ústave, pričom uviedla, že štátny zákon č. 122 z roku 1926 ustanovuje dôchodky farárov a ich rodín. Zároveň bol generálny konvent poverený úlohou zabezpečiť starostlivosť o farárov a ich pozostalých, ktorí odišli do dôchodku pred rokom 1926, a zriadiť vlastnú dôchodkovú inštitúciu, ktorej členmi by mali byť farári a kantori.

Rovnako synoda bez námietok prijala článok o právnom postavení Podkarpatského reformovaného dištriktu, ktorý bol v levických zákonoch zaradený na IX. miesto a v Bratislavskom zákonníku na VII. miesto, pričom sa vynechala možnosť jeho osamostatnenia ako samostatnej generálnej cirkvi.

Počas diskusie k článku II. o voľbe farárov, predložil Zoltán Tornallyay, svetský synodál z Predtisského dištriktu, pozmeňujúci návrh k otázke voľby farárov výmenou. Hoci to bolo možné už v levickom zákonníku, stále sa v ňom uvádzalo, že predsedníctvo dištriktu alebo valné zhromaždenie dištriktu môže nariadiť výmenu len vtedy, ak s tým dotknutí farári a presbyteri súhlasia. Jeho návrh spočíval v tom, že príkaz predsedníctva dištriktu alebo valného zhromaždenia dištriktu by mal byť pre farárov a presbyterov záväzný. Synoda postúpila návrh na prerokovanie komisii pre voľbu duchovných, a na svojom najbližšom zasadnutí uzákonila návrh, podľa ktorého valné zhromaždenie dištriktu na odporúčanie predsedníctva môže nariadiť výmenu ex offo, ale musí tomu predchádzať konzultačné konanie, ktoré vedie senior.

V článku V. o cirkevnej jurisdikcii, synoda považovala za dôležité rozšíriť rozsah disciplinárnych priestupkov a ich prísnych trestov. V článku bol zavedený osobitný disciplinárny priestupok, a to simónia, ktorá sa potenciálne prejavila v súvislosti dokumentom „vokátor“. Konkrétne, keď duchovný, ktorý kandidoval na uvoľnenú duchovensku stanicu, žiadal menšiu mzdu, ako jeho predchodca, aby získal miesto pred ostatným uchádzačom. Zákon trestal vinných duchovných prepustením, presbyterov pokutou a členov zboru dočasnou stratou hlasovacieho práva. V tom istom článku bol, na návrh abaujského seniora Barna Idrányiho, doplnený bod o disciplinárny priestupok pre každého, kto „prejaví hrubú neposlušnosť alebo neúctu voči vyššej cirkevnej autorite“.

K najchúlostivejšiemu bodu článku VI. a najmä článku X., ktorý sa medzitým stal článkom IX., dospela synoda 27. januára 1928. Ako vyplýva zo Sörösovej správy, tieto články boli prijaté ako posledné, pretože vláda na poslednú chvíľu urobila zmeny v článku IX. a dotyčná komisia synody musela v súvislosti s týmto článkom udržiavať neustály kontakt s vládny komisiárom, aby bolo zabezpečené, že najmenšia zmena vládneho textu nijako nepoškodí prijatie celého zákonníka. Endre Korláth v reakcii na to vo svojom vystúpení obvinil Sörösa z prílišnej dobromyseľnosti pri rokovaníach s vládou, ktorá cirkev oklamala. Korláth uviedol, že 29. decembra 1924 predstavitelia štátu sľúbili, že do troch mesiacov predložia cirkvi svoje námietky písomne, len aby im cirkev urobila láskavosť a dobrovoľne požiadala o revíziu zbierky zákonov. Praxi to znamenalo, že zástupcovia cirkvi mali stiahnuť už vláde predložený cirkevný zákonník. Cirkev žiadosti vyhovel, ale písomnú nótu nedostala od štátu! Namiesto toho sa začali tajné neformálne rokovania. Endre Korláth dospel k záveru, že synoda bude teraz lojálne súhlasiť so všetkým, čo vláda žiada, ale vláda za to nedá nič, čo sľúbila.

Béla Bertók vo svojom prejave tiež zopakoval Korláthove názory. Sörös vo svojej reakcii načrtoval historické pozadie rokovaní a priznal, že skutočne prejavil dobrú vôľu a úprimnosť voči partnerom na rokovaníach, čo podľa neho druhá strana opätovoala. Uviedol tiež, že výsledok rokovaní považuje za zlučiteľný s autonómiou reformovanej cirkvi a že zverejnenie podrobností rokovaní by malo negatívny vplyv na ich výsledok.

Potom nasledovala podrobná diskusia o článku VI. o organizácii verejného vzdelávania, tj. o cirkevných školách. Ten bol prijatý takmer v plnom rozsahu v podobe dohodnutej počas rokovaní s vládou. Iba na návrh Mihálya Pétera sa pridal dodatok, podľa ktorého v prípade znárodnenia

škôl majú cirkevné zbory právo ponechať si cirkevný majetok a príjmy akéhokoľvek druhu používané na školské účely a zabezpečiť existenciu kantora-učiteľa.

Článok IX. o slovenskom senioráte, bol nakoniec prerokovaný v posledný deň synody, 28. januára 1928. Prvým rečníkom bol Mihály Péter. Predložil historické dôkazy o tom, že tí, ktorí sa označovali za slovenských reformovaných, mali v čase reformácie maďarských predkov. V priebehu storočí sa stali členmi slovenského národa. Týmto tvrdením sa snažil vyvrátiť obvinenia, že reformovaná cirkev v minulosti podrobila slovenských reformovaných násilnej maďarizácii. „Je to presne naopak,“ povedal. Potom načrtnol nedávne udalosti. Po žiadosti vlády adresovanej levickej synode o zriadenie slovenského seniorátu, sa synoda rozhodla poradiť sa so samotnými zbormi. Konvent vyslal komisiu do slovensky hovoriacich cirkevných zborov, kde mohli veriaci hlasovať na valnom zhromaždení. Výsledkom bolo, že 80 % ľudí hlasovalo za zotrvanie v súčasnom rámci. Vláda teda ide proti vôli ľudu tým, že naďalej vnucuje vytvorenie slovenského seniorátu - povedal. Ďalším vážnym porušením autonómie reformovanej cirkvi, podľa Mihálya Pétera, je že chcú zriadiť tieto komisie, ak, aby polovicu členov tvorili delegáti štátu. Ešte nebezpečnejšia je možnosť, že vláda môže ísť do ktoréhokoľvek zboru, ktorý sa jej zapáči, aby tam uskutočnila hlasovanie, a to aj cez prípadný nesúhlas cirkvi. Už teraz si možno predstaviť že aký nátlak bude pred príchodom tejto miešanej komisie do cirkevných zborov. Za zúfalý označil aj fakt, že v zboroch slovenského seniorátu, aj keď majú početnú maďarskú menšinu, sa odstraňujú všetky maďarské slová. Ak chce človek počuť maďarské bohoslužby, musí opustiť vlastný kostol, ktorý postavili jeho predkovia, vlastný zbor, ktorý založili jeho predkovia, a hľadať maďarský zbor v okolí. Maďarský veriaci bude mať v mieste kostol, školu, cirkev, na ktorej údržbu bude musieť prispievať, bude mať kňaza a učiteľa, ktorých platy bude musieť tiež pomáhať, ale vo vlastnej cirkvi nebude mať žiadne práva. Mihály Péter tento návrh označil ako príklad slovenského šovinizmu. Dodal, že ak ho synoda odhlasuje, urobí tak len zo strachu pred pomstou vlády. Sörös na to reagoval slovami, že vytvorenie slovenského seniorátu je skutočne požiadavkou vlády, ale cirkev by sa mala v tejto veci riadiť vieroučnými úvahami a záujmami, nie národnými. V priebehu diskusie Mihály Péter vzniesol aj námietku, že synoda nemá právo zaradiť cirkevné zbory podľa názvu do slovenského seniorátu bez konzultácie so samotnými zbormi. Sörös uviedol, že

akákoľvek zmena článku IX. by znamenala, že vláda odmietne ratifikovať celý zákonník. Pod vedením Endreho Korlátha niektorí členovia synody vyzvali k hlasovaniu o článku podľa mien, pričom 15 hlasov bolo za text v znení navrhovanom vládou a 9 hlasov za návrh Mihálya Pétera. Endre Korláth navrhol pozmeňujúci návrh k § 5 v tom zmysle, že cirkevné nadácie, majetky a fondy vytvorené maďarskou reformovanou komunitou, ktorá žije alebo žila v slovenskom senioráte a slúžila potrebám cirkvi, ak z nejakého dôvodu (vymretie maďarského obyvateľstva a pod.) nemohli plniť svoj pôvodný účel, majú sa pridať k misijným účelovým fondom bývalého seniorátu. Synoda tento návrh prijala. Endre Korláth navrhol, aby k článku IX. synoda pripojila jednu rezolúciu ako pokračovanie k článku IX, a to aj napriek nesúhlasu vlády. Aj tento návrh synoda jednomyselne prijala. Na návrh Bélu Sörösa však synoda vydala aj vyhlásenie pre vládu v tom zmysle, že zaradením rezolúcie do článku IX., synoda nemala v úmysle klásť vláde nové požiadavky ani sa svojvoľne odchyľovať od schváleného textu zákona. Text rezolúcie bol aj počas rokovaní prijatý ako plne kompatibilný so zákonníkom a cieľom cirkevného zákonodarstva pri tomto kroku bolo len zabrániť tomu, aby sa prehliadli usmernenia, s ktorými sa počítalo pri zriadení slovenského seniorátu.

Posledné zasadanie synody 28. januára 1928 popoludní bolo ešte plné vzrušenia. Pridunajský generálny kurátor Béla Szilassy, a zástupca Podkarpatského dištriktu István Polchy, tvrdiac, že v článku IX. synoda odhlasovala zákony, ktoré sa nezlučujú s ich duchovným svedomím, sa už nechceli zúčastniť na práci synody.

Na záver rokovaní synoda prijala list vláde, v ktorom žiadala o ratifikáciu zákonníka, ale zároveň vyjadrila smútok nad tým, že musela pracovať pod veľkým tlakom a musela obetovať niekoľko bodov na obranu svojej cirkevnej autonómie. Synoda vyjadrila však nádej, že vzťahy medzi štátom a reformovanou cirkvou sa čoskoro upevnia.

Reakcia štátu na uznesenia bratislavskej synody

Osud bratislavského zákonníka je ešte ťažšie vystopovať ako osud levickeho zákonníka. Nie je napríklad jasné, prečo boli zákony predložené predsedníctvu ministerskej rady až v júni 1928. V odpovedi rady ministrov, ktorá bola doručená v júli 1929, sa uvádza, že tento list je odpoveďou na postúpenie z 8. júna 1928. To bol teda dátum, kedy boli cirkevné zákony predložené. Najpravdepodobnejšie vysvetlenie je, že preklad zákonov do slovenčiny trval viac ako päť mesiacov.

Po predložení dostal Štefan Štunda, ministerský radca pre náboženské záležitosti, za úlohu porovnať slovenské a maďarské znenie textu a skontrolovať ich zhodu. Okrem toho aj ďalšie dve ministerstvá kontrolovali, či text zákona napokon spĺňa požiadavky stanovené vládou. Nakoniec bol zriadený výbor, ktorý mal prijať konečné rozhodnutie o prijatí zákonov. Ten však nesplnil nádeje, ktoré doňho cirkev v počiatočnom štádiu vkladala. Ministerstvo po jednom roku informovalo konvent, že medzi oboma jazykovými verziami zistilo také kvantitatívne a kvalitatívne rozdiely v preklade, že muselo zákonník vrátiť na nový preklad vzhľadom na to, že oficiálne znenie zákona, ktoré bude zaradené do zbierky zákonov, bude v slovenčine. Juraj Slávik, bývalý štátny komisár synody, vysvetlil ročné meškanie tým, že ministerstvo sa najprv pokúsilo opraviť chyby v preklade, ale keď videli, že ani jedna veta nie je v poriadku, vzdali to. Je v záujme reformovanej cirkvi, aby bol preklad úplne presný. Inak, píše Slávik, okrem niekoľkých drobných výhrad nie sú žiadne iné prekážky prijatia zákonníka, okrem chýb v preklade.

Predsedníctvo konventu v tom čase tvorili pridunajský biskup Elemér Balogh a jeho svetský partner Béla Szilassy generálny kurátor. Pripravili odpoveď, ktorý však z politických dôvodov nebol odoslaný. Na jednej strane v ňom uviedli, že je zjavne nemožné vytvoriť preklad, ktorý by pokrýval 100 % pôvodného maďarského textu, na druhej strane však požiadali vládu, aby určila prekladateľa, ktorého prácu by sami považovali za spoľahlivú. Vyslovili aj to, že nemožnosť napísať oficiálny, t. j. autentický a autoritatívny text reformovaných zákonov v jazyku, ktorému nerozumie 90 % členov a predstaviteľov reformovanej cirkvi. Ako potom bude cirkev uplatňovať text zákona, ktorému nerozumejú? - bola položená otázka. Preto bolo vláde navrhnuté kompromisné riešenie, aby do Zbierky zákonov bol zaradený reformovaný zákonník v oboch jazykoch. Ako bolo uvedené, tento list nebol ministerstvu nikdy zaslaný.

Samotný biskup István Pálóczi Czinke - pravda bol už vo vysokom veku a mal aj zlý zdravotný stav - v júni 1929 pravdepodobne preto rezignoval, lebo list Juraja Slávika tak ho sklamal, že to už nebol schopný spracovať. List Konventu nikdy nedostal na ministerstvo, ale obsah listu iste bol známi v Bratislave. Biskup Elemér Balogh v apríli 1930 informoval konvent, že minister Dérer vymenoval prekladateľa, istého pána Pecháčka, ktorý už aj začal prácu.

Ubehli však mesiace a uprostred neistoty prišla podpora z nečakaného miesta. Stalo sa, že v Užskom senioráte prebiehalo cirkevné súdne konanie, a odsúdená strana odmietla zaplatiť pokutu, ktorá jej bola uložená. Seniorát preto sa obracal na župu, aby štát vymáhal spomenutú pokutu pre cirkev. Seniorát sa odvolal na § 5., článok I. zákona z roku 1907, kde bola zakotvená, že také pohľadávky cirkvi vymáhajú štátne úrady. Župa ale odmietala žiadosť seniorátu s tým, že na základe novej československej ústavy cirkevné zákony z roku 1907 už nie sú platné a štátne úrady nie sú povinný konať. Prokurátor Užského seniorátu proti tomuto uzneseniu podal odvolanie a Najvyšší správny súd, ktorý rozhodnutím č. 7823/30 z 10. mája 1930 vyhovel žalobe seniorátu. Najvyšší správny súd rozhodol, že podľa § 2 zákona č. 11 z 28. októbra 1918, bola reformovaná cirkev, podobne ako v historickom Uhorsku, v Československu etablovanou cirkvou, ktorá sa riadila zákonmi z roku 1907 až do uznania jej nových zákonov štátom. Výnimkou sú len tie ustanovenia zákona z roku 1907, ktoré sú v rozpore s existenciou nového štátu a zmenenými štátnymi pomermi. Tento precedens priniesol mnohým cirkevným subjektom aspoň čiastočné upokojenie a cirkvi relatívnu právnu istotu. Situácia však bola nebezpečná a zodpovední cirkevní predstavitelia to aj vedeli. Bolo totiž zrejme, že starý, takmer 30 rokov starý cirkevný zákonník je na mnohých miestach nezlučiteľný so štátnym právnym prostredím, ktoré sa od roku 1907 výrazne zmenilo, a je nepoužiteľný. Týkalo sa to najmä článkov o školách a dôchodkoch. Boli však aj články, v ktorých samotná cirkev chcela, aby sa zmeny vykonali čo najskôr. Takými boli napríklad článok VIII. o misie alebo článok V. o cirkevnej jurisdikcii. Ale cirkev mala niečo v ruke, čo jej znamenalo právne postavenie do istej miery.

Pecháček medzitým dokončil preklad do septembra 1930. Minister Ivan Dérer bol taký ústretový, že preklad zaplatil z rozpočtu ministerstva národnej osvety. Teraz bolo na cirkvi, aby text skontrolovala. Konvent zriadil komisiu, ktorá mala túto prácu vykonať. Komisia pomerne rýchlo prijal preklad a vo februári 1931 sa začali pojednávania so štátom. Rokovania sa však ťahali celé roky. Až v júli 1933 Béla Szilassy, generálny kurátor, informoval cirkevnú verejnosť, že konvent prijal výsledky rokovaní s vládou. V texte zákona boli vykonané prevažne štylistické zmeny, ale potom musel byť znovu formálne predložený na prijatie. Jarný konvent v roku 1931 už s určitou nádejou konštatoval, že existujú náznaky, že cirkevné zákony budú čoskoro ratifikované štátom. Táto veta sa stala najcharakteristickejšou na konventné zápisnice nasledujúcich troch alebo štyroch

rokov. Niekedy sa hovorilo o revízii článku VI., inokedy o iných „nevyriešených otázkach“, pričom ratifikácia zákonov štátom bola vždy „na prahu“.

Tragikomické utrpenie zákonov sa však neskončilo ani po ukončení rokovaní a prijatí uznesenia konventu. Ukázalo sa, že jedinou kópiu v maďarskom jazyku, ktorá bola nevyhnutná na predloženie návrhu zákona, má ministerstvo. Neboli však ochotní ju dať k dispozícii cirkvi. Zrazu sa pre nich maďarský text stal veľmi cenným. Zástupcovia cirkvi ho teda museli zo slovenskej verzie preložiť späť a z veľkej časti zrekonštruovať z rôznych poznámok. Bol to ďalší podlý ťah československej vlády proti maďarskej reformovanej cirkvi. Dosiahli tým totiž to, že slovenská verzia bude autentickým, pôvodným textom, a maďarská verzia prakticky „len preložená“. Slovenské a maďarské preklady boli napokon 29. augusta 1934 zaslané do Prahy na schválenie. V oficiálnych cirkevných správach však stále nechýbala už známa fráza, že cirkevné zákony sa chystajú na ratifikáciu.

Malý nádej v beznádeji sa objavil, keď československí poslanci Kozák a Devečka na zasadnutí parlamentného výboru pre kultúru v decembri 1935 nastolili otázku zákonov reformovanej cirkvi. Hoci reformovanej cirkvi vyčítali, že stále nemá vyriešenú „jazykovú otázku“ - teda zriadenie slovenského seniorátu - a že trvá na vlastnej reformovanej teológii namiesto toho, aby prijala možnosť teologickej fakulty v Bratislave, ktorú ponúkla vláda spoločne so slovenskými evanjelikmi, naliehali na štátnu ratifikáciu zákonov. Tento prípad potom opäť vzbudil márne nádeje mnohých cirkevníkov. Nemalo to však žiadny výsledok. Elemér Balogh dokonca na poslednom známom zasadnutí generálneho konventu v apríli 1937 so svojou obvyklou strohosťou na túto tému povedal len toľko, že „boli (cirkevné zákony) prenesené zo školského referátu v Bratislave do ústredných úradov do Prahy“.

V novembri 1938 v dôsledku I. Viedenského arbitráže, veľká časť Hornej zemi vrátil k Maďarsku. Dištrikty na území Slovenska prestali ďalej existovať a cirkevné zbory sa opäť riadili zákonmi prijatými Synodou reformovanej cirkvi v Maďarsku a overenými maďarským štátom.

Ibolya Szamborovszky Nagy, Ferenc Radvánszky

Výhľad na Podkarpatsko v medzivojnovom období 20. storočia

Od roku 1919 československá vláda neustále vyjadrovala požiadavku, aby sa reformovaná cirkev stala samostatnou cirkvou. Toto očakávanie si jednoznačne vyžadovalo územnú a štrukturálnu organizáciu nezávislú od Reformovanej cirkvi Maďarska. Situáciu komplikovala skutočnosť, že Podkarpatsko dostalo v rámci československého štátu samostatnú správu. Najprv v podobe direktória a neskôr v podobe úradu guvernéra. Vzhľadom na autonómny charakter tejto oblasti nebolo jasné, či tam žijúci reformovaní majú patriť do Predtisského dištriktu, na čele ktorého stál biskup István Pálóczi Czinke, alebo majú byť organizovaní ako samostatný dištrikt? Ani guvernéer Zaťkovič nevedel v januári 1921 dať dobrú odpoveď na túto otázku. Nakoniec nová štátna moc rozhodla svojím dekrétom z 21. marca 1921, podľa ktorého sa autonómne postavenie Podkarpatska muselo odraziť aj v organizácii reformovanej cirkvi. To znamenalo vytvorenie vlastného dištriktu.

Osobitným problémom bolo, že historický Užský seniorát bol rozdelený na dve časti hranicou autonómnej Podkarpatskej oblasti. Na Podkarpatsku zostalo dvanásť farností. Bola na jednej strane cirkevno-politická snaha o to, aby tieto zbory sa zorganizovali do samostatného seniorátu, ale na druhej strane chceli tieto zbory patriť do Predtisského dištriktu, tj. Zostať v historickom Užskom senioráte.

V procese organizovania dištriktu vzniklo množstvo nevyriešených a nejasných otázok. Spomedzi mnohých problémov boli najpálčivejšie tieto: čo bude s farnosťami rozdrobenej v Užskom senioráte na území Podkarpatska, čo bude a kongruou duchovných, čo bude s cirkevnými školami, čo bude prísahou cirkevných funkcionárov, kto bude biskupom a v neposlednom rade, aký bude mať názov nový dištrikt? S cieľom nájsť odpoveď na tieto otázky - a začať proces organizovania samostatného dištriktu - zvolal senior Ferenc Biki na 2. augusta 1921 stretnutie zástupcov dotknutých seniorátov. Na stretnutí v Berehove sa viedli búrlivé diskusie o termíne vzniku dištriktu. Senior berehovského seniorátu, Béla Bertók poukázal na dve vážne otázky. Prvá, že - podľa jeho názoru - nebolo možné v plnej miere zveriť financovanie seniorátov a celého dištriktu len do rúk cirkevných

zborov. Druhá, že ešte nebola definitívne vyriešená otázka hraníc medzi Slovenskom a Podkarpatskou Rusou.

Vo februári 1923 sa zdalo, že rokovania medzi predstaviteľmi cirkvi a štátu o otázke štátnych dotácií budú vyriešené. Vláda prisľúbila finančnú podporu budúcemu vedeniu nového Podkarpatského reformovaného dištriktu, aby dokázali zabezpečiť platy duchovných a učiteľov, a chod cirkevných inštitúcií. Dištrikt, ktorý sa najprv nazýval „Karpatský kraj“, predstavoval vnútorné a vzájomné prepojenie berehovského, ugočského a užského seniorátu. Podkarpatsky dištrikt bol definitívne vytvorený len 8. júna 1923 na základe hlasovania zástupcov 65 cirkevných zborov z troch seniorátov. Prvé generálne voľby sa konali 17. apríla, keď bol zvolený biskup Béla Bertók, duchovný v Mukačeve a senior berehovského seniorátu. Za generálneho kurátora bol zvolený Endre György. Medzitým aj senioráty zvolili svojich funkcionárov. Podľa sčítania ľudu v roku 1921 tu žilo 62.637 reformovaných, ale o 10 rokov neskôr ich počet stúpil na 69.050.

Štátny zálohový transfer a prisľub ďalšej finančnej pomoci dával Bélovi Bertókovi a cirkevnému vedeniu pocit relatívnej istoty. Preto sa podujali zorganizovať a viesť novú cirkevnú štruktúru. Na inauguráciu biskupa sa pripravovali s veľkými nádejami. Ešte pred stanovením dňa inaugurácie, päťčlenná cirkevná delegácia navštívila v Užhorode viceguvernéra Petra Ehrenfelda, ako aj ministerského radcu Blahu a školského referenta Antona Beszkida, aby osobne ich pozvali - ako predstaviteľov československého štátu - na inauguráciu biskupa. Napriek tomu, na slávnosti 7. júna 1923 v Mukačeve, nezúčastnil nikto z predstaviteľov československého štátu. Z tohto „gesta“ bolo jasné pre vedenie cirkvi, že bude zrušená aj štátna podpora reformovaného dištriktu.

Prvá zákonodarná synoda v Leviciach, síce uznala vznik Podkarpatského dištriktu, ale ani predtým, ani potom Podkarpatský dištrikt nedostal od štátu žiadnu finančnú podporu. Ako dôvod sa najprv uvádzalo, že predložený návrh nebol dostatočne vypracovaný. Štát žiadal vypracovať nový rozpočet. Potom bolo treba vykonať revíziu žiadaného rozpočtu, novelizáciu žiadosti a štát žiadala radu ďalších podkladov. Ferenc Biki, senior, vyhovel všetkým požiadavkám v požadovanom krátkom termíne, ale napriek všetkému, žiadosti boli zamietnuté. Neúspech vyvolal napätie medzi biskupom Bertókom a seniorom Bikim. Biskup myslel že neúspech spočíva v nedokonalnej práci seniora. Samozrejme Biki sa urazil a vzdal sa poverenia, aby viedol hospodárenie dištriktu. Na jeho miesto prišiel Gyula

Bary, duchovný z Nagyberegu. V decembri 1923 Bertók a Bary vyriešili finančné nezrovnalosti, ktoré spochybňovali štátne orgány, a potom znovu predložili rozpočet ministerstvu. Žiaľ, ani to nevyriešilo otázku štátnej dotácie, hoci sám biskup Bertók viedol v tejto veci celú korešpondenciu aj s miestnymi aj s pražskými úradmi.

Ďalším sporným bodom bola otázka občianstva a prísahy vernosti. Štátne orgány už začiatkom roka 1921 jasne stanovili, že „všetci cirkevní činitelia od najnižších až po najvyššie hodnosti, duchovní i laici, musia zložiť prísahu vernosti Československej republike“. Duchovnému, ktorý nemal občianstvo, hrozilo vyhodenie z Československa. Pre reformovaných duchovných to predstavovalo vážny problém, pretože len málo z nich zložilo požadovanú prísahu vernosti do konca roka 1923. V tomto roku nemalo v Berehovskom senioráte občianstvo ešte 11 farárov, medzi nimi aj Jenő Szűtor z Berehova, ktorého československé štátne úrady napokon v apríli vyhostili z krajiny. Koncom roka 1925 malo československé občianstvo 50 zo 75 reformovaných farárov, ostatní ešte nie.

Biskup Bertók v roku 1928 aj oficiálne položil otázku štátnych dotácií úradom a štát mu odpovedal, že reformovaná cirkev už roky dostáva dotácie na svoje administratívne potreby, ktoré dostával konvent, a že „v štátnych rozpočtoch nie sú pre dištrikty žiadne osobitné položky“. Konvent však odmietol poskytnúť dotáciu Podkarpatskému dištriktu s odvolaním sa na autonómiu Podkarpatska, čo viedlo k veľkým nezhodám medzi Podkarpatským dištriktom a konventom. Tento konflikt vyvrcholil v roku 1928, keď biskup Béla Bertók posunul otázku rozdeľovania štátnej pomoci na právnu úroveň. Otázka štátnej dotácie sa však začala posúvať dopredu až po zmene biskupa v Predtisskom dištrikte, ktorá vyvolala aj personálne zmeny v konvente. V rokoch 1927 a 1928 tak Podkarpatský dištrikt dostal od Konventu malú finančnú podporu. Až v roku 1930 dostal štátnu dotáciu, na ktorú mal nárok. Žiaľ, spor o rozdelenie štátnych prostriedkov sa medzi tromi dištriktmi rok čo rok obnovoval. To vrážalo klin medzi Bertóka a vedeniu generálnej cirkvi. V tomto procese boli silne prítomné politické zámery československého štátu „rozdeľuj a panuj“. Štát preto v otázkach týkajúcich sa reformovanej cirkvi mlčal alebo sa vyjadroval nejednoznačne.

To všetko trochu kompenzovala skutočnosť, že v lete 1932 boli výsledky biskupských volieb z roku 1923 konečne uznané československými úradmi. Tým sa trochu zmenil vzťah medzi cirkvou a štátom, ktoré sa - najmä vďaka Bertókovmu postoj - stali navzájom maximálne lojálnymi a mnohé dovtedy nevyriešené a/alebo otvorené otázky sa vyriešili. Medzi nimi

patrila aj otázka štátneho príspevku na platy farárov, t. j. kongruy, ktorú od roku 1933 dostávali až na malé výnimky takmer všetci podkarpatskí farári. A v rokoch 1932-33 bolo definitívne vyriešené občianstvo všetkých reformovaných duchovných Podkarpatského dištriktu.

Je potrebné spomenúť aj veľmi chúlolistivú otázku, a to osadnícke komunity (napr. Badó, Újbátyú, Újbótrágy, Danilovka atď.), ktoré boli veľmi cieľavedome vkladované medzi maďarské reformované obce. Československé úrady vedomé ich vytvorili, aby etnicita regiónu nezostala jednotná. Presídlení Česi väčšinou svoje náboženstvo nepraktizovali, ale Rusíni - ktorí boli gréckokatolíci - áno. Podľa najnovších výskumov bolo 289 rodín usadených štátom, kým 317 rodín bolo súkromne usadených v prevažne maďarskej časti Podkarpatska. To predstavuje takmer 2.500 osôb. Infraštruktúra a vybavenosť nových - štátom vybudovaných - obcí bola oveľa lepšia ako v okolitých reformovaných maďarských lokalitách. Tzv. kolonisti dostali pôdu od štátu a dotácie na poľnohospodárstvo. Štát v ich obci postavil nový obchod a školu. V mnohých prípadoch dostali aj nové domy.

Napriek tomu všetkému bolo jedným z kontroverzných výsledkov československého obdobia finančné posilnenie podkarpatských reformovaných cirkevných zborov. Potvrďuje to aj pozoruhodná skutočnosť, že v tomto období si 67 z 92 zborov mohlo vymeniť svoje zvony, ktoré boli zrekvirované počas prvej svetovej vojny, zo zvonolejárskej dielne známeho Ferenca Egryho v Kisgejőci.

Alfréd Somogyi, Ibolya Szamborovszkyné Nagy

O biskupoch medzivojnového obdobia 20. storočia

Predtisský reformovaný dištrikt na Slovensku:

István Pálóczi Czinke (Pácin, 18. novembra 1855 - Budapešť, 17. júla 1942)
Prvý biskup Predtisského dištriktu na Slovensku, v dobe 1921-1929. Jeho rodičia boli Gábor Czinke a Borbála Pálóczi. Svoje štúdiá začal v rodnej obci. Od roku 1866 študoval v Sárospataku a v roku 1878 tu absolvoval teológiu. Potom bol rok seniorom v kolégiu, a pomocným farárom a učiteľom viery v Sárospataku. V roku 1882 bol povolaný do Erdőberény ako duchovný a na jar 1896 do Rimavskej Soboty ako prvý duchovný a zároveň ako učiteľ náboženstva na gymnáziu. V roku 1895 bol zvolený za funkcionára v dištrikte, a v roku 1917 sa stal zástupcom biskupa. V rokoch 1914 až 1917 bol seniorom Gemerského seniorátu. Po podpísaní trianonskej mierovej zmluvy, vtedajší biskup Kálmán Révész presťahoval do Maďarska. Pálóczi Czinke v roku 1921 bol zvolený za biskupa Predtisského dištriktu na Slovensku, zároveň zastával funkciu duchovného predsedu konventu a synody.

Od roku 1915 bol členom predstavenstva Maďarskej evanjelickej literárnej spoločnosti. Chvályhodná bola aj jeho literárna činnosť. Napísal konfirmačný katechizmus, bohoslužobný poriadok, spevník, hymnickú knihu, modlitebnú knihu a množstvo článkov a štúdií.

Štátne úrady ho označili za iredentu a falošne šírili myšlienku, že jeho osoba je prekážkou zmierenia medzi štátom a reformovanou cirkvou. Po tom, čo zo strany československej štátnej moci bol úplne znemožnený, v roku 1929 sa vzdal funkcie biskupa, ako aj miesta duchovného v Rimavskej Sobote a presťahoval sa do Maďarska.

Mihály Péter (Drahňov, 12. mája 1867 - Rimavská Sobota, 30. decembra 1932)
Druhý biskup Predtisského dištriktu na Slovensku v rokoch 1929-1932. V roku 1886 absolvoval gymnázium v Sárospataku, potom študoval teológiu tu a v Pápe. Teologické štúdium ukončil v roku 1890. Svoju službu začal ako kaplán učiteľ v obci Veľké Raškovce, od roku 1893 bol zástupcom farára v dedine Malé Ozorovce. Tu bol zvolený v roku 1895. Odtiaľ bol v roku 1902 preložený - tiež na základe voľby - do Sečoviec. Od roku 1901 bol zástupcom

seniora Hornozemplínskeho seniorátu a od roku 1912 zástupcom biskupa. V roku 1920 bol zvolený za sudcu Predtisského dištriktu a v roku 1924 za zástupcu biskupa. Po odstúpení a odchode Istvána Pálóczi Czinkeho, bol 27. augusta 1929 zvolený za biskupa. V tom čase sa presťahoval do Rimavskej Soboty a ujal sa aj funkcie duchovného zboru. Napísal množstvo článkov do župných novín a cirkevných bulletinov. Ako cirkevný historik sa zaoberal dejinami zborov a históriou rodiny Lónyaiovcov. Dobre poznal historické vzťahy medzi Maďarskom a Slovenskom a ako jeden z mála vtedajších duchovných ovládal slovenčinu.

Barna Idrányi (Hernádbűd, 18. júla 1860 - Gönc, 22. septembra 1933)

Tretí biskup Predtisského dištriktu na Slovensku, od 10. mája do 22. septembra 1933.

Narodil sa v rodine duchovného, jeho starý otec bol tiež kňazom. Vzdelanie získal v Miškolci, potom absolvoval teologické štúdiá v Sárospataku. V roku 1883 sa stal pomocným farárom v Kiskinizs a potom v Alsóvadász. V roku 1878 ho pozval zbor Slanec. Od roku 1892 bol pokladníkom seniorátu a od roku 1904 pokladníkom dištriktu a pritom aj dôchodkového fondu. Od roku 1917 bol synodálnym zástupcom. V roku 1921 sa stal prvým seniorom Abovsko-turnianskeho seniorátu, po zlúčení. Po päťdesiatich rokoch svojej duchovenskej služby a dvanástich rokoch služby seniora bol vo veku 72 rokov zvolený za biskupa. Odišiel za svojimi dcérami na návštevu do Göncu, kde aj zomrel.

Cenné sú jeho záznamy o udalostiach prvej svetovej vojny v Slanci. Na rozdiel od svojich predchodcov bol skôr odborníkom na hospodárenie cirkvi, veď mal za sebou desaťročia skúseností v tomto odbore.

Dr. Sándor Magda (11. februára 1883, Iškovce - 15. októbra 1962, Sárospatak) Štvrtý biskup Predtisského dištriktu na Slovensku, od roku 1933 až do 1938. t.j. existencie dištriktu.

Gymnázium absolvoval v Nagyenyede a teológiu v Kolozsvári a Sárospataku. Po ukončení štúdia bol od roku 1905 seniorom na teológii v Sárospataku. Filozofiu študoval v Budapešti a v roku 1914 získal doktorát. Medzitým bol od roku 1906 farárom v obci Ivanice, od roku 1909 v obce Čičarovce a od roku 1934 vo Veľkých Kapušanoch. V roku 1930 sa stal zástupcom biskupa a v roku 1933 bol zvolený za biskupa. Dlhé roky bol šéfredaktorom oficiálneho cirkevného časopisu Református egyház és Iskola (Reformovaná cirkev a škola). Po I., viedenskom arbitráži, v roku 1938 zanikol Predtisský

dištrikt na Slovensku, a tým aj skutočný úrad biskupa. V roku 1947 sa presťahoval do Sárospataku.

Pridunajský reformovaný dištrikt na Slovensku:

Elemér Balogh (Székesfehérvár, 6. februára 1866 - Bratislava, 16. apríla 1938)

Prvý biskup Pridunajského reformovaného dištriktu na Slovensku v rokoch 1921-1938.

Narodil sa v rodine duchovného, teologické štúdiá začal v Budapešti, dokončil ich v Edinburghu a po návrate domov sa stal kaplánom v Budapešti. V roku 1895 bol poverený organizáciou bratislavského zboru. Založil aj maďarský reformovaný cirkevný zbor vo Viedni. V Bratislave nielenže zorganizoval zbor, ale do roku 1913 postavil aj kostol, faru a cirkevný nájomný dom, z ktorého príjmy výrazne pomohli životu zboru.

Bol všestranným bádateľom, „humánnym polyhistorom“, vášnivým zberateľom kníh. Jeho meno bolo známe v renomovaných antikvariátoch Európy. Jeho vedecké práce sa dotýkali maďarských aspektov všeobecných cirkevných dejín, jazykovedy a starožitností. Skúmal však aj hugenotsko-maďarské a slovansko-maďarské vzťahy a interakcie. Pracoval na cestopisoch západných učencov, ktorí navštívili Uhorsko v 16. storočí, na záznamoch táboreských duchovných z habsburskej éry a na vplyve Valdovcov v Uhorsku, ale skúmal aj literatúru chorvátskej reformácie a reformácie gréckokatolíckej cirkvi. Jeho obľúbenou témou bol desaťročie smútku. Ako biskup so sídlom v Bratislave viedol početné neformálne rokovania s predstaviteľmi štátu o riešení občianstva a iných záležitostí týkajúcich sa reformovaných duchovných a učiteľov. Po zriadení Pridunajského dištriktu bol zvolený za prvého biskupa dištriktu. Počas posledných dvoch rokov svojej biskupskej služby bol už veľmi chorý. Zomrel v evanjelickej nemocnici v Bratislave na Veľkú noc 1938.

Béla Sörös (Nemespécse, 14. marca 1877 - Lučenec, 2. októbra 1939)

Druhý biskup Pridunajského reformovaného dištriktu na Slovensku, 1938-39. Narodil sa v rodine duchovného, vzdelanie získal vo Veszpréme a Pápe. Teológiu študoval v Kolozsvári, Budapešti a Edinburghu. Po návrate domov sa stal kaplánom biskupa Károlya Szásza v Budapešti a pôsobil ako kaplán vo väznici a v škótskej misii. Odtiaľ ho pozval cirkevný zbor v Lučenci v roku 1905. Po vzniku Československa v roku 1925 založil a viedol teolo-

gickú akadémiu, seminár na výchovu duchovných, jedinú maďarskú vysokú školu v Československu. Bol vedúcou osobnosťou obrody a misie. Dlhé roky bojoval za vyrovnanie vzťahov medzi reformovanou cirkvou a československým štátom. Do posledných síl bránil národné a náboženské slobody maďarskej reformovanej cirkvi, za čo ho československé úrady dvakrát uväznili a považovali ho za „politicky nebezpečného človeka“. Ako biskup viedol len rok cirkev. Vykonával zrušenie dištriktu a teológie. Dožil ešte vypuknutie druhej svetovej vojny a v Lučenci prijal utečencov z Poľska. Zomrel po krátkej chorobe.

Podkarpatský reformovaný dištrikt:

Béla Bertók (Mukačevo, 3. novembra 1873 - Mukačevo, 27. apríla 1945)

Prvý biskup Podkarpatského reformovaného dištriktu od roku 1923 do existencie dištriktu, tj. 1938.

Vzdelanie získal v rodnom meste a v Sárospataku, kde študoval aj teológiu. Humanitné štúdiá začal študovať v Budapešti, ale pre finančné problémy ich musel zanechať. Od roku 1897 bol kaplánom v obci Györtelke, potom vedľa satmárskeho seniora Ferenc Bikiho. Potom pôsobil ako kňaz vo Fehérgyarmate, Zápšony a Beregsurány. V roku 1914 bol zvolený za seniora Berehovského seniorátu, a vtedy sa vrátil do cirkevného zboru Mukačevo. V roku 1923 sa stal biskupom vtedy vzniknutého Podkarpatského dištriktu. Založil tlačiareň a začal vydávať cirkevné periodiká Szeretet a Kalendár Szeretet. Podieľal sa aj na príprave cirkevného inštitútu na vychovávanie teológov. Výsledkom jeho angažovanosti v misii bolo založenie Reformovaného domova a sirotinca Szeretet v Mukačeve. V roku 1941 požiadal o odchod do dôchodku a až do svojej smrti žil v úplnom ústraní.

Attila Petheő, Ferenc Tömösközi

Cirkevné školstvo v období medzi dvoma svetovými vojnami

Československé štátne orgány považovali za dôležité prebudovať maďarské školstvo a úplne zlikvidovať vysoké školstvo. Zákon č. 189/1919 z 3. apríla 1919 poskytol základ pre organizáciu a zachovanie menšinových škôl. Jazykový zákon bol súčasťou ústavy prijatej 29. februára 1920. „V článku 131. Ústavy Československa sa uvádza, že v mestách a okresoch, kde značná časť československých občanov hovorí iným jazykom ako československým, sa deťom týchto československých občanov poskytne možnosť vzdelávať sa v ich jazyku.“ Článok 5 jazykového zákona sa zaoberal vyučovacím jazykom na školách. Na školách pre národnostné menšiny sa malo vyučovať v ich jazyku a rovnakým jazykom sa mali spravovať aj ich kultúrne inštitúcie. V tom istom jazykovom zákone č. 122 z roku 1920, štát stanovil percentuálny podiel na zriadenie školy pre národnostné menšiny. Kvórum bolo 20 %.

Základné, občianske a súkromné školy sa riadili zákonom z 3. apríla 1919, ktorý stanovil priemerný počet najmenej 40 žiakov na trojročné obdobie pre základné školy, a 400 žiakov pre občianske menšinové školy. Vykonávací predpis k zákonu nebol nikdy vydaný, čo poškodilo maďarskú komunitu.

Zákon z 8. júna 1923 sa vzťahoval na stredné školy. Tento zákon sa však nikdy neuplatnil, pretože na jeho uvedenie do platnosti by musel byť na Slovensku vydaný osobitný dekrét. To znamená, že Ústava Československej republiky by bola jediná, ktorá by mohla byť pre Maďarov v predmetnej oblasti smerodajná, keďže by zabezpečovala rovnosť pred zákonom.

Vzdelávanie na základných školách

Povinná školská dochádzka v Československu bola od 6 do 12 rokov, takže základné školy boli šesťročné. Verejnú školu mohol prevádzkovať štát, obec, cirkev, nadácia, alebo fyzická osoba. Na Slovensku bola povinná školská dochádzka zavedená až v roku 1922 v tzv. malom školskom zákone, ktorý stanovil osemročnú školskú dochádzku. V školskom roku 1921/22 bolo v Hornej zemi 845 základných škôl: na Slovensku 727 a na Podkarpatsku 118, ktoré navštevovalo 119.730 žiakov. Naproti tomu, v školskom roku 1925/26 bolo na Slovensku 705 a v Podkarpatsku 101 základných škôl

a 91.627 žiakov, pričom počet slovensko-maďarských škôl sa zvýšil takmer štvornásobne z 8 na 28. Počet maďarských detí, ktoré nenavštevovali maďarské ľudové školy, bolo 8.588.

V školskom roku 1921/22 bolo 19 ľudových škôl s vyučovacím jazykom maďarským. Vo veľkých mestách, ako Bratislava, Nové Zámky, Komárno, Šahy, Levice, Lučenec, Rožňava, Košice a Berehovo, všade boli maďarské ľudové školy. Počet žiakov bolo 4.087.

V školskom roku 1925/26 zostalo 18 škôl na Hornej Zemi, ale navštevovalo ich len 2.485 žiakov. Na Slovensku bolo do roku 1935, 14 občianskych škôl s vyučovacím jazykom maďarským a v troch triedach občianskych škôl s vyučovacím jazykom cudzím sa vyučovalo v maďarskom jazyku, pričom ich navštevovalo spolu 4.352 žiakov. V cudzojazyčných občianskych školách bolo 1.805 žiakov maďarskej národnosti.

Začiatkom 30. rokov 20. storočia nastala nová situácia, keď väčšinu zo 736 škôl s vyučovacím jazykom maďarským tvorili denominačné školy. Z 585 cirkevných základných škôl bolo 340 rímskokatolíckych a 189 reformovaných. Tieto školy boli síce chudobnejšie, ale viac sa starali o rozvoj národného povedomia.

Stredné školy

Situácia maďarských stredných škôl v novej krajine bola nepriaznivá. V školskom roku 1918/19 existovalo 31 stredných škôl s vyučovacím jazykom maďarským: 28 na Slovensku a 3 na Podkarpatsku, a 12 maďarských učiteľských akadémií: 9 na Slovensku a 3 na Podkarpatsku. Tento počet sa v školskom roku 1919/20 už drasticky znížil, keďže na Slovensku sa ponechalo vyučovacím jazykom maďarským v 13 stredných školách a na Podkarpatsku v 3 školách. Z maďarských učiteľských akadémií mohli zostať len dve. Učiteľské kolektívy štátnych škôl väčšinou jednomyselne deklarovali svoju neochotu slúžiť československému štátu. Časť učiteľov odišla do Maďarska, iní zostali bez práce. Počet českých a slovenských žiakov občianskych a stredných škôl bol viac ako 50-násobne vyšší ako počet Maďarov, študujúcich na občianskych a stredných školách s vyučovacím jazykom maďarským. Hoci podľa sčítania ľudu z roku 1921 bol počet československých obyvateľov deväťkrát vyšší ako počet Maďarov.

Koncom 20. rokov 20. storočia bolo 10% občianskych škôl s vyučovacím jazykom maďarským alebo inštitúcií, kde sa maďarčina mohla vyučovať v paralelných triedach. Po roku 1918 boli zatvorené maďarské gymnáziá v Leviciach, Rožňave a Užhorode. V školskom roku 1927/1928 sa vyučovalo v

šiestich gymnáziách s vyučovacím jazykom maďarským. Ján Šimkovič, vládný radca Ministerstva plnej moci pre Slovensko, napísal, že československá vláda znárodní všetky cirkevné stredné školy skôr, ako znárodní všetky základné školy, pretože už teraz prispieva najmenej 50% na ich financovanie. Koncom roka 1921 zostalo v maďarskej reformovanej cirkvi jediné gymnázium v Rimavskej Sobote, ktoré bolo spoločné gymnázium s evanjelickou cirkvou. Štátna dotácia pre spojené gymnázium bola taká nízka, že učitelia nemohli sa užiť. Bieda prinútila inštitúciu k zoštátneniu. V liste z januára 1922 biskup István Pálóczi Czinke naznačil budapešťanskemu generálnemu konventu, že ak sa im podarí zabezpečiť prijatie učiteľov gymnázia do maďarského penzijného ústavu, môžu pokračovať v prevádzke strednej školy v Rimavskej Sobote.

Štátnu politiku v oblasti verejného školstva ilustrovala skutočnosť, že v školskej správe od ministerstva až po okresné inšpektoráty neboli učitelia maďarskej národnosti a na žiadnej štátnej strednej škole neboli riaditelia maďarskej národnosti. Maďarské obyvateľstvo malo o 31% menej škôl, než by zodpovedalo oficiálnym údajom zo sčítania obyvateľstva.

Cirkevné vysoké školy

Vieru budujúca a národ zachovávajúca sila maďarskej reformácie je okrem iného stelesnená v založení Reformovaného teologického seminára v Lučenci a Učiteľského inštitútu v Komárne. Teologický seminár fungoval v rokoch 1925-1939, ako jediná maďarská vysoká škola v republike. V roku 1935 bola založená druhá vysoká škola reformovanej cirkvi, a to Učiteľský inštitút v Komárne. Riaditeľ teologického seminára bol lučenecký farár, Béla Sörös. Prísne a striktnie viedol výchovu teológov na báze teologického myslenia historického kalvinizmu. Počas fungovania, teológia v Lučenci vychovával cca. 110 duchovných pre našu cirkev.

Založenie jedinej učiteľskej vysokej školy Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku bolo výsledkom pätnásťročnej práce. Nedostatok učiteľov sa pocítoval už od Trianonu. Niektorí učitelia boli zbavení československého štátneho občianstva a nemohli vyučovať. Niektorí mohli učiť, keď už získali československé štátne občianstvo, ale ich platy boli znížené, iní odišli do dôchodku. Počet maďarských učiteľov reformovaného vierovyznania klesol v rokoch 1918 až 1930 o viac ako 20% a počet maďarských učiteľov iných vierovyznaní prekročil 10%.

Reformované školské sťažnosti

Mnohí učitelia boli vystavení na milosť a nemilosť úradov. Nech je tu krátky prípad Lenky Jeszenszkej, učiteľky z Lučenca. Školský inšpektor v Lučenci, ešte pred ratifikáciou mierovej zmluvy, v roku 1919, vydal rozhodnutie, že učiteľka reformovanej cirkevnej školy, Lenke Jeszenszky je prepustená, lebo neovláda slovenčinu dostatočne dobre na to, aby mohla vyučovať. Pravda bola, že reformovaná škola v Lučenci bola maďarská a štátny inšpektor ani nemal kompetenciu prepustiť zamestnancov cirkvi. Samotný prepúšťací list odkazuje učiteľke, aby sa obracala na maďarské štátne orgány, lebo maďarské úrady ju poslali do Lučenca. Pravda bola iná. Rodina Jeszenszky pochádzala z Lučenca, boli už stáročie členom tamojšieho cirkevného zboru. A pani učiteľka Lenke Jeszenszky sa narodila a bývala v Lučenci, a len počas štúdia nežila v meste. Cirkev nepustila svoju učiteľku a kauza trvala roky. Učiteľke bola v roku 1921 zastavená štátna výplata ale zostala na škole.

V roku 1922 dostal učiteľ Zoltán Lábos zákaz vyučovať na reformovanej základnej škole v Hubovej, pretože nebol československým občanom. Z rovnakého dôvodu bol po pätnástich rokoch učenia v Tekovských Lužanoch zbavený chleba učiteľ László Kömley. Pál Szalay, učiteľ v Marcelovej, bol prepustený z funkcie z dôvodu, že nebol československým občanom, a jeho osvedčenie o spôsobilosti bolo zrušené. V roku 1921 Školský referát uznal jeho osvedčenie o spôsobilosti a bol mu vyplatený plat. Požiadal o československé občianstvo a jeho učiteľský diplom bol nostrifikovaný po tom, čo v Bratislave zložil klasifikačnú skúšku. Podobne postupovali úrady aj v prípade Gyulu Réthyho, učiteľa, ktorý od roku 1911 pôsobil v cirkevnom zbore Reca, ale v roku 1921 ho vylúčili z dôvodu jeho maďarského občianstva. Napriek tomu, že absolvoval aj nostrifikačnú skúšku a zložil aj prísahu vernosti, minister v máji 1923 potvrdil svoje rozhodnutie a ministerstvo definitívne zamietlo žiadosť učiteľa o udelenie československého štátneho občianstva. Štátne úrady 15. februára 1924 zatvorili reformovanú školu v obci Reca.

V tom istom roku cirkev poslala ministerstvu zoznam reformovaných učiteľov, ktorí sa uchádzali o občianstvo. Zoznam obsahoval mená viac ako 200 učiteľov. Ešte aj v roku 1923 sa učitelia sťažovali na žiadosti o naturalizáciu. V obci Svätuše Árpád Móricz, ktorý vyučoval len náboženstvo, dostal od školského inšpektora v Veľkých Kapušanoch zákaz vyučovania, pretože nemal v poriadku v dokladoch trvalé bydlisko.

Nitriansky županský úrad 2. januára 1924 začal disciplinárne konanie a požiadal cirkevný úrad, aby začal cirkevné disciplinárne konanie, pretože niektorí učitelia vyučovali zo „zakázaných učebníc“.

Veľký rozruch vyvolal prípad učiteľky Ilony Kósik z Keti, voči ktorej inšpektor tiež nariadil vyšetrowanie, pretože v jej škole bol vyvesený maďarský štátny znak a text maďarskej hymny. Školský inšpektor zastavil učiteľke plat a Školský referát nariadil disciplinárne vyšetrowanie, ktoré sa však nekonalo. Dňa 3. októbra dali štátne úrady učiteľku násilím odvieť z Keti. Odviezli ju do Štúrova a vyhostili ju cez Dunaj do Maďarska.

Reformované školy mali aj ďalšie problémy: učitelia nemohli odísť do dôchodku, pretože za nich nebola náhrada. Problémom bol aj rozdiel v platoch učiteľov na cirkevných a štátnych školách. Kým reformovaný učiteľ dostával plat 2.400 korún, učiteľ na štátnej škole zarobil 8.000 korún. Podobný rozdiel bol aj v dôchodkoch.

V roku 1925 mala reformovaná cirkev sedemnást prepustených učiteľov v Predtisskom dištrikte a dvanásť v Pridunajskom dištrikte.

Vilmos Galo

Vnútoraná misia a obrodné hnutia v období 1918-1945

V neistom a turbulentnom období po zmene štátu neexistujú žiadne záznamy o významnejších reformovaných vnútromisijných aktivitách v Československu. S príchodom konsolidovanejších pomerov v rokoch 1921-22 však došlo k určitému pohybu v tejto oblasti, najmä na Podkarpatsku. Skupina duchovných spojení s hnutím Betánia a inými misijnými hnutiami v Maďarsku, začali organizovať evanjelizačné stretnutia a potom iniciovali vznik spolkov mimo cirkvi. To vyvolalo odpor mnohých duchovných a začala sa diskusia, ktorá v 20. rokoch 20. storočia viedla v dvoch rovinách: medzi tými, ktorí misiu akceptovali, a tými, ktorí ju odmietali. Inou formuláciou: medzi „evanjelickými“ a „cirkevno-náboženskými“.

V roku 1922 konvent zriadil misijnú komisiu, ktorá v nasledujúcom roku navrhla, aby misijná činnosť sa dostala pod kontrolu Konventu. Legislatívne pozadie bolo vypracované v tzv. VIII. článku cirkevného zákonníka. Táto právna norma uvádzala misiu ako povinnú úlohu v cirkevných zboroch. Článkom VIII. sa inštitucionálna cirkev snažila si „oklieštiť“ zborovú činnosť v rámci cirkevných zborov, čím ju dostala pod svoju kontrolu a zabezpečila jej náboženský charakter.

Béla Sörös, konventný spravodajca vnútornej misie, sa vo svojej správe prečítanej na zasadnutí Konventu v roku 1932 vyjadril dosť kriticky o misijnej činnosti cirkvi. „Misionárska práca bola doteraz v našej krajine tým najmenej dôležitým z oficiálnych kruhov. Plná úcta Podkarpatska, lebo tento dištrikt znamená výnimku“. V druhej polovici tridsiatych rokov 20. storočia už boli vytvorené cirkevné orgány na usmerňovanie a kontrolu misijnej práce v zboroch a misia zapúšťala korene v čoraz väčšom počte zborov, ale masovým fenoménom sa stala len v Podkarpatskej oblasti. V tejto oblasti sa rozvinula bohatá a pestrá misijná práca, a to najmä vďaka angažovanosti biskupa Bélu Bertóka. Biskupovi Bertókovi sa podarilo udržať misijne orientovaných farárov a laikov rôznych denominácií v jednom tábore až do roku 1936, keď vzniklo hnutie „Keleti Baráti Kör“ t.j. „Východný kruh priateľov“. Tým jednotu rozpadla.

Trendy v oblasti vnútornej misie

Koncom dvadsiatych rokov kritické, proti misijné hlasy postupne utíchli. Mnohí členovia cirkvi si uvedomovali, že kľúčom k prežitiu maďarských reformovaných žijúcich v sekularizujúcej sa spoločnosti, bez dôvery a podpory štátu, izolovaných od vlasti a v národnostnej a náboženskej menšine, je posilnenie ich vnútorného života viery, a najdôležitejším prostriedkom na to je vnútoraná misia. Zástancovia misie teda zvíťazili nad jej odporcami, ale konflikt medzi dvoma misijnými smermi, „evanjelickým“ a „cirkevno-náboženským“, ktorý existoval od samého začiatku, pretrvával. Vedúcou osobnosťou skupiny reprezentujúcej cirkevný názor bol Béla Sörös, riaditeľ teológie a duchovný v Lučenci, ktorý veril, že misijná práca by sa mala vykonávať výlučne na zborovom základe a v rámci reformovanej cirkvi. V protiklade k tomu bol „evanjelický“ smer. Emblematickou postavou tohto pietistického hnutia - názvom Kiskoszmály - ktoré sa v 30. rokoch 20. storočia rozvinulo v Pridunajskom dištrikte, bol Károly Nehézy. Tento smer posilnila aj skupina „Keleti Baráti Kör“, t.j. „Východný kruh priateľov“ v polovici 30. rokov.

Tieto prúdy napokon sa zlúčili v hnutí „Reformovanej jednoty“, v druhej polovici 30. rokov. Symbolické podanie rúk medzi vodcami oboch hnutí, Sörösom a Nehézom, sa uskutočnilo na celoštátnej konferencii hnutia v Lučenci v júni 1937 v záujme vyšších národných a cirkevných cieľov.

Uplatňovanie poslania v praxi

Prvé významné výsledky misie boli v oblasti misie študentov a mládeže. Súviselo to s otvorením teologickej akadémie v Lučenci v roku 1925. Nielen práci s mládežou, ale celej misii na Slovensku dala veľký impulz prvá celoštátna reformovaná chlapčenská konferencia v Chanave v roku 1926. Odvtedy boli mládežnícke konferencie zamerané na prehĺbenie viery dôležitou súčasťou misijnej práce cirkvi v celom období. V roku 1930 konvent poveril kaplánov Imre Vargu a Imre Narancsika, aby zabezpečili inštitucionálnu duchovnú starostlivosť o reformovanú mládež na stredných a vysokých školách. V roku 1929 redigovali cirkevné a spoločenské študentské noviny Baráti Szó (Priateľské slovo). Sľubný začiatok jednotnej cirkevnej práce s mládežou z Lučenci však nečakane stroskotal. Dôvodom boli názorové rozdiely v sociálnej otázke medzi cirkevnými predstaviteľmi a skupinou reformovaných študentov orientovaných na ľavicové ideály. Rozdiely sa vyšli najavo na stretnutí mládeže v Leviciach v roku 1931, kde

prítomní ľavicovo orientovaní mladí ľudia vyjadrili svoju nespokojnosť so sociálnymi aktivitami cirkvi výraznejším spôsobom. Po konferencii Varga a Narancsik odstúpili, a „Baráti Szó“ prestalo existovať a ďalšia celoštátna mládežnícka konferencia sa konala až v roku 1937 pod hlavičkou Reformovanej jednoty.

Ďalším dôležitým nástrojom cirkevnej práce s mládežou boli mládežnícke združenia organizované v rámci cirkevného zboru. Tie boli väčšinou výsledkom individuálnych iniciatív a nepatrili do žiadnej celoštátnej organizácie. Ich počet, podobne ako počet dievčenských krúžkov, sa počas celého obdobia zvyšoval.

Okrem práce s chlapčenskou mládežou boli značné výsledky aj v misijnej práci medzi dievčatami. Dievčenské konferencie vo všeobecnosti prilákali väčší počet účastníkov ako chlapčenské konferencie. Prvá celoštátna dievčenská konferencia, ktorá sa konala v roku 1926 v Komárne, mala takmer 600 účastníkov. Medzi reformovanými dievčatami bola aj požiadavka na vydávanie spojovacieho tlačového produktu. V rokoch 1931 až 1934 vychádzal časopis Református Leány (Reformované dievča).

Azda najdôležitejším prostriedkom misie medzi deťmi v tomto období bola nedeľná škola. Keďže úrady sa snažili klásť prekážky náboženskému vzdelávaniu v maďarskom jazyku na štátnych školách, nedeľná škola sa stávala čoraz cennejšou. Jej prijatie a rozšírenie ďalej podnietili návštevy tajomníka Svetovej federácie nedeľných škôl Jánosa Victora v Československu v rokoch 1933 až 1936, počas ktorých usporiadal školenia pre vedúcich nedeľných škôl vo všetkých troch dištriktoch.

Medzi misijnými konferenciami sa v prvej polovici dvadsiatych rokov začali rozmáhať stretnutia duchovných a presbyterov. Prvé z nich poskytovali farárom vhodné fórum na vzájomnú komunikáciu a výmenu skúseností v iných oblastiach misie a budovania cirkvi. Najrozšírenejšou formou misie dospelých bolo organizovanie náboženských večierkov. V 30. rokoch 20. storočia už takmer neexistoval cirkevný zbor, ktorý by ich nemal. Boli otvorené pre všetkých a často sa ich zúčastňovali aj reformovaní ľudia, ktorí sa od cirkvi odklonili. Zvyčajne sa konali v zbere a často slúžili ako nábor pre skupiny biblického štúdia.

V oblasti diakonie mala cirkev zmiešané výsledky. Dôležitú úlohu v starostlivosti o siroty zohrával sirotinec v Bretke, ktorý od roku 1929 prijímal siroty a polosiroty reformovaných detí v celoštátnom meradle. Dôležitú sociálnu úlohu zohrával aj študentský internát a študentská

jedáleň v Bratislave, ktoré poskytovali lacné ubytovanie a stravovanie chudobnejším reformovaným študentom študujúcim v hlavnom meste.

V misijných správach sa často spomína nedostatok pravidelnej diakonickej práce v zbere. Jednou z výnimiek bol cirkevný zbor Komárno. Tu v roku 1930 bola zriadená 24-členná diakonická služba, aby vykonávala zborovú sociálnu prácu na inštitucionálnej báze.

Starostlivosť o chorých a chudobných začala nadobúdať inštitucionálnu formu v čoraz väčšom počte miest (Rožňava, Rimavská Sobota, Košice).

V roku 1923 založil biskup Béla Bertók v Mukačeve tlačiareň Kálvin Nyomda (Kalvínova tlačiareň) na vydanie reformovaných tlačovín a iných cirkevných publikácií.

Oživovacie hnutia

Pred rokom 1918 boli predstavitelia evanjelického hnutia zväčša členmi hnutia Betánie, najvýznamnejšej organizácie pietistov v Maďarsku. Založili prvý - prevažne reformovaný - vnútromisijný spolok v Československu, názvom Nová reformovaná aliancia, ale dva alebo tri roky po svojom založení, v rokoch 1923-24, zanikla.

Z členov Novej reformovanej aliancie na západnom Slovensku, vznikla v roku 1930 Béthel Egylet (Spolok Bethel), ktorá bola najvýznamnejším predstaviteľom reformovaného evanjelického vnútromisijného hnutia v Československu v 30. rokoch 20. storočia. Jeho vedúca osobnosť, Károly Nehézy, sa ešte ako teológ dostal do kontaktu s Betánia Egylet a po zmene štátu sa stal členom výkonného výboru Novej reformovanej aliancie. V roku 1918 sa stal farárom v zbere Marcelová, v Komárňanskom senioráte, kde sa vďaka jeho takmer desaťročnej misijnej práci začala v druhej polovici 20. rokov 20. storočia duchovná obroda. To viedlo k vzniku sirotince v Marcelovej v apríli 1928, ktorý zároveň znamenal aj začiatok obrodného a misijného hnutia Kiskoszmály (Hnutie Malé Kozmalovce).

O niekoľko rokov neskôr sa sirotinec v Marcelovej, ktorý mal obmedzenú kapacitu, presťahoval do obce Malé Kozmalovce pri Levice. Tu zakúpená budova sa stala duchovným centrom celého hnutia. Hnutie si našlo stúpcov najmä v reformovaných dedinách a malých mestách pozdĺž rieky Hron a v oblasti medzi riekami Váh a Hron. V konfrontácii so sociálnymi problémami maďarskej dediny a asimilačným charakterom štátnej starostlivosti o siroty sa jeho aktivity zameriavali na evanjelizáciu a diakoniu vrátane inštitucionálnej starostlivosti o siroty. Hnutie prevádzkovalo sirotince v lokalitách Malé Kozmalovce, Levice, Komárno a krátko aj v

Bratislave. Jeho predstavitelia však išli oveľa ďalej: usilovali sa o dobudovanie chýbajúceho misijného inštitucionálneho systému reformovanej cirkvi, ako aj o obnovu celého cirkevného života prostredníctvom evanjelizácie. Špecifickosť hnutia spočívala najmä v jeho vidieckom, ľudovom charaktere, zvýšenej angažovanosti v starostlivosti o siroty a v duchovnosti jeho pracovníkov, ktoré bolo typické pre prvých kresťanov. Spiritualitu hnutia formoval najmä charizmatikálny vodca Károly Nehézy. Hoci diakonická činnosť hnutia Kiskoszmály bola vždy oceňovaná, jeho medzináboženský charakter vyvolával vážny odpor niektorých cirkevných predstaviteľov. Nehézy si bol toho vedomý, preto sa od začiatku snažil úzko spolupracovať s inštitucionálnou cirkvou a získať pre svoje hnutie cirkevné uznanie. Do hnutia boli prijatí členovia, ktorí sa dokázali bezvýhradne stotožniť s pietistickou zbožnosťou. Okrem pevného náboženského presvedčenia to znamenalo aj prísny morálny a životný kódex. Museli sa zriecť alkoholu, cigariet, módného oblečenia a svetskej zábavy (tanec, kino, divadlo). Pripúšťali sa len zábavy, ktoré budovali náboženskú spiritualitu. Pracovníci hnutia nedostávali mzdu, iba stravu a ubytovanie. Puritánske životné podmienky a prísne pietistické prostredie znamenali, že hnutie malo neustále nedostatok pracovníkov. Riešením mohlo byť zamestnávanie diakoniek z Maďarska, čo však nebolo možné kvôli chýbajúcemu československému občianstvu. Preto v roku 1934, spolok Béthel založil vlastnú diakonickú školu. V prvých rokoch bol riaditeľom diakonického ústavu, ktorý sídlil v poľnohospodárskom dome v Novom Viesku, Jenő Salga. Od roku 1937 Károly Nehézy a jeho „vedúcou sestrou“ bola Mária Leskovits. Po absolvovaní školy niektoré diakonky sa zamestnali v sirotincoch združenia Béthel, iné pracovali v zboroch alebo v cirkevných školách.

Evanjelizácia patrila medzi prioritné ciele združenia Béthel. Tá sa uskutočňovala prostredníctvom návštev zborov a zapájania sa do práce v zbore, ako aj organizovaním konferencií a stretnutí zameraných na prehĺbenie viery. Konferencie, na ktorých sa niekedy zúčastňovalo aj niekoľko stoviek ľudí, sa zvyčajne konali v záhrade kaštieľa - sirotinca, kde bol v roku 1935 postavený barak s kapacitou pre 50 ľudí.

Veľká roľnícka konferencia sa konala každoročne v máji. Na týchto dvojdňových evanjelizáciách sa zvyčajne zúčastňovalo 250 - 500 účastníkov z 30 - 40 dedín. Koncom augusta sa konali „veľké konferencie žien“, ktoré tiež trvali dva dni. Okrem toho sa každoročne konali viacdňové konferencie pre dievčatá a chlapcov a v polovici 30. rokov aj niekoľko jednodňových detských konferencií ročne.

Dôležitou súčasťou činnosti hnutia bola aj zahraničná misijná činnosť. Hoci sa im nepodarilo uskutočniť svoj sen o vyslaní vlastného misionára, poskytli finančnú a inú podporu viacerým reformovaným misionárom. Medzi nimi udržiavali úzke vzťahy s Lajosom Döbrösym, ktorý pôsobil medzi Turkami v južnom Bulharsku, a s Máriou Molnárovou, ktorá slúžila medzi Papuáncami na ostrove Pitilu neďaleko Novej Guiney.

Hnutie malo aj vlastné noviny Hajnal (Úsvit) a neskôr Kiskoszmály, ako aj knižnicu a distribúciu cirkevnej literatúry.

V roku 1934 skupina stredoškôľakov, ktorí prijali ciele hnutia, pod vedením kaplána Kálmána Tótha založila v Komárne združenie Timótheus, ktorého cieľom bolo šíriť zbožnú spiritualitu a evanjelizačnú prácu medzi mladými ľuďmi. V roku 1935 bolo založené Združenie Tábita, ktoré malo združovať mladé ženy a dievčatá hnutia do spoločnej organizácie, ktorej jedným z dôležitých cieľov bolo zabezpečiť prísun diakoniek.

Reformované sirotince

Najvýznamnejším úspechom reformovanej vnútornej misie v období medzi dvoma svetovými vojnami bolo zriadenie a udržiavanie systému reformovaných sirotincov.

Prvou inštitúciou starostlivosti o siroty bol sirotinec Marcelová, ktorý sme už spomínali v súvislosti s hnutím Kiskoszmály a ktorý sa v roku 1931 presťahoval do obce Malé Kozmálovce. Tu sa s finančnou podporou Tekovského seniorátu podarilo zakúpiť osemnásť izbový jednoposchodový kaštieľ na pozemku s rozlohou 3.500 m², ktorý poskytol vhodné miesto pre sirotinec Béthel. Počet detí v starostlivosti sirotinca čoskoro dosiahol štyridsať. Od začiatku však bol vážnym problémom nedostatok zariadení pre riadne školské vzdelávanie starších detí v obci, preto bola v roku 1934 otvorená pobočka sirotinca v Leviciach pre siroty z gymnázia. Vzhľadom na malú kapacitu sirotinca v Leviciach (bolo v ňom možné ubytovať len 10 - 11 detí) však nemohol tento problém úplne vyriešiť. Preto bol v roku 1937 zriadený chlapčenský sirotinec v prenajatom byte v Komárne. Tento sirotinec sa v nasledujúcom roku presťahoval do impozantnej výškovej budovy, ktorú jeho staviteľia nazvali Timotejev palác. Jej výstavbu a prevádzku sirotinca zabezpečovalo združenie Timótheus. V roku 1942 malo zariadenie 64 obyvateľov vrátane opatrovateľov.

Takto sa vytvorila del'ba práce medzi jednotlivými sirotincami, pričom dojčatá a deti predškolského veku sa naďalej vzdelávali v Malom Kozmálovce, dievčatá v Leviciach a chlapci v sirotinci v Komárne.

Rok a pol po zriadení sirotinca v Marcelovej, v októbri 1929, vznikol cirkevný sirotinec všeobecného zaopatrenia v Bretke, ktorý bol v Gemerskom senioráte. O jeho zriadenie sa zaslúžili Gyula Bácsy, duchovný v Bretke, a Margit Tornallyay, miestna statkárka. Tá darovala cirkvi jeden zo svojich statkov. Tento kaštieľ sa stal sídlom reformovaného sirotinca v Bretke. Ročne sa v ňom opatrovalo približne 30 detí, pričom ďalších 10 až 12 detí bolo pravidelne umiestňovaných do rodín alebo ako učni u remeselníkov a obchodníkov. Na rozdiel od sirotincov hnutia Kiskoszmály a v súlade s náboženskou orientáciou, ktorú uprednostňovala inštitucionálna cirkev, sa prijímali len reformované siroty alebo polosiroty. Sirotinec vždy fungoval v relatívne dobrých finančných podmienkach, k čomu prispela aj podpora inštitucionálnej cirkvi. Jeho finančná situácia mu umožnila investovať nahromadené prebytočné finančné prostriedky do kúpy pozemkov, ktoré potom dali do prenájmu. Hoci sirotinec v Bretke mal byť sirotincom generálnej cirkvi, v skutočnosti bol „regionálnym sirotincom“ najmä Predtisského dištriktu, presnejšie Gemerského seniorátu. Jeho zriadenie inicioval a v najväčšej miere finančne podporoval Gemerský reformovaný seniorát. Deti zo sirotinca boli na jeseň 1944, keď sa blížil front, poslané domov k príbuzným. Počas bojov bol sirotinec zasiahnutý. Po odchode frontu bola budova obnovená, ale vzhľadom na zmenenú politickú situáciu po vojne už nebolo možné obnoviť činnosť sirotinca.

V roku 1935, keď už v Pridunajskom a Predtisskom dištrikte fungovali sirotince, biskup Podkarpatska, Béla Bertók rozhodol, že nastal čas zriadiť sirotinec aj v ich dištrikte, a požiadal Gyulu Bácsyho, riaditeľa sirotinca v Bretke, aby viedol sirotinec plánovaný v meste Mukačevo. Bácsy pozvanie s radosťou prijal. Bertók kúpil budovu v Mukačeve na bankový úver, no nie v mene dištriktu, ale v mene Karpatského reformovaného pomocného spolku, ktorý založil na podporu diakonickej činnosti. V tom čase sa zdalo, že prvý reformovaný sirotinec Podkarpatska otvorí svoje brány v Mukačeve, ale nečakané udalosti spôsobili, že tento sirotinec sa stal len druhou charitatívnou inštitúciou v dištrikte. Týždeň po kúpe pozemku v Mukačeve, biskup dostal list, v ktorom reformovaný učiteľ z Nagyszőlős ho informoval, že barónka Lujza Perényi daruje svoj statok pri lokalite Nagyszőlős reformovanej cirkvi na účely zriadenia sirotinca. Darca stanočila, že inštitúcia je povinná prijať siroty v núdzi bez ohľadu na konfesionálnu príslušnosť. Sirotinec v Nagyszőlósi otvoril svoje brány 6. októbra, o viac ako dva mesiace neskôr nasledovalo slávnostné otvorenie sirotinca v Mukačeve.

Gyula Bácsy používal rovnaké metódy vedenia ústavov a výchovy detí, aké zaviedol už v Bretke, svojom predchádzajúcom pôsobisku. „V múroch domova sa čas sirôt trávi štúdiom, rozvojom ich duchovného života, vykonávaním drobných prác a hrou. Nepraktizuje sa vojenská disciplína, nezabíja sa detský temperament, ale vynakladá sa maximálne úsilie na výchovu k pravidelnej, disciplinovanej práci, poslušnosti, telesnej a duchovnej čistote, čestnosti a láske,“ píše o pedagogických zásadách, ktorými sa riadil.

Po prvom viedenskom arbitráži nastala nová situácia v prevádzke sirotincov na Podkarpatsku. Keď Podkarpatský dištrikt zanikol jednu inštitúciu prevzal Predtisský dištrikt, a druhá zostala v správe už spomenutého pomocného spolku. V roku 1941 pomocný spolok sa rozhodol zatvoriť sirotinec v Munkáči. Predala budovu sirotinca ktorú vlastnila, splatila všetky dlhy a zvyšný kapitál a zariadenie sirotinca darovala novej inštitúcii. Nový sirotinec však nikdy neotvoril svoje brány. Po vojne celé Podkarpatsko sa stalo súčasťou Sovietskeho zväzu. Diakonické inštitúcie cirkvi museli skončiť svoju činnosť.

Zsolt Czinke

Cirkevná tlač v období medzi dvoma svetovými vojnami

Vedenie Generálnej reformovanej cirkvi Slovenska a Podkarpatska medzi dvoma svetovými vojnami si uvedomovalo, akú nesporne významnú úlohu v živote cirkvi zohráva tlač. Už pri zakladaní cirkvi bolo pre nich evidentné, že v novom štáte je potrebné prezentovať sa novými tlačovými orgánmi. Okrem organizovania či reorganizácie cirkevných zborov, inštitúcií a škôl odtrhnutých od materskej krajiny a historických cirkevných telies, bolo treba venovať pozornosť aj tlačovinám, neoddeliteľnej súčasti rozširovania písomností a nevyhnutného nástroja misijnej činnosti.

Prvé periodikum začal vydávať rožňavský duchovný László Réz 2. januára 1921 pod názvom Református Egyház és Iskola (Reformovaná cirkev a škola), ktoré je dodnes historicky významnou tlačovinou daného obdobia. Nielen z toho dôvodu, že týždenník vychádzal osemnásť rokov, a bol oficiálnym tlačovým orgánom reformovanej cirkvi, ale aj preto, lebo čitateľ dostáva informácie aj o charaktere danej doby. Okrem cirkevných aktualít informuje týždenník takmer o každej tematike týkajúcej sa cirkvi.

Pri skúmaní obdobia medzi dvoma svetovými vojnami musíme spomenúť šesť tlačových orgánov reformovanej cirkvi, ktoré vychádzali na území Slovenska a Podkarpatska. Okrem uvedeného oficiálneho periodika sú to dve periodiká ľudového hnutia (Szeretet, Összefogás), štyri misijné tlačoviny (Baráti Szó, Hajnal, Református Ifjú, Református Leány), tri odborné periodiká pre duchovných (Református Sion, Útmutató, Felvidéki Prédikátor), jedny noviny cirkevného zboru (Kis Tükör) a časopis o živote maďarských reformovaných vo svete (Református Világzemle).

Úradný tlačový orgán Reformovanej cirkvi Slovenska a Podkarpatska

Prvý úradný tlačový orgán slovenských a podkarpatských reformovaných, názvom Református Egyház és Iskola, vyšiel po prvýkrát dňa 2. januára 1921. Zodpovedným redaktorom bol rožňavský duchovný László Réz, a noviny vychádzali ako týždenník každú nedeľu. V úvodníku prvého čísla s názvom „Naše ciele“ na dvoch stranách vymenúva dôvody vzniku, ciele a zameranie periodika. Vychádzajúc z danej historickej situácie sa púšťa do

práce s biblickou opodstatnenosťou, v duchu Ježiša Krista a kalvínskou vierou.

Valné zhromaždenie Predtisského reformovaného dištriktu dňa 21. decembra 1920 rokovalo o časopise a svojim uznesením uznalo za svoj úradný tlačový orgán. Následne už Valné zhromaždenie dištriktu v Rimavskej Sobote dňa 30. októbra 1921 hovorí o úradnom tlačovom orgáne Reformovanej kresťanskej cirkvi Slovenska a Podkarpatska, ktorého vydanie považuje za veľmi opodstatnené. Toto potvrdzuje aj zasadnutie konventu v dňoch 17.-18. mája 1922 v Bratislave, ktorý sa vyslovil v tom zmysle, že noviny považuje za úradný tlačový orgán reformovanej cirkvi a lučeneckého duchovného Bélu Sörösa vymenoval za vedúceho redaktora.

Svojím listom zo dňa 5. mája 1923 László Réz zo zdravotných dôvodov rezignoval. Konvent poveril redigovaním lučeneckého druhého duchovného Árpáda Kövyho, ktorý túto prácu vykonával do roku 1925. Vo funkcii vedúceho redaktora vystriedali Bélu Sörösa dvaja noví redaktori Mihály Péter a Sándor Peleskey. Noviny v nasledujúcom období tlačili v Lučenci v tlačiarni Istvána Engela. Noviny v tomto období vychádzali v náklade 465 kusov.

V roku 1925 počnúc 20. číslom sa zaužívaný vzhľad novín úplne zmenil. Po štyroch a pol roku vychádzania periodika sa redakcia presťahovala na svoje tretie pôsobisko. V „novom šate“ vychádzala tlačovina po prvýkrát 17. mája. Rozmer stránok bol menší a noviny mali odteraz rozsah 12 strán. Miestom vydania boli Veľké Kapušany, články zasielali autori na farský úrad v Čičarovciach, referáty, správy, reklamácie a inzercie prijímala farský úrad vo Vojanoch. Konvent totiž poveril funkciou šéfredaktora duchovného z Čičarovci Dr. Sándora Magdu, a redaktorom bol vojanský duchovný Imre Isaák. Ako vedúci redaktor sa pri Mihályovi Péterovi a Sándorovi Peleskeym opäť objavuje meno Bélu Sörösa.

Stĺpce ani hlavička novín sa o tom síce nezmieňujú, ale od apríla 1928 z poverenia Sándora Magdu rediguje periodikum vojanský duchovný Sándor Kómives, nakoľko Sándor Magda sa musel venovať aj svojim pedagogickým povinnostiam na Teologickom inštitúte v Lučenci.

Periodikum vstupujúce do svojho X. ročníka vychádza v roku 1930 v novom formáte, v trochu rozšírenom rozsahu, ale v starom duchu. Počnúc týmto obdobím sú jednotlivé obsahy novín jasne oddelené, a na konci každého roka uvádzajú v novinách aj obsah, ktorého zaujímavosťou je, že noviny evidujú ako oficiálny tlačový orgán Československej reformovanej kresťanskej cirkvi.

Po náhlom úmrtí biskupa Mihálya Pétera 30. decembra 1932, zostáva od januára 1933 v redakcii okrem zodpovedného redaktora Dr. Sándora Magdu už len vedúci redaktor Béla Sörös.

Ďalšia obroda novín sa spája s rokom 1935, keď Sándor Magda po desaťročnom pôsobení vo funkcii šéfredaktora a po svojom zvolení za biskupa v roku 1934 rezignuje. Konvent jeho rezignáciu neprijme, a žiada ho, aby v redaktorskej práci pokračoval. Magda zostáva teda šéfredaktorom, a Konvent svojím uznesením č. 66/1934 vymenúva za zodpovedného redaktora rožňavského duchovného Istvána Szókeho s účinnosťou od 1. januára 1935, a za vedúceho redaktora vojanského duchovného Sándora Kőmívesa. Redakcia, vydavateľstvo i tlač sa presúva do Rožňavy.

Vo veci redigovania nastáva v krátkom čase ďalšia zmena. Po náhlejš smrti zodpovedného redaktora Istvána Szókeho v novembri 1936 poveril konvent funkciou zodpovedného vedúceho choťínskeho duchovného Lajosa Zsemlyeho, ktorý túto funkciu vykonával až do zrušenia novín tj. do decembra 1938. V dobe zmeny vychádzalo periodikum v náklade 570 kusov.

Posledné číslo „Református Egyház és Iskola“ vyšlo na 8 stranách 31. decembra 1938 ako 49. číslo XVIII. ročníka oficiálneho tlačového orgánu Hornozemskej spoločnej reformovanej kresťanskej cirkvi. Mnoho článkov osemnásťročnej histórie periodika je dnes už neopomenuteľným, v mnohých prípadoch jediným zdrojom histórie našej cirkvi.

Ludové tlačoviny

Szeretet - „Láska“

Druhou tlačovinou, ktorá začala vychádzať po už spomenutom týždenníku Református Egyház és Iskola, založeným Lászlóm Rézom v roku 1921, boli noviny redigované mukačevským duchovným a reformovaným biskupom Béloom Bertókom od roku 1923 pod názvom „Szeretet“, tj. „Láska“. Tieto cirkevné ľudové noviny vychádzali dvakrát mesačne v takmer šesťtisícovom náklade až do roku 1938. Okrem zodpovedného redaktora tu pôsobili: Sándor Peleskey, Mihály Péter a Béla Sörös.

Napriek tomu, že tieto noviny tlačili a vychádzali v Podkarpatskom reformovanom dištrikte, boli obľúbené v celej reformovanej cirkvi.

Okrem správ z cirkevného života v nich uverejňovali recenzie kníh a poéziu. V rubrike „správy“ pravidelne informovali o vysviacke kostolov, vysvätení duchovných, biblických krúžkoch, nedeľných škôl a rôznych

konferenciách. Miesto v periodiku dostali aj rôzne štúdie a výklady kratšieho i dlhšieho rozsahu.

Összefogás - „Súdržnosť“

Rimavskosobotské noviny „Összefogás“ začali vychádzať ako dvojtýždenník v roku 1937. Prvé číslo vyšlo 15. mája 1935 v Rožňave a bolo vytlačené v tlačiarni Józsefa Babágha. Šéfredaktorom periodika bol Béla Sörös, zodpovedným redaktorom Imre Varga. Okrem stálych rubriek „Obzor“ a „Svetová kronika“ obsahovali nespočetné množstvo krátkych správ a referátov z domova i zo zahraničia. Neoddeliteľnou súčasťou novín bola aj „Sprievodca čitateľa Biblie“. Toto periodikum sa snažilo poskytnúť čitateľom ucelený obraz o živote a službe maďarských reformovaných, malo za cieľ osloviť všetky vekové kategórie a skutočne sústavne zdôrazňovalo potrebu súdržnosti reformovanej cirkvi. Popularitu „Összefogás“ jednoznačne potvrdzuje fakt, že za necelý rok si získalo vyše 5.000 predplatiteľov.

Református Élet - „Reformovaný život“

V rokoch 1934-1935 krátkodobo vychádzalo cirkevno-spoločenské periodikum „Református Élet“, ktorý bol určený rovnakému okruhu čitateľov ako predchádzajúca tlačovina. Jeho šéfredaktormi boli Imre Narancsik a Imre Varga. Zodpovedným redaktorom mesačníka bol Gyula Kiss, vydavateľom Tibor Anda.

Misijné tlačoviny

Baráti Szó - „Priateľské slovo“

V rokoch 1928-1931 vychádzali apolitické cirkevné a spoločenské noviny reformovanej mládeže pod názvom „Baráti Szó“. V pomerne krátkom trojročnom období existencie vydali málo čísiel, prešlo viacerými zmenami, dvakrát bolo jeho vychádzanie prerušené. Prvé dve čísla I. ročníka novín spočiatku vydávaných ako mesačník vyšli zlúčené za obdobie september-október 1929. Šéfredaktormi Priateľského slova boli Imre Varga a Imre Narancsik, zodpovedným redaktorom bol Gyula Tárnok.

Református Leány - „Reformované dievča“

Mesačníkom dievčenského reformovaného hnutia sa stali noviny „Református Leány“, ktoré začali vychádzať v decembri 1931 a vychádzali počas

nasledujúcich troch rokov. Redaktorom periodika bola manželka duchovného Gyulu Tárnoka pôsobiaceho v Marcelovej. Prvé číslo novín vyšlo ako ukážkové, to znamená, že 1. číslo prvého ročníka vyšlo prakticky v januári 1932.

Református Ifjú - „Reformovaný mladík”

Prvé číslo mesačníka „Református Ifjú“, ktorý má za cieľ osloviť reformovanú mládež, vyšlo 31. októbra 1933. Zodpovedným redaktorom bol komárňanský duchovný Kálmán Tóth.

Noviny už v počiatkoch ponúkajú svojim čitateľom konkrétny program: „A naším cieľom je na základe týchto zásad zorganizovať hnutie reformovanej kresťanskej mládeže. Sústrediť do jedného tábora tých, pre ktorých je mládežnícka práca srdcovou záležitosťou, a vychovať z príslušníkov budúcej generácie vrstvu, ktorá túto prácu prevezme a ďalej buduje“. Počas pomerne krátkeho obdobia vychádzania týchto novín sa redakcia snažila tento program naplniť. Články periodika verne odzrkadľujú skutočnosť, že na všetko hľadeli zo zorného poľa mládeže, a v prípade potreby udreli aj na kritickú strunu.

Hajnal - „Úsvit”

V rokoch 1931-1944 vychádzal misijný mesačník „Hajnal“, ktorý bol neskôr premenovaný na „Kiskoszmály“, ktorý redigoval novoviesky duchovný Károly Nehézy. Redakcia a vydavateľstvo misijného periodika sa nachádzalo v Novej Vieske.

Počnúc štvrtým číslom v ňom objavuje rubrika „Malá Tabita“, neskôr detský kútik „Malý Timotej“. Posledné, 11. číslo misijných novín pod názvom „Hajnal“ vychádzal v novembri 1938.

Kiskoszmály - „Malé Kozmálovce”

Zaujímavosťou však je, že „Hajnal“ nezaniká, vo svojej ceste pokračuje pod názvom „Kiskoszmály“. Osoba zodpovedného redaktora a vydavateľa sa nemení, zostáva ním Károly Nehézy, nemenná je aj adresa vydavateľstva, ba noviny tlačí aj tá istá tlačiareň. Pri listovaní jednotlivými ročníkmi si môžeme všimnúť, že počiatkový charakter vonkajšej misie sa mení na vnútromisijný. V novinách vyšlo nespočetné množstvo správ a referátov o podujatiach „Hnutia Timotej“, o rôznych mládežníckych konferenciách, skautských stretnutiach, mládežníckych biblických krúžkoch - poskytujú tak verný obraz misijných príležitostí v rámci cirkevného života.

Odborné periodiká pre duchovných

V tomto období vychádzali dve praktické periodiká. Prvé pod názvom „Református Sion“ v rokoch 1928-1934 a neskôr pod názvom „Útmutató“ v období rokov 1936-1938. Ako pokračovanie týchto tlačovín sa neskôr objavuje „Felvidéki Prédikátor“.

Református Sion - „Reformovaný Sion”

Mesačník „Református Sion“ sa okrem duchovno-pastierskej práce venoval aj každodenným problémom doby, neuverejšoval len cirkevné prejavy. Prvé číslo tohto praktického periodika vyšlo v decembri roku 1928 v Búči ako vianočné číslo. Zodpovedným redaktorom a zároveň majiteľom vydavateľstva bol duchovný Károly Soós.

Pôvodné ciele a praktický charakter novín, ktoré vychádzali počas šiestich rokov, prezentujú najlepšie číselné údaje: v „Református Sione“ vyšlo počas existencie novín 244 kázni, 28 kauzálnych hlásaní Božieho slova a 40 úvah z pera 312 duchovných našej cirkvi. V periodiku boli okrem toho uverejnené aj kázne a príspevky duchovných z Maďarska. Posledné číslo vyšlo v decembri 1934 bez akýchkoľvek predbežných poznámok.

Útmutató - „Smerovník”

V októbri 1935 začalo vychádzať nové praktické periodikum pod názvom „Útmutató“ s hlavičkou. „v službách ref. hlásania Božieho slova a práce v cirkevnom zbore“, ktorého zodpovedným redaktorom bol duchovný István Konkoly Thege z Jánoviec.

Noviny počas svojej existencie uverejnili 214 článkov, medzi nimi 197 kázni a 29 kauzálnych hlásaní Božieho slova. Sú to väčšinou práce duchovných pôsobiacich v našej cirkvi. „Útmutató“ v plnej miere naplnil svoj pôvodný účel. Jeho posledné číslo vyšlo v novembri 1938 ako 11. číslo III. ročníka.

Felvidéki Prédikátor - „Hornozemský kazateľ”

„Útmutató“ však prakticky nezanikol, vychádzal naďalej aj po prvej viedenskej arbitráži. Od decembra 1938 vychádza vďaka práci dovtedajších redaktorov 1. číslo IV. ročníka pod názvom „Felvidéki Prédikátor“. Ako zodpovedný vedúci tu naďalej pôsobí István Konkoly Thege. V roku 1939 bolo v týchto novinách uverejnených 32 nedel'ných kázni, 21 sviatočných kázni, 37 kázni pri iných príležitostiach a 23 pohrebných prejavov. Okrem toho

v periodiku nachádzame 9 básní. „Útmutató“ a „Felvidéki Prédikátor“ slúžili reformovanému hlásaniu Božieho slova počas siedmich rokov a ako praktické odborné periodikum pomáhalo duchovným v ich práci.

Noviny cirkevného zboru

Kis Tükör - „Zrkadielko“

Miestnym periodikom veľkého významu boli noviny Komárňanského reformovaného cirkevného zboru „Kis Tükör“, ktoré začalo vychádzať v roku 1928 ako mesačník. Jeho redaktorom a vydavateľom bol komárňanský duchovný Zoltán Galambos. Do svojho zániku v roku 1944 vyšlo spolu 17 ročníkov týchto novín. Hovoríme o tlačovine poskytujúcej mnoho užitočných a praktických informácií, ilustrovanej množstvom fotografií. Okrem spravodajstva z domova i zo zahraničia tu mala svoje miesto aj detská rubrika. Pravidelne sa na stránkach novín objavuje poézia a menšie, vieru posilňujúce články. Od decembra 1932 tu nachádzame osobitnú rubriku pre mládež vedenú duchovným Kálmánom Tóthom. Napriek tomu, že „Kis Tükör“ bolo novinami cirkevného zboru, svojím obsahom a odkazom prerástlo cez hranice miestnej komunity. Zaniklo v decembri 1944, kedy vyšlo 12. číslo XVII. ročníka.

Miesto a význam „Református Világszemle“ - „Reformovaného svetového obzoru“ v cirkevnej tlači

Napriek tomu, že tlačovinu „Református Világszemle“ uvádzame ako poslednú v poradí, noviny redigované duchovným zo Sapu, Béloom Csekesom, z hľadiska svojho obsahu ojedinelým periodikom svojho druhu, z ktorého v období rokov 1931-1944 vyšlo 13 ročníkov.

O týchto novinách napísal Árpád Kövy v roku 1938 vo svojej štúdií o reformovanej cirkvi: „*Jej cieľom je prezentovať praktickú realizáciu kalvínskeho spôsobu života, ako aj situáciu a budovateľskú prácu kalvinizmu vo svete.*“ Toto periodikum nebolo svetové len vo svojom názve - podľa svojich možností sa totiž snažilo informovať o dianí v Maďarsku, v štátoch obývaných príslušníkmi maďarského národa, v Európe i v Zámorí.

Záver

S použitím názvu diela Zoltána Csomára, ktoré spracúva dejiny cirkvi v období medzi dvoma svetovými vojnami - 1918-1938 - môžeme konštatovať, že funkcionári, duchovní a učitelia maďarskej reformovanej kres-

ťanskej cirkvi prinútení žiť v Československom štátne si boli vedomí toho, čo znamená nielen prežiť, ale aj žiť; nielen pracovať, ale aj slúžiť v danej historickej dobe, ba dokonca na slávu Božiu tvoriť trvalé, predovšetkým duševné hodnoty. Využívajúc, ba možno až prekonávajúc možnosti danej doby vytvárať hodnoty, ktoré sú aj po uplynutí jedného celého storočia príkladom, a obstoja. Popri každodennej službe, nedel'ných a sviatočných bohoslužbách, biblických hodinách a stretnutiach veriacich, kládli obrovský dôraz na misijnú prácu, predovšetkým na vnútornú misiu, výchovu mládeže, diakoniu, pomoci sirotám, výchove „následníkov“ v cirkevnej službe, vzdelávaní duchovných a učiteľov. S napätím všetkých síl bojovali v záujme zachovania a financovania reformovaných cirkevných škôl. Dôležitou súčasťou ich práce bola pomoc poskytovaná duchovným a učiteľom, organizovanie ich spolkov. V záujme oživenia literárneho života vydávali traktáty, knihy, kalendáre, zápisnice zo zasadnutí orgánov cirkevných zborov, seniorátov, dištriktov a konventu, ktoré sú dnes neopomenuteľným zdrojom pri skúmaní dejín našej cirkvi. Z hľadiska výskumu a písania dejín cirkvi tvoria neoceniteľnú hodnotu periodiká, noviny, časopisy a tlačoviny, ktoré vo forme vestníka, misijných novín, odborných časopisov, novín cirkevného zboru, či iného periodika prezentujú tú-ktorú súčasť cirkvi, a súčasne charakterizujú danú dobu, jej spoločenské, sociologické, cirkevno-politické a vzdelávacie aspekty. Nehovoriac o tom, že listujúc v týchto periodikách spoznávame službu, zápasy, snahy, ba niekedy aj osobné ambície cirkevných funkcionárov - v mnohých prípadoch zároveň vydavateľov, zodpovedných redaktorov, šéfredaktorov, redaktorov a pracovníkov novín - tej doby.

Skúmajúc danú dobu v dejinách Spoločnej reformovanej kresťanskej cirkvi Slovenska a Podkarpatska môžeme smelo skonštatovať, že vytvorili trvalé a príkladné hodnoty, z ktorých môžeme čerpať dodnes.

Alfréd Somogyi

Obdobie Organizačného výboru

Viedenská arbitráž

Prevažne maďarskí reformovaní obyvatelia Československa privítali rozhodnutie Viedenskej arbitráže v roku 1938. Dňa 1. januára 1939 dištrikty Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku vyhlásili svoje zrušenie a takmer všetky sa vrátili k svojmu stáročnému historickému poriadku.

Na severnej strane hraníc z roku 1938, t.j. na území samostatného Slovenska, zostalo niekoľko maďarských miest a niekoľko reformovaných zborov. Bratislava, Nitra a Zvolen neboli vrátené Maďarsku. Vo všetkých troch mestách žili reformované zbory. V Bratislave bolo podľa cirkevného záznamu z roku 1937 registrovaných 1.427 členov reformovaného zboru. Rozvíjajúci sa zbor v Nitre, ktorý si sám postavil kostol a slúžil s prvým farárom Lászlóm Šedivým, mal stovky duší. Zvolen bol tiež mladý zbor - založený v roku 1908 - s vlastným kostolom a 400 členmi. A na Slovensku zostal ešte jeden maďarský zbor, Horhi severne od Levíc, ktorá bola dcérocirkev Kalinčiakova a mal 40 duší.

Celkovo zostalo na území prvej Slovenskej republiky 25 reformovaných matkocirkevných zborov. Okrem spomínaných 4 maďarských tu bolo 21 dvojjazyčných alebo čisto slovenské cirkevné zbory a 4 dcérocirkevné zbory, v ktorých žili reformovaní. Pre malý počet obyvateľov a pre geografickú rozptýlenosť nebolo možné pomýšľať na vytvorenie klasickej tzv. národnej, alebo celoštátnej cirkvi, dištriktov a seniorátov.

Úvod

Slovenskí duchovní sa začali organizovať v roku 1928 vďaka národnej angažovanosti mladého a vzdelaného kňaza Jána Tomašuľa, ktorý sa vrátil z Ameriky. Tomašuľa v mladosti osirel a ako 12-ročný emigroval so svojím strýkom do Ameriky. Pracoval ako továrenský robotník a navštevoval Teologickú akadémiu presbyteriánskej cirkvi v Pittsburghu. V roku 1923 sa vrátil domov a stal sa kaplánom a neskôr duchovným zboru Bánovce. Bol zakladateľom a duchovným vodcom Zväzu slovenských Kalvínov. Zväz vznikol v roku 1928 na podporu cirkevného života a misijnej služby v slovensky hovoriacich zboroch.

Predseda bol Jánom Tomašuľa, podpredseda Michal Kirnág, tajomník Michal Barbarič a pokladník Pavel Kostrej. Stanovy spolku schválilo Ministerstvo plnou mocou pre Slovensko 26. februára 1930 a organizácia sa stala štátom uznanou a registrovanou právnickou osobou.

V novej politickej situácii, ktorá nastala I. viedenskou arbitrážou, bola Zväz slovenských Kalvínov bola jedinou organizáciou, ktorá zostala a pôsobila medzi reformovaných na území samostatného Slovenska. Súdržná sila organizácie sa neodvíjala len od reformovanej viery, ale výrazne vychádzala aj zo slovenskej jazykovej, národnej a kultúrnej identity. Na samostatnom Slovensku slovenskí reformovaní dokázali vyprofilovať ako samostatná cirkev v štáte. Boli v histórii prvýkrát v takej situácii, že slovenské cirkevné zbory boli vo väčšine v porovnaní s maďarskými zbormi, a samotný počet slovenských reformovaných bol väčší ako počet maďarských reformovaných.

Vznik Organizačného výboru

V týždňoch po vyhlásení samostatnosti Slovenska sa začal proces organizačného zabezpečenia vzniku Reformovanej cirkvi na Slovensku. Prácu a organizáciu podporoval Zväz slovenských Kalvínov.

Dňa 18. decembra 1938 sa uskutočnilo prvé stretnutie, na ktorom sa diskutovalo o tom, „ako ďalej“. Schôdzu, ktorá sa konala v budove Okresného úradu v Michalovciach, viedol Ján Tomašuľa. Na tomto stretnutí bol zvolený šesťčlenný orgán, ktorý mal reorganizovať reformovanú cirkev. Duchovnými členmi tohto orgánu boli Ján Tomašuľa, Ján Baláž, Sándor Böszörményi a laickými členmi Štefan Štunda, Michal Kirnág a Pavel Hudák.

V liste z 22. decembra 1938, napísanom vo Veľkých Kapušanoch, úradujúci biskup Predtisského dištriktu, Dr. Sándor Magda poveril Sándora Böszörményiho, kňaza a dištriktuálneho sudcu v Humennom, aby „vykonával biskupské funkcie stanovené cirkevnými zákonmi v tej časti Predtisského dištriktu, ktorá zostala na Slovensku až do vzniku samostatného dištriktu na Slovensku. Žiadam pána farára, aby toto rozhodnutie bezodkladne oznámil zainteresovaným cirkevným zborom“. Böszörményiho mandát nebol uznaný Slovenským štátom. Tak nastalo krátke obdobie dvojitého vedenia reformovanej cirkvi na slovenských územiach: existoval poverený zástupca biskupa, ktorý nebol uznaný ani štátom ani Zväzom slovenských Kalvínov a existovalo vedenie Zväzu slovenských Kalvínov, ktorému oficiálna reformovaná cirkev neposkytla cirkevné zastúpenie a

nebolo zvolené v cirkevných voľbách, ale boli akceptovaní štátom ako predstavitelia reformovanej cirkvi. Vedúci predstavitelia reformovanej cirkvi na samostatnom Slovensku teda neboli volení. Mohli sa stať významnými a vedúcimi osobnosťami cirkvi, pretože boli medzi slovenskými reformovanými ľuďmi známi, vďaka svojej činnosti vo Zväzu slovenských Kalvínov.

Vyskytli sa pokusy na riešenie tejto záležitosti prostredníctvom cirkevných volieb. Užský seniorát usporiadal 17. januára 1939 mimoriadne valné zhromaždenie seniorátu. Zúčastnili sa na ňom zástupcovia deviatich matkocirkevných zborov, spolu s ich filiálkami. Rozhodlo sa o vytvorení slovenského seniorátu. Uskutočnili sa aj seniorátne voľby, ale tajné hlasovacie lístky neboli spočítané, lebo duchovný Béla Egyed z Jenkoviec dostal pokyn, aby hlasy ešte nescítal.

Dňa 8. februára 1939 sa konalo mimoriadne valné zhromaždenie Hornozemplínskeho seniorátu. Väčšina prítomných členov však rozhodla, že sa zatiaľ nebude zaoberať otázkou reorganizácie cirkvi, ale počká, kým sa definitívne dorieši otázka hranice medzi Maďarskom a Slovenskom.

Zástupcovia ostatných zborov sa stretli 14. februára 1939 v Prešove.

Vedenie Zväzu slovenských Kalvínov sa nestotožnilo s názorom valného zhromaždenia Hornozemplínskeho seniorátu, t.j. počkať na definitívne vytýčenie hraníc a až potom začať organizačnú prácu. Zväz zvolal konferenciu duchovných a presbyterov do Michaloviec, na 3. marca 1939. Účastníci - 75 signatárov zastupujúcich cirkevných zborov - prijali rezolúciu, v ktorej vyjadrili svoje názory a požiadavky na danú situáciu. Rezolúcia bola predložená slovenskej vláde v Bratislave.

Dňa 14. marca 1939 vzniklo samostatné Slovensko a Národné zhromaždenie ho vyhlásilo za republiku.

Ministerstvo školstva v Bratislave 19. apríla 1939 oznámilo bánovskému farárovi Jánovi Tomašuľovi, že ministerstvo neakceptuje biskupské poverenie Sándora Böszörményiho a nepovažuje ho za predstaviteľa reformovaných na Slovensku. Zostalo tak len Zväz slovenských Kalvínov, ktorý bol partnerom štátu na rokovaníach. Tomašuľa a Baláž rokovali 3. a 4. mája v Bratislave na ministerstve školstva, kde bol jedným z ich partnerov ministerský radca Štefan Štunda. Stretli sa však aj s cirkevným radcom Jánom Šimkovičom. Po návrate domov, v mene Zväzu slovenských Kalvínov opäť zvolali stretnutie duchovných a presbyterov do Michaloviec, na 30. mája. Na tomto stretnutí sa zúčastnili zástupcovia 13 z 25 matkocirkevných zborov a prítomní boli aj traja delegáti z filii, ktorí však mali len rokovacie právo. Delegáti zvolili za duchovného predsedu stretnutia Jozefa Rácza,

duchovného z Vyšného Revišťa a za svetského predsedu Alfréda Mertensa, advokáta, za zapisovateľov Jána Baláža, duchovného v Lastomíre a Vojtecha Pánthyho.

Prítomní hlasovali za návrh Jána Baláža na reorganizáciu reformovanej cirkvi na Slovensku a vytvorenie dvoch seniorátov: slovenskej a maďarskej. Účastníci stretnutia sa premenovali na Ústavodarné zhromaždenie a na dosiahnutie uvedených cieľov si jednomyselne zvolili šesťčlenný tzv. organizačný výbor, ktorého úlohou bolo realizovať uznesenia prijaté na tomto stretnutí. Od 30. mája 1939 sa tento orgán - Organizačný výbor Slovenskej reformovanej cirkvi - stal najvyšším zastupiteľským, cirkevno-správnym a výkonným orgánom reformovanej cirkvi na území Slovenska.

Tak sa zrodil Organizačný výbor, ktorý sa na jeden a pol desaťročia stal rozhodujúcim riadiacim orgánom reformovanej cirkvi na Slovensku. Za duchovného predsedu bol zvolený farár Ján Baláž z Lastomíra a za svetského predsedu Štefan Štunda. Za duchovných členov Organizačného výboru boli zvolení: farár Ján Tomašuľa z Bánoviec a farár István Könyves zo Svinice. Za svetských členov Eugen Bikfalvy, obecný notár z Bánoviec a Vojtech Pánthy, obecný notár z obce Sokolče.

Práca Organizačného výboru

Organizačný výbor začal proces štátneho uznania reformovanej cirkvi na svojom zasadnutí v Lastomíre, 26. júla 1939. Žiadosť bola predložená Ministerstvu školstva v Bratislave spolu s príslušným rozhodnutím ústavodarného zhromaždenia z Michaloviec. Zo strany slovenského štátu Ministerstvo vzalo na vedomie vznik Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku, rozhodnutím z 24. septembra 1939, a samotná slovenská vláda rozhodnutím z 10. novembra 1939. Uznanie štátu znamenalo aj to, že štát prijala ústavodarné zhromaždenie reformovanej cirkvi ako reprezentatívny orgán cirkvi v súlade s cirkevným rozhodnutím. Týmto štátnym súhlasom sa fakticky zaviedol princíp „ius supremae inspectionis“, t.j. právo štátu vykonávať nad cirkvou vrchný dozor, a reformovaná cirkev, pozostávajúca z 25 matkocirkevných zborov, mohla v prvej Slovenskej republike pôsobiť ako štátom uznaná cirkev.

Predsedníctvo Organizačného výboru informovalo reformovaných duchovných v obežníku z 19. júna 1939, že začne proces zaraďovania zborov do seniorátov a prípravy generálnych volieb.

Už bolo spomenuté, že na Slovensku bolo 25 reformovaných matkocirkevných zborov (21 riadne a 4 misijné) a 4 dcérocirkevné zbory. Počet refor-

movaných veriacich bol podľa údajov zo sčítania ľudu 12.739, z toho 9.152 slovenských a 3.617 maďarských reformovaných.

Predsedníctvo Organizačného výboru zasadalo 29. júna 1939 v Michalovciach. Cirkevné zbory boli na základe údajov zo sčítania ľudu zaradené do dvoch seniorátov. Do slovenského seniorátu boli zaradené cirkevné zbory: Vyšné Revištia, Lúčky, Palín, Stretava s filiou Bajany, ktorá bola pripojená späť k Maďarsku, Lastomír s filiou Drahňov, ktorá bola pripojená späť k Maďarsku, Slavkovce, Bánovce, Tušice, Malčice, Milhošť, Kožuchov, Zemplínsky Branč, Nižný Žípov, Brezina, Sečovce, Svinica, Vajkovce. Do maďarského seniorátu boli zaradené cirkevné zbory: Bratislava, Nitra, Zvolen, Bidovce, Slanec, Lastovce a Zemplínske Hradište. Zaradenie misijných zborov bolo ponechané na synodu, lebo bolo otázne, či táto malá cirkev dokáže udržať štyri misijné zbory.

Na zasadnutí Organizačného výboru 1. novembra 1941 bolo rozhodnuté, že na základe kapitoly I, § 48-49. Ústavy reformovanej cirkvi z roku 1904-7, ktorá upravovala zriadenie seniorátov, Organizačný výbor zriadi dva senioráty. S účinnosťou od 1. januára 1942 tak začali svoju činnosť Užsko-laborecký seniorát a Ondavsko-toryšský seniorát.

Organizačný výbor bol teda poverený cirkvou (zo zborov) a uznaný štátom organizovať cirkevný život. Fungoval ako administratívny orgán plne organizovanej cirkvi, čo mu vyhovovalo a postačovalo. Duchovný predseda Organizačného výboru vykonal aj exmitačnú službu: 1. augusta 1940 exmitoval Istvána Túróczyho v Palíne. Túróczy, v roku 1945 požiadal o oficiálnu zmenu svojho mena a priezviska a neskôr sa s ním stretne ako so Štefanom Turnským. Organizačný výbor vykonával aj duchovenské skúšky, t.j. prijímal aj rozhodnutia, ktoré v organizovanej reformovanej cirkvi boli výlučnou výsadou synody alebo cirkevného orgánu delegovaného synodou.

Prvé mesiace mieru

Južné časti Československa, ktoré prestali existovať v roku 1938, oslobodili sovietske vojská v roku 1945. Vďaka Slovenskému národnému povstaniu, ktoré hralo Sovietom do karát, a plodnosti slovanskej jednoty, Slovensko, ktoré bolo skoro až do konca vojny fašistickou krajinou, skončilo druhú svetovú vojnu na strane víťazov. Bolo to aj vďaka postoju prezidenta Edvarda Beneša, ktorý z Londýna toleroval a dokonca akceptoval spoluprácu s bolševikmi v Moskve, takže sa mohol obnoviť stav pred rokom 1938 a Československo ožilo.

Výnosom Povereníctva školstva a ľudovej osvety Slovenskej národnej rady, vydaným v Košiciach 4. mája 1945, bol Organizačnému výboru potvrdený štatút cirkevného predstaviteľa. V tomto dekrete sa uvádzalo, že Organizačný výbor je kompetentný riešiť záležitosti reformovanej cirkvi. Toto poverenie zostalo podľa vôle štátu v platnosti až do ukončenia reorganizácie reformovanej cirkvi na všetkých úrovniach cirkevnej správy.

Dňa 8. mája 1945 nemecká armáda kapitulovala, čím sa v podstate skončila druhá svetová vojna v Európe. Všeobecné zvonenie zvonov ohlasovalo mier a ľudia oslobodení od strachu vychádzali z pivníc a úkrytov. V rozhlasovom vyhlásení prezidenta Edvarda Beneša z 9. mája bolo jasné, že mier nastal len pre niektorých. Povedal, že „v budúcnosti už nebudú existovať menšinové práva v duchu režimu po prvej svetovej vojne a drvivá väčšina Nemcov a Maďarov bude musieť opustiť Československo“.

Dňa 24. mája 1945, dva týždne po zazvonení mierového zvona, sa v Košiciach zišiel Organizačný výbor. Bolo to jeho prvé zasadnutie v dňoch mieru. Na tomto zasadnutí boli prijaté štyri nariadenia, presnejšie štatúty.

Prvým bolo rozdelenie reformovaných zborov do seniorátov. „Na oslobodených územiach Slovenska“, ako sa píše v zápisnici, sa zriaďujú jednotlivé senioráty s prihliadnutím na národnostné zloženie. Určujú sa ich hranice a zaradenie jednotlivých zborov do seniorátov. Na základe toho sa vytvára tzv:

1. Užsko-laborecký slovenský seniorát,
2. Užský maďarský seniorát,
3. Ondavsko-zemplínsky slovenský seniorát,
4. Zemplínsky maďarský seniorát,
5. Toryšský slovenský seniorát,
6. Abaujský maďarský seniorát,
7. Gemerský maďarský seniorát,
8. Baršský maďarský seniorát,
9. Komárňanský maďarský seniorát.

Organizačný výbor priradil do slovenského Užsko-laboreckého seniorátu tieto cirkevné zbory spolu s ich filiálkami: 1. Bajany, 2. Stretava, 3. Palín, 4. Vyšné Revištia, 5. Lúčka, 6. Blatná Polianka, 7. Pinkovce, 8. Bežovce, 9. Jenkovce, 10. Michalovce, 11. Humenné, 12. Lastomír.

Do Užského maďarského seniorátu: 1. Tiszaásvány (po 29. júna 1945 obec bol pričlenený k Sovietskému zväzu), 2. Palov, 3. Beša, 4. Čepel, 5. Čičarovce, 6. Čop, 7. Iškovce, 8. Veľké Kapušany, 9. Krišková Liesková,

10. Ňárad, 11. Palágykomoróc (po 29. júna 1945 obec bol pričlenený k Sovietskému zväzu), 12. Gállocs (po 29. júna 1945 obec bol pričlenený k Sovietskému zväzu), 13. Malé Rátovca, 14. Veľké Slemence, 15. Surty (po 29. júna 1945 obec bol odovzdaný Sovietskému zväzu), 16. Tizasalamon (po 29. júna 1945 obec bol pričlenený k Sovietskému zväzu), 17. Vojany, 18. Vajkovce, 19. Drahňov, 20. Malé Raškovce, 21. Veľké Raškovce, 22. borín.

Do Ondavsko-zemplínskeho slovenského seniorátu: 1. Bánovce, 2. alice, 3. Tušice, 4. Milhostov, 5. Sečovce, 6. Malé Ozorovce, 7. Nižný Žipov, 8. Lastovce, 9. Kolbáša, 10. Novosad, 11. Kožuchov, 12. Zemplínske Jastrabie, 13. Luhyňa, 14. Michal'any, 15. Hrčel', 16. Zemplínske Hradište, 17. eľká Třňa.

Do Zemplínskeho maďarského seniorátu zaradili: 1. Ladmovce, 2. Zemplín, 3. Malá Bara, 4. Viničky, 5. Černocho, 6. Bačka, 7. Malý Horeš, 8. Veľký Horeš, 9. Kráľovský Chlmec, 10. Malý Kamenec, 11. Pribeník, 12. omotor-Vleč, 13. Strážne, 14. Malé Trakany.

Do Toryšského slovenského seniorátu: 1. Svinica, 2. Ďurkov, 3. Bidovce, 4. Barca, 5. Bohdanovce, 6. Vajkovce, 7. Byster, 8. Trstené pro Hornáde, 9. aňa, 10. Košice, 11. Slanec, 12. Skároš, 13. Ždaňa, 14. Prešov - misijný zbor.

Do Abaujského maďarského seniorátu: 1. Bôrka, 2. Milhostov, 3. Čečejovce, 4. Cestice, 5. Hrhov, 6. Hrušov, 7. Veľká Ida, 8. Silická Jablonica, 9. Moldava nad Bodvou, 10. Vyšný Lanec, 11. Peder, 12. Seňa, 13. Hostovice, 14. Zádiel.

V súvislosti Gemerským, Tekovským a Komárňanským seniorátom štatút stanovil, že tieto senioráty zostanú v celku dovtedy, kým sa nestanoví, že aj na ich teritórii sa má vzniknúť aj slovenský seniorát.

Druhý štatút, druhé nariadenie sa týkalo znalosti úradného jazyka duchovnými. Organizačný výbor stanovil povinnosť všetkým farárom a kaplánom žijúcim na území Československej republiky naučiť sa slovensky. Znalosť a používanie úradného jazyka (ústneho aj písomného) bola podmienkou, aby duchovný alebo kaplán mohol vykonávať svoju duchovenskú službu. Starší mali na naučenie sa slovenčiny tri roky a mladší a kapláni dva roky. Podľa tohto štatútu mohli potom kapláni, ktorí sa pripravovali na druhú duchovenskú skúšku túto vykonať len v štátnom jazyku. Duchovní, ktorí nesplnia podmienky ustanovenia, budú po uplynutí odkladnej lehoty na štúdium jazyka odvolaní zo služby v reformovanej cirkvi prostredníctvom disciplinárneho konania, uvádza sa v štatúte.

Organizačný výbor zriadil skúšobnú komisiu zloženú z dvoch farárov a dvoch laických členov, pred ktorou museli duchovní a kapláni v stanovenom termíne podať vysvedčenie o zvládnutí slovenského štátneho jazyka.

V treťom štatúte Organizačný výbor vymenoval na vedenie nových seniorátov tzv. delegátov (poverených seniorov), ktorí ovládali štátny jazyk a mali pôsobiť ako správcovia seniorátov. Ich mandát bol podľa tohto ustanovenia len dočasný. Takto sa stal seniorátnym administrátorom:

József Rác, Užsko-laboreckom slovenskom senioráte;

Sándor Újlaky, duchovný v zbore Bajany v Užskom maďarskom senioráte;

Pavel Horovčák, v Ondavsko-zemplínskom slovenskom senioráte;

Sándor Dobos, duchovný v zbore Ladmovce v Zemplínskom maďarskom senioráte,

István Könyves, duchovný v zbore Svinica v Toryšskom slovenskom senioráte,

József Simon, duchovný v zbore Cestice v Abaujskom maďarskom senioráte, vysvitlo sa, že on neovláda slovenčinu a poverenie neprijal. Nahradili ho duchovným zo zboru Zádiel, Pálom Battom ktorý sa stal zastupujúcim správcom seniorátu,

Lajos Lenkey, duchovný v zbore Rimavská Seč, v Gemerskom maďarskom senioráte,

Béla Szabó, duchovný z Bratislavy v Komárňanskom maďarskom senioráte,

János alebo Ján Szirmai, zo zboru Tekovské Lužany, v Tekovskom maďarskom senioráte.

Štvrtý štatút, štvrté nariadenie sa týkalo jazyka bohoslužieb. Týmto ustanovením Organizačný výbor bezprecedentným spôsobom zasiahol do právomocí presbytérií a v rozpore so stáročným historickým právom na sebaurčenie cirkevných zborov stanovil, že vo všetkých zboroch patriacich do slovenských seniorátov sa pri všetkých bohoslužbách má okamžite používať slovenský jazyk. V súlade s tým sa v Užsko-laboreckom slovenskom senioráte každú druhú nedeľu v zbore Bajany a v Stretave boli bohoslužby len po slovensky, v Palíne len po slovensky a v Humennom a Michalovciach len po slovensky.

V Ondavsko-zemplínskom slovenskom senioráte v obciach Malčice, Sečovce, Malé Ozorovce, Kolbáša, Zemplínske Jastrabie a Hrčel' bohoslužby sa konali len v slovenčine, kým v zboroch Lastovce, Luhyňa a Zemplínske

Hradište a v ich filiálkach bohoslužby sa konali každú druhú nedeľu aj v maďarčine.

V Toryšskom slovenskom senioráte v zbore Čaňa bolo možné každú 4. nedeľu slúžiť bohoslužby v maďarskom jazyku, v Košiciach bolo možné každú nedeľu slúžiť bohoslužby v slovenskom aj maďarskom jazyku, v Slanci bolo možné slúžiť bohoslužby v maďarskom jazyku každú 2. nedeľu, v zbore Skároš len v slovenskom jazyku, v zbore Ždaňa bolo možné slúžiť v maďarskom jazyku každú 4. nedeľu a v Prešove bolo možné slúžiť bohoslužby v maďarskom jazyku každú 2. nedeľu. V nariadení sa tiež uvádzalo, že farári, ktorí nebudú konať v súlade s týmto ustanovením, budú buď okamžite preložení do maďarského cirkevného zboru, alebo budú penzionovaní. Zaujímavé je ustanovenie, obsiahnuté v odseku 3 tohto štatútu: členovia cirkvi, ktorí sa postavili proti tomuto nariadeniu, alebo bojkotujú slovenské bohoslužby, sa považujú za nepriateľov štátu.

V zápisnici z rokovania Organizačného výboru z júna 1945 v bode 6. nájdeme dve vety, ktoré sú vhodné k zamysleniu: Čo sa dá urobiť so zbormi, z ktorých budú presídlení maďarskí veriaci? Touto otázkou Organizačný výbor zatiaľ sa nezaoberal, pretože „ešte nie je aktuálna“. Podľa zápisnice, slovenskí vedúci predstavitelia reformovanej cirkvi 13. júna 1945 (sotva 5 týždňov po skončení vojny) viac ako predbežne nastolili v diskusii otázku deportácie a presídlenia Maďarov. Pokiaľ ide o cirkevný majetok, Organizačný výbor konštatoval, že maďarské zbory patria k jednotnej a nedeliteľnej Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku a že ich majetok je pod správou generálnej cirkvi a nikto iný nemá právo ho prevziať do svojej správy, a už vôbec nie vyvlastniť.

V tejto zmenenej situácii musel Organizačný výbor čeliť otázke vlastnej legitimity. Skupina slovenských duchovných sformulovala rezolúciu, na ktorú musel Organizačný výbor reagovať. Na zasadnutí Organizačného výboru 15. júna 1945 v Košiciach, prítomní členovia - predseda Ján Tomašula, Štefan Könyves, Vojtech Pánthy, Alexander Kozár - reagovali na rezolúciu slovenských farárov, ktorú navrhol Vojtech Pánthy slovami, že Organizačný výbor bol zvolený zbormi a že len zbory môžu vyhlásiť jeho rozpustenie.

Na tom istom zasadnutí v Košiciach bolo schválené vydanie slovenského spevníka bez notového zápisu.

Organizačný výbor vyhlásil generálnu zbierku pre tie cirkevné zbory, ktoré utrpeli vojnové škody.

Rozhodlo sa aj o liturgii bohoslužieb. Organizačný výbor odporučil slovenským cirkevným zbormi, aby podľa možnosti zaviedli do svojich bohoslužieb nasledujúcu liturgiu:

1. zborový spev
2. povznášajúci hymnus - spev
3. čítanie Písma Svätého
4. zborový spev
5. modlitba a prosba - bez modlitby Otčenáš
6. Text
7. zborová pieseň pred kázňou
8. Kázeň
9. Modlitba a Otčenáš
10. Požehnanie
11. Výzva na oferu a hlásenie
12. Spev
13. Tichá modlitba
14. Záverečný spev

Zaoberali sa aj otázkou zatknutých farárov, ktorí boli zadržaní bez obvinenia. V mene Organizačného výboru bol poverený Štefan Könyves, aby v ich záujme začal urobiť potrebné kroky.

Ján Tomašula medzitým sa presťahoval do Košíc a v roku 1945 krátko zastával aj verejnú funkciu. Od 1. mája do 8. augusta pôsobil ako cirkevný predkladateľ na Úrade povereníctva pre školstvo a osvetu v Košiciach, kde mal na starosti evanjelickú, reformovanú a pravoslávnu cirkev.

Dňa 23. augusta 1945 sa v Košiciach konalo mimoriadne zasadnutie organizačného výboru. Zúčastnili sa na ňom Ján Tomašula predseda, Dr. Ľudovít Halaša podpredseda, Pavol Horovčák, Ján Čontofalský, Štefan Turnský, Andrej Maťašík, ako zastupujúci člen Jozefa Rácza, Juraj Jenčík (zastupoval Michala Tomáša), Jozef Matta (zastupoval Vojtecha Ozorovského). Už táto prítomnosť odhaľuje nové zloženie orgánu. Predseda požiadal, aby sa v súlade s rozhodnutím Organizačného výboru, pomer zástupcov maďarských národnostných veriacich upravil na 3:3 v súlade so zásadou parity. Tento návrh prešiel. Organizačný výbor však rozhodol, že tento pomer sa má vzťahovať len na členov Organizačného výboru, t.j. že tento pomer sa nemá zachovať aj v predsedníctve Organizačného výboru.

Na tomto letnom zasadnutí boli prijaté dôležité rozhodnutia. Diskutovalo sa napríklad o kongruie a dôchodkoch maďarských duchovných a manželiek duchovných. Zákony podmieňovali vyplácanie týchto dávok

štátnym občianstvom. Medzi Benešovými dekrétmi však bol aj taký, ktorý zbavoval Maďarov štátneho občianstva. Ján Čontofalský navrhol, aby vzhľadom na to, že kongruy a dôchodky sa mohli vyplácať len tým, ktorí boli československými štátnymi občanmi, Organizačný výbor podľa možnosti mal by pomáhať dotknutým duchovným získať štátne občianstvo. Hlavne tým maďarským a nemeckým duchovným a vdovám, ktorí sa politicky neexponovali v krajine.

Hovorilo sa aj o vzdelávaní farárov. Padol návrh, aby tí, ktorí už začali študovať v Maďarsku, prestúpili na Husovu fakultu do Prahy. Teológovia študujúci v Bratislave by mali ukončiť štúdium na evanjelickej bohosloveckej fakulte v Bratislave s tým, že tí, ktorí na konci druhého ročníka zložia základnú skúšku, by potom mali študovať tretí ročník, ale aspoň jeden semester, na Husovej fakulte v Prahe. Odôvodňovalo sa to tým, že naša cirkev nemala v Bratislave na evanjelickej bohosloveckej fakulte učiteľa, ktorý by sa zaoberal práve reformovanými študentmi.

Na tomto stretnutí sa tiež konštatovalo, že majetok zborov je „de iure“ a „de facto“ majetkom generálnej cirkvi, ktorá tento majetok spravuje prostredníctvom miestneho zboru. Ak zbor prestane existovať, jeho majetok prechádza do vlastníctva generálnej cirkvi. Organizačný výbor sa obával, že evanjelická cirkev prevezme majetok tých maďarských zborov, ktoré budú vylúdené kvôli deportovaniu a vyhnaníu Maďarov.

A ešte dve zaujímavosti z tohto zasadnutia. Prvá je, že Andrej Maťašík navrhol, aby Organizačný výbor zrevidoval všetky svoje doterajšie uznesenia vrátane zápisníc, ktoré boli odsúhlasené a vypracované od oslobodenia. Dôvody v zápisnici nie sú, ale faktom je, že návrh bol prijatý. Druhá zaujímavosť je, že na tomto zasadnutí v auguste 1945 už hľadali členovia Organizačného výboru Štefana Štundu. V tom čase cirkevní predstavitelia ešte nevedeli, že Štundu nacisti vo februári 1945 zatkli a odviekli ho do koncentračného tábora Mauthausen, kde v apríli 1945 zomrel.

Roky bez štátnej príslušnosti

Ako predohru k odňatiu práv Maďarov, prijala Slovenská národná rada 6. septembra 1944 nariadenie, ktorým zrušila všetky maďarské a nemecké školy na Slovensku, ktoré boli zriadené pred 6. októbrom 1938, a zároveň zakázala štátom uznaným cirkvám konať bohoslužby v maďarskom alebo nemeckom jazyku na miestach, kde boli zriadené cirkevné zbory pred týmto dátumom. To všetko sa realizovalo v rámci Košického vládneho programu. V dôsledku toho bolo zatvorených takmer 800 maďarských škôl

a viac ako 100.000 maďarských žiakov nemohlo študovať vo svojom materskom jazyku.

Slovenská vláda 5. apríla 1945 zverejnila svoj program, Košický vládny program bol ináč vypracovaný v Moskve v marci 1945. Tento dokument bol spoločným menovateľom komunistickej emigrácie v Moskve a západných kruhov okolo Edvarda Beneša. V VIII. kapitole vládneho programu sa uplatňuje princíp kolektívnej viny na všetkých Maďarov a Nemcov okrem tých, ktorí boli aktívnymi účastníkmi protifašistického odboja (v praxi boli partizánmi), a predpokladá sa zbavenie československého občianstva pre všetko nemecké a maďarské obyvateľstvo. Všetci, ktorí sa z Maďarska pred novembrom 1938 presťahovali na československé územie, boli označení za vojnových zločincov a boli vyhostení. Maďari a Nemci boli vylúčení zo štátnej správy: nesmeli zastávať štátne funkcie, nesmeli byť zamestnaní v štátnych firmách a inštitúciách, nesmeli byť členmi vytváraných národných výborov a boli zbavení volebného práva. Vládny program predpokladal aj konfiškáciu majetku takýchto „vojnových zločincov“. Princíp pozemkovej reformy spočíval v tom, že čo bolo odobraté, konfiškované od Maďarov a Nemcov, sa malo rozdeliť medzi Čechom, Slovákom a Ukrajincom.

Košický vládny program poskytol právnu základňu pre ďalšie diskriminačné právne normy, ktoré všeobecne nazývame Benešove dekréty. Viac ako 80 prezidentských dekrétov sa týkalo Maďarov a Nemcov. Tieto ustanovenia zároveň aj posilnili protimaďarské a protinemecké nacionalistické hlasy a vášne. Jedným z prvých protimaďarských opatrení bola tzv. bratislavská akcia. Dňa 5. mája 1945 slovenskí vojaci vtrhli do domov Maďarov žijúcich v Bratislave. Na zbalenie dostali len pol hodiny. 90% maďarského obyvateľstva bolo odvezených cez Dunajský most do Petržalky, kde bolo približne 20.000 Maďarov umiestnených do internačných táborov v neľudských podmienkach. Bol to Gustáv Husák, vtedajší komisár vnútra v Bratislave, neskoršia hlava štátu a stranícky tajomník v ére socializmu, ktorý ani neprijal písomný protest Maďarov v Bratislave, ani ich delegáciu.

V rokoch 1945-1948 Benešove dekréty postihli maďarské reformované cirkevné zbory v predstihu deportáciami a vyhnaním maďarských veriacich, výmenou obyvateľstva a označením reformovanej cirkvi za vojnového zločincov. Odsun maďarského obyvateľstva z rodnej zemi sa začal deportáciami.

O reslovakizácii

Československý štát vymyslel diabolský plán, ako sa zbaviť Maďarov. Išlo o reslovakizáciu. Odsunutým Maďarom ponúkli možnosť prehlásiť sa za Slovákov (priznať, že sú vlastne pomaďarčení Slováci) a vrátiť sa do lona slovenského národa. Tí, ktorí tak urobia, sa opäť stanú „Slovákmi“, a ak budú Slovákmí, nebude sa na nich vzťahovať žiadna z klauzúl zbavujúcich práv Benešových dekrétov. Pravda je, že potom nemôže žiadať ani maďarskú školu pre svoje deti... Tento bezdušný plán vyšiel: 423.000 zastrášených Maďarov podalo žiadosť o reslovakizáciu a úrady 327.000 z nich vyhlásili za Slovákov.

Deportácia Maďarov do Českej republiky

Na základe dekrétu prezidenta Beneša č. 27., zo dňa 17. júna 1945, bol v Prahe zriadený tzv. presídľovací úrad. Tento orgán prevzal správu a realizáciu deportácií Maďarov do Českej republiky. Táto „iniciatíva“ sa začala vypratávaním ruín. Na jar 1945 boli na verejné práce mobilizovaní muži z maďarskej menšiny z maďarských lokalitách, vo veku od 14 do 60 rokov. „Program“ sa začal na východe a o niekoľko mesiacov neskôr mu zabezpečil právny základ ďalší dekrét prezidenta. Dekrét č. 71. zo dňa 19. septembra 1945 stanovil, že Nemci a Maďari zbavení štátneho občianstva môžu byť nútení na vykonávanie verejnej práce v Českej republike. Týmto opatrením chceli Benešovci prinútiť Maďarsko, aby „prevzalo“ Maďarov žijúcich v Československu. V roku 1945 bolo do Česka deportovaných približne 12.000 osôb maďarskej národnosti. V prvej polovici roku 1946 sa už uskutočnil dobrovoľný nábor na prácu v Čechách, ale 1.932 Maďarov bolo ešte násilne odsunutých. Potom, na prelome rokov 1946-47, v zime, došlo k najrozsiahlnejšej deportácii do Čiech: 44.129 Maďarov - celé rodiny - bolo odvezených v nevykurovaných vagónoch v sprievode vojska.

Dohoda o výmene obyvateľstva

Maďarsko sa tejto myšlienke vyhýbalo tak dlho, ako len mohlo. Nakoniec „vdaka“ deportáciám, Budapešť ustúpila a 27. februára 1946 obe krajiny podpísali Zmluvu o výmene obyvateľstva. Podľa predbežných odhadov sa malo „vymeniť“ 75.000 ľudí, ale československé vedenie si myslelo, že sa zbaví 400.000 Maďarov, teda aspoň polovice z nich. Maďarská strana naďalej odkladala realizáciu, a tak v apríli 1947 začalo Československo s jednostranným presídľovaním Maďarov do Maďarska.

Pol roka po podpísaní dohody o výmene obyvateľstva bol hotový zoznam Maďarov určených na vyhostenie, ktorý obsahoval 105.047 mien vrátane všetkých maďarských katolíckych kňazov, reformovaných a evanjelických farárov. Celkovo malo byť československými štátnymi orgánmi deportovaných 275 maďarských kňazov a farárov (126 rímskokatolíckych, 93 reformovaných, 17 evanjelických, 1 baptistický a 38 cirkevníkov bližšie neurčených denominácií). Mnohí z nich boli vyhostení už v roku 1945, teda ešte pred podpísaním bilaterálnej dohody o výmene obyvateľstva. V priebehu vyhostenia reformovaní farári priamo požiadali Konvent reformovanej cirkvi v Maďarsku, aby zabezpečil, že duchovní zborov na Hornej Zemi, z ktorých bolo vyhostených 60% veriaticich, automaticky pôjdu s nimi aj farári, a aby sa pokúsili umiestniť ich v Maďarsku tak, aby zbor zostal podľa možnosti nedotknutý. Maďarská reformovaná cirkev sa snažila postarať o reformovaných, ktorí sa museli presťahovať do Maďarska, a snažili sa zariadiť ich osud tak, aby boli umiestnení na lokalitách, kde boli reformované zbory.

Vplyv výmeny obyvateľstva na reformovanú cirkev

Táto etnická čistka mala na našu reformovanú cirkev veľmi značný vplyv. Zbory boli zdecimované a dokonca rozdelené na polovicu. V mnohých lokalitách bola polovica reformovaných zborov vysídlená.

Nevieme presne, koľko členov cirkvi sme počas týchto rokov stratili. Z dostupných údajov je však zrejmé, že počet členov reformovanej cirkvi, ktorí sa stali obeťami československých národno-štátnych snáh, bol oveľa vyšší ako v prípade iných cirkví a náboženských spoločností. Podľa štatistických údajov v danej dobe, každý štvrtý Maďar ktorý bol nútený opustiť svoju rodnú zem na Hornej Zemi, bol reformovaný.

Z celocirkevného hľadiska vieme, že v rámci výmeny obyvateľstva prišli do Maďarska maďarskí reformovaní zo 196 osád a boli rozptýlení medzi 225 občianskych osád v Maďarsku.

Zsolt Buza, Ladislav Csoma

Bratislavská synoda v roku 1951, reorganizácia cirkvi a obdobie biskupstva Imricha Vargu (1953-1980) a obdobie biskupstva Žigmunda Horvátha (1984-1988)

V období Organizačného výboru (1945-1951) boli naše cirkevné zbory z hľadiska správy a administratívneho riadenia organizované úzkou skupinou slovenskej kalvínskej inteligencie. Na druhej strane treba poznamenať, že ani štátne orgány im neumožnili vysporiadať sa s administratívou, lebo do Synody a Synodnej rady mohli voliť len občany československej národnosti. Mali zviazané ruky, a preto sa rozhodli riadiť zákonmi a ústavou z roku 1904 a 1907. Tento výbor si bol vedomý toho, že ako reformovaný Sion musí obhajovať záujmy všetkých cirkevných zborov, slovenských, ale aj maďarských, a to sa aj opýtalo všetkých cirkevných zborov, či uznávajú Organizačný výbor ako dočasnú inštitúciu riadenia. Nato cirkevné zbory odpovedali nasledovne: „Uznávame Organizačný výbor za dočasnú najvyššiu cirkevnú hodnosť v zmysle rozhodnutia Organizačného výboru zo dňa 25. júla 1945 v Košiciach, keď Organizačný výbor bude zorganizovaný tak, že podľa tohoto rozhodnutia budú zastúpené v Organizačnom výbore všetky cirkevné zbory, ktoré boli pripojené k územiu Československej republiky“. Preto sa po Februárovom prevrate v roku 1948 v plnom prúde začalo zostavovanie nového štatútu, v ktorom budú zastúpené všetky senioráty a cirkevné zbory a zvolanie Synody. Organizačný výbor z hľadiska administratívy, vytvoril 9 seniorátov, ktoré boli rozdelené pozdĺž južného pohraničia s Maďarskom na základe jazykového princípu. Boli to tri slovenské senioráty a šesť maďarských seniorátov. Na čele každého seniorátu stál blízky človek Organizačného výboru, ktorý garantoval pokoj a zmierenie sa so situáciou.

Administratíva sa zmenila počas biskupského úradovania Imricha Vargu. Namiesto riadiacich a určujúcich pomerov Organizačného výboru bol Imrich Varga a jeho vedenie za synodálno-presbyterský charakter cirkvi. V Synode boli zastúpené všetky cirkevné zbory skrze svojich predstaviteľov, ktorí určovali chod vytvorenia cirkevných predpisov. V administratíve bola založená Ústredná kancelária Predsedníctva Synody v Rimavskej Sobote, kde sa centralizovala všetka moc a prejednávali sa urgentné otázky cirkevných zborov. Popredným predstaviteľom kancelárie

boli riaditeľ Dr. Pavol Ficzer a ústredný cirkevný tajomník Ján Vaszily, ktorí stáli po boku Imricha Vargu. V roku 1953 sa teritoriálne zadelenie seniorátov zrušilo. Na štátny pokyn boli všetky senioráty pomenované podľa krajských miest (Česko)Slovenska a zrušila sa aj jazyková imunita seniorátov. Z deviatich jednojazyčných vzniklo sedem dvojjazyčných seniorátov: Bratislavský, Severo-nitriansky, Južno-nitriansky, Banskobystrický, Západo-košický, Východo-košický a Prešovský seniorát. Aj v prvom aj v druhom období dominovala centrálna administratíva, avšak synodálno-presbyterský charakter umožnil naozaj zastúpenie každého cirkevného zboru. Synodáli z každého seniorátu mali možnosť vyjadriť sa k téme, kým Organizačný výbor zo západných končín Slovenska do roku 1949 zastupoval jediný člen Ján Sirmai, tekovský senior, a od roku 1949 zvolený člen László Böszörményi.

Druhou očividnou formou fungovania cirkvi boli predpisy Organizačného výboru a Synody zo dňa 20. augusta 1952. Predpisy Organizačného výboru určovali zadelenie cirkevných zborov do nových seniorátov, podmienky prijatia duchovných do služby, zloženie sľubu vernosti a zavedenie štátneho jazyka do úradovania. Tieto predpisy boli z jednej časti nutnosťou pre chod cirkvi, ale aj bojovnosťou Organizačného výboru. Každá komunikácia so štátnymi orgánmi prebiehala v slovenskom jazyku. Pre maďarské cirkevné zbory boli tieto predpisy neprijateľné a nesplniteľné. Veď duchovní maďarskej národnosti nedisponovali československým občianstvom, čo bolo prvou požiadavkou službukonajúceho farára. Predpisy Synody z roku 1952 však podliehali podmienkam štátnej správy. Poukazujú na práva a povinnosti cirkevníkov, na cirkevnú disciplínu a povolanie duchovných. V základných tézach hodnotia reformovanú cirkev ako celok. Spoločným znakom týchto predpisov je, že podliehajú štátom vytvoreným podmienkam a uzákonia najzákladnejšie úkony, ktoré každý cirkevník a duchovný musí dodržať. Organizačný výbor sa týmito predpismi chcel celkovo zviditeľniť pred orgánmi štátnej správy, preto sa zaoberá viackrát zavedením štátneho jazyka. Imrich Varga a jeho spolupracovníci chceli však zabezpečiť plynulý chod cirkvi so štatútom a cirkevnými predpismi. Odlišnosťou týchto predpisov je, že v období totality a lojality sa podarilo „získať“ štátny súhlas. Kým proslovenské predpisy neuspeli, Imrich Varga ako Maďar „získal“ náklonnosť štátnej správy.

Tretou kľúčovou otázkou bolo hospodárske zabezpečenie reformovanej cirkvi. V období Organizačného výboru bola zabezpečená samoobživa. Cirkevná daň bola v roku 1945 pre majetných stanovená na 5,- Kčs,

pre nemajetných na 1,- Kčs. O rok neskôr bola táto suma znížená o 1,- Kčs. Organizačný výbor každý rok stanovil cenu rokoviny na predaj. Po prevezení cien ich ešte regulovali seniori, lebo oni poznali skutočný hospodársky stav cirkevných zborov. Príchodom štátnej agendy sa celý systém zmenil. V roku 1949 so zákonom č. 218/1949 o hospodárskom zabezpečení cirkví stratila reformovaná cirkev svoju svojbytnosť a štát jej garantoval platy farárov, ale aj plynulý chod ústrednej kancelárie. S týmto zákonom zo všetkých 208 matkocirkví nesúhlasilo 44 a 16 sa k tejto otázke nevyjadrilo. Zákon zo strany Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku svojím podpisom spečatili až po súčasnosť Dr. Karol Kováč a Štefan Turnský, bratislavskí zástupcovia našej cirkvi. Paradoxom porovnávania je to, že cirkevné zbory povojnových rokov si udržali svoju hospodársku svojbytnosť, avšak po štátnom prevrate vo februári 1948 ju museli odovzdať za groše štátu, ktorý garantoval „plynulý hospodársky rast“ v päťročniciach. V období biskupstva Imricha Vargu bol v roku 1954 založený Fond podpory cirkevných zborov. Centrálné vyhlásené vianočné ofery cirkví boli na jar vo forme príspevkov prinavrátené tým zborom, ktoré boli najviac odkázané na pomoc.

Ďalším významným bodom fungovania cirkvi bola teologická výchova mládeže a bohoslovcov. Organizačný výbor sa zaoberal iba otázkou výuky slovenskej časti cirkvi. Preferovanými centrami štúdia boli Bratislava a Praha. O bohoslovcov maďarskej národnosti sa nezaujímali, ale podľa slov Ľudovíta Csémyho boli osirotení nielen o svoju materinskú reč, ale bojovali aj o vlastný život, keď cez československo-maďarské hranice utekali ako vyzvedači alebo prenasledovaní. Blatný Potok a Pápa zaručili študentskej mládeži výučbu a prípravu na službu, ale ich cirkev za hranicami a ich cirkevné zbory nemohli nič ručiť. Organizačný výbor už v roku 1946 vo svojej rezolúcii žiadal vytvorenie samostatnej katedry pre bohoslovcov reformovanej cirkvi na Evanjelickej teologickej fakulte v Bratislave. To sa však neuskutočnilo. Podľa profesora Csémyho bola táto požiadavka utlmená z konfesionálneho rozkolu protestantských cirkví. Štát v roku 1950 prehodnotil výučbu bohoslovcov každej cirkevnej denominácie a pre študentov reformovanej teológie vybral Komenského evanjelickú bohosloveckú fakultu v Prahe v spolupráci s vtedajším dekanom Josefom L. Hromádkom. Od roku 1950 študovali na tejto fakulte naši bratia a sestry. Tu bolo umožnené študovať aj tým, ktorí nemali maturitnú skúšku. Ich výučba bola predĺžená o rok. Pre reformovanú cirkev štát umožnil jedno profesorské a dve docentské pedagogické miesta. V rokoch 1950 až 1973 sa

profesorskej stanice ujal Štefan Turnský a od roku 1973 do roku 1992 Ľudovít Csémy. V docentskom kresle sa striedali: Koloman Tóth, Antal Szabó, Ľudovít Csémy a Michal Bihary. Na starosti mali výuku cirkevných dejín a predmety praktickej teológie v maďarskom jazyku. Ostatné predmety vyučovali profesori českého pôvodu. Podľa profesora Csémyho mala pražská teológia tri výhody: vysoká kvalita výučby, široké spektrum ekumenizmu a možnosť postgraduálneho štúdia a zahraničných pobytov. Teológ Ján Molnár sa vyjadril na otázku, ako prežil svoje študentské časy v Prahe, nasledovne: „Boli to pekné časy, ale mali dve veľké nevýhody: výučba neprebíhala v materinskom jazyku a boli sme veľmi ďaleko od našich cirkevných zborov a rodín.“ Podľa profesora Csémyho vyštudovalo od roku 1950 do roku 1990 na Komenského fakulte v Prahe 100 poslucháčov, ktorí tvorili tri štvrtiny duchovenstva Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku po roku 1989.

Doškolovalacie kurzy pre duchovenstvo boli v období Organizačného výboru veľmi preferované. Farárov slovenskej časti posielali na doškolovalacie kurzy česko-bratskej a evanjelickej cirkvi. Hlavnými centrami doškolovalacích kurzov sa stali Vsetín, Trenčín a Bratislava. Organizačný výbor pripravoval evanjelizačné konferencie pre duchovných na východe krajiny v Košiciach a v Lúčkach v roku 1947 a 1948. Od roku 1950 sa doškolovalacie kurzy, ktoré boli prvé centrálné kurzy pre duchovných, organizovali v Dobšinej. Imrich Varga sa so svojím spoločenstvom od roku 1954 pokúsil organizovať pre duchovenstvo doškolovalacie kurzy na Čertovici v Nízkych Tatrách. Tu sa konali prednášky hlavne z teologických disciplín, ktoré sa opierali o tvorbu exegéz biblických textov a biblické hodiny pre duchovných. V dvoch turnusoch na jar a jeseň sa týchto doškolovalacích kurzov zúčastnilo viac ako 110 duchovných. Neskôr boli na týchto stretnutiach duchovní vedení prácou v „mierovom“ hnutí československého štátu. Organizačný výbor sa podľa môjho názoru bál zorganizovať celocirkevný doškolovalací kurz pre duchovných, lebo na začiatku a v diskusii by hneď vysvitli základné problémy spolunažívania a nechcel sa konfrontovať s maďarskou väčšinou duchovných. Obdobie Imricha Vargu prinieslo zmenu v tom, že koncentrácia duchovných na jednom mieste bola závislá od štátneho súhlasu a všetky problémy súvisiace s doškolovalacím kurzom bolo treba riešiť na pôde Úradu pre veci cirkevné. Tieto kurzy boli popri štátnej agende aj propagandou cirkevnej vrchnosti, aby nikto nezabudol, že Imrich Varga a jeho skupina je „stelesnením“ moci. Zahraničné styky Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku sa opierali o reformačné

spolky a hnutia vo Švajčiarsku, v Nemecku, v Holandsku a v Spojených štátoch amerických. Organizačný výbor a jeho predseda Ján Tomašuľa úzko spolupracoval so slovenskými kalvínskymi rodákmi v Amerike, kde zhodou okolností pôsobil aj jeho brat. Zväz slovenských kalvínov v Amerike podporoval finančnými, knižnými a hmotnými darmi duchovný a hospodársky rozmach československých reformovaných. Už počas druhej svetovej vojny sa zbierali peňažné zbierky pre slovenské zbory. Druhým zázemím komunikácie pre Organizačný výbor bola Svetová rada cirkví sídliaca v Ženeve. Viackrát navštívila Slovensko a aj vojnou poškodené oblasti. Práve tieto súhrnné správy, ktoré boli preposlané do zahraničia, sa stali podkladom pre nespoľahlivosť Jána Tomašuľu v očiach štátnych orgánov. Výbor založený pre obnovu vojnou zničených kostolov, fár, a hospodárskych budov vo viacerých fázach pomáhal pri rekonštrukcii cirkevných budov. Zápornou stránkou týchto finančných prostriedkov bolo prerozdelenie peňazí. Cirkevné zbory v okolí Košíc, prevažne slovenské zbory, boli „premnožené“ opravami, kým južné Slovensko a jeho chrámy chátrali a peniaze obdržali len po niekoľkoročnej pauze.

Biskup Imrich Varga oživil na celej čiare zahraničné styky reformovanej kresťanskej cirkvi. Môžeme ho prirovnať k pápežovi Pavlovi VI., o ktorom sa hovorilo, že rád cestoval. Na začiatku svojej služby už v roku 1954 sám vyhlásil, že mimo krajiny sa zdržiaval 185 dní. V roku 1954 bol v Evanstone, v roku 1961 v New Delhí, v roku 1968 v Uppsale, v roku 1975 sa v Nairobi zúčastnil najvyšších fór Svetovej aliancie reformovaných a Svetovej aliancie cirkví. Mal veľké konexie s Maďarskou reformovanou cirkvou a jeho nemecko-holandsko-švajčiarske styky mu umožnili pozrieť sa na Reformovanú kresťanskú cirkev na Slovensku zo zorného uhla spoza železnej opony. Bol členom Teologickej sekcie Svetovej aliancie cirkví, od roku 1960 ho v dvoch funkčných obdobiach zvolili za podpredsedu Teologickej sekcie. Štátna aparatúra mu nič nezazlievala, len jeho zahraničné styky, z ktorých pán biskup a naše cirkevné zbory finančne ťažili. Dostavby, prestavby a pomoc cirkevným zborom postihnutým povodňou v roku 1965 sú príkladom nápomocných reformovaných žijúcich na celom svete. Dr. Henrich Hellstern v roku 1966 pricestoval na Slovensko a sprostredkoval švajčiarsku pastoračnú činnosť. Dňa 9. decembra 1969 Dr. Imrich Varga prijal Sverre Smaadahla, tajomníka Svetovej biblickej spoločnosti. V dňoch 18. - 22. apríla 1970 bol hosťom našej reformovanej cirkvi Dr. George Sweazey, biskup Presbyteriánskej cirkvi žijúcej v Spojených štátoch amerických. V roku 1973 navštívil naše spoločenstvo Edmund Perret, tajomník

Svetovej rady cirkví. Dr. Imrich Varga sa dňa 2. decembra 1976 na zasadnutí IV. Synody vyjadril, že v poslednom období uskutočnil pätnásť zahraničných výjazdov do Dánska, do Švajčiarska, do Indonézie, do Singapuru, do Kene, do Spojeného kráľovstva, do Nemeckej spolkovej republiky, do Maďarska a do Sovietskeho zväzu, kde okúsili jeho čisté reformačné učenie. Mal otvorený a čistý vzťah s porýnskym protestantským spoločenstvom a s Berlínsko-brandenburskou cirkvou. Jeho ekumenické spolužitie signalizovalo blízke spojenie s predstaviteľmi Ruskej pravoslávnej cirkvi. Jeho priateľstvá sa stali stredobodom pozornosti. Jeho blízkymi spolupracovníkmi sa stali profesor J. L. Hromádka, Dr. Pradervand Marcel, Ágoston Sándor, Juraj Niemöller a ďalší. Obidvaja predstavitelia cirkvi Ján Tomašuľa a Dr. Imrich Varga sa pokúsili svoje zahraničné vzťahy využiť na získanie financií, a tým sa na domácej obrazovke spoločnosti stali nepohodlnými. Kým Ján Tomašuľa myslel na „svojich“, biskup Imrich Varga sa pokúsil o spravodlivé prerozdelenie financií, samozrejme, pod prísny dohľad štátnych orgánov.

Poslednou kľúčovou základňou fungovania cirkvi boli samotné cirkevné zbory. Ako v nich prebiehal vnútorný život? Ako prebiehala misijná, diakonická a výchovná služba cirkvi? V období Organizačného výboru bola misijná služba otvorená dokorán. Bola jedinou možnosťou oživenia cirkevného zboru po ukrutných rokoch II. svetovej vojny. Misia sa uskutočnila na mládežníckej báze, kde veľkú rolu zohrával Zväz mladých reformovaných. Košice, Barca, Malčice, Tušice, Lúčky a Trhovište sa prebrali pomocou evanjelizácií, nedeľných škôl, mládežníckych krúžkov službou Jána Vaszilya. Na území Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku sa v roku 1948 zaregistrovalo 136 nedeľných škôl, 135 biblických krúžkov a 54 spevokolov. V rokoch 1946 až 1948 misijné pole rozvrstvoval Zväz slovenských kalvínov. Dňa 8. februára 1948 sa pokúsil prebudiť z tuhého zimného spánku cirkevný zbor v Humennom. Na Veľký piatok sa vo Vajkovciach uskutočnil evanjelizačný deň. Vnútromisijná služba chátrala, lebo bolo málo náboženskej literatúry. Zväz mladých reformovaných sa spolu s vydavateľstvom Tranoscius pustil do akcie „Biblia pre každého člena“, a tak Československá biblická spoločnosť so zľavou ponúkala Bibliu do domácností. V období Dr. Imricha Vargu dostala každá misijná práca od štátnej agendy červenú. Na „misijnom“ poli mohli fungovať len centralizované brožúrky, kázne a diela. Podľa výroku Zoltána Nagya misijné polia v rokoch 1952 až 1988 uvädli. Namiesto biblických krúžkov a škôl sa konali formálne stretnutia duchovných. Misijná služba

bola definovaná ako vzájomný pochod pod jednou strechou, ale na cudzí tón. Tento cudzí tón bol nežiadúcim prvkom v Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku.

Diakonická služba cirkvi mala aj po druhej svetovej vojne svoje viditeľné znaky. Inštitucionalizovaná diakonia síce chátrala, v komárňanskom sirotinci mali 17 detí, ale občasné výjavy diakonie sa prejavili. Zbierky pre chudobných, väzňov a chorých, centrálné jednorazové čiastky pre vdovy a siroty boli riešené na báze okamžitej pomoci. V období socializmu cirkevné spoločenstvá podliehali štátnej agende, ktorá v čase nutnosti a krízy pomáhala štátom s podobnou politickou orientáciou. V roku 1951 sa reformované cirkevné zbory zúčastnili zbierky pre Kórejskú ľudovo-demokratickú republiku, v sedemdesiatych rokoch 20. storočia pre africké krajiny tretieho sveta. Cirkev však nezabúdala ani na svojich predkov. Na 400. výročie úmrtia Jána Kalvína zorganizovala zbierku. V oboch érach tak diakonická služba bola prítomná, v období Organizačného výboru mala viac účelný ráz, kým v období socializmu sa zamerala na mierové hnutie a na pomoc krajinám pod záštitou Sovietskeho zväzu.

Čo sa týka vyučovania náboženstva a výchovy novej generácie, musíme podotknúť, že v čase Organizačného výboru nebolo ani dosť učebníc, ani dosť pracovnej výchovnej sily. Organizačný výbor dňa 5. apríla 1946 uzniesol, že je potrebné zostaviť učebnice pre všetky typy škôl, ale chýbalo finančné zázemie a chýbali aj možnosti perspektívy. V období Organizačného výboru sa v 96 školách vyučovalo náboženstvo v slovenskom jazyku a na 224 školách sa náuka náboženstva uskutočňovala v maďarskom jazyku. Dňa 8. apríla 1947 však vyšlo nariadenie Povereníctva školstva a osvety, že nemeckí a maďarskí duchovní nemôžu vykonávať výuku náboženstva. Najväčším víťazstvom tejto doby bolo založenie Kantorsko-katechetické školy so sídlom v Košiciach, kde si študenti na základe dvojročného výchovného plánu osvojili biblické, vieroučné, historicko-zemepisné, misijné a pastoračné poznatky, ktoré zveľadovali vo svojich cirkevných zboroch. Túto inštitúciu v školskom roku 1949/1950 navštevovalo 18 študentov. Jej finančné zabezpečenie bolo hrazené zo zahraničných prostriedkov a zo zbierok cirkevných zborov. V rokoch 1950-1951 bol náukou náboženstva poverený Komárňanský misijný inštitút, ktorý mal vypracovať učebné plány a učebnice. Koloman Tóth poznamenal, že deti bez učebníc aspoň čítali Bibliu, lebo tá sa v každej domácnosti našla. Podľa neho dvojhodinová výuka týždenne nestačí, preto sa treba pripraviť na duchovnú obživu detí. Táto obživa môže nastať len neustálou komunikáciou rodiny a katechéta.

Ministerstvo školstva však túto komunikáciu prerušilo svojou vyhláškou zo dňa 23. júna 1952. Náboženská náuka sa stala iba voliteľným predmetom, a v prípade voľby rodič musel nahlásiť do 8. septembra každého roka riaditeľovi školy prostredníctvom zvláštneho hárku. Toto nariadenie podľa súdružky Šmejkalovej nad očakávania splnilo svoj účel. Od ďalšieho školského roka sa na Slovensku na náboženstvo hlásilo o 25,5 % menej študentov, kým na českých územiach bol tento podiel 30,6 %. Náboženstvo a celá misijná náučná služba sa dostala spoza múrov kostola. Až v roku 1957 zostrojil Dr. Imrich Varga celoročnú koncepciu nedeľnej školy, ktorá bola rozdelená do piatich rokov štúdia.

Obdobie Organizačného výboru (1945-1951) sa v epoche dejín Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku štrukturálne hodnotí ako obdobie rozdvojenia kresťanského náboženského spoločenstva na bezzákonnú maďarskú väčšinu a vedúcu slovenskú menšinu. Vizitkou kalvínskej cirkvi v Československu bol štátom vytvorený mŕtvy bod, ktorý konzervoval prechodné obdobie. Slovenskí a maďarskí kalvíni sa vo viacerých formách a fázach spolužitia museli naučiť veriť. Historik Ján Pešek ako nezainteresovaná osoba hodnotí toto obdobie ako ochromený stav kalvínskej cirkvi. Antal Szabó ako duchovný tohto obdobia s nevšednou zaujatosťou sleduje vývoj Organizačného výboru, ale jeho postoje a informácie z tohto obdobia sú pravdivé. Profesor Ľudovít Csémy vo svojom rukopise podotýka fakty, ktoré je dôležité preskúmať. Uvádza skutočnosti, ale za faktami sa nachádza jeden politický systém. Maďarskí kalvíni žijúci na území Československa sú síce „oslobodení“ po druhej svetovej vojne, ale majú životné podmienky veľmi sťažené. Nikoho nezaujímajú vojnové škody reformovanej cirkvi. Z historických cirkví mala naša cirkev najviac nevyriešiteľných problémov, ako bolo „bezprávne“ vedenie, maďarsko-slovenský charakter cirkvi, presídlenie do Maďarska, reslovakizácia, deportácie do Čiech a Moravy a tieto problémy z nej spravili nedôverčivú cirkev v očiach vedúcich činiteľov Československého štátu. Vnútorne spory ju celkom zdevastovali. Deväťdesiat percent zastúpenia maďarskej národnosti na čele so slovenským vedením nebolo lákavých. Reformovaná kresťanská cirkev na Slovensku bola v rokoch 1945 až 1951 bremenom pre štátnu aparatúru, preto Edvard Beneš, ako najvyšší predstaviteľ štátu, podal alternatívu na vznik Únie protestantských cirkví. Priblíženie protichodných názorov vedúcej slovenskej menšiny a búriacej sa maďarskej väčšiny reformovanej cirkvi dovŕšila štátna agenda, pretože v jej čele bola lojalita väčším darom ako národnostná otázka. Developérom Organizačného výboru reformo-

vanej kresťanskej cirkvi Jánovi Tomašuľovi a svetskému predstaviteľovi Štefanovi Ozorovskému vypálili na čelá Kainovo znamenie: „slovenskí buržoázni nacionalisti“.

Aké sú pozitívne a negatívne stránky Organizačného výboru reformovanej kresťanskej cirkvi pôsobiacej v rokoch 1945 až 1951? Pozitíva Organizačného výboru sú nasledovné: 1. príprava podrobnej analýzy vojnových škôd reformovanej kresťanskej cirkvi; 2. zachovanie „samostatnosti“ Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku v období bezprávia a bezdomovia; 3. sprostredkovanie informácií medzi štátom a maďarskou väčšinou našej cirkvi; 4. úsilie o vytvorenie evanjelizačno-misijného charakteru cirkvi. Negatíva Organizačného výboru: 1. neobstáli všetky pekelné muky, vidiac utrpenia svojich vierobratov a sestier, ako bola reslovakizácia, transport Maďarov do Čiech na nútené práce a presídlenie do Maďarskej republiky; 2. nemali jasné videnie v otázkach kompetencie Organizačného výboru Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku; 3. namiesto synodálno-presbyterského princípu riadenia cirkvi si zvolili formu prezidenta Edvarda Beneša, ktorý svojimi dekrétmi riadil chod československého štátu.

Obdobie námestníkov trvalo odo dňa 16. júla 1952 až po Bratislavskú synodu dňa 29. septembra 1953. V tomto období bolo treba konsolidovať vzťah reformovanej cirkvi a štátu. Na to bolo potrebné vymedziť vnútorný život reformovaných odtiaľ-potiaľ. V oblasti obnovy kostolov, fár a hospodárskych budov prispel našim zborom štát. Cirkev sa dožadovala obnoviť aj misijné farárske stanice, napr. Zvolen a Prešov, ale neuspela. Štát zasahoval aj do vnútorných záležitostí cirkevných zborov. Cirkevné matriky odvliekli z Banskobystrického seniorátu, na čo Predsedníctvo Synody reagovalo tak, aby všetky matriky odovzdali bez väd. V období námestníkov nastala aj resystematizácia cirkevných zborov, čo v ponímaní znamenalo preloženie nepohodlných farárov. V resystematizácii bola zahrnutá aj centralizácia. Synodná rada v tejto dobe riadila aj pretransformovanie Organizačného výboru. Likvidácia tohto výboru, ale aj Zväzu slovenských kalvínov dňom 24. júla 1952 zavŕšila vytvorenie Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku ako „celku“. Vojtech Ozorovský odovzdal celú hospodársku agendu Dr. Pavlovi Ficere.

„Misijný“ chod cirkvi riadila Synodná rada, ktorá prerozdělila pracovné polia. Zakotvila to, že program nedeľných škôl pripraví a v Kalvínskych hlasoch uverejní Komárňanský misijný inštitút. Určila kazateľov v košickom rádiu v oboch jazykoch. Dňa 20. marca 1952 Synodná rada

zaviedla všetky štátom umožnené vymoženosti. Zverejnila, že každý duchovný k svojej duchovnej službe potrebuje predbežný štátny súhlas. Dňa 20. marca 1952 ustanovila nariadenie, že misijná práca na cirkevnom poli nemôže zaťažiť hospodársku agendu štátu. Každý duchovný je povinný dodržať štátom stanovené sviatky a brať ohľad na pracovné dni i v zatevnom období. Úrad pre veci cirkevné koncom roka 1952 donútil Kolomana Tótha, aby sa vzdal funkcie na Komárňanskom misijnom inštitúte. Sám zanechal svoje pôsobisko a vzdal sa aj svojej docentskej služby na Komenského bohosloveckej fakulte v Prahe. Poslednou likvidovanou stanicou v rámci Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku bolo Združenie reformovaných duchovných, založené v roku 1949. Synodná rada ho na svojom zasadnutí dňa 10. júna 1953 celkom pohltila. V ten istý deň na základe rozpravy Pavla Ceglédyho Synodná rada schválila sľuby vernosti jednotlivých činiteľov cirkvi, ktoré sa opierali o ľudovo-demokratický princíp riadenia i v Ústave našej cirkvi.

Imrich Varga dňa 10. júna 1953 nazval obdobie od levickej Synody (20. august 1952) obdobím námestníkov. Bratislavská Synoda zasadala dňa 29. septembra 1953, pričom na nej zvolili najvyšších predstaviteľov cirkvi: Imrich Varga - duchovný predseda Synody, Eduard Vágó a Juraj Gazdovič - duchovní podpredsedovia Synody, svetský predseda Synody - Dr. Csáji Bertalan a svetskí podpredsedovia Synody - Dr. Soós Imre a Ján Jenčo. Toto obdobie slúžilo na pretvorenie reformovanej cirkvi na stanovený obraz ideovo-orientovaného štátu. Biskupa Dr. Imricha Vargu a jeho 27-ročné účinkovanie na čele Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku môžeme hodnotiť z troch hľadísk. Prvým bodom jeho služby je jeho vzťah k štátnym orgánom.

Imrich Varga svoje účinkovanie na pôde vrchného činiteľa Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku začal zložením svojho sľubu do rúk Dr. Jaroslava Havelku dňa 12. októbra 1953. Štátna aparatúra osobu biskupa hodnotila veľmi pozitívne. Jeho časté a osobné stretnutia so štátnymi orgánmi ho postavili do svetla hodnoverného človeka. Na zasadnutiach Predsedníctva Synody a Synodnej rady viackrát zdôrazňoval, že dobré vzťahy so štátom nech naše spoločenstvo nerobia namysleným, ale „viac a viac impulzívnym“ v mierovej službe cirkvi. Tento hnací motor sa osvedčil aj v živote Imricha Vargu, a tak dostal čestný doktorát na pôde Komenského evanjelickej bohosloveckej fakulty v Prahe dňa 7. decembra 1955. Po zakotvení novej ústavy v roku 1960 sa štát dožadoval vyhlásenia nových volieb do orgánov cirkevnej samosprávy. Dňa 10. marca 1960 zvolilo 2.

sedenie III. Synody staro-nové vedenie na čele s Dr. Imrichom Vargom a Dr. Bertalanom Csájim. Nové vedenie navštívilo štátne orgány 5. apríla 1960 a do rúk Vasiľa Biláka zložilo sľub vernosti. Je dôležité podotknúť, že podľa hodnotenia Ľudovíta Csémyho stratila reformovaná cirkev svoje dejinné zázemie a namiesto „semper reformari“ žila a panovala v tejto dobe v ponímaní „hodie reformari“.

Ako sa hodnotí postavenie štátu v očiach vrchných činiteľov cirkvi? Treba si uvedomiť, že spolunažívanie cirkvi a štátu bol komplikovaný. Mohli si vybrať medzi skutočným peklom a nutným zlom. To nutné zlo znamenalo, že štát im podal nápomocnú ruku, ale vždy nad nimi visel Damoklov meč, ktorý by otriasol celým systémom, ak by spoľahlivosť Imricha Vargu nebola jednoznačná. Biskup Varga si toho bol vedomý, a preto mu „žezlo a koruna“ Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku nikdy nevypadli z rúk. Vždy vedel, komu a ako sa treba prihovoriť, aby v časoch i v nečasoch naša cirkev „rástla.“ On ako skôr narodený ako Československá republika v 20. storočí, v storočí smútku sa orientoval na to, aby jeho zodpovednosť bola plne viditeľná. Štát pritom nielen žiadal, ale aj daroval. Prisľúbil pomoc povodňou postihnutým oblastiam. Vo viacerých prípadoch dal zelenú cirkevnej administratíve, keď sa jednalo o finančné preťaženie. O jeho osobe nepochybovali ani v časoch normalizácie. V roku 1972, keď prebiehali nové voľby do cirkevnej samosprávy, Ľudovít Pezlár, ideologický tajomník Komunistickej strany Československa, hodnotil Imricha Vargu takto: „*Patril medzi tých cirkevných činiteľov, ktorí sa neodдали pravcovému oportúnizmu, ale čelili všetkým javom, ktoré status ohrozovali. Na spoluprácu z každého pohľadu je vyhovujúci*“. Boli však problémy, ktoré ani jeho dobrý vzťah so štátom nevyriešil. Taká bola obnova misijných farárskych centier, napr. Zvolena. Chátrajúci zvolenský dom cirkvi predala za 270.000 Kčs. Keby tento skutok nebol vykonal, štát by budovu vyvlastnil. Boli však momenty, v ktorých sa Dr. Imrich Varga nespoliehal na štátne orgány, a to hlavne ku koncu svojho biskupstva. V roku 1978 neoznámil štátnej správe vykonanie vysviacky kostola v Moldave nad Bodvou. V ten istý rok nezahľásil počet končiacich a vysvätených bohoslovcov. Viacerí jeho spolupracovníci ho pokladali za neoblomného človeka. Alexander Nagy, komárňanský senior, o ňom povedal, že je politikom Písma Svätého. Pavol Czeglédý sa mu viackrát poďakoval za vytvorenie konsolidovaných vzťahov so štátom. Treba však poznamenať, že cirkevná propaganda štátu vytvorila fúziu týchto orgánov, ale Reformovaná kresťanská cirkev na Slovensku mala podobné práva ako židovská náboženská obec v Rímskej ríši.

Jeho dlhé pôsobenie vo funkcii mu priniesli nielen všedné, ale aj rušné dni. V roku 1956 a 1968 sa vyhrotili slovensko-maďarské vzťahy. V prvom funkčnom období čelil zo strany slovenských duchovných vodcov kritike vydania slovenského spevníka a Kalvínskych hlasov. Táto problematika pretrvala v reformovanej cirkvi až do roku 1960, keď musel Juraj Gazdovič ako zástupca biskupa a najmladší člen Synody pod „záštitou obrodného procesu“ zanechať svoju funkciu. Prímene „socialistická“ v našej i štátnej ústave malo svoje obete. Tento osud postihol aj jeho nástupcu Jána Čontofalského, ktorý musel odstúpiť od svojich rezolučných predstáv. Z vytvorenia slovenského seniorátu a vlastného slovenského zastupiteľského fóra musel ustúpiť. V decembri 1969 Ján Čontofalský rezignoval na post zástupcu biskupa. Štát v národnostných otázkach žiadal čistotu a poriadok a postavil sa na stranu Imricha Vargu, ktorý len raz vo svojom vyjadrení - v liste Miroslavovi Válkovi napísal toto: „Na všetkých úsekoch spoločenského a verejného života dochádza k odvolaniu nesprávne vydaných uznesení a k sebakritike. Čontofalský však dňa 26. novembra 1970 na Komárňanskej Synode hovoril tak, akoby sa od 2. mája 1968 nič nezmenilo“. Garantom „celistvosti“ Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku sa stali biskup Imrich Varga a jeho zástupca Andrej Maťašík, najprv senior Bratislavského seniorátu a od roku 1972 duchovný podpredseda Synody. Pred orgánmi štátnej správy zaručovali pokoj a mier a vo vnútri reformovanej cirkvi udržali status quo. Štátne orgány sa však na každej línii zaujímali o národnostné pomery Prešovského seniorátu. Treba podotknúť, že Imrich Varga by najradšej uvalil na tento seniorát interregnum, avšak v jeho vnútri bola hlbšia bolesť nejednoty cirkvi. Táto bolesť trvala až do jeho smrti, lebo národnostné pomery boli apatické a skôr pripomínali stav „aj tak, aj tak“.

Ako sa mohol udržať tak silno a časovo dlho vo vedúcej funkcii? Mal biskup reformovanej cirkvi pri sebe oddaných ľudí? Samozrejme. Boli nimi najmä jeho svetská cirkevná polovička Dr. Bartolomej Csáji, cirkevný tajomník Ján Vaszily a riaditeľ Kancelárie Predsedníctva Synody v Rimavskej Sobote Dr. Pavol Ficzer. Títo spolupracovníci boli jeho najvernejšími partnermi počas jeho pôsobenia, ale aj bojazlivými službukonajúcimi. Avšak on sám sa nerád zveril s cirkevnými záležitosťami iným. Všetko sa udialo pod jeho dohľadom a velením. Práve preto nič nenechal na náhodu. Zmeny vo funkcii zástupcov biskupa, seniorov a duchovných boli znakom jeho autoritatívnej osobnosti. Ján Pešek ho charakterizoval ako ozajstného aktéra na cirkevnom a štátnom poli.

Po smrti veľikánov Imricha Vargu a Andreja Maťašíka reformovaná cirkev zostala ohrozená. Nastala vyčkávacia doba zo strany štátnych orgánov a samotnej cirkevnej hierarchie. Na post duchovného predsedu Synody predstúpil Žigmund Horváth a podpredsedami sa stali Vojtech Varga a Ján Šeňo. Oni viedli cirkev v čase interregna od roku 1980 až 1984. Toto obdobie využil štát, ale aj vedenie cirkvi na hľadanie vhodného kandidáta na post biskupa. Štát si vyhládol Eugena Mikóa, novozvoleného bratislavského duchovného. Štát mal v pláne premiestniť biskupský úrad do Bratislavy. Avšak proti osobe Eugena Mikóa sa začala mínová práca. Jeho prvým a značným hendikepom bol jeho aristokratický pôvod. V druhom rade k jeho zvoleniu neprispeli ani jeho zahraničné služobné cesty do Kanady a nové priateľstvá. Štát jednoznačne ustúpil od jeho zvolenia. Cirkevní veľikáni však nepodnikli iné alternatívy a prinajmenšom nepomohli štátu, aby si vybral vhodného človeka na pozíciu biskupa. Pritom ani poverení vrchní predstavitelia nemali dost síl vyriešiť vzniknuté problémy. Ministerstvo školstva sústavne informovalo o pochybení cirkvi. Najväčším pochybením bola neinformovanosť. Cirkevní predstavitelia nevedeli o najdôležitejších dátumoch v zahraničných stykoch, nedodržali termíny a nemali jasno v riadení cirkvi. Po smrti Imricha Vargu a cirkevného tajomníka Jána Vaszilya v roku 1981 nemal kto prebrať agendu cirkvi. Zahraničná pošta chodila na adresu nebohého cirkevného tajomníka a jeho vdova často prinášala listy do Kancelárie Predsedníctva Synody. Takéto nepríjemnosti a škandály boli na dennom poriadku a dotyčné osoby o týchto skutočnostiach informovali štát. Cirkev sa otriasala v základoch. Napriek týmto problémom štát udelil súhlas na zvolenie Žigmunda Horvátha za biskupa Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku. Proti jeho osobe bolo to, že mal vysoký vek - 67 rokov, a neovládal spisovnú slovenčinu. Jeho prvoradým pozitívnym znakom však bolo, že bol oddaným služobníkom Imricha Vargu. Toto ho predurčilo na zvolenie do funkcie biskupa. Napriek týmto problémom štát naďalej počítal s lojalitou cirkvi. Na všetky svoje organizované formálne a neformálne stretnutia boli pozvaní aj jeho vedúci činitelia. Interregnum cirkvi sa skončilo dňa 14. apríla 1984.

Žigmund Horváth bol počas svojej štvorročnej služby neobratný človek, ktorý sa ťarbavo pokúsil zmierniť cirkevné záležitosti, ktoré však z času na čas menili vonkajší aj vnútorný vzhľad reformovanej cirkvi. Prvým faktorom vývoja bol nepokojný vzťah so štátnymi orgánmi. Kalvíni sa vo všetkom podriadili. Zdvojnásobili sa konzultácie na Ministerstve školstva a aj v druhoradých veciach sa ponáhľali vypýtať si názor štátnej správy.

Mali na to dôvod, veď počas obdobia interregna (1980-1984) všetky nevídané okolnosti a problémy signalizovali práve štátne úrady. Biskup Horváth počas svojej služby ako malý poslušný študent plnil rozkazy veľkých. Jeho konzultácie na ministerstve mali skôr charakter bojzlivosti: čo ak niečo nevykonáme „podľa plánu.“ Báľ sa, že nedostane „primerané“ ohodnotenie, „bude ukrátený“ o dobrú známku. Všetko sa vo forme žiadostí dostalo na ministerstvo, aby bolo obdržané stanovisko štátnych orgánov ku každej veci. Nič nenechali na náhodu. Zahraničné cesty a kontakty, vnútorné záležitosti cirkvi boli na dennom poriadku na ministerstve školstva. Samotný biskup nerád cestoval do zahraničia, ale v mierovom hnutí sa aktívne angažoval. Rozlietaná cirkevná formácia vedenia vo viacerých prípadoch vyhovelá štátnej agende. Na zasadnutí Predsedníctva Synody dňa 30. januára 1986 sa rozhodlo, že cirkevné zbory môžu svoje žiadosti na obnovu cirkevných budov ihneď podať na príslušný štátny orgán, nie je potrebné cirkevné povolenie, svoju žiadosť len poštou prepošlú na adresu Kancelárie Predsedníctva Synody.

Ako hodnotila štátna správa Reformovaných kresťanskú cirkev na Slovensku v období biskupa Horvátha? Kalvínske spoločenstvo sa do istej miery stalo v očiach štátu problematickým. Trápila ich aktivita duchovných na nižších postoch, ktorá sa stupňovala, keď štát dovolil pretransformovanie cirkvi podľa Gorbačovej perestrojky. Pritom sa v cirkevných zboroch a v seniorátoch začal bojkot proti mierovému hnutiu. Na zasadnutí Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska dňa 14. decembra 1987 sa uznieslo na tom, že bude bdiieť nad Reformovanou kresťanskou cirkev na Slovensku, aby sa v jej kuloároch neobjavili opäť národnostné problémy. Biskup Horváth na zasadnutí Predsedníctva Synody dňa 17. apríla 1984 navrhol premiestnenie biskupského úradu z Rimavskej Soboty do Komárna. Ministerstvo a Predsedníctvo Synody tento návrh podporilo. Dr. Milica Nováková, zástupkyňa štátnej správy, podala návrh, aby Kancelária Predsedníctva Synody pripravila žiadosť dislokácie a tento návrh bol prerokovaný na ministerstve školstva. Tento proces však bol zdĺhavý, lebo uvoľnené priestory komárňanského cirkevného zboru bolo treba zariadiť. Dňa 17. apríla 1985 biskup hlásil Synodnej rade, že priestory ešte nie sú k dispozícii, ale do funkcie nového cirkevného tajomníka podporuje zvolenie Bartolomeja Gööza, duchovného v Jelke, a na post riaditeľa kancelárie duchovného Ľudovíta Tubu. Dňa 4. februára 1985 sa uskutočnilo odovzdávanie kancelárie v Rimavskej Sobote. Do leta 1985 bolo potrebné premiestniť do Komárna už len knižnicu, avšak na tento účel neboli v

Komárne potrebné priestory. Na dočasné umiestnenie knižnice ponúkol svoje priestory cirkevný zbor v Kľučovci. Premiestnenie biskupského úradu sa natiahlo až do roku 1986, lebo budovy neboli právne vysporiadané, na čo viackrát upozornil Ing. Zoltán Takács, svetský predseda Synody.

Tretou líniou pôsobnosti nového vedenia cirkvi boli vnútorné vzťahy vedúcich činiteľov. Najväčší odpor predstavoval samotný zástupca biskupa Michal Hromaník. Sice nevyhrotil národnostné problémy cirkvi, ale kde vedel, tam sa pokúsil navrhnúť prísnejšie pravidlá žitia. Mal veľké predstavy o zmene reformovanej cirkvi. Bol aj hýbatelom akútnych prípadov. Na jeho povel schválilo dňa 20. januára 1987 Predsedníctvo Synody Organizačný poriadok Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku. Požiadal Synodu, aby teologické štúdie pražských študentov prešetrila. Ohľadom legátov navrhoval nové systematické miesta. Oporou starnúceho biskupa bol Bartolomej Gööz, cirkevný tajomník, ktorý však veľmi ovplyvňoval rozhodnutie biskupa Horvátha. Veľa nevydiskutovaných problémov cirkvi sa riešilo medzi nimi dvoma. Akútne nariadenia boli výsledkami ich nočných rozhovorov. Ich rozhodnutia vo vnútri Predsedníctva Synody brzdil svetský predseda Ing. Zoltán Takács. On svojou kritikou nešetril ani duchovenstvo. Viackrát sa stalo, že duchovný, ktorý kázal na seniorátnom valnom zhromaždení, len prečítal preposlanú ústrednú kázeň. Proti pro forme služieb sa vyslovil a žiadal, aby duchovní brali ohľad na svoje cirkevné zbory a službu vo vinici Pánovej vykonávali ochotne a slušne. Posledným fiaskom biskupa Horvátha bolo zasadnutie Synody dňa 17. - 18. novembra 1987, kde sa prelínala stará a nová generácia. Ozvali sa kritické hlasy, ktoré sa týkali vedenia. Synodáli na čele s Dr. Pavlom Ficzerom kritizovali, že programové body rokovania nepoznajú a neboli im preposlané poštou. Ako sa majú k téme vyjadriť? Druhú kritiku si zaslúžila slávnostná vysviacka duchovných, ktorí zložili sľub vernosti v slovenskom a v maďarskom jazyku. Podľa synodálov preklady jednotlivých sľubov nezodpovedali skutočnostiam. Týmito roztržkami sa definitívne skončila služba biskupa Horvátha, ktorý sa zo zdravotných dôvodov nezúčastnil poslednej Synody.

Ako hodnotili jeho službu? Duchovní boli veľmi kritickí. Dožadovali sa, aby boli slovenské preklady jednotlivých zasadnutí dôkladne prešetrené, lebo obsahovali veľa gramatických chýb. Nevyriešiteľné problémy cirkvi boli terčom kritiky. Otázka služobného bytu po nebohom Jánovi Vasziľovi, ktorý zomrel v roku 1981, sa definitívne urovnala až dňa 28. apríla 1986. Samotný štátny funkcionár Dr. Mačovský na zasadnutí Predsed-

níctva Synody poznamenal, že cirkevná disciplína nie je dodržaná a žiadal, aby vedenie cirkvi podniklo zmeny. Mladí duchovní a kapláni ignorovali kaplánske skúšky. Duchovní, ktorí mali zahraničné konexie, odbočili od vedenia cirkvi a nasledovali samostatnú cestu, keď išlo o získanie finančných prostriedkov. Kde korenili tieto problémy? V komunikácii jednotlivých vrstiev cirkevnej hierarchie. Cirkevné zbory, senioráty a vedenie cirkvi si nenašlo čas a priestor na vydiskutovanie problémov. Žigmund Horváth a jeho staromládenecký typ vládnutia a zvládania problémov nebol Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku na osoh. Každý sa dožadoval vnútorných, ale aj vonkajších zmien v štruktúre cirkvi.

Nakoniec treba poznamenať službu Štátnej bezpečnosti v období komunizmu. O duchovných sa tvorili kádrové posudky, o čom svedčí i list cirkevného tajomníka v Komárne, Šagáta, ktorý vo svojom doplnku ku kádrovému posudku takto hodnotil Štefana Könyveša, duchovného v Čalovci dňa 6.7. 1955: V okrese Komárno pôsobí od roku 1950 ako kaplán, neskôr bol preložený do obce Čalovec. „Menovaný pochádza z farárskej rodiny, jeho otec bol farárom vo Svinici, okr. Sečovce. Jeho chovanie počas pôsobenia v Čalovci sa prejavuje dosť zatvrdne, do budovania socializmu sa vôbec nezapája. Kázne v kostole máva čisté len náboženského rázu, jedného času si volil premietañ v kostole film o márnoträtnom synovi, ktorý mal slúžiť k upevňovaniu náboženského života v obci. Premietací prístroj mu bol potom Štrb zobraňý. Náboženstvo vyučuje taktiež dosť bigotne, aj on sám je dosť bigotný. On hovorí, že sa politike nevyzná, že on sa učil v škole len náboženské veci“.

Toto obdobie sa nieslo v znamení „spoľahlivosti“. V akých prípadoch boli duchovní reformovanej cirkvi povšimnutelnými zo strany štátnej agendy? Duchovných by sme mohli začleniť do štyroch kategórií. Prvú skupinu tvoria tí, ktorí na rebríčku cirkevnej hierarchie postúpili vyššie. Takým bol napríklad Vojtech Varga, ktorý sa v roku 1964 stal košickým farárom a seniorom Západo-košického seniorátu. Druhú skupinu tvorili tí farári, ktorí počas éry komunizmu zmenili postoj voči ľudovo-demokratickému režimu. Takým bol napríklad Dániel Kotsárszky, bysterský duchovný. Svoj postoj zmenil po nastolení normalizačného procesu, ale po zmene politického odmäku ustúpil od zásad komunizmu. Tretiu kategóriu tvorili tí duchovní, ktorí zaopatřili mládež. Štefan Abary ako farár vo Veľkej Ide propagoval Helvétske vierovyznanie v obci Šaca, a preto bol častokrát prenasledovaný.

Poslednú, ale v očiach štátnej správy najzákernejšiu službu vykonávali duchovní, ktorí sa starali o duchovný život inteligencie. Podľa hlásení reformovaný farár v Skerešove Karol Urban navštevoval rodiny a v jarnom období počas poľnohospodárskych prác viedol biblické hodiny. V máji 1954 neodročil služby Božie, keď sa v obci predstavovali noví kandidáti na post vedenia Miestneho národného výboru. Spisy Štátnej bezpečnosti obsahovali aj štatistické údaje o stave reformovanej cirkvi. Ako hodnotila Štátna bezpečnosť reformovaných cirkví? Prvým momentom bolo, že podľa ucelečných správ nekatolíckej cirkvi nie sú zo štátno-bezpečného hľadiska nebezpečné. V poznámkach však poznamenali, že nekatolíckej cirkvi majú svoje centrá vo Švajčiarsku a v kapitalistických krajinách. Tieto skupiny nielen finančne, ale aj osobným vplyvom aktivizujú život reformovanej cirkvi. Pre podobné javy bol nasledovaný čičarovský duchovný - Bartolomej Pándy. Podľa tlačovej agentúry bolo u neho zaistených veľa nemeckých, holandských a švajčiarskych poštových adries. Aké preventívne opatrenia podnikli proti duchovným? Podľa spisov je potrebné vyradiť duchovných, ktorí sa dali na cestu nového pietistického smeru. Druhou fázou bolo získať podnety zahraničných protestantských organizácií a stlmiť ich prácu na báze finančnej a ideologickej pomoci. Túto prácu vykonávalo na území východoslovenského kraja 129 agentov tajnej služby, z nich 12 slúžilo na obhliadku nekatolíckych cirkví.

Zsolt Buza

Obdobie biskupstva Eugena Mikóa (1988-1996)

Predsedníctvo Synody svojím listom zo dňa 28. júna 1988 požiadalo o predbežný štátny súhlas Sekretariát pre veci cirkevné Ministerstva kultúry SSR k voľbe Eugena Mikóa, v tom čase už seniora Bratislavského seniorátu, za biskupa. Kladné stanovisko ÚV KSS prišlo 23. augusta 1988 s náležitým odôvodnením k osobe Eugena Mikóa: „rešpektuje zákony socialistického štátu a pracuje v súlade so záujmami štátnej cirkevnej politiky“. Po zvolení, jeho slávnostná inaugurácia prebehla dňa 15. decembra 1988 v kostole reformovanej kresťanskej cirkvi v Komárne. Ján Kolesár, člen Synodnej rady na základe Mt 20,25-28 vyslovil slová potešenia z Pánovho povolania, aby Eugen Mikó bol naozaj služobníkom všetkých, ktorý slúži ako jeho jedinečný Majster. Kázeň novozvoleného biskupa Eugena Mikóa na základe Evanjelia podľa Marka 1. kapitoly 15. verša obsahovala presvedčenie, že cirkev dostala za úlohu zvestovanie evanjelia pokánia. Medzi účastníkmi slávnostnej bohoslužby boli generálny biskup evanjelickej cirkvi augsburského vyznania na Slovensku, Prof. Dr. Ján Michalko, Dr. Josef L. Hromádka, synodný senior Českobratskej cirkvi evanjelickej a Prof. Dr. Milan Opočenský, generálny tajomník Svetového reformovaného zväzu.

Ako si počínal ako biskup reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku? Po nežnej revolúcii vzťah štátu a registrovaných cirkví v Československu bol zákonodarcami schválený dňa 4. júla 1991 a do dejín našej histórie vošiel ako zákon č. 308/1991 Z.z. o slobode náboženskej viery a postavení cirkvi. Na vytvorení tohto zákona sa spolupodieľal aj náš biskup Eugen Mikó, v dňoch 8-9. júna 1990 sa konali prvé slobodné voľby, kde sa na kandidátke politického hnutia Együttélés-Spolužitie objavilo i jeho meno, a po úspešných voľbách stal sa poslancom Slovenskej národnej rady. O vzájomnom prepojení štátu a cirkvi sa živo diskutovalo aj pred verejnou pri okrúhlym stole dňa 19. novembra 1992 neskoro večer v Slovenskej televízii, kde si účastníci vymenili názory o reštitúcii cirkvi, o ekumenickej evanjelizácii, o cirkevnom školstve a o štátnej podpore poskytovanej cirkvám. Eugen Mikó si predstavoval tento druh spolupráce za prechodnú, lebo zdôrazňoval, že príde doba, kedy reštitúcie sa skončia a všetky zákonné pôžitky vymiznú. Vyjadril svoje presvedčenie, že sa treba usilovať o nemožné: o finančnú samostatnosť, ktorú cirkev dovŕši celkovou reštitú-

ciou, úplne od základov zmenenou štruktúrou matko- a dcérocirkví zriadeným podporným fondom. Akcentoval potrebu neustálej komunikácie s domácou vrchnosťou, rozvrstvenie sociálnej štruktúry cirkvi a zviditeľnenie sa na zahraničnej kalvínskej pôde.

Podľa Eugena Mikóa stav našej cirkvi po nežnej revolúcii bol zázrakom, lebo Boh nás podržal, naše cirkevné zbory žijú, a Ježiš Nazaretský, náš Spasiteľ, nás vždy obnovuje svojou milosťou, keď sa nás vypytuje: „A vy ma za koho pokladáte?“ (Mt 16,15). Obnovené a vyriadené kostoly, fary a zborové miestnosti našej cirkvi v rokoch 1989 až 1991 na 46 miestach po okraji južnej časti Slovenska boli znakmi oživeného a prebudeného vieroyznania Hospodinovho ľudu. V Tašuli bola posviacka kostola 9.6.1991, kde z domu smútku sa stál chrám radosti. Základný kameň nového kostola v Michalovciach posvätil biskup Eugen Mikó dňa 16. 8.1992 s pozdvihujúcim Božím slovom na základe IK 3,11 pred veľkým davom z celého regiónu východného Slovenska. Z časti prepracovaná Ústava Generálnej reformovanej kresťanskej cirkvi z roku 1993 obsahovala práva a povinnosti cirkevných zborov, seniorátov a celoštátnych štruktúr. Eugen Mikó ako duchovný a ako biskup nikdy nepopieral rázovitú našej cirkvi, a tým bola a je jej dvojjazyčnosť, ktorá by mala vychádzať z našich osobitných konfesíí, a nie z náležitých ľudských práv. Dlhodobu sa venoval vzťahu náboženstva a nacionalizmu, a keď sa táto problematika objavila v prešovskom senioráte po nežnej revolúcii, si uvedomoval svoju zodpovednosť, ale i razantnosť v konaní. Bol presvedčený, že tento politicky a umelo umlčaný stav od roku 1945 je neudržateľný. V prvom rade bolo potrebné sa vysporiadať s minulosťou.

V roku 1991 zásluhou syna PhDr. Milana Rastislava Jána Tomašuľa bol štátnymi orgánmi Československej republiky rehabilitovaný. Tento podnet zo strany rodiny bol vznesený aj na pôdu našej cirkvi. Synodná rada našej cirkvi vytvorila rehabilitačnú komisiu, ktorej členovia boli listom zo dňa 19. marca 1992 požiadaný, aby sa zúčastnili práce tejto komisie. Rehabilitačná komisia Synodnej rady pracovala v zložení: Juraj Valuška, reformovaný farár, Ján Janovčík, reformovaný farár, prof. Lajos Csémy. Lajos Csémy sa práce výboru zo zdravotných dôvodov nezúčastnil, na jeho miesto povolaný Dr. Béla Mozgay sa z technických príčin nemohol dostaviť na stavený termín, a tak sa tretím členom komisie stal sám biskup. Zasadnutie tejto komisie bolo zvolané na 10. apríla 1992 v budove Farského úradu v Bratislave. Rehabilitačná komisia vychádzajúc i z listiny základných práv a slobôd Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky a pamätajúc na trpné

skúsenosti z čias, keď ľudské práva a základné slobody boli v našej vlasti potlačené, prijala toto uznesenie:

1. zbaviť viny Jána Tomašuľa a Vojtecha Ozorovského za obvinenia v rozsudku z roku 1953, pretože tieto boli vykonštruované na nátlak orgánov štátnej moci v čase, keď ľudské práva a základné slobody občanov boli potlačené.
2. rehabilitovať neb. Jána Tomašuľa, nar. dňa 12.10.1892 v Laškovciach, zomretého 17.9.1961 ako generálneho seniora Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku.
3. rehabilitovať neb. Vojtecha Ozorovského, nar. dňa 14.4.1896 v Udavskom, zomretého 22.marca 1968 ako generálneho kurátora Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku.
4. vysloviť rehabilitáciu a vydať o tom písomné rozhodnutie žiadateľom (PhDr. Milan Rastislav Tomašuľa, syn neb. gen. seniora Jána Tomašuľa a JUDr. Vojtech M. Ozorovský, syn neb. gen. kurátora Vojtecha Ozorovského), aby rehabilitovaným bratom Jánovi Tomašuľovi a Vojtechovi Ozorovskému bola i po ich smrti zachovaná ľudská dôstojnosť, osobná česť, dobrá povesť a chránené ich meno, lebo sa snažili pracovať v prospech našej drahej cirkvi v dobách ťažkých a neprajných.

Synodná rada Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku sa 2. bode svojho programu v Komárne dňa 3. júla 1992 jednomyselne nariadila úplnú cirkevnú a mravnú rehabilitáciu bývalých členov Organizačného výboru.

Po druhé, v duchu, že sme si vedomí Božieho daru, svojej vlastnej národnosti, ale prijímame aj inakosť v Kristovi, lebo tí druhí nás vedia len obohatiť svojou službou, Eugen Mikó si prisadol k jednému stolu s duchovnými zo slovenskej časti reformovanej cirkvi v Sečovciach dňa 13. novembra 1993. Nespokojná minorita sa dožadovala zastúpenia v seniorátnych a celocirkevných zoskupeniach. Eugen Mikó a ním vedená Synodná rada nariadila zvolanie mimoriadneho seniorátneho valného zhromaždenia pod vedením dozornej komisie Synodnej rady, ale ani to nepomohlo. Po dlhých a únavných roztržkách a po historickej štúdii nášho vnímavého biskupa Eugena Mikóa, Synodná rada našej cirkvi navrhovala revíziu hraníc seniorátov na základe rozloženia počas druhej svetovej vojny vznikom Užsko-laboreckého a Toryského seniorátu. Výsledkom bolo vznik slovenských seniorátov, a to michalovského s 13 cirkevnými zbormi a Ondavsko-hor-

nádskeho seniorátu, v ktorom slúžilo 8 duchovných. Synoda o tejto závažnej veci rozhodovala v dňoch 19. a 20. februára 1992 v Komárne a urobila to jednohlasne. Michalovský seniorát začal svoju pôsobnosť od 14. novembra 1993. Inštaláciu novozvolených seniorátnych zoskupení v Ondavsko-hernádskom senioráte vykonal brat biskup Dr. Eugen Mikó, ktorý dňa 27. februára 1994 vo Vajkovciach povedal nasledovné na adresu celej cirkvi i novozvolených cirkevných hodnostárov: „*Základom cirkevného života je organizovaný zborový život založený na modlitbe a Slove. Ľudia si to všimnú. Svetlo nášho života má a musí svietiť. Prajeme novému seniorátu, aby sa touto viditeľnosťou a hľadaním tváre Hospodinovej vyznačoval a bol príkladom verných.*“ Svoje úprimné poďakovanie za pozitívny prístup Dr. Eugena Mikóa a za veľké porozumenie pri jednaniach v tejto záležitosti vyslovil aj senior Michalovského seniorátu, Juraj Mikloš, ktorý zdôraznil: „*Je to bezpochyby veľká historická udalosť, ako čin porozumenia, lásky a jednoty v cirkvi!*“

Slovenskí kalvíni a ich delegácia po reorganizácii cirkvi sa stretli dňa 27. apríla 1994 s prvým človekom našej cirkvi v Bratislave a na základe princípu „každý je rovný s každým v zachovanej celistvosti cirkvi“ navrhovali nasledujúce zmeny Ústavy Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku. Tieto zmeny spoločne predkladali PhDr. Milan Rastilav Tomašula a JUDr. Vojtech Ozorovský. Ich návrhy boli veľmi zaujímavé. Podľa nich preambulu Ústavy je potrebné rozšíriť o ekumenické hnutie, teda o spoluprácu s inými náboženskými cirkvami a spoločenstvami. Po druhé, treba sa vrátiť k pôvodnému názvu cirkvi, a to: Evanjelická reformovaná cirkev helvetského vyznania, alebo Evanjelická reformovaná cirkev. Po tretie, do podtitul postavenie a poslanie cirkvi je potrebné zahrnúť všetky národnosti aj mimo Slovenskej republiky. Uviedli, že v Českej republike žije slovenská menšina, ktorá má vyše 450.000 ľudí, a aj nepatrná časť maďarskej národnosti. V odseku o členstve navrhovali vsunúť túto vetu: „Každý člen cirkvi bez rozdielu rasy, pohlavia, národnosti, jazyka, sociálneho a spoločenského postavenia má rovnaké práva na bohoslužbách...“. Podľa navrhovateľov v IV. hlave, ktorá pojednáva o cirkevných zboroch, nielen matkocirkevné zbory, ale aj dcérocirkevné zbory mali by dostať možnosť voliť seniorálnych funkcionárov. Pri zadelení cirkevných zborov do jednotlivých seniorátov s rokovacím jazykom slovenským alebo maďarským zaraďuje Synoda cirkevné zbory podľa posledného sčítania ľudu, ktoré bolo uverejnené v Kalvínskych Hlasoch práve v roku 1994. Podľa slovenských kalvínov by bolo dobré sa inšpirovať aj pri voľbe duchovných inými protestantskými cirkvami, kde duchovných volia na desať rokov.

Volebné obdobie zborového farára nech sa končí po dovŕšení 65. veku jeho života. Odôvodnením bolo to, že duchovní, ktorí prekročili vek 70-tich rokov sú telesne slabí a nestačia už riadne vykonávať svoju pastiersku službu. Vojtech Ozorovský ml. podotkol, že Ústava je normou, ktorá by nemala používať pojem zvyklosť. Je to pojem nepresný a neústavný. Ide o zvykové právo? Je to niekde kodifikované ako napr. v anglickom práve, alebo zbor to prehlási za svoju zvyklosť? Nakoniec členovia sa dohodli, že je potrebné ešte do Ústavy zahrnúť aj petičné právo.

Po vzniku dvoch seniorátov znak jednoty a súdržnosti vyjadrilo aj Presbyterstvo Cirkevného zboru reformovanej cirkvi so sídlom v Bratislave, ktoré v roku 1993 svojím uznesením ex offo rozšírilo presbyterstvo o slovensky hovoriacich členov. V Bratislave študujúci bohoslovci na Evanjelickej bohosloveckej fakulte ako Marek Kačkoš, Simona Abošiová a iní sa aktívne zapájali do života cirkvi a slúžili. V detskej misii, ktorú aktívne viedla sestra vo viere Dr. Aranka Dancáková sa postupom času pridružili aj ostatné sestry ako Bihary Ivett, Gabika Kremenáková, sestry Régelyová a Maťová. Dňa 29. decembra 1991 bola vysielaná prvá bohoslužba z kostola Cirkevného zboru Reformovanej kresťanskej cirkvi so sídlom v Bratislave v Slovenskom rozhlase. Dr. Aranka Dancáková bola vyslaná a poverená zastupovať našu cirkev na konferencii bazilejskej misie v Malajzii.

V dňoch 2-6. novembra 1992 Predsedníctvo Synody usporiadalo doškolovaliaci kurz pre duchovných našej cirkvi. Na tomto kurze po prednáške Dr. Eugena Mikóa okrem osobného svedectva Dr. Aranka Dancáková hovorila o detskej misii a o práci medzinárodnej organizácie tohto smeru. V misijnej službe sa zaslúžila ako jediná o prepojenie Východu a Bratislavy. Realizoval sa prázdninový biblický klub v dňoch 16-20. augusta 1993 v Bidovciach, o ktorom svedčila nasledovne: „*Je úžasné byť svedkom toho, ako náš Pán koná v srdciach detí a mladých ľudí. Cítili sme jeho prítomnosť i požehnanie. Jemu patrí sláva a vďaka za ten pekný týždeň, ako to celé pripravil!*“

Eugen Mikó, biskup reformovanej cirkvi, bol dňa 6. marca 1991 zvolený za predsedu Ekumenickej rady protestantských cirkví v Československu. Už vo svojej správe zo dňa 14. novembra 1985 vyjadril presvedčenie, že na území Bratislavy pôsobiace kresťanské denominácie si sväto spolunažívajú. 1. marca 1991 sa konala prvá ekumenická bohoslužba práve v Bratislave, ktorú po dlhšom odmlčaní viedol Eugen Mikó a na základe svedectva nášho presbytera Dionýza Sárközyho, kým na námestí SNP sa ozýval hluk demonštrantov, v kostole reformovanej cirkvi sa bratia katolíci, evanjelici, baptisti, bratia z cirkvi bratskej a iní „spoločne spievali Bohu na slávu“.

Eugen Mikó svojou dôstojnosťou, pripravenosťou, razantnosťou, láskavosťou a výrečnosťou obohatil chod nielen cirkevného zboru reformovanej kresťanskej cirkvi so sídlom v Bratislave, ale aj celú cirkev všeobecne. Jeho často spomínané cudzie slová ako „rezignácia“, „intelektuál“, „kreativita“, „realizmus“, „mandát“, „pluralizmus“ atď. neboli len frázy, ale každý, kto sa s ním rozprával, všímavosť sa stal účastníkom jeho ponímania sveta, ktorý stvoril Hospodin. Pre Neho utrpenie a život znamenali všetko, ale mali zmysel len v ponímaní Kristovom. Pred synodnými a seniorátnymi zložkami cirkvi, pred zborovou vrchnosťou, pred vysokoškolskou mládežou, na biblických hodinách i na diakonických stretnutiach medzi skôr narodenými mal zámer cielene svedčiť o živom Kristovi. Bol to jeho každodenne vzatý kríž, všade kde sa objavil, vyznal: *„Je to cesta bez pohodlia a klľudu, množia sa povinnosti, ale na týchto objavených poliach služby sa nám javí jasnejšie, a v budúcnosti má to byť ešte zrejmejšie, že Pán cirkvi nás chce a vie použiť [...] na rozhojnenie života“*. Ján Semjan, zástupca biskupa reformovanej cirkvi, dňa 6. júla 2004 na pohrebe Eugena Mikóa zhrnul jeho poslanstvo do jednej vety, zároveň to bolo i vďakvyzdanie za jeho službu v Božej roli: „Ako biskup neúnnavne chodil po krajine a nezabudol na východnú časť štátu“.

Géza Erdélyi

Obdobie biskupstva Géza Erdélyiho

Oneskorené voľby v roku 1996 a následné zmeny

V roku 1996, v 36. roku mojej pastoračnej služby, som bol na obnovenom zasadnutí Synody v Komárne zvolený za biskupa Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku. Boli to vlastne prvé slobodné voľby v našej cirkvi od druhej svetovej vojny. O úrad biskupa sa uchádzali dvaja kandidáti. Obaja kandidatúru prijali, ale kandidoval len jeden z nich - biskup Eugen Mikó. Kandidatúru som prijal len mesiac pred zasadnutím Synody na žiadosť mnohých, najmä ako odpoveď na naliehavé prosby pastierov Užského seniorátu. Obnovilo sa tak Predsedníctvo, ako aj Rada, a Synoda, ktorá vtedy mala 36 členov. Mojm prvým prejavom bolo poďakovanie Bohu. Piatej synode som naznačil, že takzvaný „jednoručný systém“ sa skončil, že obnovíme dedičstvo reformácie v synodálno-presbyterálnej správe cirkvi, to znamená, že som požiadal zvolených do funkcií o spoluprácu, pretože všetci máme rovnakú zodpovednosť za našu cirkev. Textom mojej inauguračnej kázne bola 12. časť listu apoštola Pavla Rimanom.

V druhej polovici osemdesiatych rokov cítili sme potrebu zmeny aj vo vzduchu, ale že tak skoro príde zmena, na to asi nikto nemyslel. Preto boli krajiny, národy, štáty a cirkvi nepripravené. Na ilustráciu skutočnosti by som rád uviedol väčšinou prehliadaný príklad z reálneho sveta dvojitého útlaku. Kým v Maďarsku a v tých častiach sveta kde žila maďarská menšina sa dôsledne uplatňoval duch vynúteného internacionalizmu ktorý oslaboval národné cítenie až do úplnej erózie, u nás a v iných „bratských“ štátoch prekvital extrémny nacionalizmus. To malo prirodzený negatívny vplyv na národnosti a vyvolávalo strach v dušiach. V tomto ohľade sa spoločensvá a jednotlivci, ktorí patrili alebo chceli patriť k vlastnému národu a cirkvi, vyznačovali oslabeným, izolovaným vedomím, nakazeným neistotou a nedôverou. Zdalo sa, že dva piliere, ktoré ich podopierali: viera a celostný pocit národnosti, sa otriasajú. Napriek tomu existovali, hoci len málo, pastieri a spoločensvá, ktoré budovali alebo opravovali kostoly a fary, organizovali biblické hodiny pre mládež a dospelých a detské bohoslužby. Boli to presvedčivé príklady sily a odvahy viery v Boha tvárou v tvár zastrášaniam, najmä diskriminačným opatreniam proti vzdelávaniu detí duchovných.

Ďalší príklad pokrivených a neudržateľných dôsledkov polstoročia trvajúcich represíí: v roku po obrate sa v Bratislave konala celoštátna konferencia duchovných. Na nej niektorí naši duchovní požiadali nového riaditeľa Ústredného cirkevného úradu, aby zastupoval záujmy našej cirkvi ako člen štátnej delegácie vo Vatikáne, a mnohí z prítomných súhlasili... Aká nevedomosť a zmätok!!! V takejto situácii a v takomto stave sme dospeli k politickým a spoločenským zmenám v roku 1989 a v nasledujúcich rokoch.

Život a činnosť našej cirkvi v novom historickom kontexte

Mal by som zdôrazniť, že všeobecná obnova našej cirkvi v roku 1996 sa uskutočnila s dvojročným oneskorením. Z nejakého dôvodu vtedajšie vedenie cirkvi nevyhlásilo voľby, ktoré by sa mali konať v roku 1994. Hoci táto skutočnosť oddialila podmienky a formy plnej obnovy vedenej Duchom, nemohla ju - vďaka Bohu - ani ochromiť, ani vylúčiť.

Finančná situácia našej cirkvi bola hrozivo oslabená. Spoliehala sa takmer výlučne na dary svojich členov a na opravy kostolov a farností so súhlasom štátu. Farské pokladničné knihy štvrťročne kontroloval príslušný štátny orgán, ktorý nepovažoval kontrolu nadriadeného cirkevného úradu za dostatočnú.

V roku 1996 nové Predsedníctvo Synody po podrobnom a dôkladnom preskúmaní, vypracovalo kompletný pracovný program. Konkrétne znenie dokumentu vypracoval - na základe poverenia - ing. Árpád Asszonyi, generálny kurátor a Ladislav Csoma, zástupca biskupa. Nižšie sú uvedené hlavné body a ciele, ktoré sa mali splniť, už zlúčené na dva volebné cykly.

Oblasť duchovného života a úlohy

Po spoločenskom prevrate prioritou malo odstránenie nedostatku duchovných.

Budovanie inštitucionálnej siete našej cirkvi - diakonických, študijných a mládežníckych stredísk.

Rozšírenie tlačovej služby cirkvi. Kalvínske hlasy, zborové bulletiny atď.

Pravidelné a plne zodpovedné fungovanie sodných a seniorátnych komisií. Neustále obnovovanie a posilňovanie vzájomnej dôvery.

Rozbehnúť pravidelné služby slova, začať výuky náboženstva, posilniť prípravu na konfirmáciu a zabezpečiť pravidelnosť biblických hodín. Pravi-

delné návštevy rodín, permanentná pastoračná starostlivosť: duchovný spolu s presbytermi.

Pravidelné organizovanie doškolovacích kurzov pre našim duchovným pastierom, levitom a učiteľom náboženstva.

Nadviazanie a postupné rozširovanie mnohostranných sesterských vzťahov v rôznych oblastiach duchovného života. Táto nová sieť kontaktov s dištriktom Királyhágómellék sa čoskoro vytvorila.

Múdre prijatie tých, ktorí sa vracajú do cirkvi, v súlade s príkladom márnotravného syna.

Vyjasnenie potrebných vzťahov so štátnymi orgánmi na všetkých úrovniach, odstraňujúcim akúkoľvek podriadenosť. Pri vykonávaní úradných záležitostí prísne rešpektovanie úradného postupu, čo bol stanovený našou cirkevnou tradíciou.

Navrátenie cirkevného majetku - reštitučné úlohy.

Využiť všetky možnosti a prostriedky dostupné podľa zákona na čo najrýchlejšie odstránenie hroziaceho nedostatku duchovných.

Vypracovanie nového cirkevného zákonníka, ale kým nebude nová ústava pripravená a nevstúpi do platnosti, odstránenie všetkých článkov a predpisov obmedzujúcich cirkevnú slobodnú činnosť.

Odstrániť všetky prekážky a akreditovať náš Teologický inštitút J. Calvína. Už vtedy sme videli, že by to, žiaľ, mohlo trvať až desať rokov, vyžadovalo by si to veľa obetí, a ak by sa to podarilo, bol by to Boží zázrak. Umožniť prijatie a činnosť hostujúcich učiteľov.

Zabezpečiť vhodnú budovu pre knižnicu nášho teologického inštitútu.

Zabezpečiť legitímne fungovanie našich materských, základných a stredných škôl, ktoré boli medzicasom zriadené. Hľadať možnosti zriadenia ďalších školských zariadení.

Obnoviť činnosť Ekumenickej rady, obohatiť ju o nový dôležitý obsah a viac ju orientovať na vieru. Spravodlivo rozdeľovať finančnú podporu zo zahraničia. Hľadať nové zdroje.

Budovanie úzkych vzťahov s Reformovanou cirkvou Maďarska. Rozšírenie a posilnenie medzicirkevných vzťahov so sesterskými cirkvami v zahraničí.

Získavanie a poskytovanie štipendií pre študentov teológie na štúdium na maďarských a zahraničných univerzitách.

Nadviazanie užších a transparentnejších vzťahov s humanitárnymi organizáciami zahraničných cirkví (HEKS, GAW, Kirchen Helfen Kirchen, HOE atď.).

V neposlednom rade aj navrátenie cirkevného majetku. Najmä oprávnené navrátenie majetku vyvlastneného na základe stále platných Benešových dekrétov – kostolov, škôl, farností, zborových domov, budov v ktorých sa konala diakonická služba.

Predsedníctvo synody vyzvalo všetkých funkcionárov a členov cirkvi k úprimnej a obetavej spolupráci v nádeji, že pri dosahovaní a plnení vytýčených cieľov zakúsia milosrdenstvo a ústretovú dobrotu nášho Pána.

Čo sa nám s Božou pomocou podarilo a čo ešte prebieha

V oblasti duchovného života sme s Božou pomocou začali všetky potrebné práce. Čo boli časovo ohraničené, sme dokončili. Ale zostali aj také úlohy, ktoré zo svojej podstaty nemôžu byť dokončené, lebo stále sú aktuálne. Na potvrdenie toho uvediem jeden prípad: Cirkevný zbor v Lučenci mal 424 hektárov ornej pôdy. Tento nehnuteľný majetok bol neoprávnené znárodnený na základe Benešových dekrétov, na ktoré sa nevzťahoval reštitučný zákon. Štát doteraz nevrátil tento cirkevný majetok a ani neodškodnil cirkevný zbor.

Vďaka Pánu Bohu, nedostatok duchovných zatiaľ ustal, pretože na konci storočia sme zaregistrovali stabilný počet uchádzačov na teológiu: v tých rokoch ich bolo okolo 20-20. Reštitúcia cirkevného majetku bola časovo obmedzená. V súlade s vytrvalým úsilím cirkevných zborov a seniorátov sa nám podarilo pozitívne vysporiadať takmer 80 percent vlastníctva cirkevných pozemkov. Otázka budov farských úradov, farností, škôl a hospodárskych budov sa ukázala ako zložitejšia. Osud približne 73 nehnuteľností zostáva nevyriešený dodnes. Najdôležitejšou úlohou v tejto oblasti bolo navrátenie ôsmich kostolov skonfiškovaných na základe Benešových dekrétov.

Po dlhom zápase sa to podarilo! Nech je Boh pochválený! Konkrétne v tejto kauze bol rozhodujúci podporný postoj poslancov slovenského parlamentu. Otázka Lučeneckého kostola si zaslúži samostatnú kapitolu, pretože bola dosť zložitá situácia. Vtedajšie vedenie zboru považovalo za nemožné obnovenie kostola, ktorý v II svetovom vojne bol značne poškodený. Kostol uprostred mesta, kazil vzhľad mesta. Štátne a miestne orgány (súdrhovia) vlastne vydierali zástupcov cirkevného zboru: buď odovzdá cirkev budovu štátu, alebo štátne úrady odstránia budovu kostola z centra mesta. Cirkevný zbor ponúkal kostol štátu: Z právneho hľadiska vlastne daroval kostol štátu. Dlhé roky som sa osobne zasadzoval o vrátenie nášho kostola v Lučenci, až ho nakoniec okresný úrad „odovzdal“ cirkvi. Aj ďalšie

významné objekty, ktoré cirkev vlastnila, ako napríklad Spojené evanjelické gymnázium v Rimavskej Sobote, ktoré bolo postavené na základe rozhodnutia odvolacieho súdu; konečné získanie Timotejovho domu v Komárne; Dom cirkevných zbierok a kúpa základnej školy v Rožňave, sa uskutočnili s rozhodujúcou pomocou Reformovanej cirkvi Maďarska. Kúpa budovy biskupského úradu na hlavnom námestí v Rimavskej Sobote bola možná vďaka spoločnej podpore slovenskej a maďarskej vlády, ktoré sa o náklady podelili rovnakom miere. Ďalší podrobný zoznam vykonaných úloh by bol ešte aktuálny a inšpiratívny, ale žiaľ, pre nedostatok času je to nemožné. Môžem však odkázať na rozhovor ktorý spravilo so mnou náš bývalý generálny kurátor, neb. László Koncsol. Je to k dispozícii v mojom knihe názvom „halk és szelíd hang“ (Tichý a jemný hlas), v kapitole o našej spoločnej práci a jej výsledkoch v rokoch 1996-2008, pod názvom „Všetci reformovaní, zodpovední za všetkých reformovaných“.

Objektívny opis a realistické vykreslenie dejín našej cirkvi sa uskutočňuje s pevnou vierou a s presvedčeným, že naším spoločným cieľom je reorganizácia jednotnej maďarskej reformovanej cirkvi z roku 1881. Zjednotená maďarská reformovaná cirkev nebola zrušená z vlastnej vôle. Vznikla v dôsledku rozpadu cirkvi na časti, rozkúskovania Maďarska. O jednotu sme sa usilovali vo Svetovom zväze maďarských reformovaných cirkví, ktorej predsedom bol biskup László Tőkés, a v Konzultačnej synode maďarských reformovaných cirkví, ktorej som bol predsedom ja. Po týchto zmenách sa úspešne začala potrebná zmena smerovania našej cirkvi, založená na teologických základoch, ktorá sa s veľkým úsilím neustále dosahuje. Vyskytli sa aj problémy, spôsobené zvonku i vnútorne podnietené, ktorých hodnotenie v dejinách bude úlohou cirkevných historikov.

László Fazekas

Obdobie biskupstva Lászlóa Fazekasa

Až teraz, keď sa pozeráme späť na 100 rokov bojov našej cirkvi na Hornej zemi, si skutočne uvedomujem, že 12 z týchto rokov mi bolo z Božej milosti dané stráviť v biskupskej službe.

Pripomenul som úryvok z môjho inauguračného príhovoru v roku 2015. V 90. Žalme, keď sa Mojžiš obzerá späť na minulosť a generácie, ktoré prešli, je jasné, že Boží ľud si počínal dobre, keď Boh bol s ním. A keď nás Mojžiš žiada, aby sme „mali múdre srdce“ (Žalmy 90,12), myslí tým srdce, ktoré počúva Boha, lipne na ňom, poslúcha ho, kráča v jeho spravodlivosti.

Dovoľte mi citovať úryvok z inauguračnej kázne:

„Myslím si, že je to pre nás vážna úloha: držať sa právd, ktoré Boh zjavil. Nestotožňovať sa s ideami a názormi, ktoré sa človek bez Boha často snaží diktovať v tomto svete pod zástavou slobody. Nikdy nemôžeme povedať, že hriech je povolený. Hriech nie je nič iné ako nesprávne nasmerovanie cieľa, ktoré človeka odvádza od správneho smeru. Izrael bol viackrát falošnými prorokmi vyvedený z Božej pravdy, čo malo veľmi smutné morálne a sociálne dôsledky.

To nechceme!

Musíme sa však pripraviť na to, že v nadchádzajúcom období bude na celom svete prebiehať vážny boj medzi pravými a falošnými hodnotami, medzi čistotou a nečistotou, medzi posvätným a profánnym. V dnešnom svete je veľa napätia a všetci na svete si nárokuju svoje práva. Musíme poznať svoje miesto.

Musíme dôsledne brániť hodnoty, ktoré nám Boh vo svojom zjavení vložil na srdce a o ktorých môžeme na základe dejín ľudského vývoja povedať, že pracujú pre život a posúvajú ho dopredu.

Ak počúvam Boha, musím jasne kráčať po ceste života, pretože on pracuje na živote“.

Počas svojej služby som sa na to snažil nadviazať, snažil som sa to uskutočniť. Snažil som sa zamerať na tri oblasti: vzťahy so zahraničím, vzťahy s vládnymi inštitúciami a vzťahy a ostatnými cirkvami a náboženskými spoločnosťami.

Vzťahy so zahraničím mi vždy boli blízke. Možno aj preto, že som mal možnosť študovať v Nemecku. Do istej miery bolo dané, s ktorými cirkvami a humanitárnymi organizáciami v zahraničí sme boli v kontakte, ale bolo potrebné preskúmať aj to, aké máme možnosti budovania ďalších vzťahov.

Dobré kontakty sme mali so švajčiarskou evanjelickou reformovanou cirkvou (Evangelisch-reformierten Kirche Schweiz) a ich organizáciou pomoci (HEKS - Hilfswerk der Evangelisch-reformierten Kirche in Schweiz), v Nemecku s Gustaw-Adolf Werk, Porýnskou krajinou cirkvou, Reformiertes Bund, Diakoniou reformovanej cirkvi severného Nemecka, Evangelische Partnerhilfe, v Holandsku s nadáciou Fundament a Jagtspoel Fond. Ďalej to boli nové kontakty napríklad s Bádenskou krajinou cirkvou, Evanjelickým cirkevným dištriktom stredného Nemecka a holandským Stichting Hulp Ost-Europa.

Na podnet našich zahraničných partnerov sme najprv v roku 2013 a potom v roku 2015 zvolali okrúhly stôl so zástupcami partnerských cirkví a humanitárnych organizácií.

Od týchto cirkví a organizácií sme s vďakou prijali morálnu a finančnú podporu na posilnenie konkrétnych oblastí práce našej cirkvi.

Veľmi dôležitá je partnerská dohoda s Evanjelickou cirkvou stredného Nemecka, ktorú kvôli epidémii Covid-19 podpísalo vedenie našej cirkvi až v roku 2022.

Pokračovali sme aj v budovaní vzťahov s Kórejskou presbyteriánskou cirkvou. Pod organizáciou pastora Park Sungkona poskytla Kórejská cirkev vo Viedni podporu aj v oblasti misie.

Osobitný dôraz počas mojej služby bol kladený na obnovenie vzťahov s českou sesterskou evanjelickou cirkvou. Stretnutia s nimi sa stali pravidelnými.

Boh nám tiež otvoril ešte väčšie dvere v Maďarsku tým, že krajina dostala vládu, ktorá vyznáva kresťanské konzervatívne hodnoty. Vybudoval sa podporný systém, ktorý umožnil našej cirkvi urobiť veľké pokroky v mnohých oblastiach. Táto podpora umožnila aj to, aby podpora západoeurópskych cirkví a ich pomocných organizácií pomohla životu slovenským seniorátom.

Rastúci liberalizmus na Západe výrazne zmenil spôsob, akým sa k nám správajú naše partnerské cirkvi a organizácie v západnej Európe. Ich odvracanie sa od nepríjemných výrokov Písma je čoraz nápadnejšie a čoraz častejšie sa objavuje vyjadrovanie oficiálnych a čoraz viac akceptovaných názorov na človeka, pohlavie, práva, význam globalizujúceho sa sveta a napokon aj potrebu svetovej vlády.

Tu a tam by sa dalo povedať, že v živote západného sveta vidíme tie isté kroky, aké robili naši komunisti v živote našich otcov, starých otcov alebo aj v našom vlastnom živote. Ale oni sa čudovali, prečo staviame kostoly a oni ich na mnohých miestach predávajú alebo búrajú svoje kostoly.

Nakoniec nás to viedlo aj k tomu, aby sme videli naše vlastné hodnoty, aby sme si ich zachovali, ale aj k tomu, aby sme si všimli ťažkosti, ktoré už zažívajú alebo postupne zažívajú naši spoluveriaci v bohatých spoločnostiach.

Nesmieme dovoliť, aby nás to rozdeľovalo. V skutočnosti je možno práve teraz ešte dôležitejšie udržiavať a rozvíjať bratské vzťahy, pretože, ako povedal jeden z mojich bratov pastierov na Západe, teraz môžu prísť k nám, aby sa naučili, ako zostať vo viere a vernosti Bohu a jeho slovu.

Veľký význam má aj to, ako je naša cirkev prepojená v rámci krajiny. Ukázalo sa, že naše záujmy môžeme presadzovať len tak, že dosiahneme konsenzus s inými cirkvami v otázkach, ktoré sa nás týkajú.

Ako veľmi dobrá platforma sa ukázala Ekumenická rada cirkví na Slovensku, ktorej som bol od roku 2009 desať rokov podpredsedom.

Snažili sme sa obsadiť voľné miesta v Ekumenickej pastoračnej službe v rámci ozbrojených síl a ozbrojených zborov SR ľuďmi, ktorí sú pripravení a schopní na výkon tej špeciálnej služby. Z našej cirkvi najvyššiu pozíciu obsadil Dávid Vargaestók, ktorý má hodnosť kapitána a je riaditeľom Úradu ekumenickej pastoračnej služby. Okrem toho Vlasta Kovalová slúži ako kapitánka v armáde, Alžbeta Lucskay ako majorka a Jana Tabačková ako podplukovníčka v policajnom zbore.

Dôležitým krokom bolo nadviazanie spolupráce s katolíckou Konferenciou biskupov Slovenska. V roku 2013 vzniklo Stretnutie najvyšších predstaviteľov kresťanských cirkví a židovských obcí na Slovensku. Zvyčajne sme sa stretávali dvakrát ročne a snažili sme sa vyjadrovať formou stanovísk k otázkam, ktoré sa týkajú našich komunít, ale vyjadrovali sme sa aj k aktuálnym spoločenským a politickým otázkam.

Aj vďaka tejto spolupráci sa po dlhých rokovaniach medzi cirkvami a vládou podarilo 16. októbra 2019, Národnej rade SR prijať zákon o finančnej podpore cirkví, ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2020. Starý zákon č. 218/1949, ktorý platil od začiatku socialistickej éry, bol zrušený.

Podarilo sa mi stretnúť s predsedami vlád aj prezidentmi republiky pri oficiálnych slávnostných príležitostiach, ale keď som žiadal o osobné stretnutie kvôli problémom, ktoré sa týkajú len našu cirkev (zákon č. 104/1945 - nevrátené pozemky a majetok podľa Benešových dekrétov, diskriminácia našich škôl a podobne), je zaujímavé, ale takéto stretnutia nikdy sa neuskutočnili.

Do budúcnosti je určite dôležité udržiavať bratské, ekumenické vzťahy s registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami v krajine. Naďalej vnímam potrebu konzultácií a spoločného postupu v otázkach

týkajúcich sa cirkví a spoločného vyjadrovania sa k aktuálnym spoločenským a politickým otázkam. Čo sa však nepodarilo dosiahnuť, je navrátenie majetku, ktorý našej cirkvi ešte nebol vrátený.

Toto obdobie v živote našej cirkvi možno vnímať ako čas budovania, záchrany, ale aj duchovného dobíjania.

V oblasti riadenia cirkvi bolo potrebné vytvoriť systém synodálnych rád, čo znamenalo, že radcovia boli zodpovední za určité oblasti služby. Rozšírili sa aj kompetencie seniorátov, čo poskytlo vedeniu seniorátov väčší priestor.

Bolo dôležité, aby sa vzdelávanie duchovných stalo pravidelnejším. S týmto cieľom naša synoda schválila predpisy o doškoľovaní duchovných. Pre všetkých farárom je povinná účasť na vzdelávacích a doškoľovacích kurzoch. Pravidelne sme mohli ponúkať teológom a mladým duchovným štipendiá do zahraničia, ale trochu nás sklamalo, že záujem o štúdium v zahraničí bol veľmi malý. Boli roky, keď ponúkané možnosti zostali nevyužitú.

Rovnakým spôsobom sme poskytovali ďalšie vzdelávanie pre učiteľov a potom pre vychovávateľov a pedagógov v materských školách. Tieto školenia sú súčasťou našich budúcich úloh.

Bolo vážnym rozhodnutím synody našej cirkvi odhlasovať a prijať zákon o verejnom fonde v roku 2010. Verejný fond bol zriadený ako progresívny fond na získavanie finančných prostriedkov. Mrzí ma, že Synoda po niekoľkých rokoch zmrazila každoročné zvyšovanie príspevkov od zborov.

Okrem toho bolo počas 12 rokov vypracovaných a prijatých niekoľko ďalších zákonov, ako napríklad zákon o podmienkach výkonu jednotlivých cirkevných obradov (2011), zákon o právnom postavení a združovaní cirkevných zborov (2011), zákon o voľbe duchovných (2012), zákon o hospodárení našej cirkvi (2016), zákon o voľbách do cirkevných funkcií (2018) a niektoré ďalšie predpisy.

Nášmu cirkevnému životu nevýslovne pomohla podpora nášho strategického plánu, ktorý sa od roku 2016 každoročne predkladá vláde Maďarska a ktorý nám pomohol opraviť a zlepšiť naše farnosti a kostoly a realizovať dôležité stavebné projekty pre generálnu cirkev.

Ešte väčší význam však má rozširovanie siete našich materských škôl. V rámci Programu rozvoja materských škôl v Karpatskej kotline sme dostali možnosť vybudovať 24 materských škôl a jaslí.

Zriadením Ústredia kultúry a osvety RKC na Slovensku, ktoré finančne podporila vláda Maďarska, sme mohli zabezpečiť ďalšie vzdelávanie a doškoľovanie pre našich duchovných, učiteľov a neskôr aj pre učiteľky materských škôl. Nevynechali sme ani duchovných slovenských senio-

rátov. Mohli sme poskytnúť podporu na vzdelávanie kantorov, na vydávanie našich publikácií, na vydávanie úradného časopisu a jej transformáciu. Celkovo to pomohlo medializovaniu našej cirkvi.

Naša cirkev sa posunula dopredu aj v oblasti charity. Po počiatocnom hľadaní novej cesty, bolo okrem centra v Komárne zriadené aj regionálne centrum v Rimavskej Sobote a Kráľovskom Chlmci. V slovenských seniorátoch sa misijnej a diakonickej práce ujala verejnoprospešná spoločnosť Re-Mi-Dia, ktorá tiež odvádza dobrú prácu.

V mojom zhrnutí nesmiem vynechať naše spojenie s Maďarskou reformovanou cirkvou, ktoré vzniklo v roku 2009. Stalo sa tak 21. júna 2011 v Temešvári (Rumunsko) na plenárnom zasadnutí Generálneho konventu prostredníctvom tzv. ratifikačného dodatku, ktorý bol prijatý plénom a podpísaný mojím bratom generálnym kurátorom Vince Fekete a mnou. Tento „ratifikačný dodatok“ zabezpečil úplnú neutralitu našich dvoch slovensky hovoriacich seniorátov. Napriek tomu už toto rozhodnutie synody vyvolalo veľký rozruch v slovenských seniorátoch našej cirkvi, ale aj na spoločenskej a politickej úrovni. Napätý vzťah, ktorý sa vyvinul, stigmatizoval naše vzťahy s našimi slovenskými bratmi a sestrami na niekoľko rokov a bol neustálou témou diskusií a napätia na našich stretnutiach.

Podľa môjho názoru bolo napätie vyvolané zámerne a možno v ňom bolo viac vzdoru a tvrdosti ako kresťanskej pokory. Z hľadiska našej cirkevnej služby, naše členstvo nepriniesla našim slovenským bratom a sestram žiadne negatíva, kým maďarským zborom priniesla len pozitíva. A teraz, po viac ako desiatich rokoch, mi začína byť jasné, že jednota, ktorá sa datuje do minulosti medzi reformovanými zbormi v Karpatskej kotline, je veľmi dôležitá, a že je dokonca potrebná, aby sa zbory zjednotili a priblížili k sebe, alebo dokonca vytvorili regionálne aliancie, pretože okolo nás sa dejú zmeny, ktoré si vyžadujú, aby sa zbory a skutočne kresťanskí, Krista nasledujúci veriaci v nich spoločne postavili za pravdu Biblie.

Veď prichádzajú také skúšky, pri ktorých platí svedectvo apoštola Pavla z Listu Rimanom: „Veď ja sa nehanbím za evanjelium, lebo ono je Božou mocou na spásu pre každého veriaceho...“ (Rím 1,16). Budeme to vedieť vyznať, keď príde na to čas? Ako budeme schopní budovať, misijne pôsobiť, vyučovať a vychovávať? Bude mať kto vzdelávať? Koľko budeme mať zborov? Aký bude počet členov cirkvi?

Na tieto otázky nám odpovedia v nadchádzajúcom období a tí, ktorí prídu po nás a ktorí sa napriek všetkým ťažkostiam pustia do tejto náročnej služby, bohato obdarení daromi Božej milosti, s vernosťou, vytrvalosťou a dodržiavaním právd viery.

Róbert Géresi

Súčasnosc' - doba biskupstva Róberta Géresiho

Sto rokov je pre komunitu dlhá doba. Takto sa môže na uplynulé storočie pozeráť aj naša reformovaná cirkev na Hornej zemi, ktorá za ten čas prešla obrovskými zmenami. Neistota, ktorá nasledovala po prvej svetovej vojne, druhá svetová vojna so všetkými jej útrapami, politické rozhodnutia, ktoré ťažko zasiahli do života našej cirkvi - medzi ktorými nájdeme také vážne, ako bolo vyhnanie maďarských veriacich a konfiškácia majetku cirkvi - zrušenie inštitucionálnej siete, útlak komunistickej diktatúry, ktorá trvala štyridsať rokov, a potom rok 1989, ktorý prišiel ako prekvapenie pre našu cirkev - to všetko malo vážny vplyv na život našich cirkevných zborov. Kým komunistická diktatúra znemožnila cirkvi slúžiť lebo preferovala ideológiu ateizmu, demokracia priniesla nové výzvy vo všetkých oblastiach cirkevného života, vrátane Kristovej veci a šírenia a propagácie evanjelia. Sekularizácia a individualizmus oslabujú naše cirkevné spoločenstvá. A v prvých desaťročiach 21. storočia ovládla európsku spoločnosť extrémna forma liberalizmu.

V súčasnosti sa všeobecne uznáva, že Európa prežíva krízu identity: strácajú sa univerzálne ľudské hodnoty a spochybňujú sa biblické presvedčenia a pravdy. Medzi oboma polovicami Európy existuje zlomová línia. V západnej Európe je sekularizácia veľmi silná, zatiaľ čo tradičný spôsob prežívania viery sa zdá byť takmer stratený; na druhej strane v strednej Európe je vo veľkej časti spoločnosti stále citelný odpor voči tomuto procesu. Nie je to len záležitosť druhej polovice 20. storočia, pretože pri pohľade späť môžeme povedať, že v západnej Európe sa po druhej svetovej vojne spoločenské zmeny uberali iným smerom ako v strednej Európe. Sekularizácia je teraz súčasťou západnej kultúrnej krajiny, individualizmus je veľmi silný, v dôsledku čoho obyvatelia Západu uvažujú skôr v kategóriách jednotlivcov než spoločenstiev. To sa prejavuje aj v organizácii spoločnosti, v prežívaní viery, v náboženských spoločenstvách. Spoločné skutočnosti a skúsenosti, ktoré definujú našu kresťanskú vieru, čoraz viac sa dostávajú do pozadia. Medzi cirkvami a náboženskými spoločnosťami v západnej a strednej Európe je citelný rozdiel vo vnímaní. Snažíme sa odolávať spoločenským tlakom. Nie sme v neutrálnej štandardnej pozícii, riadime sa učením Biblie, naše vyznanie určuje náš život, aj keď vnímame spoločenské zmeny okolo nás.

Môžeme však povedať, že cirkev je stále silou, ktorá formuje spoločnosť. Je však nesporné, že na naše spoločenstvá je vyvíjaný obrovský spoločenský a mediálny tlak: čoraz viac sa presadzuje rodová ideológia, ktorá zdôrazňuje rozdiel medzi spoločenským a biologickým pohlavím a snaží sa rušiť a stierať hranice medzi nimi vo všetkých možných oblastiach. Touto ideológiou sú zasiahnutí a jej terčom sú predovšetkým mladí ľudia a zatiaľ máme pocit, že naše cirkevné spoločenstvá môžu tomuto tlaku ešte odolávať. V spoločnosti sa však veľmi rýchlo udomácňuje táto nebiblická myšlienka. Kým pred desiatimi rokmi boli len náznaky, teraz je náboženský život pod tlakom v mnohých oblastiach spoločenského života. Kresťansky rozmyšľajúci jednotlivec a spoločenstvo, čelia veľkej výzve, aj v súčasnosti aj do budúcnosti. Je možné, že predstavitelia tohto spoločenského tlaku sa domnievajú, že sa môžu ľahšie pohnúť smerom k menšiemu odporu, a preto historické cirkvi zatiaľ nie sú na muške, hoci sa skôr či neskôr stanú, ak to bude pokračovať. Dúfame, že naše cirkevné spoločenstvo dokáže zostať verné svojmu vyznaniu viery a učeniu Biblie.

Generálne voľby v roku 2020

Generálne voľby v našej cirkvi boli dokončené a prebiehali v poriadku, napriek pandémie. Aj keď sa v niektorých zboroch slovenských seniorátov vyskytli otázniky nad jej priebehom, na celkový priebeh volieb to nemalo výrazný vplyv. V deviatich seniorátoch voľby na seniorátnej úrovni sa uskutočnili a orgány boli funkčné. Napriek tomu, že kvôli Covid-19 bolo zakázané veľké množstvo osobných stretnutí, prevzatie biskupského úradu sa uskutočnilo 15. januára 2021 v Komárne, ale kvôli pandemickej situácii sa úvodná bohoslužba 10. synody Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku konala až 26. júna 2021 v reformovanom kostole v Rimavskej Sobote. Pri tejto príležitosti kázal Božie slovo biskup Zoltán Balog, duchovný predseda Synody Reformovanej cirkvi Maďarska, a zvolení funkcionári našej cirkvi zložili prísahu. Na bohoslužbe zložil prísahu biskup Róbert Géresi a generálny kurátor Ferenc Porubán. Prísahu zložili do rúk biskupa Podkarpatskej reformovanej cirkvi Sándora Zána Fábiana, čím sa pripomenula jednota Podkarpatska a Hornej zemi, ktorá s nádejou stále existuje a hľadá do budúcnosti. Počas slávnostnej bohoslužby zložili prísahu aj Loránt Rákos maďarský a Ján Semjan slovenský zástupca biskupa a Pál Kiss maďarský a Pavol Gurbaľ zástupca generálneho kurátora.

Pandémia Covid-19

Pandémia, ktorá sa začala v roku 2020, mala veľký vplyv aj na život našej cirkvi. Vzhľadom na pandemickú situáciu bola v celej našej cirkvi zakázaná komunikácia v jednej miestnosti. Kostoly boli zatvorené a stretnutia veriacich sa nemohli konať dlhé mesiace. V dušiach vládol strach. Naša cirkev sa „prestahovala“ do virtuálneho priestoru. Duchovní a členovia cirkvi sa snažili nejakým spôsobom hlásať Slovo: prostredníctvom videí na webovej stránke našej cirkvi alebo na stránkach vlastných cirkevných zborov, na sociálnych sieťach, prostredníctvom vytlačených kázni do poštových schránkach členov zboru, prostredníctvom miestnych rozhlasov v niektorých dedinách, aby priniesli posolstvo života zvereným ľuďom, aby posilnili ich duše. Rokovania cirkevných orgánov sa konali prostredníctvom videokonferencií. Farské úrady boli o práci predsedníctva informované prostredníctvom bulletinov. Po skončení pandémie sme sa však vrátili k bežnej práci. Od obdobia pred pandemiou sme zaznamenali pokles návštevnosti bohoslužieb a iných cirkevných podujatí. Spätná väzba od duchovných naznačuje, že v roku po pandémie došlo k poklesu o približne 15%. Pozitívnou skúsenosťou však je, že v zboroch našej cirkvi sa posilnili nové formy svedectva o Kristovi, ktoré sú veľkou pomocou pri formálnom chode generálnej cirkvi.

Sčítanie obyvateľstva

V roku 2021 sa sčítanie na Slovensku už nevykonávalo prostredníctvom anketárov, ale elektronicky. Osobne boli oslovení len tí, ktorí sa v cenzuse nezúčastnili elektronicky. Na jeseň 2020 naša cirkev vytvorila pracovnú skupinu, ktorej cieľom bolo zvýšiť povedomie ľudí o dôležitosti sčítania.

Podľa údajov v roku 2021 sa k reformovanej cirkvi hlási 85.271 kresťanov namiesto predchádzajúcich 100.000, čo predstavuje 1,6% z celkového počtu obyvateľov Slovenska a 2,3% kresťanov na Slovensku. Tieto údaje ukazujú, že hoci sme štvrtou najväčšou cirkvou na Slovensku, k reformovanej cirkvi sa hlási veľmi malé percento obyvateľov. V desaťročnom porovnaní historických cirkví, najväčší pokles - žiaľ - práve bol v našej reformovanej cirkvi: takmer 15%. Dá sa to vysvetliť tým, že mladí ľudia sa sťahujú z tých oblastí, kde ľudia žijú v ťažkej sociálnej situácii, buď v rámci krajiny, smerom do Maďarska, alebo veľmi veľa z nich odchádza za prácou do západnej Európy. Okrem toho všetkého naše vnútorné cirkevné štatistiky neukazujú taký veľký pokles, ako to naznačujú údaje zo sčítania ľudu. Jadro cirkevného spoločenstva teda, vďaka Bohu, zostáva. Keď sa pozrieme

na údaje zo sčítania ľudu podľa jednotlivých miest a obcí, vidíme, že mnohí sa presťahovali do takých lokalít, kde nie je zriadený reformovaný zbor. Veľkou výzvou do budúcnosti pre nás je, ako môžeme v týchto lokalitách založiť misijné zbory - vytvoriť malé spoločenstvá - pretože už teraz je v tom potenciál rastu. Ak si len spomenieme na posledných 25-30 rokov, aj v týchto oblastiach došlo k pokroku, ktorý ukazuje Božiu milosť a lásku, pretože v poslednom čase boli postavené dva kostoly: v Turni nad Bodvou v senioráte Abaúj-Torna, ktorý sme práve posvätili, a v meste Gabčíkovo, v Žitnom ostrove v Bratislavskom senioráte, ktorý bude posvätený v tomto roku.

Rusko-ukrajinská vojna

Vo februári 2022 vypukla v našom susedstve rusko-ukrajinská vojna. Ozbrojený konflikt všetkých prekvapil. Naša cirkev začala konať hneď na druhý deň po vypuknutí vojny: vytvorila krízový tím, ktorého hlavnou úlohou bolo koordinovať pomoc pri starostlivosti o utečencov a ich prijímaní, spravovať verejné dary a viesť zbierku vecných darov. Naše zbory pozdĺž hraníc poskytli okamžitú pomoc. Pripravili tisíce potravinových balíčkov, ktoré boli veľkou pomocou pre utečencov, ktorí prekročili hranice. A zbory, ktoré sú geograficky vzdialenejšie, pomohli programu darmi. Dvere našich cirkevných inštitúcií sa otvorili a mnohí utečenci boli v nich ubytovaní. Vybierané dary sa naďalej doručovali cez hranice: potravinové balíčky, čistiace prostriedky a hygienické potreby sa doručovali aj individuálne na hraničnom priechode Vyšné Nemecké a cez Maďarsko s pomocou Maďarskej reformovanej humanitárnej služby. Deti z Podkarpatska a zo severných častí Ukrajiny, z frontovej línie, táborili pri Michalovciach. Uvedomili sme, že v najťažšej situácii sú práve naši bratia a sestry v Podkarpatsku, ktorí sú postihnutí všetkými negatívnymi dôsledkami vojny. Fenomén odsťahovania zasiahol aj reformovaných cirkevných zborov, ale už sme dostali aj dobré správy, že sa niektorí vrátili domov. Všetci reformovaní duchovní v Podkarpatsku zostali doma, nikto neutiekol. Všetky dištrikty - aj z Maďarska, aj zo Sedmohradska spolu s nami - začali so zbierkou. Aj naša cirkev môže poskytnúť účinnú podporu, doteraz sa podarilo vyzbierať dar vo výške 100.000 eur.

Najväčší program pomoci v dejinách našej cirkvi sa uskutočnil v prvom roku vojny. Môžeme byť vďační všetkým ľuďom dobrej vôle a cirkevným zborom za pomoc v núdzi.

Budovania cirkvi s pomocou Vlády Maďarska

V roku 2020 dostala naša cirkev poslednú veľkú finančnú podporu od Vlády Maďarska. Väčšia časť podpory bola vyčerpaná do roku 2023. Hovoríme o významnej podpore vo výške 1,7 miliardy forintov, z ktorej mohli naše farnosti, cirkevné školy a inštitúcie získať významnú finančnú podporu. Vyčerpali sme najmä tú časť, ktorá bola plánovaná a posilnenie samotných cirkevných zborov t.j. farnosti a pre vzdelávacie inštitúcie. Momentálne sa podporuje obnova pamiatkovo chránených cirkevných budov, pretože tieto nehnuteľnosti podliehajú úplne odlišným povolovacím predpisom, ktoré spomaľujú a komplikujú stavebný proces. Táto podpora je signálom pre naše maďarské zbory na Hornej zemi, že nie sme sami. Urobili sme veľa práce, ktorú by sme sami nezvládli. Naše zbory prispeli na tieto projekty aj finančne, aj prácou, takže hodnota samotnej podpory, ktorú sme dostali, sa výrazne zvýšila.

Program materských škôl v Karpatskej kotline

Vďaka programu materských škôl, ktorý od roku 2017 podporuje Vláda Maďarska, sa počet našich vzdelávacích zariadení postupne zvyšuje: do júna 2023 máme 24 zariadení. Ide prevažne o materské školy, ale je tu aj niekoľko jaslí. V prvej polovici roku 2023 budeme vychovávať 700 detí v našich cirkevných materských školách a v jasliach. Tento program má niekoľko základných pilierov. Dôležité je, že tieto inštitúcie sú cirkevnými materskými školami. Potrebujeme vštepiť silu viery do detských srdiec, naučiť ich kresťanským hodnotám už v takom ranom veku. Rovnako dôležité je, aby to boli maďarské materské školy. Cirkev nedostala finančné prostriedky na sieť dvojazyčných materských škôl, ale na maďarské cirkevné materské školy.

Keď program materských škôl dosiahne plnú kapacitu, očakávame 1050 detí a takmer 200 učiteliek materských škôl. To všetko pre nás znamená, že vznikla sieť zariadení pod starostlivosťou našej reformovanej cirkvi, ktorej personál sa blíži k počtu našich reformovaných farárov. Podobne ako systém, ktorý už dobre funguje v našich školách, považujem aj cirkevnú spoluprácu pedagógov materských škôl za mimoriadne dôležitú.

Reformované cirkevné školy

Naša cirkev má 5 základných škôl a gymnázium, ako aj vysokoškolskú fakultu v oblasti vysokoškolského vzdelávania. Väčšina vzdelávacích inštitúcií má dostatočný počet detí a je schopná fungovať so štátneho financovania.

vania, ale sú aj školy, ktoré potrebujú trvalú podporu kvôli nedostatku detí. Hoci po komunistickej diktatúre sa podarilo rozbehnúť len zlomok bývalých škôl, existujúce inštitúcie verne slúžia a obohacujú život našej cirkvi. Počty zapísaných žiakov sa v posledných rokoch zlepšili. Dve základné školy boli vďaka maďarskej vláde rozšírené o telocvičňu, jedna o nové školskú budovu a jedna o prestavbu existujúcej budovy na vzdelávacie priestory. Naša cirkev sa angažuje v starostlivosti o učiteľov na školách prostredníctvom Celoštátnych stretnutí reformovaných učiteľov.

Väčšina duchovných našej cirkvi sa študoval na Reformovanej teologickej fakulte Univerzity J. Selyeho v Komárne. Cirkev má s touto inštitúciou výborné vzťahy. Na univerzite vyučujú vysokoškolskí učitelia, ktorí zároveň slúžia aj ako duchovní v cirkvi. V súčasnosti pracujeme na rozvoji tejto spolupráce. Viacerí mladí reformovaní sa rozhodli študovať teológiu v Maďarsku. Naša cirkev im to umožňuje v nádeji, že sa vrátia a začnú tu vykonávať duchovenskú službu.

Duchovenská služba ako pilier cirkvi

Jedným z najväčších problémov v našej cirkvi je nedostatok duchovných, a to už asi 10 rokov. V 70. a 80. rokoch, ešte pred zmenou politického režimu, mala naša cirkev 140-150 duchovných, potom začiatkom roka 2000 nastal „boom“ - mali sme 210-220 duchovných, a okolo roku 2010 nastal citelný pokles, ktorý trvá dodnes. V súčasnosti, s výnimkou Bratislavského a Komárňanského seniorátu, je nedostatok duchovných vo všetkých ostatných 7 seniorátov. Ďalším problémom je, že v nejednom prípade zostáva bez farára celý región, a pastoračiu zborov v regióne preberajú duchovní z okolia. Pri pohľade na desaťročie dopredu môžeme očakávať, že situácia sa bude zhoršovať, pretože odchody do dôchodku a odchody zo služby nie sú nahrádzané. V spolupráci s Reformovanou cirkvou Maďarska sme spustili propagačný program, ktorého cieľom je priblížiť krásu duchovskej služby mladým ľuďom. K tejto službe je potrebné Božie volanie, bez ktorého nemôže sa konať. V dnešnej dobe veľa mladých ľudí po maturite sa nedokáže odhodlať k celoživotnému povolaniu. Takže v každom prípade treba prioritne riešiť nedostatok duchovných, pretože to v súčasnosti vnímam ako naozaj veľký problém v živote reformovanej cirkvi na Hornej zemi.

Oblasti služby na cirkevnej pôde

Reformovaná kresťanská cirkev na Slovensku zasahuje aj do služieb mimo zborov prostredníctvom cirkevných zriadení. Charitatívna služba, práca s

mládežou, rómska misia, väzenská misia, cirkevná hudba, to všetko sú oblasti, v ktorých už dlhé roky prebieha seriózna práca.

Diakonia prevádzkuje chránené dielne na troch miestach a je aktívna v opatrovateľskej službe s pomocou verejných zdrojov a fondov EÚ.

Prácu s mládežou na celoštátnej úrovni vykonáva Združenie mladých reformovaných kresťanov.

V slovenských cirkevných zboroch vykonáva Re-Mi-Dia službu budovania zborov.

Výchova k viere na školách sa realizuje na pôde cirkevných zborov. Okrem toho sa deťom venujeme prostredníctvom letných denných táborov, konfirmačných dní, a rôznych akciách. Na týchto aktivitách sa zúčastňujú tisíce detí v rámci našej cirkvi.

Prostredníctvom Ústredia kultúry a osvety, ktoré zriadila cirkev, sa podporuje vydávanie náboženských kníh, organizovanie podujatí, podpora vedeckých zbierok a mnohé ďalšie aktivity.

Naša cirkev využíva rôzne formy svedectva. Celoštátny oficiálny časopis Kálvinista Szemle v maďarčine a Kalvínske hlasy v slovenčine, od roku 2020 vychádzajú v obnovenej podobe. Ich obsah je čiastočne rovnaký ale dve redakcie majú nezávislosť pri zverejnení vlastných informácií. Na internete poskytuje aktuálne správy naša webová stránka reformata.sk v dvoch jazykoch. Svedectvá prináša verejnosti aj prostredníctvom videí. Mnohé cirkevné zbory majú vlastný obsah na sociálnych sieťach. Naša cirkev tiež rediguje náboženský program v Slovenskom rozhlase v maďarskej redakcii.

Dvojazyčnosť našej cirkvi

Reformovaná kresťanská cirkev na Slovensku je dvojazyčné spoločenstvo. Tvoria ju maďarské a slovenské zbory a senioráty. Už niekoľko rokov u nás pôsobia aj kórejskí reformovaní, ale to je v súčasnosti skôr misijné spoločenstvo a nie cirkevotvorný faktor. Trianonská mierová zmluva, udalosti 2. svetovej vojny, vplyv komunizmu, realita vyhnanstiev, to všetko veľmi ťažko zasiahlo celé spoločenstvo na Hornej Zemi, vrátane reformovaných spoločenstiev. Okrem toho sú tu aj spoločenské javy, ako napríklad silný nacionalizmus, ktoré sa prekážajú aj v cirkvi. V posledných desaťročiach boli obdobia, keď to bolo veľmi akútne, keď bol nacionalizmus veľmi silný aj v cirkvi. Tento fenomén nezmizol ani v období po páde komunizmu a mal svoje škodlivé dôsledky aj v reformovanom spoločenstve. Toto obdobie máme už za sebou. Dnešný každodenný život už nie je o tom. V súčasnosti

slovenskí reformovaní žijú v dvoch seniorátoch, majú zastúpenie vo vyšších cirkevných orgánoch, majú autonómiu voliť slovenského zástupcu biskupa a slovenského zástupcu generálneho kurátora. Maďarská väčšina do ich volieb nezasahuje žiadnou formou. Takže na najvyššej rozhodovacej úrovni cirkvi, ako aj v zboroch, žijeme vedľa seba v pokoji a pomáhame si navzájom.

Naše kontakty

Naša cirkev je členskou cirkvou Maďarskej reformovanej cirkvi, ktorá vznikla v roku 2009. Členské cirkvi si zachovali svoju samostatnosť a nezávislosť pri rozvoji svojich vnútorných organizačných systémov. Sú autonómne vo svojom volebnom systéme, v cirkevnej samospráve, vo vnútornej úprave cirkevných odborov, v cirkevnej disciplíne a v cirkevnom hospodárení. Spolupracujú však v legislatíve, v oblasti spoločného zastupovania, v rozvoji a organizácii ekumenických a iných vonkajších vzťahov, v charite, misii, tlači, komunikácii, vzdelávaní, práci s mládežou, informačných technológiách a iných službách. Generálny konvent je spoločným zastupiteľským orgánom reformovaných cirkví v Karpatskej kotline a pravidelne sa schádza. V Maďarskej reformovanej cirkvi bola vypracovaná misijná stratégia na posilnenie zborov a cirkevných orgánov v celej Karpatskej kotline. Bol vydaný aj nový spevník, ktorý schválila synoda našej cirkvi a ktorý sa bude postupne zavádzať v našich maďarských zboroch. V súčasnosti sa pripravuje liturgická reforma.

Spolupracujeme s cirkvami na Slovensku v rámci Ekumenickej rady.

O kontaktoch so zahraničnými cirkvami a kresťanskými organizáciami môžete čítať podrobné informácie v samostatnom článku.

Vzťahy medzi cirkvou a štátom

Na Slovensku historické cirkvi vytvorili Ekumenickú radu. Katolícka cirkev nie je jej členom, ale je prítomná ako pozorovateľ na úrovni biskupov. Ekumenická rada je výbornou príležitosťou na výraznejšie presadzovanie kresťanských hodnôt v celej krajine. Spoločne poskytujeme pastoračné služby pre políciu a armádu a spolupracujeme aj pri organizovaní programov vysielaných v televízii a rozhlase. Okrem toho môžeme v Ekumenickej rade spoločne zastupovať našu spoločné záujmy pred slovenskou vládou. Spolupracovali sme aj pri príprave nového cirkevného zákona v roku 2019, spoločne a jednotne zastupujeme historické cirkvi pri rokovaní so slovenským štátom.

Na Slovensku politika na nízkej úrovni sa zaoberá s cirkvami a činnosť štátu v tomto smere je veľmi rezervovaná, hoci historické cirkvi majú v spoločnosti obrovskú váhu. Vzťahy so slovenským štátom nie sú zlé, ale nedosahujú takú úroveň, takú efektivitu, akú by sme v krajine s kresťanskou väčšinou očakávali. Štát sa veľmi málo angažuje v kresťanských spoločenstvách. Napriek tomu, že počet kresťanov klesá, cirkvi a náboženské spoločnosti na Slovensku sú stále najväčším komunitotvorným činiteľom. Hoci robíme obrovský kus práce, pozornosť zo strany štátu je slabá. Niekedy sa cirkvi stávajú hračkou každodennej politiky, a to veľmi sťažuje predvídateľnosť služby.

Celková výška štátnej pomoci pre našu cirkev stačí len na platy duchovných, hoci naši kapláni a farári dostávajú len minimálnu mzdu a až po niekoľkých rokoch služby sa ich platy trochu zvýšia. Celý ďalší chod cirkvi je hrazený z darov našich zborov prostredníctvom Všeobecného fondu. Zákon z roku 2019 o financovaní cirkví, obsahuje vzorec, ktorý do podpory cirkvi zahŕňa hospodársky rast, infláciu a zmeny v platoch štátnych zamestnancov. Na ich základe štát z roka na rok upravuje konkrétnu výšku štátnej podpory. Zákon však nezohľadnil krízovú situáciu a zapracovanie uvedených sadziieb do ročného balíka sa neobjaví nie v nasledujúcom roku, ale až o dva roky neskôr. Takže kompenzácia inflácie v roku 2022 bude zapracovaná do cirkevnej dotácie až v roku 2024.

Náhľad

V storočnej histórii našej cirkvi je súčasné vedenie vo funkcii len dva a pol roka. Sme vďační Bohu a našim verným predchodcom, ktorí verne slúžili Kristovi v mnohých ťažkých časoch.

Musíme začať tým, že sa pozrieme dopredu a poďakujeme za minulosť. Naša dôvera spočíva v Bohu. Výzvy, ktoré nás čakajú, sa zdajú byť načrtnuté. Úbytok našich zborov je citeľný. Spoločenské tlaky, ktoré podkopávajú kresťanskú vieru, sú prítomné a rastú. Demografické ťažkosti a ekonomické problémy, ktoré ovplyvňujú život našich zborov, majú negatívny vplyv na život našej cirkvi. Ak k tomu pridáme pokračujúci pokles počtu duchovných v službe, stojíme pred vážnou výzvou.

Máme nádej v Božej láske, ktorá nás udržia a rozvíja. V komunistickej diktatúre druhej polovice 20. storočia už bola cirkev pochovaná, a napriek všetkému, predsa cirkev žije! Naša viera nás všetkých vedie k tomu, aby sme s neutíchajúcou horlivosťou hlásali evanjelium večného života. Povzbudzuje nás slovo: „*Buďme pravdiví v láske, aby sme vo všetkom dorastali v Krista*“ (Ef 4, 15).

Juraj Brecko

Ako sa rodili slovenské senioráty?

Obdobie prvej Československej republiky (ČSR)

Po vzniku prvej Československej republiky v roku 1918 v rámci života našej cirkvi postupne prichádzala otázka vzniku seniorátu, ktorý by združoval slovensky hovoriace zbory. Slovenskí reformovaní boli už od roku 1901 organizovaní v USA v rámci Slovenskej kalvínskej presbyteriánskej jednoty (SKPJ). Oproti slovensky hovoriacim reformovaným žijúcim na území Uhorska, resp. neskôr na území ČSR, boli oveľa lepšie organizovaní a dokázali vydávať veľmi kvalitnú duchovnú literatúru. Vrcholným dielom je spevník *Piesne pobožné* z roku 1929, ktorý patrí medzi jeden z najkvalitnejších spevníkov. Po vzniku ČSR sa SKPJ obrátila s výzvou na vládu, aby žiadala od reformovanej cirkvi vytvorenie slovenského seniorátu. Vláda ČSR naozaj podmienovala schválenie cirkevnej ústavy tým, že vznikne slovenský seniorát. Synoda v Leviciach v roku 1923 rozhodla, že slovenský seniorát vznikne vtedy, ak o to budú mať slovenské zbory záujem. V auguste 1924 sa uskutočnilo hlasovanie slovenských zborov, ale z 25 zborov, ktoré sa zúčastnili hlasovania, za vznik slovenského seniorátu hlasovalo len 6 zborov (Bánovce - Trhovište, Lúčky - Iňačovce, Veľká Stretava - Malá Stretava). Hlasovaniu predchádzal sugestívny obežník biskupa Predtisského dištriktu - Istvána Pálóczi Czinkeho, v ktorom sa vyjadril, že vytvorenie slovenského seniorátu bude cirkev považovať za narušenie dlhoročného spoločenstva. Výsledok plebiscitu veľmi sklamal duchovného Jána Sírneho, ktorého vyslala SPKJ na východné Slovensko, aby pomohol slovenským reformovaným. V rokoch 1921-1925 pôsobil v Iňačovciach a po neúspešnom plebiscite sa vrátil späť do USA.

Prešlo však len pár rokov po uvedenom plebiscite a zápas o vznik slovenského seniorátu nabral nový dych. A tiež súvisel so slovenskými reformovanými v USA. Medzi nimi sa duchovne formovala výrazná osobnosť slovenských reformovaných 20. storočia Ján Tomašuľa (1892-1961). Narodil sa síce na Zemplíne v obci Laškovce, ale približne vo veku 12 rokov po smrti otca odišiel so svojím ujom do USA. Tam najprv pracoval manuálne, ale neskôr vyštudoval teológiu. V roku 1923 prišiel na Slovensko s tým, že v Bratislave bude ako štipendista Slovenskej ligy (organizácia Slovákov v USA) študovať slovenskú literatúru a filológiu. Keď však počas

leta 1923 navštívil svoju matku v Lúčkach, bánovský farár Jozef Hutka ho pozval k sebe za kaplána. Toto pozvanie radikálne menilo plány. Ján Tomašuľa toto pozvanie prijal. Stal sa bánovským kaplánom od septembra 1923. Zároveň dala súhlas k jeho pôsobeniu aj cirkev. Za krátky čas Jozef Hutka zomrel a Ján Tomašuľa bol v apríli 1927 zvolený za bánovského farára. S veľkým elánom sa pustil do práce na duchovnom pozdvihnutí slovenských reformovaných. Najprv v roku 1928 založil Zväz slovenských kalvínov (ZSK) so sídlom v Bánovciach nad Ondavou. Podnetom k tomuto založeniu boli dobré skúsenosti s tým, koľko užitočnej práce vykonala SKPJ pre slovenských reformovaných v USA. O niekoľko rokov nakoniec aj cirkev schválila stanovky ZSK. Nebol to jednoduchý proces, ale pre budúcnosť bolo dôležité, že ZSK získal schválenie aj od cirkvi. Významným medzníkom je rok 1930. Vtedy začína ZSK vydávať mesačník Slovenské kalvínske hlasy. Prvé číslo vyšlo 6. marca 1930. Tento časopis bol nesmierne cenným prínosom pre rozvoj slovenských reformovaných. Nezameriaval sa len na boj za národnostné práva, ale intenzívne sa venoval aj duchovnému životu. Veľmi sa pranieroval alkoholizmus a kládol sa dôraz na miernosť a striedmosť. Založenie ZSK a vydávanie časopisu posilnilo aj snahy o vznik slovenského seniorátu. Aj v slovenských zboroch sa oproti neúspešnému plebiscitu z roku 1924 menila atmosféra a túžba po slovenskom senioráte rástla. Veľký vplyv na zmenu postoja mali práve Slovenské kalvínske hlasy. Cirkev sa musela znova a znova zaoberať požiadavkou na vznik slovenského seniorátu. V rokoch 1932-1933 sa uskutočnilo niekoľko rokovaní duchovných zo slovenských zborov s vedením Predtisského dištriktu, na území ktorého mal slovenský seniorát vzniknúť. Reformovaná cirkev na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi sa totiž členila na tri dištrikty: Pridunajský, Predtisský a Podkarpatský. Tieto dištrikty mali každý svojho biskupa a podliehali pod jeden konvent a spoločnú Synodu. Na rokovaní v júni 1932 slovenskí duchovní predložili tzv. Sečovské memorandum. Rokovania mali istý výsledok, súčasťou ktorého bol aj návrh na vznik slovenského seniorátu. Návrh, ktorý vypracovala zmiešaná komisia, bol schválený aj dištriktom, ale konvent vznik slovenského seniorátu podmienil tým, že štát uzná cirkevnú ústavu, ktorú Synoda schválila. Štát však schválenie ústavy podmienoval tým, že vznikne slovenský seniorát. Výsledok bol nakoniec taký, že počas existencie prvej Československej republiky nevznikol ani slovenský seniorát, ale ani štát neschválil cirkevnú ústavu. Na druhej strane v rokoch od neúspešného plebiscitu (1924) po zánik prvej ČSR (1938)

sa pre slovenských reformovaných vykonalo veľa prospešnej práce aj bez existencie slovenského seniorátu. Vydával sa kvalitný časopis Slovenské kalvínske hlasy v mesačnom intervale. Vydala sa modlitebná knižka, veľmi kvalitný spevník, niekoľko učebníc náboženstva. Taktiež sa realizovali dva preklady Heidelberského katechizmu do slovenského jazyka.

Od Viedenskej arbitráže pod koniec 2. svetovej vojny (1938-1945)

Mnichovský diktát ukončil obdobie prvej ČSR. Krátko potom nasledovala Viedenská arbitráž (2.11.1938), na základe ktorej pripadla južná časť Slovenska Maďarsku. Na území Slovenska ostal len malý zlomok zborov, väčšia časť Reformovanej cirkvi sa ocitla na území pririeknutom Maďarsku. V rámci reformovaných veriacich, ktorí ostali žiť na oklieštenom území Československa, mali zrazu slovenskí veriaci oveľa väčší podiel ako predtým. Po niekoľkých mesiacoch vzniká 14. marca 1939 tzv. Slovenský štát, ale jeho územie sa o niekoľko dní po tzv. Malej vojne zmenší na východe o niekoľko obcí. Zasiahlo to aj niekoľko slovenských zborov, ktoré sa zrazu v marci 1939 ocitli v Maďarsku: Bežovce, Záhor, Blatná Polianka, Jenkovce, Kristy, Svätuš, Tašula, Pinkovce, Lekárovce, Blatné Remety, Sobrance a Tibava. Tieto zbory boli súčasťou Maďarska približne do konca 2. svetovej vojny. Po vzniku Slovenského štátu sa rozpútal zápas o to, kto bude viesť reformovanú cirkev, ktorá ostala na území Slovenska. Išlo o 25 matkocirkevných zborov a 4 dcérocirkevné. Na jednej strane tu bol šesťčlenný Organizačný výbor, ktorý si zvolili cirkevné zbory na reorganizačnej porade 30. mája 1939 v Michalovciach. Z 25 matkocirkevných zborov sa na tejto porade zúčastnili zástupcovia 13 matkocirkví. Za duchovného predsedu Organizačného výboru bolo zvolený Ján Baláž (1899-1942), farár z Lastomíra. Popri Jánovi Tomašuovi to bola ďalšia veľmi výrazná osobnosť slovenských reformovaných. Nejaký čas bol redaktorom Slovenských kalvínskych hlasov, zhotovil preklad Heidelberského katechizmu, napísal učebnicu náboženstva. Za laického predsedu Organizačného výboru bol zvolený Štefan Štunda (1891-1945). Ten pracoval v štátnej správe v Bratislave. Disponoval teologickým vzdelaním. Bol veľmi horlivý. Zapojil sa aj do odboja a tesne pred koncom vojny zomrel v koncentračnom tábore. Zvyšnými členmi Organizačného výboru boli: z duchovných Ján Tomašuľa - farár v Bánovciach nad Ondavou a Štefan Könyves - farár zo Svinice, z laikov Eugen Bikfalvy - notár z Bánoviec nad Ondavou a Vojtech Pánthy - notár v Sokolčiciach. Na druhej strane ašpiroval na vedenie cirkvi humenský farár Sándor Böszörményi.

Vychádzal z toho, že ho biskup Predtisského dištriktu, Sándor Magda ako najstaršieho dištriktuálneho sudcu v zmysle zákona poveril funkciou biskupského administrátora. Lenže problém bol, že toto poverenie bolo poslané z Veľkých Kapušian, ktoré už po Viedenskej arbitráži nepatrili na územie Slovenska. Slovenské zbory s týmto riešením zásadne nesúhlasili. Napriek nesúhlasu Organizačného výboru sa však v júni 1939 uskutočnili voľby biskupa. Z 25 zborov 13 hlasovalo za Sándor Böszörményiho. Získal teda veľmi tesnú väčšinu aj napriek tomu, že 7 zborov sa týchto volieb nezúčastnilo. Predsa však výsledok týchto volieb ukazuje, že slovenské zbory nemali vo zvyšku reformovanej cirkvi, ktorý ostal na území Slovenska, až takú výraznú väčšinu. Stačilo, že niektoré slovenské zbory podporili Sándor Böszörményiho a ten dosiahol tesnú väčšinu. Túto voľbu však Slovenský štát neuznal a okrem toho v októbri 1939, Sándor Böszörményi zomrel. Na druhej strane slovenská vláda 10. novembra 1939 uznala Organizačný výbor za orgán, ktorý má dočasne viesť reformovanú cirkev na území Slovenského štátu. Slovenskí reformovaní sa tak prvýkrát v dejinách ocitli v situácii, keď nad nimi nebola cirkevná vrchnosť, v ktorej by mali prevahu maďarskí reformovaní. Tento stav s obmenami trval až do leta 1952, teda približne 13-14 rokov. Táto situácia ale bola v prvých rokoch tejto éry zatienená tým, že takú možnosť dal slovenským reformovaným fašistický štát. Slovenskí reformovaní mali radi ČSR, mali vo veľkej úcte prvého prezidenta Tomáša Garyqua Masaryka, oproti tomu Slovenský štát nevyvolával u slovenských reformovaných veľké nadšenie. Ďalším problémom je skutočnosť, či je správne, aby štát takto zasahoval do toho, kto bude cirkev viesť. Humenský farár Sándor Böszörményi bol zvolený len veľmi tesne, stálo za ním 13 zborov z celkového počtu 25 zborov, z demokratického hľadiska mal byť biskupom on. Hlavným predstaviteľom cirkvi sa však stal Ján Baláž. Ten však vo veľmi mladom veku v roku 1942 zomrel na zápal pľúc. Namiesto neho bol za duchovného predsedu Organizačného výboru zvolený v marci 1942 Ján Tomašuľa a za duchovného člena bol zvolený Alexander Kozár, farár z Vajkoviec.

Ešte pred týmito udalosťami v novembri 1941 Organizačný výbor rozhodol o vzniku prvých dvoch slovenských seniorátov Užsko-laboreckého a Ondavsko-torysského. Patrili do nich tieto matkocirkevné zbory:

Užsko-laborecký seniorát	Ondavsko-torysský seniorát
1. Veľké Revištia	1. Bánovce n.Ond. -Trhovište
2. Lúčky	2. Tušice
3. Humenné - Michalovce	3. Milhostov
4. Palín	4. Kožuchov
5. Stretava	5. Nižný Žipov
6. Lastomír	6. Lastovce
7. Malčice	7. Brezina
	8. Sečovce - Malé Ozorovce
	9. Svinica
	10. Vajkovce

V cirkvi však bolo ešte sedem nezarađených zborov, v ktorých mali väčšinu maďarskí veriaci, ktoré podliehali pod Organizačný výbor, ale nepatrili do žiadneho seniorátu: Bratislava, Bidovce, Slanec, Zemplínske Hradište, Prešov, Nitra, Zvolen. Celkový počet zborov do počtu 25 dopĺňa ešte zbor Malé Ozorovce, ktorý už bol v tom čase veľmi malý a počítalo sa s tým, že duchovenská stanica v tomto zbore už nebude obsadená.

V decembri 1942 sa v oboch seniorátoch konali voľby. V Užsko-laboreckom senioráte bol za seniora zvolený Jozef Rác (1874-1947), farár vo Veľkých Revištiach. Za seniorátneho kurátora bol zvolený Štefan Štunda (1891-1945) - hlavný odborový radca ministerstva školstva. V Ondavsko-torysskom senioráte bol za seniora zvolený Ján Tomašula, farár v Bánovciach nad Ondavou, a za seniorátneho kurátora Jozef Matta, učiteľ v Moravonoch. Slávnostné inštalácie sa v seniorátoch konali 27. 4. 1943 v Bánovciach nad Ondavou a 2. 5. 1943 vo Veľkých Revištiach. Tieto inštalácie boli veľkým sviatkom, naši predkovia to veľmi prežívali. Po viac ako 20-ročnej snahe o slovenský seniorát vznikli hneď dva slovenské senioráty. Hoci boli malé a vznikli v ťaživom období vojny a časť slovenských zborov bola za hranicami, predsa to bol mílnik v dejinách slovenských reformovaných. Michal Hromaník uvádza v závere článku o Jozefovi Rácovi (Kalendár biblickej výchovy a vzdelania reformovaných kresťanov 1995, str. 38): „...s plnou zodpovednosťou a láskou viedol senior Jozef Rác Užsko-laborecký seniorát k zvyšovaniu Božej slávy, k požehnaní duchovného života i jeho rastu vo všetkých cirkevných zboroch seniorátu, ako sa

to prejavilo už v jeho prvej správe na valnom zhromaždení 3. 10. 1943 písanej pod zorným uhlom: čo je na slávu Božiu a čo je na spásu človeka, čo má byť v cirkevnom živote napravené a čo zase odstránené...“.

Prvé dva slovenské senioráty vznikli v nepriaznivom období vojny a fašistického Slovenského štátu. Hoci na jednej strane vláda Slovenského štátu pomohla slovenským reformovaným tým, že uznala Organizačný výbor za cirkevnú vrchnosť, predsa si vedenie seniorátov zachovávalo kriticky odstup od politiky Slovenského štátu. Svetský predseda Organizačného výboru a seniorátny kurátor Užsko-laboreckého seniorátu Štefan Štunda, ktorý pracoval na ministerstve školstva, sa aktívne zapojil do protifašistického odboja. Pár dní pred vypuknutím povstania, keď nastupoval na hlavnej stanici v Bratislave do vlaku na cestu na seniorátne valné zhromaždenie Užsko-laboreckého seniorátu, ktoré sa malo konať 27. augusta 1944, bol zatknutý gestapom. Tesne pred koncom svetovej vojny bol popravený v koncentračnom tábore v Mauthausene.

Aj v neľahkom období Slovenského štátu sa pracovalo na rozvoji slovenských zborov. Vydali sa tri učebnice reformovaného náboženstva (pre 1. ročník, 2. ročník a 3. ročník), ktoré zostavil Ján Tomašula. Okrem toho sa systematicky pracovalo s mládežou. V roku 1941 sa založil Sväz evanjelickej mládeže helvétskeho vyznania SEMHV. Avšak už aj v medzivojnovom období sa Zväz slovenských kalvínov venoval práci s mládežou. Vďaka tejto práci sa štyria mladí muži rozhodli pre štúdium teológie, všetci štyria sa stali neskôr kľúčovými spolupracovníkmi Jána Tomašulu. Všetci štyria boli následne zvolení do funkcie seniora. Prvý z nich bol Pavol Horovčák (1906-2001). Pochádzal z Bánoviec nad Ondavou, do služby nastúpil v roku 1933. Okrem služby vo viacerých zboroch pracoval ako redaktor Slovenských kalvínskych hlasov, venoval sa práci v SEMHV a neskôr slúžil ako senior Ondavsko-zemplínského seniorátu, ktorý vznikol po konci vojny. V roku 1940 sa konala exmitácia Štefana Turnského (1915-1973), ktorý slúžil ako duchovný v Palíne. Neskôr sa stal na krátko seniorom Užsko-laboreckého seniorátu, ale potom prijal miesto profesora na pražskej teológii. V roku 1942 sa konali dve exmitácie mladých teológov Jána Čontofalského (1916-2000) a Andreja Maťašíka (1918-1980). Ján Čontofalský zaujal miesto po zosnulom Jánovi Balážovi v Lastomíre. Okrem toho pracoval aktívne v SEMHV. Neskôr sa stal seniorom Užsko-laboreckého seniorátu, Prešovského seniorátu a zástupcom biskupa. Andrej Maťašík slúžil v Lúčkach, okrem toho pracoval v SEMHV a tiež ako redaktor Kalvínskych hlasov. Neskôr pôsobil ako duchovný v Bratislave, ako senior Bratislavského senio-

rátu a zastával aj post zástupcu biskupa. Ján Tomašuľa pôsobil strategicky a zároveň v duchu biblickej zásady a vychovával si kľúčových spolupracovníkov, ktorí neskôr zastávali dôležité pozície. Slovenskí reformovaní aj v rokoch Slovenského štátu duchovne napredovali.

Obdobie od konca druhej svetovej vojny po rok 1952

Po skončení druhej svetovej vojny sa na územie republiky vrátili všetky cirkevné zbory, ktoré v rokoch 1938-1939 pripadli Maďarsku. Vrátili sa tak nielen slovenské zbory z okolia Sobraniec, ale aj veľké množstvo maďarských zborov okrem tých, ktoré boli na Podkarpatsku, ktoré po roku 1945 pripadlo Sovietskemu zväzu. Povereníctvo Slovenskej národnej rady rozhodlo 4. mája 1945, že Organizačný výbor zriadený v máji 1939 bude naďalej spravovať reformovanú cirkev, kým sa neustanovia riadne cirkevné orgány, teda kým sa cirkev nanovo nezorganizuje. Na jednej strane to predstavovalo kontinuitu s predošlým vývojom, ale na druhej strane sa vplyv Organizačného výboru rozšíril na oveľa väčší rozsah 200 cirkevných zborov. Organizačný výbor zadelil 200 cirkevných zborov do deviatich seniorátov. Tri z nich boli slovenské. Užsko-laborecký seniorát sa rozšíril o navrátené slovenské zbory z okolia Sobraniec. Bola to veľká radosť, keď sa po 6 rokoch rozdelenia tieto cirkevné zbory mohli opäť stretnúť v jednom senioráte. Po odstúpení seniora Jozefa Rácza v roku 1947 sa stal seniorom Štefan Turnský. Krátko nato sa funkcie vzdal kvôli tomu, že sa rozhodol ísť na akademickú dráhu. Tretím seniorom sa stal v tom istom roku 1947 Ján Čontofalský, ktorý mal vtedy len 31 rokov. Ondavsko-torysský seniorát sa rozdelil na dva senioráty - na Ondavsko-zemplínsky a Torysský. Ondavsko-zemplínsky seniorát mal sídlo v Nižnom Žipove, seniorom bol Pavol Horovčák a patrili tam okrem Bánoviec nad Ondavou, Trhovišť a Tušíc aj slovenské zmiešané zbory severnej časti dnešného trebišovského okresu. Tento seniorát siahal až po Sírnik, Michaľany, Byštu a Luhyňu. Torysský seniorát mal sídlo v Košiciach, seniorom bol Ján Tomašuľa a združoval slovenské a zmiešané zbory vo východnom okolí Košíc, vrátane samotného košického zboru. Ján Tomašuľa bol v roku 1946 zvolený za farára košického zboru. Každú nedeľu sa však konali nielen slovenské, ale aj maďarské služby Božie. V Košiciach tak bolo sídlo Torysského seniorátu, ale zároveň aj ústredie pre celú cirkev, keďže tu bola kancelária Organizačného výboru. Aj roky obnovenej ČSR boli pohnuté, a to aj pred nástupom diktatúry. V rokoch 1946-1947 sa riešila otázka odsunu Nemcov a sčasti to hrozilo aj maďarskému obyvateľstvu. Toto obdobie sa vníma na maďarskej strane

ako obdobie veľkých krívd. Časť Maďarov sa musela nedobrovoľne vysťahovať do Maďarska. Museli opustiť svoje domy, polia, kostoly. Organizačný výbor na jednej strane vyzýval maďarských veriacich k reslovakizácii, teda aby sa vyhli hrozbe vysídlenia tak, že sa reslovakizujú, teda prehlásia sa za Slovákov, lebo majú v skutočnosti slovenský pôvod, hoci aj vôbec nevedia po slovensky. Na druhej strane však odsudzoval násilné prejavy pri odsunoch obyvateľstva, ku ktorým dochádzalo. V Kalvínskych hlasoch č. 4/1947 je na str. 2 napísané slovo na rozlúčku maďarským veriacim, ktorí museli odísť do Maďarska: „Žili sme tu spolu po stáročia. Boli časy, keď sme si jedni druhých vážili a spolupracovali sme na rozkvetení našej milovanej cirkvi, boli časy, keď ste nás nemali za nič a boli časy, keď sme my pohrdali Vami. Na to zlé a žalostné, čo napáchal Váš národ na nás, snažíme sa zabúdať my a prosíme aj Vás, aby ste zabudli na bolesti spôsobené Vám našim národom“ (9. 4. 1947).

Toto obdobie však bolo zároveň aj obdobím veľkého evanjelizačného rozmachu. Organizačný výbor veľmi podporoval misijnú prácu Jána Vaszilya, ktorý nastúpil po odchode Jána Tomašuľu do Košíc na jeho predošlé služobné miesto v Bánovciach pri Ondave. Organizačný výbor sa snažil prehľbiť evanjelizačný charakter cirkvi. Zbory a duchovní boli nabádaní k evanjelizáciám, biblickým hodinám, k práci s mládežou, k zavedeniu nedeľných škôl. Tento zápal sa prejavil aj v tom, že po druhej svetovej vojne sa mnoho mladých prihlásilo na štúdium teológie. Výrazná väčšina duchovných, ktorá slúžila v čase socializmu na slovenských zboroch, začala študovať teológiu práve v rokoch 1945-1952, keď cirkev viedol v evanjelizačnom duchu Organizačný výbor. Veľkou pomocou bolo aj zriadenie Bohosloveckého učilišťa pre nižšie duchovenstvo v Košiciach. Fungovalo síce len 2 školské roky 1948/1949 a 1949/1950, ale pripravilo viacerých na štúdium teológie. Niektorí však priamo po absolvovaní tohto vzdelávania začali hneď slúžiť v zboroch ako levity a neskôr dokončili štúdium teológie v Prahe. Časopis Kalvínske hlasy bol v tom čase veľmi kvalitný a s väčším rozsahom ako je tomu dnes. Informoval o živote cirkvi alebo tam boli aj teologicky veľmi hlboké články, misijné výzvy k mládeži, ale aj k iným generáciám. Vydávala sa aj ďalšia literatúra, modlitebná knižka, spevník či katechizmus.

Po upokojení národnostnej otázky v spoločnosti sa začala riešiť organizácia cirkvi. Postupne prebehli v seniorátoch voľby. Zvolili sa poslanci do Synody. Vytvoril sa prípravný synodný výbor. V auguste 1951 zasadala Synoda, ktorá prijala cirkevnú ústavu. Prijal sa názov cirkvi, ktorý používame dodnes Reformovaná kresťanská cirkev na Slovensku. Jadro tejto

ústavy taktiež platí dodnes. Zároveň Synoda za svojho duchovného predsedu zvolila Jána Tomašuľu, ktorý tak naďalej ostal hlavným predstaviteľom cirkvi. Funkcia duchovného predsedu mala ešte pomenovanie generálny senior. Za laického predsedu Synody, teda generálneho kurátora, bol zvolený Vojtech Ozorovský, ktorý predtým nahradil vo funkcii laického predsedu Organizačného výboru Štefana Štundu.

V roku 1948 došlo k nastoleniu totality. Cirkvi však ešte nejaký čas mali slobodu riadiť si veci podľa vlastných predstáv. V rokoch 1952 a 1953 však štát aj do našej cirkvi začal viac zasahovať a žiadal utlmenie vnútromisijnej činnosti, ktorá bola ešte do veľkej miery rozvinutá. Jan Tomašuľa začal byť pre vládnucu stranu neprijateľný. Nielen kvôli veľkej vnútromisijnej činnosti, ale kvôli častým stykom so Západom. Boli to veľmi nebezpečné roky. Cirkevné súdy v rokoch 1952-1953 zbavili Jána Tomašuľu funkcie generálneho seniora a Vojtecha Ozorovského funkcie generálneho kurátora. V júli 1953 tak Ján Tomašuľa po 30 rokoch služby odchádza na dôchodok, ktorý prežil na Morave v rodisku svojej manželky. Ocitol sa v izolácii od svojej cirkvi, kvôli ktorej sa v roku 1923 rozhodol nevrátiť do USA, ale 30 rokov v nej verne a usilovne slúžil. Zomrel v roku 1961 a pochovaný bol vo Zvolene. Synodná rada ho v júli 1992 rehabilitovala. Po jeho odvolaní začal od júla 1952 cirkev viesť námestník generálneho seniora Imrich Varga, farár v Rimavskej Sobote. V roku 1953 ho Synoda zvolila za biskupa a bol ním až do svojej smrti v roku 1980, teda dlhých 27 rokov. Biskup Imrich Varga nariadil ukončenie vnútro misijnej činnosti, vyhovel tak požiadavke štátnych orgánov. Štátne orgány ho po celú dobu jeho pôsobenia vo vedení cirkvi považovali za veľmi spoľahlivú osobu.

Obdobie od roku 1953 po rok 1989

Na začiatku tohto obdobia slovenskí reformovaní prišli o svoje tri senioráty. Synoda aj na základe štátnych pokynov senioráty preorganizovala. Ich počet sa zmenšil na sedem a zaniklo delenie seniorátov podľa národnosti. Slovenské zbory sa ocitli v troch seniorátoch: Západo-košickom, Východo-košickom a Prešovskom. Najvýraznejší podiel tvorili slovenské zbory v Prešovskom senioráte. Prvým seniorom tohto seniorátu sa stal Ján Čontofalský, ktorý bol od roku 1947 do roku 1953 seniorom Užsko-laboreckého seniorátu a plynulo prešiel na pozíciu seniora novovznikajúceho Prešovského seniorátu a bol ním až do roku 1959. V rokoch 1972-1984 bol seniorom Prešovského seniorátu ďalší slovenský duchovný Michal Hromaník (1929-2019). V roku 1953 slovenskí reformovaní prišli o svoje

senioráty, ale mali aspoň jedného seniora zo svojich radov v senioráte, kde bolo najviac slovenských zborov. Prekvapujúcim faktom je, že slovenský duchovný Andrej Maťašík bol v rokoch 1959-1972 seniorom Bratislavského seniorátu, teda seniorátu, kde boli okrem zmiešaného bratislavského zboru, len maďarské zbory. Naučil sa dobre po maďarsky, vedel tak dobre zastávať nielen funkciu bratislavského duchovného, ale aj seniora Bratislavského seniorátu. Ján Tomašuľa bol síce na jednej strane v roku 1953 odstavený, ale dvaja jeho blízki spolupracovníci Andrej Maťašík a Ján Čontofalský zastávali aj v ére biskupa Imricha Vargu významné funkcie seniora a aj zástupcu biskupa.

V roku 1953 sa zaviedla zásada, ktorá platí dodnes, a to že jeden zo zástupcov biskupa bol pravidelne spomedzi slovenských duchovných. Prvým bol Juraj Gazdovič (1921-1985), farár z Bánoviec nad Ondavou. Funkciu zástupcu biskupa vykonávali v rokoch totality aj Ján Čontofalský, Andrej Maťašík, Michal Hromaník. Oproti stavu, ktorý bol v 1. ČSR, sa situácia slovenských reformovaných vo sfére zastúpenia vo vyšších orgánoch cirkvi zlepšila, samozrejme, v porovnaní s rokmi Organizačného výboru (1939-1951) to vyzeralo ako ústup z pozícií. Lenže dlhodobo bolo ťažké zachovať stav z týchto rokov, keď predstavitelia slovenských zborov riadili celú reformovanú cirkev. Toto však nikdy nebol primárny cieľ slovenských reformovaných. Išlo im o istú mieru autonómie pri spravovaní svojich záležitostí. Táto túžba nachádzala svoju podobu v snahe o vytvorenie slovenského seniorátu. Na 10 rokov si slovenskí reformovaní vyskúšali, aké to je mať svoj vlastný seniorát, resp. vlastné senioráty. Od roku 1943-1953 fungovali najprv dva a od roku 1945 až tri slovenské senioráty. Túžba po vlastnom senioráte tlela aj v období po roku 1953. Naplno sa prejavila v roku 1968 pri uvoľnení spoločenských pomerov. Zástupca biskupa Ján Čontofalský zvolal na 2. mája 1968 do Michaloviec schôdzu slovenských duchovných. Tohto stretnutia sa zúčastnilo 17 slovenských duchovných. Na stretnutí sa prijala Rezolúcia, ktorá okrem iného žiadala zriadenie slovenského seniorátu. Rezolúciu podporilo aj 28 cirkevných zborov, vedenie cirkvi jej však odmietlo vyhovieť. Slovenskí predstavitelia sa tak obrátili aj na štátne orgány. Tie sa však po istom vyčkávaní priklonili na stranu vedenia cirkvi. Ján Čontofalský sa v tejto situácii koncom roka 1969 vzdal funkcie zástupcu biskupa a utiahol sa do zborového života. Realizácia slovenského seniorátu tak opäť ustúpila do úzadia. V roku 1972 sa zástupcom biskupa stal Andrej Maťašík a Michal Hromaník sa stal na 12 rokov seniorom Prešovského seniorátu. Slovenská menšina bola aj v tých

rokoch zastúpená vo všetkých cirkevných orgánoch. V roku 1984 sa Michal Hromaník stal I. zástupcom biskupa a dokonca od marca 1988 (po úmrtí biskupa Žigmunda Horvátha) bol niekoľko mesiacov, do zvolenia Eugena Mika v decembri 1998, najvyšším predstaviteľom cirkvi.

Budúcnosť slovenských reformovaných ovplyvnila aj práca s mládežou, ktorú v 70-tych rokoch začali v náročných podmienkach organizovať duchovní Ján Janovčík z Palína a Ján Semjan st. z Pinkoviec. Mladí ľudia z ich zborov, ale aj z okolia sa začali pravidelne stretávať. Dôsledkom bolo, že z tejto mládežníckej práce sa piati mladí ľudia rozhodli po dlhých rokoch študovať teológiu. Z generácie duchovných, ktorá sa v povojnových rokoch rozhodla pre štúdium teológie ako posledný nastúpil do služby Štefan Šipoš v roku 1963. Nasledovalo dlhé obdobie, keď žiaden absolvent teológie nenastúpil do slovenských zborov. Zmenilo sa to až v roku 1984, keď nastúpil do kaplánskej služby Ján Semjan ml. ako prvý z generácie duchovných, ktorá má korene v mládežníckej práci br. farárov Jána Janovčíka a Jána Semjana st. Mládežnícka práca sa v 70-tych rokoch konala aj v zbere Byster pod vedením Daniela Kostašanského. Táto práca podnietila k štúdiu teológie aj Imricha Pereša, ktorý však pôsobil v zboroch na západnom Slovensku a venuje sa dodnes aj akademickej dráhe.

Od roku Nežnej revolúcie po vznik slovenských seniorátov

Po viac ako štyridsiatich rokoch sa v novembri 1989 skončila vláda jednej strany, teda obdobie diktatúry a totality. Štát prestal zasahovať do vnútorných záležitostí cirkvi. Slovenské zbory sa už v slobodných podmienkach začali opäť dožadovať vzniku slovenského seniorátu. V pozitívnej atmosfére nadobudnutej slobody bolo aj vedenie cirkvi, na rozdiel od roku 1968, tejto myšlienka naklonené. Synoda na svojom zasadnutí v novembri 1991 odsúhlasila vznik zmiešanej komisie, ktorá mala pripraviť návrh na vznik slovenských seniorátov. Slovenské zbory v tejto komisii zastupovali Ján Kolesár, zástupca biskupa a farár z Tušíc, Juraj Valuška, farár z Trhovišťa a Michal Hudák, farár z Vajkoviec. Komisia takýto návrh pripravila a Synoda na svojom zasadnutí 19-20. 2. 1992 vznik dvoch slovenských seniorátov jednomyselne schválila.

Slovenské zbory z Prešovského seniorátu vytvorili Michalovský seniorát. Išlo o 25 cirkevných zborov. Michalovský seniorát začal fungovať 14. novembra 1993, keď sa konala slávnostná inštalácia zvolených funkcionárov v Lúčkach. Jeho prvým seniorom bol Juraj Mikloš (1926-2010), farár z Lúčok a seniorátnym kurátorom bol Milan Šikra z Trhovišťa.

Slovenské zbory zo Západo-košického a Východo-košického seniorátu vytvorili Ondavsko-hornádsky seniorát, ktorý začal fungovať 27. februára 1994, keď sa konala slávnostná inštalácia zvolených funkcionárov vo Vajkoviach. Jeho prvým seniorom bol Michal Hudák (1927-2008), farár z Vajkoviec, a seniorátnym kurátorom bol MVDr. Ján Kaduk z Nižného Žipova. V čase vzniku Ondavsko-hornádskeho seniorátu doň patrilo 21 cirkevných zborov. Zbory sa do seniorátov prihlásili dobrovoľne. Vidno to aj na príklade cirkevného zboru Barca, ktorý bol už v tom čase slovenským zborom. Do Ondavsko-hornádskeho seniorátu nechcel v tom čase vstúpiť (udialo sa to nakoniec až v roku 2012). Počet zborov Michalovského seniorátu ostáva do dnešnej doby stabilne na počte počas jeho vzniku, tvorí ho teda 25 zborov. V Ondavsko-hornádskom senioráte sa počet zborov priebežne menil. Od roku 2013 je počet zborov v tomto senioráte 35, t.j. o 14 viac ako pri jeho vzniku. Došlo k tomu tak, že 12 zborov do seniorátu od jeho vzniku do roku 2013 prestúpilo, 3 vznikli a jeden zanikol (Malé Ozorovce). Od roku 2013 tak máme v slovenských seniorátoch okrúhly počet - 60 cirkevných zborov. Veľkú zásluhu na pokojnom vzniku dvoch slovenských seniorátov mal biskup Eugen Miko, ktorý svojím prístupom a rozhľadom prispel k tomu, že slovenské senioráty vznikli po vzájomnej dohode bez zásahov štátnej moci. Prvý senior Michalovského seniorátu v májovom čísle Kalvínskych hlasov v roku 1994 napísal takéto slová: „*Je to bezpochyby veľká historická udalosť, ktorá vojde do dejín ako čin porozumenia, lásky a jednoty cirkvi!*”

Záver

Približne po sedemdesiatich rokoch od levicekej synody v roku 1923 vznikli slovenské senioráty bez zásahov štátnej moci. A existujú dodnes. Cesta k ich vzniku bola trnitá, ťažká a na oboch stranách sa vyskytli nesprávne kroky a zlyhania. Často sa bojovalo prostredníctvom vťahovania štátnych orgánov. Avšak to je veľmi nešťastné, ak sa vnútorné veci cirkvi snažia riešiť pomocou štátnej moci. Vláda 1. ČSR chcela nátlakom na cirkev pomôcť k vzniku slovenskému seniorátu, ale neprinieslo to úžitok. Vláda Slovenského štátu svojím zásahom umožnila vznik prvých dvoch slovenských seniorátov v roku 1943. Slovenská národná rada po konci druhej svetovej vojny svojím rozhodnutím umožnila vznik až troch slovenských seniorátov. Lenže získať niečo pomocou štátu je dvojsečná zbraň. Slovenskí reformovaní zažili veľké sklamanie v rokoch 1952-1953, keď štátne orgány podporili líniu biskupa Imricha Vargu a slovenské senioráty po 10 rokoch

existencie zanikli. V roku 1969 štátne orgány opäť podporili biskupa Imricha Vargu a nedovolili vznik slovenského seniorátu. V zápase o vznik slovenského seniorátu štátne orgány raz podporovali slovenskú stranu, inokedy zase maďarskú časť cirkvi. Po roku 1989 sa štát vzdal práva zasahovať do vnútorných vecí cirkví a určovať, kto bude cirkevnou vrchnosťou v danej cirkvi. Preto je veľmi cenné, že v rokoch po Nežnej revolúcii sa bez zásahov štátnej moci po bratskej dohode podarilo dosiahnuť vznik slovenských seniorátov. Tieto senioráty vznikli na dobrom biblickom základe. Slovenskí reformovaní ich nezískali bojom a vďaka štátnym zásahom ako prvé slovenské senioráty v minulosti, ale získali ich v pokoji a porozumení ako dar od Hospodina. Teraz už lepšie vieme rozumieť starším duchovným, ktorí sa pri vzniku slovenských seniorátov so slzami v očiach objímali. Vo svojej mladosti zažili roky, keď sa slovenské senioráty po konci druhej svetovej vojny duchovne veľmi rozvíjali, zažili sklamanie v roku 1953, keď slovenské senioráty zanikli a v roku 1968 zažili sklamanie z toho, že sa slovenské senioráty nepodarilo obnoviť. Napríklad Ján Čontofalský, narodený v roku 1916, bol ako stredoškolačk svedkom zápasov o vznik slovenského seniorátu ešte v prvej ČSR. Už ako kaplán bol svedkom vzniku prvých slovenských seniorátov. Ako 31-ročný sa v roku 1947 stáva seniorom Užsko-laboreckého seniorátu. Zažil v roku 1953 jeho zánik, ale mohol byť ďalej seniorom národnostne zmiešaného Prešovského seniorátu. Stal sa v roku 1960 vo veku 44 rokov zástupcom biskupa, ale ako 53-ročný sa v roku 1969 po neúspešnom zápase o vznik slovenského seniorátu tejto funkcie vzdal. Nakoniec sa v roku 1993 vo veku 77 rokov dožil opätovného vzniku slovenských seniorátov.

Attila Lévai, Attila Petheő

Vzdelávanie reformovaných teológov na Hornej Zemi

Reformované teologické vzdelávanie na Hornej Zemi nemá stáročné dejiny ako ostatné historické maďarské reformované teológiá v Karpatskej kotline. Začiatok „vlastného“ teologického vzdelávania sa zrodil z nevyhnutnosti v 20. storočí. V histórii výchovy teológov v Československu, môžeme identifikovať šesť období:

- 1.: 1925-1938: obdobie prvého vlastného teologického inštitútu. Prvý teologický seminár vznikol v roku 1925.
- 2.: 1939-1945: obdobie keď nebola potrebná vlastná teológia, lebo po viedenskej arbitráže Horná Zem patrila k Maďarsku, ako za tisíc rokov existencie maďarskej štátnosti a reformovaná mládež mohla študovať teológiu na historických akadémiách.
- 3: 1945-1989: zložité obdobie, lebo vzdelávania vlastných duchovných sa realizovalo bez vlastného inštitútu. V rokoch socializmu, potom čo sa obnovovalo Československo, neexistovala v socialistickom štáte reformovaná teologická akadémia. Cirkev nemala vlastnú teológiu z ideologických a národnostných dôvodov. Pritom nebolo možné, aby uchádzači študovali teológiu v Maďarsku. Od 50. rokov 20. storočia bolo výchova reformovaných teológov možné v Prahe na Evanjelickej bohosloveckej fakulte Karlovej univerzity.
- 4: 1990-1993: ľahšie obdobie bez vlastnej inštitúcie s vlastnými osobitnými opatreniami. Po zmene režimu sa otvorila možnosť študovať okrem Prahy aj v Maďarsku a Sedmohradsku.
- 5: 1994-2004: obdobie druhého vlastného teologického inštitútu. Reformovaná kresťanská cirkev na Slovensku založila a prevádzkovala vlastný inštitút pre výchovu duchovných: Teologickú akadémiu J. Calvína v Komárne, ktorá bola neskôr premenovaná na Teologický inštitút J. Calvína.
- 6: Od roku 2004 po súčasnosť: obdobie štátom uznaného, vysokoškolského vzdelávania. V roku 2004 bola zriadená Reformovaná teologická fakulta Univerzity J. Selyeho, ktorá zabezpečuje výchovu našich teológov.

Teologický seminár v Lučenci

Vedenie Predtisského dištriktu a Pridunajského dištriktu, už v čase svojho vzniku, t.j. v 20-tých rokoch 20. storočia, deklarovali potrebu zriadiť vlastný inštitút pre výchovu duchovných. Konvent niekoľkokrát diskutoval a rozhodol o zriadení teologického inštitútu a zriadenie vysokej školy pre učiteľov. Zákonodarná synoda v Leviciach, 17. júna 1923 potvrdila uznesením nutnosť vytvorenia vlastného inštitútu.

Bez toho, aby sme zachádzali do podrobností príprav na zriadenie teológie a jej cirkevného zázemia, len poznamenané, že na jeseň 1924 sa výučba takmer rozbehla. Až na poslednú chvíľu sa ukázalo, že cirkev nemá ani finančné prostriedky na rozbehnutie inštitúcie. V skutočnosti toto bolestivé fiasko urýchlilo udalosti. Konvent niekoľkokrát zriadil osobitný výbor na zriadenie inštitútu na výchovu duchovných a učiteľov. Nakoniec cirkev poverila Bélu Sörösa organizáciou inštitútu pre výchovu duchovných.

Lučenec bol najprosperujúcejším zborom reformovanej cirkvi. Jeho farár - Béla Sörös - ako notár dištriktu a člen konventu, videl potrebu vlastnej teológie a vzal si ju k srdcu. Bol jeho veľkou oporou Béla Szilassy, generálny kurátor Predtisského dištriktu a kurátor cirkevného zboru v Lučenci. Medzi nimi mohlo dôjsť k rozhodnutiu a dohode, že už netreba rokovať v komisiách ale treba konať. Jednoducho povediac, rozhodli, že „budeme robiť teológiu“! Preto Béla Sörös položil na stôl konventu celú koncepciu teológie, od študijných programov, rozvrhu predmetov, navrhovaného učiteľského zboru až po rozpočet. Sörös - vďaka svojim kontaktom v zahraničí, najmä v Škótsku - zabezpečil potrebné finančné prostriedky na rozbeh a prevádzku už za jeden rok. V Lučenci bola k dispozícii budova, vytvoril sa učiteľský zbor a 8. septembra 1925, keď sa konvent zišiel v Lučenci, bolo všetko skutočne na svojom mieste. Chýbalo už len posledné slovo od vedenia cirkvi, že je „pripravený na prevádzku“. Konvent - 8. septembra 1925 - vyslovil posledné slovo: „teologický seminár v Lučenci môže začať svoju prácu“. Otvorenie bolo stanovené na 1. októbra, ale slávnostné otvorenie sa fakticky uskutočnilo 16. septembra 1925 na farskom úrade v Lučenci.

Bol to práve Béla Sörös, ktorý zaviedol nezvyčajnú formu vzdelávania v Lučenci. Bola to metóda výchovy duchovných z 19. storočia zo Škótska, aplikovaná na naše možnosti. V Škótsku študenti išli študovať za duchovných a u každého vo svojom cirkevnom zbore absolvovali daný predmet. Po skúške odcestovali k druhému profesorovi. V Lučenci neboli to bohoslovci, ktorí nasledovali svojich učiteľov, ale učители - všetci boli praktizujúcimi cirkevnými duchovnými - prichádzali za bohoslovcami na dlhší či kratší

čas, do lučeneckého seminára. Zostávali tam dovtedy, kým neprebrali celú látku: Dnes by sme povedali, že sa vyučovalo v moduloch. Potom prišiel ďalší profesor. Tým sa mimochodom veľmi posilnila autorita praktickej teológie vo vzdelávaní v Lučenci a praktická vhodnosť absolventov pre službu. Na konci štvorročnej prípravy sa dokopy zišlo všetko, čo bolo v maďarských reformovaných teológiách rozdelené do ročníkov a semestrov. To bol základný princíp, a preto sa organizačná štruktúra teológie líšila od nášho dnešného chápania.

Osoba Bélu Sörösa je neoddeliteľná od teológie v Lučenci. Podľa spomienok tunajších študentov bol riaditeľ pre bohoslovcov prísny, ale milujúcim otcom. Kvalitu vzdelávania považoval za dôležitejšiu než čokoľvek iné.

Po viedenskej arbitráže v roku 1938 sa obnovil stáročný poriadok maďarskej reformovanej cirkvi. Pripojenie Hornej Zemi opäť k Maďarsku., umožnilo reorganizáciu historických seniorátov a dištriktov. Zachovanie lučeneckej teológie sa stalo neaktuálnym. Za 14 rokov svojej existencie dala reformovanej cirkvi na Hornej Zemi približne 110 farárov. Inštitúcia vyhlásila vlastné zrušenie 1. januára 1939. Jej študenti mohli pokračovať a dokončiť teologické štúdium v Pápe, Budapešti, Debrecíne, Sárospataku alebo aj v Koložsvári, podľa ročníka.

Výchova reformovaných teológov v Prahe

Možno by sme mali začať základnou otázkou: čo máme na mysli pod pojmom „pražská teológia“? To, čo reformovaní na Hornej Zemi nazývajú „pražskou teológiou“, je teológia založená parlamentom Československa v roku 1919. Vznikla na základe uznesenia snemu z 8. apríla 1919 a dostala názov Husova československá evanjelická fakulta bohoslovecká v duchu vtedy úplne novej „československej“ myšlienky, založenej na fiktívnej jednote Čechov a Slovákov, a na pilieroch historickej osobnosti Jána Husa. Bola to samostatná vysokoškolská fakulta, ktorá nebola pričlenená k žiadnej univerzite. V roku 1950 sa na dve časti rozdelila aj Husova československá evanjelická bohoslovecká fakulta. Vznikla Komenského evanjelická bohoslovecká fakulta a Husova československá bohoslovecká fakulta. Od roku 1990 sa Komenského evanjelická bohoslovecká fakulta stala fakultou Karlovej univerzity. Odvtedy sa oficiálne nazývala Evanjelická bohoslovecká fakulta Karlovej univerzity.

Bývalý biskup našej cirkvi Imre Varga zohral významnú úlohu pri povzbudzovaní našich bohoslovcov, aby študovali radšej u českých bratov v

Prahe ako u evanjelikov v Bratislave. O vzdelávaní našich teológov v Prahe rokoval už v roku 1950 s vedúcim cirkevného odboru Plihádom. V ročenke Husovej fakulty z roku 1929/30 už vidíme, že v zimnom semestri toho roku mali 3 maďarských študentov a v letnom semestri 2, z ktorých 1 bol reformovaný. V ročenkách Husovej fakulty v 30. rokoch 20. storočia sa vždy uvádza, že majú maďarských aj reformovaných študentov.

János Molnár vo svojej štúdii o teologickom vzdelávaní v Prahe, uvádza, že „Lajos Csémy a Gedeon Galambos boli prvými, ktorí v roku 1947 začali študovať v Prahe – hoci už boli v ďalšom vzdelávaní ako absolventi. Gedeon Galambos však utiekol na západ skôr, ako by dokončil svoje štúdium. V rokoch po komunistickom prevrate v roku 1948 mohli maďarskí študenti študovať na univerzite, a v Prahe sa mohli objaviť prví reformovaní študenti. Prvým reformovaným študentom, ktorý tu študoval, bol Mihály Bihary, narodený v Komárne, ktorý sa neskôr stal docentom na pražskej fakulte.“

V akademickom roku 1950/51 študovalo na Fakulte Komenského v Prahe 26 reformovaných študentov. Z nich si 9 zvolilo dvojročný cyklus, ktorý ich pripravoval na levitskú službu. V roku 1951 Synodná rada dala právnu silu rozhodnutiu predsedníctva, aby skúšky z maďarského jazyka teológov boli akceptované maďarsky hovoriacimi učiteľmi. Prvým reformovaným lektorom v Prahe bol Štefan Turnský, ktorý bol v roku 1950 na odporúčanie Imricha Vargu vymenovaný za prorektora pomerne zvláštneho predmetu „Porovnávací typológia kresťanských cirkví“, ktorý sa vyučoval na Katedre sociálnej teológie. V roku 1951 bol na reformovanej fakulte vymenovaný za docenta na Katedre praktickej teológie. Do jeho kompetencie patrilo vyučovanie homiletiky, poimeniky, symboliky a maďarských cirkevných dejín. V akademickom roku 1951/52 túto úlohu vykonával misijný farár Kálmán Tóth, ktorého v tejto funkcii vystriedal Antal Szabó, farár a zástupca biskupa v Novom Tekove, neskôr v Leviciach, ktorý v rokoch 1952 až 1954 vyučoval v Prahe. Po ňom nasledoval Lajos Csémy, ktorý vyučoval ako docent v rokoch 1954 až 1972 a, ako profesor od roku 1973 až do svojho odchodu do dôchodku v roku 1993.

Výchova reformovaných teológov v Komárne

Korene Teologickej akadémie J. Calvína v Komárne siahajú do roku 1990, bezprostredne po zmene režimu. Predchodcom inštitútu bol Katechetický seminár, ktorý vznikol v roku 1990 na základe rozhodnutia Predsedníctva synody Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku a jeho cieľom bola príprava učiteľov náboženstva a levitov. Po zmene režimu, ktorý umožnil

vyučovanie náboženstva na školách a širšiu cirkevnú činnosť, boli potrební učitelia náboženstva. Na ich prípravu bol určený Katechetický seminár, ktorý dlho plnil svoje poslanie vo východnej a západnej časti krajiny v Komárne a Košiciach.

V súlade s rozhodnutím Predsedníctva synody z 11. septembra 1991 v Leviciach bol v Komárne zriadený Teologický inštitút J. Calvína, ktorý od roku 1994 bol premenovaný na Teologickú akadémiu J. Calvína (ďalej TIJC) a v septembri tohto roku otvoril svoje brány. Inštitút bol zriadený na základe tzv. cirkevného zákona č. 308/1991, ktorý dáva cirkvám právo vzdelávať vlastných cirkevných pracovníkov a duchovných. TIJC uznalo Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky svojím uznesením č. 275/1995-320 z 30. mája 1995. Hneď ako sa TIJC stala vysokoškolskou inštitúciou v oblasti teologického vzdelávania, vtedajšie vedenie inštitúcie a cirkvi sa snažilo o pričlenenie akadémie ako samostatnej fakulty k niektorej zo slovenských univerzít. Krátko po začiatku akademického roka 1994 sa pokúsili zriadiť akadémiu ako samostatný subjekt pri Univerzite Komenského v Bratislave. Potom v Nitre na vtedy novozaloženej Univerzite Konštantína filozofa. Neskôr oslovili Univerzitu v Trnave. O získanie inštitucionálnej akreditácie sa naďalej snažili vtedajší biskup Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku Géza Erdélyi a vtedajší dekan TIJC János Molnár a jeho prodekan Imrich Peres a Zoltán Takács. Žiaľ, aj tento pokus bol neúspešný.

V TIJC v rokoch 1994 až 2004 sa konala výchova duchovných a učiteľov náboženstva. Počas tohto obdobia inštitúciu absolvoval 80 teológov a 37 učiteľov náboženstva. Počas týchto desiatich rokov inštitút nemal oficiálnu štátnu akreditáciu, ale teológovia, ktorí ho absolvovali, boli zamestnaní ako duchovní v našej cirkvi a boli akceptovaní ako učitelia náboženstva na školách. TIJC sa udržiaval vďaka štedrosti našich zborov a darom od našich sesterských cirkví na západe. Medzi zahraničných darcov patria najmä holandská a nemecká cirkev, Svetová aliancia reformovaných cirkví, Maďarská republika v rokoch 1999 až 2002 a niekoľkokrát Slovenská republika v rokoch 1998 až 2006, ale oveľa menej ako maďarský štát.

Z pohľadu nášho spoločenstva je hlavnou zásluhou CJTA to, že zohrala kľúčovú úlohu pri založení našej jedinej maďarskej univerzity na Slovensku, Univerzity J. Selyeho v Komárne. Dňa 1. októbra 2003 Akreditačná komisia SR akreditovala TIJC ako Reformovanú teologickú fakultu novej univerzity, a na základe tejto akreditácie Národná rada SR, 23. októbra 2003 odhlasovala zákon o zriadení Univerzity J. Selyeho. Táto

fakulta, ktorá vznikla z bývalej TIJC, je odvtedy jednou z fakúlt Univerzity J. Selyeho a v akreditačných akademických hodnoteniach dosahuje neustále najlepšie výsledky. V roku 2006 vedecká rada fakulty rozhodla, že všetci absolventi TIJC budú môcť vykonať magisterskú skúšku a po jej úspešnom vykonaní bývalí absolventi TIJC získajú aj oficiálny magisterský titul.

Po tom, čo sa TIJC transformoval na Reformovanú teologickú fakultu Univerzity J. Selyeho, si inštitút zachoval svoje právne postavenie a stal sa podľa organizačného a prevádzkového poriadku „teologickou vzdelávacou a vedeckou vzdelávacou inštitúciou Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku“.

TIJC, ako právny subjekt, naďalej žije a funguje ako vedecká inštitúcia našej cirkvi. Úzko spolupracuje s Reformovanou teologickou fakultou Univerzity J. Selyeho a veríme, že táto spolupráca, ktorá obohacuje obe inštitúcie, bude ešte dlho pokračovať.

Štátom uznávaná odborná príprava duchovných

Reformovaná teologická fakulta Univerzity J. Selyeho začala v roku 2004 vzdelávať reformovaných teológov. Akreditovaný magisterský študijný program Reformovanej teologickej fakulty schválila v apríli 2004 Slovenská akreditačná komisia, a neskôr aj ministerstvo školstva, čím sa stala prvou akreditovanou fakultou Univerzity J. Selyeho. O dva roky neskôr, vo februári 2006, bol fakulte schválený aj doktorandský (PhD.) študijný program, a od roku 2020 fakulta mala plnú škálu vzdelávacích a študijných programov, keďže od začiatku tohto roka dostala aj habilitačné a inauguračné práva. Tento vývoj sa sledoval pod vedením nebohého dekana Jánosa Molnára a zavŕšil sa počas osemročného dekanstva Attilu Lévaia, keď Reformovaná teologická fakulta dosiahla najvyššie oprávnenia: právo vymenovania docentov a profesorov. Súčasným dekanom fakulty je Alfréd Somogyi. Reformovaná teologická fakulta Univerzity J. Selyeho, si zachovala prax „predchodcov“. Podobne ako v Lučenci a v období TIJC, šesť z deviatich profesorov sú aktívnymi farármi v zborovej službe v Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku. Teologické vzdelávanie na Slovensku sa takmer 100 rokov po svojom inštitucionálnom spustení dostalo na úroveň štátom uznaného vysokoškolského vzdelávania. Možnosti, ktoré sa dnes otvárajú študentom reformovanej teológie, sú otvorené až do získania titulu profesora. Údaje potvrdzujú, že komárňanská teológia vychováva duchovných najmä pre Reformovanú kresťanskú cirkev na Slovensku.

Attila Lévai, Attila Petheő

Cirkevné školstvo od roku 1989 po súčasnosť

Na území dnešnej Slovenskej republiky možno povedať, že všetky cirkevné školské zariadenia boli zriadené cirkvou, ale dostávajú štátne dotácie, t.j. normatívu podľa počtu žiakov. Z tohto dôvodu je počet žiakov mimoriadne dôležitým faktorom, pretože ich počet je základom rozpočtu škôl. Vo všeobecnosti žiaľ platí aj to, že cirkevné školy oslabuje silná kontra propaganda zo strany učiteľov štátnych škôl, ktorí vo všeobecnosti vnímajú cirkevné školy ako konkurenciu.

Cirkevné školy našej cirkvi otvárali v rokoch 1992 až 2001 a potom - po dlhom období stagnácie - v roku 2020. V súčasnosti máme šesť škôl s vyučovacím jazykom maďarským. Zo šiestich inštitúcií sú štyri plnohodnotné základné školy, jedna základná škola je nižšieho stupňa, a jedna je tzv. školské stredisko s materskou školou, základnou školou a gymnáziom.

Vzdelávanie v týchto inštitúciách prebieha v súlade so štátnymi predpismi, ale v našich reformovaných školách sa vyučuje aj maďarská reformovaná literatúra, cirkevné dejiny a cirkevný spev. Deklarovaným cieľom týchto vzdelávacích inštitúcií je vychovávať mladú generáciu silnú vo svojom národnom a náboženskom identite. Naše školy sa tiež usilujú o to, aby sa čo najviac ich žiakov v dospelosti stalo aktívnymi členmi. Študenti škôl sa aktívne zapájajú do cirkevnej služby: organizujú aktivity, výlety, bohoslužby. Pre našu kresťanskú budúcnosť je tiež veľmi dôležité, aby sa naše školy udržiavali a ďalej posilňovali.

Maďarské školy na Slovensku sú vo všeobecnosti malé. V niektorých osadách však len školy zabezpečujú kultúrny život a miestnu prítomnosť mladých ľudí. Aj naše reformované základné a stredné školy sú na slovenské pomery malé. Má to niekoľko zložiek. Na jednej strane sa viaceré naše školy nachádzajú na jazykovej hranici a snažia sa zachovať a udržať vzdelávanie v maďarskom jazyku. Na druhej strane, napríklad na západnom Slovensku žije menej reformovaných obyvateľov, takže naše školy sa tu snažia prežiť v prostredí s katolíckou väčšinou. A po tretie, aj tu, ako všade inde v Európe, je cítiť uvoľňovanie kresťanských koreňov.

Reformované cirkevné základné školy

V roku 1992 naša cirkev založila prvú reformovanú školu na Hornej Zemi v dedine **Dolný Štál**, ktorú od roku 2011 udržiava cirkevný zbor Dolný Štál. Jedným z hlavných cieľov školy je nájsť v žiakoch talent a rozvíjať a posilňovať ho prostredníctvom vytrvalého vyučovania a výchovnej práce. Začiatky neboli ľahké. Škola nemala vlastnú budovu. Obec dala k dispozícii budovu starej dedinskej školy, v ktorej sa mohlo začať vyučovanie. Spočiatku sa vyučovanie obmedzilo na nižšiu školu; trvalo tri roky, kým sa začalo vyučovať aj na vyššej stupni. V júni 2012 zbor kúpil školský autobus na prepravu žiakov z okolitých dedín, ktorí sa do školy nemohli dostať inak. Takto môžu školu navštevovať nielen deti z Dolného Štálu, ale aj deti z Opatovských Sokoliec, Veľkého Medera, Bohelova, Pataši, Holiar, Klúčovec, Sokoliec, Padáni, Topolníka a Maderetu. Školu v súčasnosti navštevuje 92 žiakov v deviatich triedach. Okrem povinného učebného plánu sa veľká pozornosť venuje nápravnému vzdelávaniu a práci s talentami. V súčasnosti majú 12 učiteľov.

Nižšia škola, ktorú založil reformovaný cirkevný zbor **Martovce**, otvorila svoje brány v roku 1999. Škola sa usiluje o zachovanie bohatých ľudových tradícií v Martovciach a každoročne organizuje veľmi úspešné Detské folklórne stretnutie. Rozvoj zboru je prioritnou výchovno-vzdelávacou úlohou, pretože deti sú vždy súčasťou nejakého spoločenstva (rodiny, školy, cirkvi atď.). Budovanie reformovanej komunity sa dosahuje prostredníctvom otvorených týždňov, koncoročných podujatí, exkurzií, návštev divadiel a múzeí, letných táborov, vystúpení a ľudového tanca. Je pre nich dôležité zachovávať a pestovať tradície. Aktívne sa zapájajú do života obce. Zbor každoročne organizuje aj charitatívny ples na podporu školy. V súčasnosti navštevuje zrekonštruovanú školu 15 žiakov.

Škola v **Keti** bola dlho jedinou reformovanou školou na Slovensku s materskou školou. Miestny zbor založil školu v roku 1999 a v roku 2002 k nej pridal materskú školu, ktorá ponúka reformovaným Maďarom v okolí (okolité osady sú Pastovce, Zalaba, Šalov, Hronovce, Pohronský Ruskov, Veľké Ludince) kresťanské vzdelanie od troch rokov. V roku 2002 rodičia materskej školy požiadali, aby sa materská škola stala cirkevnou materskou školou. V roku 2003 sa tieto dve inštitúcie zlúčili. Bola to prvá reformovaná materská škola na Hornej Zemi. Zároveň je jedinou v obci, preto je prirodzené, že sa ujala aj výchovy a vzdelávania katolíckych detí a poskytuje im náboženskú výchovu podľa ich vierovyznania. Pracujú v zmiešaných skupinách, ale je fakt, že to posilňuje charakter detí, keďže staršie pomá-

hajú mladším a šikovnejšie pomáhajú slabším. Inštitúcia má v súčasnosti 65 žiakov od prvej do deviatej triedy a nová materská škola má 16 detí.

Reformovaný cirkevný zbor **Rožňava** založil svoju školu v roku 1997 a dnes je najväčšou plnohodnotnou reformovanou cirkevnou základnou školou na Slovensku. Inštitúcia ponúka mimoškolské aktivity, kde žiaci prvého stupňa trávajú čas kombináciou učenia, prípravy na ďalší deň, hry a oddychu. Škola bola otvorená 1. septembra 1997. V súčasnosti ju navštevuje 176 žiakov. Jej „spádová oblasť“ zahŕňa maďarské lokality: Rožňava, Brzotín, Kružná, Silica, Jovice, Krásnohorská Dlhá Lúka, Lipovník, Drnava, Lúčka, Bôrka, Čučma, Jablonov nad Turňou, Hrhov, Gemerská Poloma, Krásna Hôrka. Podľa náboženskej príslušnosti, chodia sem žiaci reformovanej, katolíckej a evanjelickej cirkvi. Majú žiacke presbytérium, ktoré bolo založené v septembri 2013.

Škola Užského seniorátu bola založená v roku 2001 v obci **Vojany**. Vznikla vo východnej časti krajiny, s cieľom ponúknuť obyvateľom tejto oblasti alternatívu: možnosť vzdelávania v materinskom jazyku a obohatenia viery. Do „spádovej oblasti“ školy patria obce Drahňov, Oborín, Veľké Raškovce, Čičarovce, Krišovská Liesková, Beša, Ižkovce, Veľké Kapušany, Kapušianske Kľačany. Táto cirkevná základná škola sa nachádza na maďarsko-slovenskej jazykovej hranici na východnom Slovensku, a preto zohrávala a zohráva dôležitú úlohu aj v živote tu žijúcej maďarskej komunity. Od začiatku sa nachádzala v špecifickej situácii, keďže v okrese Michalovce sú len tri plne organizované školy s vyučovacím jazykom maďarským. V roku 2001 sa podarilo školu odovzdať cirkvi. Dňa 4. septembra 2001 sa konalo prvé slávnostné otvorenie školského roka a začali štúdium 144 študentov. V tom čase vykonávalo v tejto inštitúcii veľmi dôležitú službu 12 učiteľov a traja duchovní. Pred niekoľkými rokmi sa naskytila príležitosť zakúpiť vlastný autobus, ktorý bol zakúpený z darov a grantových prostriedkov. Školský autobus je pre školu veľkou službou, ale našťastie počet detí tak narástol, že súčasný autobus je už príliš malý. K desiatemu výročiu založenia základnej cirkevnej školy vo Vojanoch dostala budova nový exteriér. Bola zrekonštruovaná, budova zateplená a okná vymenené. Aj to pomohlo zatriktívniť školu pre deti a rodičov. V súčasnosti navštevuje plne organizovanú školu 150 žiakov.

Reformované gymnáziá

Gymnázium Pétera Czeglédiho v Leviciach sa ako štvorročné gymnázium vo vysoko asimilovanej oblasti ujalo úlohy poskytovať zvyšnej maďarskej

mládeži v oblasti kvalitné vzdelanie a kresťanskú výchovu v materinskom jazyku. Gymnázium bolo založené v roku 2001 cirkevným zborom v Leviciach. Presbytérium v Leviciach sa 1. júna 2010 rozhodlo pomenovať túto inštitúciu po Péterovi Czeglédim. Názov bol prijatý 1. januára 2012. Cieľom školy bola prehľbovať kresťanskú vieru svojich študentov, posilňovať ich národnú identitu, pripravovať ich na maturitu, a na ďalšie štúdium. Mali učebne, digitálne tabule, jazykové laboratória, meteorologické stanice a bohatú knižnicu. Učitelia sa neustále vzdelávali a používali moderné pedagogické metódy a pomôcky. Učitelia aj žiaci boli v úzkom kontakte so spoločenskými organizáciami a pravidelne sa zapojili do kultúrneho života mesta a jeho okolia. Reformované gymnázium Czeglédi Péter bolo v roku 2020 zatvorené, pretože cirkevný zbor už nebola schopná ho udržať pri permanentnom poklese počte študentov.

V roku 1999 začalo svoju činnosť osemročné gymnázium v **Rimavskej Sobote**, v zriaďovateľskej pôsobnosti našej cirkvi, ktorá sa od svojho vzniku usilovala pokračovať v duchovnom dedičstve Spojeného evanjelického gymnázia. Škola kladie veľký dôraz na zachovávanie tradícií a zavádzanie najmodernejších stratégií vyučovania. Reformované gymnázium Mihálya Tompa začalo svoju činnosť 1. septembra 1999. Nie je bez precedensu, že práve v Rimavskej Sobote vzniklo po roku 1945 prvé reformované gymnázium na Slovensku. Prví študenti nastúpili do štvortriedneho gymnázia v roku 2001. Vlastný študentský domov začal fungovať v roku 2002 a 1. januára 2004 sa stal prvým cirkevným internátom zaradeným do siete vzdelávacích inštitúcií. Inštitúcia, ktorá sa teraz nazýva Reformované vzdelávacie centrum, je jedinou strednou školou s vyučovacím jazykom maďarským v Rimavskej Sobote. Gymnázium je dobre vybavené, má dve moderné počítačové učebne, chemické a fyzické laboratórium a multimedialnú učebňu. Za historickou budovou školy majú študenti k dispozícii veľký dvor a zrekonštruované športové ihrisko. Všetci študenti pokračujú v štúdiu na univerzitách a vysokých školách na Slovensku, v Českej republike a v Maďarsku. Reformované vzdelávacie centrum v Rimavskej Sobote má gymnázium s 8 a 4 triedami, základnú školu so 6 triedami a materskú školu spolu s 250 žiakmi.

Kinga Süll

Cirkevná hudba od roku 1989 po súčasnosť

Úvod

„Moje srdce je pripravené, Bože, moje srdce je pripravené spievať a spievať“ (Žalmy 57,8). V našich kostoloch a zboroch bol vždy vedľa Biblie aj spevník. Náš ľud bol spievajúcim spoločenstvom, aj keď bol odsúdený na mlčanie. Počas vojny si vojaci na fronte často len tak brnkali jednotlivé žalmové melódie, čím sa navzájom posilňovali. Dokonca ani vtedy, keď povolanie kantora-učiteľa úplne znemožnil totalitný režim, zborový spev prežil. Po zmene roku 1989, cirkevná hudba opäť ožila. V nasledujúcich kapitolách by sme chceli toto obdobie stručne opísať.

Školenie a ďalšie vzdelávanie kantorov

Kantor je vedúci spevu, presnejšie vedie zborový spev, a kantor vymenuje presbyterstvo zboru. V našej cirkvi nazývame kantormi všetkých organistov bez ohľadu na ich hudobnú kvalifikáciu. V Komárne existovala škola na výchovu kantorov a učiteľov od roku 1935 až do vypuknutia druhej svetovej vojny, keď sa príprava kantorov a učiteľov rozdelila na dve časti. Nasledujúce obdobie bolo hľadaním nového spôsobu riešenia problematiky prípravy kantorov. Po zavedení nového spevníka sa v Komárne od roku 1954 opäť začali organizovať kurzy pre kantorov, ktoré organizovala Južno-nitriansky reformovaný seniorát. Štátny a politický systém znemožňoval poslucháčom pracovať v štátnych inštitúciách (napr. v školských zariadeniach), takže počet študentov klesol, čo znemožňovalo pokračovať v školení. Organizované kantorské vzdelávanie na Hornej Zemi tak zostalo nevyriešené.

Keď bolo možné voľnejšie sa pohybovať cez štátne hranice, mnohí z Hornej Zemi navštevovali tzv. letné týždne cirkevnej hudby v Tahitótfalu, v Maďarsku. Neskôr viacerí kantorskí kandidáti z Hornej Zemi zložili kantorské skúšky a získali kantorský diplom aj na kantorských kurzoch v Maďarsku. Celkovo ich bolo v rokoch 1987 až 2001 šesťnásť. V deväťdesiatych rokoch minulého storočia sa v našej cirkvi otvorili nové cesty a možnosti a začali sa realizovať národné misijné programy. V roku 1991 začala svoje vzdelávacie kurzy TIJC v Komárne, kde sa od roku 1995 bolo v „ponuke“ aj kantorské vzdelávanie podľa vzoru kantorských kurzov v Maďarsku. János Máté, organista a pedagóg z Budapešti, ako prvý podporil toto vzdelávanie

ako hosťujúci učiteľ a niekedy vyučoval na letných kantorských školeniach striedavo v Komárne a v Budapešti. V roku 1998 školenie bolo presunuté do kompetencie Synoda našej cirkvi a povýšila ho na celoštátnu resp. celocirkevnú úroveň. Odvtedy kurz viedli Ildikó Mórocz a Vince Fekete.

Trojtyždňový letný kantorský kurz je pobytový, intenzívny kurz, kde sa vyučuje v štyroch až ôsmich skupinách (A1, A2, B1, B2, C1, C2, D1, D2) podľa schopností jednotlivých študentov. Medzi hlavné predmety patria organ a harmónium, hudobná teória a dejiny hudby, sakrálny spev a hymnológia, dirigovanie zboru, výučba spevu, liturgia a znalosť organológie. Výučba hry na nástroji je individuálna, ostatná výučba prebieha v skupinách. Na konci každého kurzu žiaci absolvujú skúšku z každého predmetu, čím postupujú na vyššiu úroveň. Na záver, po absolvovaní skupiny D2, môžu študenti vykonať kantorskú skúšku a získať kantorský diplom. V období rokov 1998-2005 získalo túto kvalifikáciu v rámci vzdelávacieho programu celkovo sedem osôb: Mónika Pál, Eszter Pongrácz, Krisztina Szabó, Anikó Tömösközi, Katalin Szalay, Erika Tömösközi a Erzsébet Tömösközi. Inštruktormi kurzu v tomto období boli Károly Fekete (Debrecen), Gabriella Ficzer (Abaújszina), Veronika Fűke (Vác), Katalin György (Komárom), Judit Hamar (Budapest), Borbála Kemény (Tök), Katalin Madarászné Losonczy (Budapest), Máté László (Komárom), Mórocz Ildikó (Martos), Oros Ilona (Budapest), Pálfiné Duba Ottília (Komárom), Sárközi Erika (Császár), Süll Kinga (Komárom), Szalay András (Komárom), Tóth Anikó (Debrecen) a Tömösközi Anikó (Madar).

V rokoch 1999 až 2006 sa konal aj medziročný kurz pre kantorov, ktorý prebiehal od októbra do mája každé dva týždne.

Od leta 2006 sa celocirkevný kantorský kurz presunul do cirkevného zboru Dolný Štál, do budovy reformovanej školy a modlitebne. Od tohto roku sa vedúcou kurzu stala Kinga Süll, s výnimkou rokov 2010 a 2015, keď školiteľov kantorov koordinovala kantorka z Dolnom Štále Márta Oros. V rokoch 2007 a 2008 sa začal súbežne so školením v Dolnom Štále organizovať týždenný prípravný kurz v Rimavskom Sobote, aby sa ešte viac rozšírili hranice kantorského školenia a prilákalo sa naň viac študentov. V roku 2019 prevzala Celoštátny kantorský kurz v Rimavskom Sobote Erzsébet Szarvas, kde sa konali oslavy dvadsiateho piateho výročia kantorského kurzu (1995-2019). V rokoch 2006 až 2019 ukončilo štúdium sedemnást študentov ako kantori: Sarolta Krastenics (Opatovský Sokolec), Andrea Metti (Milhošť), Andrea Nagy Acsay (Kľúčovec), Abigél Rác (Marcelová), Ágnes Szabó (Veľký Meder), Éva Gulyás (Nová Vieska) a Tímea Dukonné Pásztor (Pozba), Emese Domonkos (Dolný Štál), Szilvia Mészáros (Kálná), István Hornyák (Strážne),

Emese Bohák (Keť), Boglárka Sára Oros (Dolný Štál), Jonatán Oros (Dolný Štál), Krisztina Tanító (Neded), Angelika Illés (Čierna), Barbara Varga (Nižná Kaloša), Dániel Gáspár (Filakovo). V tomto období prichádzali študenti naozaj z celej krajiny. Počas tohto obdobia sa na vzdelávaní zúčastnili nasledovní školitelia: Erika Zsuzsanna Sárközy (Császár), Zsuzsanna Végh (Dolný Štál), Márta Oros (Dolný Štál), Kinga Süll (Komárno), Árpád Édes (Dolný Štál), Mária Süll (Dolný Štál), Sarolta Krastenics (Opatovský Sokolec), Abigél Császár (Marcelová), Erzsébet Szarvas (Nižná Kaloša), János Édes (Marcelháza), András Császár (Bratislava), Laura Gáspár (Budapest), Pálma Kissné Mogyorósi (Nyíregyháza) a Tamás Mikos (Rimavská Sobota). Tu sa citeľne zvýšil počet učiteľov z Hornej Zemi a profesionálne sa posilnila scéna cirkevnej hudby. Ak to zhrnieme, od roku 1989 získalo viac ako štyridsať kantorov kantorský diplom uznávaný našou cirkvou a traja absolvovali vysokoškolské štúdium cirkevnej hudby v Nemecku.

Od konca 90-tých rokov došlo k viditeľnému oživeniu trojtyždňového letného kantorského kurzu. Začiatkom roku 2000 však spevákko-liturgická komisia synody začala zabezpečovať ďalšie vzdelávanie pre kantorov, ktorí už slúžili v cirkevných zboroch. V roku 2005 pozvala na jednodňové odborné školenia do viacerých častí cirkvi najmä slúžiacich kantorov, ale aj duchovných a učiteľov náboženstva. Na jar 2005 sa tak v Komárne, Dolnom Štále, Tekovských Lužanoch, Veľkej Ide a Drahňove stretli všetci, ktorí majú úlohu v liturgii bohoslužieb (vedenie spevu, dirigovanie zboru, hra na hudobných nástrojoch). Jeden z učiteľov, Sándor Berkesi, učiteľ a zbormajster slávneho speváckeho zboru Debreceni Kántus, pripomenul život a činnosť Zoltána Gárdonyiho. Po ňom vystúpil Árpád Édes, ktorý porovnal ženevské žalmy s parafrázami žalmov zo 16. storočia. Tamás Bódiss, maďarský lektor cirkevnej hudby, priblížil gregoriánsku žalmovú hudbu 16. storočia. Na tejto konferencii predstavil Berkesiho mládežnícky spevník „Az Úrnak zengjen az ének“, ktorý sám vydal, a učil z neho účastníkov konferencie. Práve na tejto konferencii sa konalo diskusné fórum s názvom Súčasná a budúca cirkevnej hudby v našej cirkvi. Išlo o dôležitú diskusiu medzi Tamásom Bódissom, cirkevným hudobníkom z Maďarska, Kingou Süll, cirkevnou hudobníčkou z Hornej Zemi, a biskupom Gézom Erdélyim a Vince Fekete, generálnym kurátorom vtedajšej našej cirkvi. O dva roky neskôr, v auguste 2008, sa konala podobná viacdňová celoštátna kantorská konferencia, opäť v Rimavskom Sobote.

V tzv. nepárnych rokoch sa naďalej kládol dôraz na odborné vzdelávanie kantorov na regionálnej úrovni. V roku 2009 sa tak konali odborné

dni v Keť, Rimavská Sobota, Veľká Ida a Ladmovce. Účastníci hľadali odpovede na nasledujúce otázky. Ako využívame hudobné predohry a improvizáciu? Čo je dobrý spev pre zbor? Ako vyberáme vhodný repertoár pre spevácky zbor? V roku 2009 vedenie cirkvi vytvorilo oddelenie cirkevnej hudby a zverilo ho Kinge Süll, cirkevnej hudobníčke, ktorá študovala v nemeckom Halle. Odteraz je oddelenie zodpovedné za organizovanie všetkých druhov školení a ďalšieho vzdelávania v oblasti cirkevnej hudby.

V októbri 2010 potešilo kantorov ďalšie celoštátne podujatie, III. celoštátna konferencia kantorov, ktorá sa opäť konala v Rimavskom Sobote. V roku 2011 boli zorganizované ďalšie jednodňové odborné dni pre kantorov a vedúcich zborov vo viacerých regiónoch krajiny, vrátane Zlatná na Ostrove, Tekovské Lužany, Veľká Ida a Drahňov. Témou bol zborový sprievod a improvizácia.

Každý párny rok sa koná celoštátna konferencia kantorov, a tak sa v októbri 2012 uskutočnila 4. celoštátna konferencia kantorov v priestoroch reformovaného cirkevného zboru v Rimavskom Sobote.

Školenie v roku 2013 sa konalo počas štyroch sobôt v rôznych zboroch našej cirkvi: v Martovciach, Leviciach, Rožňave a Veľkých Kapušanoch. Hlavnou prednášateľkou bola Mária Süll, učiteľka hudby, ktorá záujemcom poskytla odbornú prednášku a workshop. Ako a čo spievať s deťmi. Prečo a pre koho spievame? Ako učiť spievať? Čo je dobrý hudobný sprievod? Ako zostaviť program pre deti na slávnosť?

V októbri 2014 zorganizovalo oddelenie cirkevnej hudby tradičnú Celocirkevnú konferenciu speváckych zborov, tentoraz už piatu, ktorá sa opäť konala v Rimavskom Sobote. Po niekoľkoročnej prestávke sa v máji 2017 uskutočnil ďalší odborný deň, zameraný najmä na stretnutie vedúcich speváckych zborov z východu. Na záver stretnutia mali účastníci možnosť dirigovať spevácky zbor z Palina. Pozvaným prednášateľom bola zbormajsterka a hudobná pedagogička Viktória Balla.

V rokoch 2020-21, po pandémie, cirkevno-hudobné podujatia ťažko sa rozbehli. Po nútenej prestávke sa v lete 2022 uskutočnilo znova odborné stretnutie v Rimavskom Sobote.

Avizó - kurz cirkevnej hudby bolo niekoľkodňové odborné podujatie, na ktorom sa zúčastnili kantori z celej cirkvi. Ďalším medzníkom bolo prijatie nového maďarského reformovaného spevníka (2021) Synodou Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku na jar 2022. Preto bol kurz Avizó zameraný predovšetkým na oboznámenie s novým.

Projekt Sola Schola, ktorý sa začal v roku 2014, je zameraný na podporu zborového spevu. Od roku 2017 sa projekt rozšíril o pravidelné návštevy

cirkevných zborov. Cieľom je priniesť piesne z nového reformovaného spevníka do čo najväčšieho počtu zborov. Projekt bol v posledných rokoch realizovaný v takmer štyridsiatich rôznych zboroch.

Oddelenie cirkevnej hudby ponúka aj ďalšiu odbornú podporu, prostredníctvom online fóra, Sola Schola - Workshop cirkevnej hudby, ktorého cieľom je osloviť nielen kantorov, ale aj členov cirkevných zborov a priblížiť im poklady nového spevníka.

Zborové a detské spevácke zbory, tábory, hudobné dni

Cieľom speváckych zborov je chváliť Boha. Spev speváckeho zboru v danom cirkevnom zbore, musí byť začlenený do liturgie bohoslužby. Nikdy nie je „kultúrnym programom“, ale je neoddeliteľnou súčasťou bohoslužby. Poslaním speváckeho zboru je hudobne viesť bohoslužbu spolu s kantorom, ako to bolo v období reformácie.

Podľa prieskumu z roku 2013 pôsobí v našej cirkvi takmer päťdesiat speváckych zborov a speváckych skupín. Z tohto počtu asi tretina spieva až troj- alebo štvorhlasne, zvyšok spieva prevažne jedno- alebo dvojhlasne, v kánone alebo ako hudobná skupina s inštrumentálnym sprievodom. Viachlasné zbory zvyčajne vedú kvalifikovaní kantori alebo učiteľka hudby.

V 90. rokoch 20. storočia sa s viachlasným zborovým spevom stretávame len sporadicky. Spočiatku, prvé stretnutia speváckych zborov sa konali v Ladmovciach a v Gemerskom senioráte, neskôr aj v západných regiónoch, napríklad v Komoči. V októbri 2005 Bratislavský seniorát zorganizoval prvé zborové stretnutie v zbore Kľúčovec. Na podujatí sa zúčastnil zborový spevácky zbor z Veľkého Medera, nedávno vzniknutý seniorátny zbor farárov a jednoročný komorný zbor Lux aeterna. V tom istom roku sa k iniciatíve pripojil aj Komárňanský seniorát a v novembri tohto roku sa v reformovanom kostole v Moči uskutočnilo prvé seniorátne stretnutie speváckych zborov za účasti trinástich zborových speváckych zborov. V nasledujúcich rokoch sa v týchto štyroch oblastiach, v Bratislavskom, Komárňanskom, Gemerskom senioráte a na východe na stretnutiach zborov v Ladmovciach stretávali spevácke zbory. V roku 2008 sa k zborovému hnutiu pripojil aj Abovsko-turniansky seniorát a zorganizoval svoje prvé zborové stretnutie v Rožňave. V roku 2010 zorganizoval aj Tekovský seniorát stretnutie speváckych zborov. V roku 2012 tak mali všetky senioráty svoje zborové stretnutia, vrátane slovenských seniorátov, ktoré sa zišli v Čani, Kolbáše a Michalovciach. Toto obdobie sa vyznačovalo obrovským rozvojom.

Myšlienka letných hudobných táborov a detských zborových táborov vznikla začiatkom roku 2000 a prvýkrát sa stala realitou v roku 2004. Charakter táborov je podobný iným detským táborom, ale oveľa väčší dôraz sa kladie na spoločné spievanie, hlasovú výchovu a hru na hudobnom nástroji. Hudobný tábor je vždy založený na biblickej téme, na konci ktorého deti prezentujú detskú kantátu. Témou prvého detského zborového tábora v roku 2004 bol Dávid a Goliát. Deti predniesli na záverečnej bohoslužbe vlastnú kantátu, autorom ktorej bola Kinga Süll. Kantáta mala veľký úspech, keďže tento „žáner“ ešte nebol známy. V roku 2005 bol predvedený príbeh Estery. V roku 2006 vznikla detská kantáta Noemova archa, ktorú napísala Mária Süll. Ona počas štúdia v Grazi študovala hudobnú výchovu a kompozíciu a je výbornou textárkou. Okrem spevu a hry na nástroje je neoddeliteľnou súčasťou skladieb aj pohyb ako ďalší výrazový prostriedok, v ktorom boli deti úplne doma. V roku 2006 tábor bol v cirkevnom zbore Bátorové Kosihy, a témou bol Gedeon zo Starého zákona. Od roku 2008 sa tábory konali v Betlehemskej misijnom stredisku v Jelke. Na záverečnej bohoslužbe tábora účastníci predviedli hudobnú kantátu „O záhrade, strome a záhradníkovi“. Témou šiesteho detského zborového tábora bol Daniel, ktorého vytrvalá modlitba a prosba je príkladom pre dospelých i deti. V roku 2010 sa detský tábor opäť zišiel v Jelke pri kantáte Naamán a v roku 2011 bol témou kniha Rútova. V roku 2012 v Jelke sa naučili detskú kantátu Rajska záhrada. Rok 2013 bol jubilejným desiatym táborom, a tak témou tábora boli hrdinovia našej viery. V roku 2014 bol opäť témou Dávid a Goliát, ako na začiatku, a po dvojročnej prestávke sa v roku 2017 v súvislosti s 500. výročím reformácie, uskutočnila detská kantáta s názvom Lutherovo kladivo.

Podobnú hudobnú iniciatívu, príležitosť rozhábať deti, ich rodičov a učiteľov, začala ako prvá miestna organizácia. Reformovaná cirkevná základná škola v Dolnom Štály a Mládežnícka skupina Soi Lego v Opatovskom Sokolci v roku 2006. Spoločne zorganizovali v Dolnom Štály prvú súťaž v cirkevnom chválospeve „Poďme si zaspievať“ pre deti základných škôl. Na súťaž prišlo celkovo sedemnást detí: z reformovaných cirkevných základných škôl a z niektorých cirkevných zborov. Táto akcia mala veľký úspech a nasledujúci rok bola vyhlásená celocirkevná spevácka súťaž, ktorú hostila Reformovaná teologická fakulta v Komárne. Pri príležitosti 400. výročia vydania maďarského prekladu žalmov od Alberta Szencziho Molnára bol povinný spevný materiál súťaže čerpaný zo Ženevských žalmov. Na súťaži sa zúčastnilo už tridsať detí a mladých z celého Slovenska,

ktorí reprezentovali cirkevné zbory a školy. Súťaž bola rozdelená do štyroch kategórií pre rôzne vekové skupiny. Víťazkou ceny publika sa stala Szilvia Mészáros z reformovaného gymnázia z Levíc, ktorá zaujala svojím krásnym hlasom a individuálnou interpretáciou, čo ju neskôr priviedlo na kantorský kurz, ktorý svedomito absolvovala a získala kantorský diplom. V roku 2008, hostila podujatie Cirkevná základná škola s vyučovacím jazykom maďarským a materská škola v Ketí, pričom povinný spevný materiál zahŕňal maďarský vokálny repertoár 16. storočia. V roku 2009 sa deti, ktoré rady spievajú a súťažia, zišli v zboru Klúčovec, v roku 2010 v Štúrove a v roku 2011 v zboru Bátorové Kosihy. Tak sa zvýšil záujem o súťaž, že od roku 2012 semifinále sa konali na regionálnej úrovni, na západe, v strede a na východe, a finále sa uskutočnilo v Rimavskom Sobote. Hlavní víťazi súťaže mali voľný vstup na detské hudobné tábory a kantorské kurzy. Celocirkevná spevácka súťaž mala rekordných záujemcov v roku 2014. Súťaže sa zúčastnilo viac ako sto účastníkov z celej krajiny. Celostátne spevácke súťaže sa pravidelne organizovali až do roku 2019 pod koordináciou Oddelenia cirkevnej hudby, pričom semifinále organizovali senioráty.

V roku 1997 uskutočnil prvý mládežnícky tábor pre spevákov v Jelke. Profesionálnym vedúcim týždňa bol Tibor Ágh, známy muzikológ. Po roku v tom istom tábore bol vedúci Sándor Berkesi, nositeľ Lisztovej a Kossuthovej ceny. Už vtedy sa zrodila potreba, aby členovia tábore speváckeho zboru stretávali nielen raz do roka, ale viackrát. Takto sa zrodil spevácky zbor Fireszu, ktorý natoľko posilnil, že sa v roku 1999 zúčastnil na 11. Kodályových dňoch a získal zlatú medailu. Zbor viedol Sándor Berkesi až do roku 2004, počas ktorého spieval v mnohých kostoloch na Hornej Zemi, ale vydal svedectvo aj na podujatí cirkevnej hudby Harmonia Sacra v Komárne, medzi ruinami kostola bez strechy v Kalnej nad Hronom. Počas svojho pôsobenia v Maďarsku cestoval najmä do Sárospataku, Debrecína a Budapešti. Zbor spieval na Stretnutí reformovaných v Košiciach spolu s Debrecínskym zborom (Debreceni kántus) a zborom Istvána Sulyoka z Oradey. Boli aj v Holandsku, a s odbornými vedomosťami Sándora Berkesiho vydali prvý zvukový nosič (CD a kazeta) s názvom „Tégy, Uram, engem áldássá“ (Učiň ma požehnaním, Pane). V roku 2005 zbor prevzala Kinga Süll, ale cieľ zostal rovnaký: pritiahnúť čo najviac mladých ľudí k spevu a osloviť čo najviac zborov slovami svedectva, hovorenými aj spievanými. V roku 2005 „Firesz kórus“ sa zúčastnil na Stretnutí kresťanov v Prahe a na transylvánskom turné po Cluj-Napoca, Târgu Mures a Zilah. V roku 2006 zbor vydal svoju druhú nahrávku (CD) a v roku 2007 pri príležitosti desia-

teho výročia založenia prijal názov Cantate Domino (Spievajte Pánovi)! V tom istom jubilejnom roku sa zbor, reprezentujúci Našu cirkev, zúčastnil na Kirchentagu v Kolíne nad Rýnom, v budapeštianskom Paláci umenia, kde odvtedy takmer každoročne vystupuje v rámci koncertného cyklu Reformované piesne. V roku 2008 reprezentoval našu cirkev na ďalšom festivale Stretnutie kresťanov v Bratislave. Bol návratným hosťom na celoštátnom mládežníckom tábore „Élesztő“, ale navštívil aj mládežnícky tábor Csillagpont v Maďarsku a stretnutie ekumenických na Slovensku od Bratislavy po Medzilaborce. V rokoch 2015-16 zbor viedol Csongor Szabó. Rok 2017 bol ďalším míľnikom v živote speváckeho zboru, lebo oslávil 20. výročie svojho vzniku v sídle Fireszu v Košiciach. V tomto roku vydal pod vedením zbormajsterky Kingy Süll svoju tretiu nahrávku s názvom „Körbeölel“. V roku 2022 zbor oslávil 25. výročie svojho vzniku sériou jubilejných koncertov. Na májovom jubilejnom koncerte v Komárne takmer päťdesiatčlenný zbor a sprievodný orchester pred stovkami divákov dirigovali Abigél Császár, Kinga Süll a Csongor Szabó. Sándor Berkesi bol v decembri hosťujúcim dirigentom na jubilejnom koncerte v košickom kostole. Za uplynulých dvadsaťpäť rokov spievali takmer v stovke našich cirkevných zborov od Bratislavy až po Malé Trakany.

V roku 2004 vznikol komorný zbor Lux aeterna ako sedemhlasný zbor, ktorého cieľom bolo spievať repertoár, ktorý by sa dal spievať štvorhlasne alebo viachlasne v malom počte spevákov, ale s evanjeliovým posolstvom. Išlo najmä o stredoveké melódie a spirituály, ktoré boli pre zbory ľahko zrozumiteľné a hudobne prijateľné. Zakladajúcimi členmi zboru boli Anikó Écsi - soprán (Šaľa), Tímea Vaszily - soprán (Komárno), Erika Tömösközi - alt (Komárno), Kinga Süll - alt, vedúca zboru (Komárno), András Viola - tenor (Komárno), Zoltán Édes - bas (Marcelová) a Tamás Vámos - bas (Dolný Štál). Počas takmer desiatich rokov (2004-2014), keď zbor pôsobil, navštívil takmer pol stovky kostolov na Hornej Zemi a v Maďarsku. Zúčastnil sa na festivaloch, cirkevných dňoch v Maďarsku i v zahraničí. Jedným z najvýznamnejších zájazdov bol zájazd do Nemecka v roku 2009, kde komorný zbor spieval vo Wittenbergskom kostole a v Brandenburskom kostole pri príležitosti reformácie.

Hovorí sa, že kto spieva, dvakrát sa modlí. Vzdávať vďaky a chvály je prvoradou povinnosťou každého veriaceho! Spevom v kostole sa jednotlivci a cirkevný zbor nielen posilňujú, kázajú sami sebe, ale aj ozývajú Slovo, svedčia o živom Bohu iným. Týmto spôsobom ohlasuje evanjelium v piesni, čím plní svoje misijné poslanie. Pritom robí to najdôležitejšie!

Miklós Kiss

Firesz - Zväz mladých reformovaných

„S vďakou Bohu oznamujeme všetkým, že 14. novembra 1992 bol v Lučenci založený Zväz mladých reformovaných /Firesz/“ - začal svoj strojom písaný list Péter Palágyi, prvý predseda Zväzu mladých reformovaných, duchovný v Lučenci. Následne takto pokračoval vo svojich informáciách adresovaných farárom resp. farským úradom: „Zväz považuje za svoju hlavnú úlohu, za svoje Bohom dané poslanie, viesť mládež ku Kristovi, pričom jediným nástrojom na to je Božie slovo a jeho zvestovanie. Zväz chce svoju službu vykonávať v rámci Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku pracujúc na jej obnove. Na dosiahnutie svojho cieľa na miestnej, regionálnej a celocirkevnej úrovni:

1. organizuje konferencie, evanjelizačné dni, tábory, stretnutia pre spolupracovníkov a iné podujatia, ktorých cieľom je osobné svedectvo evanjelia a prehĺbenie viery,
2. pomáha vytvárať miestne mládežnícke biblické krúžky tam, kde ešte neexistujú,
3. zapája sa do misijnej práce cirkvi,
4. vytvára také odborné skupiny, v ktorých si spolupracovníci môžu vymieňať skúsenosti a prehľbovať svoje znalosti.

Keďže organizačná forma je len rámcová, modlíme sa, aby sa spolu s vedením čo najskôr vytvorila pracovná skupina slúžiacich, ktorí nesú zodpovednosť a bremená služby pred Bohom. Prosíme vás všetkých, aby ste túto oblasť služby nosili vo svojich modlitbách. S bratskou láskou: Péter Palágyi. Adresy farských úradov, na ktoré sa môžete obrátiť pre informácie: Édes Árpád, 044 55 Veľká Ida, tel. 095 921 10, Zoltán Varga, Obchodná 12, 81106 Bratislava, tel. 07 333 426, Péter Palágyi, Malinovského 4, 984 01 Lučenec, tel. 0863 213 85.“

Róbert Géresi, súčasný biskup Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku a bývalý predseda Zväzu, si na začiatky práce s deťmi a mládežou na Hornej Zemi spomína takto: „Čítanie Biblie im dáva duchovnú silu, a to, že sa môžu spolu modliť, že existujú piesne, ktoré sa dotýkajú ich srdc, a že môžu hľadať spoločne cestu viery. Zažili aj to, že okrem bohoslužieb sa môžu vierou stať chrámami Božími aj byty, miestnosti, v ktorých sa konajú spoločné zhromaždenia, ba aj samotná príroda. Mali pocit, že počas komu-

nistickej diktatúry im duchovne pomáhali spoločenské stretnutia, ktoré sa konali v tajnosti, pod zámienkou narodenín či menín jednotlivých členov. Hľadali tieto príležitosti a vzdialenosť bola tiež prekonateľná. Košičania poznali Bratislavčanov, obyvatelia Hornej Zeme vedeli o svojich spolubratoch a sestrách žijúcich v Karpatskej kotline, a to aj v Sedmohradsku. Vo svete bez internetu, dokonca aj v nepriateľskom politickom systéme, našli spôsob, ako žiť ako spoločenstvo. Nepísali projekty, no vedeli všetko realizovať, čo bolo treba, a všetkého mali dostatok.“

Poučné sú aj riadky Eriky Domonkošovej, ktorá spomína veľmi intenzívne aj na to, koľko toho pracovníci s mládežou počas svojej služby prežili s Pánom, medzi sebou (i v sťažných podmienkach): „Okolnosti mali charakter starovekej Sparty. Nevie, či by som to dnes zopakovala, vzhľadom na môj vek. Ale vtedy to bolo výnimočné. Vždy som to prežívala ako požehnaný čas, pomohlo mi to dobiť energiu na ďalší polrok. Nato ma „Zsó“ oslovila, či by som nechcela viesť malú skupinku. Najprv som sa tejto úlohy zľakla, potom som si uvedomila, že to nie je len jej, ale aj Božie volanie, a tak som pozvanie prijala. Bolo úžasné pozorovať, ako sa ľudia formovali, aké mali otázky, čo ich zaujímalo. Veľmi oceňujem aj stretnutie vedúcich skupín, kde sme mohli diskutovať o problémoch a bojoch členov skupiny, mohli sme sa za nich modliť ráno i večer a dostali sme rady, ako im pomôcť. Práve tu raz počas letného tábora som dostala povolanie do Pánovej vinice, keď som po Večeri Pánovej obdržala nasledujúci biblický verš: „Usiluj sa plniť službu, ktorú si v Pánovi prijal“ (Kol 4, 17).

Hoci sa okolnosti veľmi zmenili, služba Zväzu mladých reformovaných je stále definovaná deklaráciou základných princípov, a to od základu Kristovho a od zmyslu pre poslanie, na ktorom stávali tí, ktorí slúžili od začiatku a pred nami vo Zväze. Dúfame, že o 30 rokov sa budeme môcť obzrieť späť podobnou vďakou!

Tímea Czinke

Fireszke - detská misia

„aby o ňom vedelo aj budúce pokolenie, deti, čo sa narodí. Tie budú o tom ďalej rozprávať svojim deťom, aby dôverovali Bohu, nezabúdali na Božie skutky a zachovávali jeho prikázania“ (Žalmy 78,6-7).

V Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku nastali obrovské zmeny v oblasti detskej misie už v prvých rokoch po nežnej revolúcii. Služby medzi deťmi začali na základe veršu Knihy zjavenie Jána: „Hľa, otvoril som pred tebou dvere, ktoré nikto nemôže zavrieť“ (Zjav 3,8). Prvé evanjelické detské tábory sa uskutočnili v Silickej Jablonici, kde sa zišlo už v roku 1991, 68 detí a 26 vedúcich. O rok neskôr bol počet účastníkov už 150 (117 detí a 33 vedúcich) v tábore, ktorého témou bol Mojžiš. Keď v roku 1992 vznikol Firesz (Zväz mladých reformovaných), ktorého cieľom je podporiť detskú evanjelizáciu v reformovanej cirkvi, popri organizovaní stretnutí a táborov mládeže, kládol sa stále väčší dôraz na organizáciu detských táborov. Po prvých dvoch táboroch v roku 1993 sa vzhľadom na veľký záujem zorganizovali až dva tábory, ktorých sa zúčastnilo 198 detí a 30-30 vedúcich. Témou oboch táborov bol obrátenie Saula a životná cesta Pavla. V časopise Református Újság sa objavil popri rubrike „Egy lépés“ (Jeden krok) aj „Csillag gyermekrovat“ (Detská rubrika Hviezda), ktorý editovala Éva Fülöp. V rokoch 1994-1995 organizovali evanjelické detské tábory na Východnom Slovensku vo Viničkách (Hatfa) pri Kráľovskom Chlmci a na Západnom Slovensku v Hadovciach pri Komárne.

V rámci Firesz vznikla v roku 1995 skupina detskej misie Fireszke, ktorá začala systematicky slúžiť a pracovať v troch organizačných zložkách (východ, stred, západ). Všetky zložky organizovali svoje tábory samostatne, avšak výber tém, vypracovanie programov a príprava pomôcok pre tábory prebehli spoločne. V tomto čase ešte jednotlivé cirkevné zbory neorganizovali vlastné tábory. Pracovníci Fireszke sa zaviazali, že zorganizujú počas leta pre reformované deti žijúce v rôznych regiónoch 1-2 tábory, ktoré mali združujúci charakter. Preto niet divu, že tábora v Dobšinej, sa zúčastnilo 141, v Dargove 151 a v Kravanoch nad Dunajom 110 účastníkov.

Od roku 1996 nabrala práca s deťmi v rámci Firesz nový smer, ktorá sa skladala na skúsenostiach skautského hnutia. Jedným z vedúcich tohto smeru bol reformovaný farár z Ižkoviec, Gergely Kása. Vo východnom

regióny v rokoch 1996 a 1997 vo Veľkých Raškovciach a v Dobšinej, v rokoch 1999-2000 vo Veľkej Tŕni, v r. 1998-2002 v Kysaku a vo Viničke (Hatfa) boli evanjelické detské tábory. V roku 1999 vzniklo blízko Košíc v Čečejevciach prvé Stredisko Firesz, ktoré bolo potom miestom konania mnohých mládežníckych a detských táborov. Následne vznikli podobné strediská v Silickej Brezovej a vo Veľkých Raškovciach v priestoroch niekdajšej reformovanej školy a farnosti.

V rokoch 2001-2002 bol detský tábor na strednom Slovensku v Krokave, kde boli hlavnými témami Ježišove podobenstvá a život Abraháma. V rokoch 2004-2008 organizovali tábory vo Veľkých Raškovciach reformovaní duchovní Ferdinánd Tarr a Ivett Tarr.

V roku 2004 vzniklo v Košiciach Občianske združenie Fénysugár, ktoré organizovalo tábory v prvom rade pre košické deti a pre deti z okolia Košíc. Ich tábory sa uskutočnili medzi inými v Burde a vo Veľkom Slavkove. Tieto tábory organizovala Éva Fülöp, ktorá už od deväťdesiatych rokov bola aktívnou organizátorkou a ústrednou postavou detskej misie. Bola zakladateľkou a redaktorkou Detských kalendárov Fireszke ktoré sa vydávali medzi rokmi 1994 a 2004.

Na pôde Bratislavského seniorátu organizovala evanjelické tábory Detská misia v Jahodnej pod vedením reformovanej farárky Peres Imréné z Dolného Štálu, a potom pod vedením Zsuzsanna Andrassy v Misijnom centre Betlehem v Jelke.

Detské tábory Fireszke sa uskutočnili aj na západnom Slovensku z roka na rok s väčším počtom účastníkov. Po táboroch v Kravanoch nad Dunajom a v Hadovciach, ktoré organizovali reformovaný farár z obce Keť - Zoltán Orémus s manželkou Éva Orémus -, v rokoch 1997 a 1998 boli tábory v Hurbanove, kde bolo hlavnou témou podobne ako na východnom Slovensku v roku 1997 Reč na vrhu a v roku 1998 Nehemiáš. Kým v roku 1997 sa prihlásilo do hurbanovského tábora 113, v roku 1998 už 197 detí, preto v tomto roku bolo potrebné organizovať už dva tábory. Potom v rokoch 1999-2004 v 9 táboroch v Jelenci pri Nitre, sme mali 852 detí pri Slove. Tieto tábory organizovali reformovaní duchovní z Bátorových Kosíh Zsolt Czinke a Tímea Czinke, ktorí od roku 2005 organizujú tábory Fireszke na pôde vlastného cirkevného zboru. V roku 2010 sa splnil dávny sen, po východoslovenských centrách Fireszke vzniklo aj západoslovenské centrum Fireszke v Bátorových Kosihách. Toho času je každoročne miestom 4-6 letných táborov. Okrem letných táborov sa tu pravidelne

uskutočňujú vzdelávania, konferencie, stretnutia konfirmandov, výstavy, koncerty, prednášky a prezentácie kníh.

V táboroch Fireszke majú duchovní pomocníkov. Organizátori sa snažia pozvať duchovných zo seniorátu, aby dobrá a správna výučba Božieho slova bola v poriadku. Popri nich sú prítomní aj laickí pomocníci, pracujúci s mládežou a deťmi, stredoškólači, poslucháči vysokých škôl, teológovia, katechéti, učitelia. Poslucháči Teologického Inštitútu J. Calvína, neskôr teológovia Reformovanej teologickej fakulty Univerzity J. Selyeho a poslucháči katechetiky boli a sú aktívni pomocníci v táboroch.

V roku 2008 sa rozšírili možnosti misijnej služby medzi deťmi vďaka „Vakációs Bibliahét” (Prázdninový biblický týždeň) v denných táboroch. Vďaka pracovníkom holandskej nadácie KOEN (Kinderwerk Oost Europa Nederland) sa organizujú programy „Vakációs Bibliahét” pod vedením duchovných Éva Molnár z Kráľovského Chlmca a Tímea Czinke z Bátorových Kosíh. Dobrovoľníci našej cirkvi už trikrát, v rokoch 2013, 2017 a 2022 zostavili program „Vakációs Bibliahét”, ktorý sa dostane k viac ako 35 000 deťom v Rumunsku, Ukrajine, Srbsku, na Slovensku a v Maďarsku. Aj to je dôležitý fakt, v maďarských seniorátoch našej cirkvi za uplynulých 14 rokov sa tohto programu zúčastnilo do kopy 46.000 detí.

Prvotným cieľom evanjelickej detskej misie a detských táborov v každom prípade bolo, aby sa deti posilnili vo svojej viere a bohatli v materinskom jazyku vďaka programom. Preto pri tvorbe programov kládli organizátori dôraz na rozhovory formujúce komunitu, na prednášky, hry a súťaže. Popritom považovali za dôležité klásť dôraz aj na spoznanie maďarskej kultúry a tradícií. Nevyhnutným cieľom každého tábora bolo kázanie evanjelia, preto celý program táborov sa formoval na základe Svätého písma. Na to slúžili ranné pobožnosti, skupinové programy, večerné misijné histórie, a evanjelizačné bohoslužby. Cieľ v každom prípade bol jednoznačne, aby deti po celý čas v blízkosti Boha zažili požehnanie dané komunitou, za čo sme vďační za služby viac ako troch desaťročí.

Zsuzsanna Tóth

O krok bližšie - Rómske misijné úsilie v rokoch 2009 až 2022

Nebolo by šťastné ani pozhnané hovoriť o súčasnej, rodiacej sa rómskej misii našej cirkvi ako o prvých pokusoch tejto služby. Uwe Martin Schmidt prišiel do Jelky v roku 1994 ako misijný duchovný z Nemecka a pôsobil ako farár našej cirkvi až do svojej smrti v roku 2008. Je pôvodcom špeciálnej, špecificky zameranej služby rómskej misie.

Je to tragédia, že sa István Batta, ktorý prevzal úlohu po Uwe Martinovi Schmidtovi, tiež zomrel v roku 2011. Jeho základnou koncepciou bolo vytvoriť oficiálnu podobu misie našej cirkvi pre Rómov. Rómska misia sa snaží byť prítomná v čo najširšom okruhu cirkvi. Na jednej strane dať o sebe vedieť a na druhej strane získať poznatky a obohatiť sa. Takto sme v kontakte aj s väzenskou misiou našej cirkvi aj s diakoniou a so všetkými misijnými odvetvami.

V roku 2012 dostala naša cirkev veľký dar na účely rómskej misie. Dostali sme zo zbierky drážďanskeho „Kirchentagu“, hoci vtedy ešte v RKC oficiálna rómska misia ani neexistovala. Nemali sme žiadnu štruktúru, žiadne ciele, žiadny misijný zákon, na základe ktorého by služba mohla fungovať. V tom čase sa Zsuzsanna Tóthová po troch rokoch dobrovoľnej cigánskej misijnej služby stala vedúcou Reformovanej cigánskej misie, neziskovej organizácie založenej RKC, ktorú po jej zrušení o tri roky neskôr prevzala novozaložená zastrešujúca organizácia Missio Reformata n.o. Jej riaditeľom sa stal Sándor Molnár, generálny radca synody.

Naša cirkev sa už dlhé roky dostane podporu od švajčiarskej organizácie HEKS, ktorá po tom, ako sa dozvedela o existencii takejto vznikajúcej sa služby v našej cirkvi, ponúkla svoje partnerstvo pri podávaní projektov pre cirkevné zbory s trojročnou lehotou. Túto možnosť majú zbory k dispozícii aj dnes.

Prvé žiadosti boli podané v roku 2015 v obciach Veľký Blh, Šimonovce, Slavec a Vidová. O rok neskôr sa k nim pridali obce Čata a Veľký Horeš a v roku 2019 obec Bôrka. Projekty podporujú programy budovania komunít s misijným rozmerom, ktorých cieľom je integrácia Rómov. Na pôde cirkevných zborov rozbehli evanjelizácie, kurzy varenia, hodiny hry na gitare, biblické hodiny pre mládež a deti a remeselné dielne. Žiaľ, nemôžeme takto podporovať tie miesta, kde je cirkev izolovaná a/alebo nie je zapojená do

misijnej služby. Takouto komunitou je napríklad Svätý Peter, kde baptistický zbor hostil hlavné udalosti roka: oslavy sviatkov či návštevu kórejského zboru z Bratislavy, ktorý ich tiež podporuje, až do roku 2022. Na základe dobrých príkladov z Maďarska, sme na jeseň 2019 otvorili materskú školu v Čate a na jeseň 2020 Dom pre deti - Istý začiatok v lokalite Bôrka.

Najväčším problémom pre nás je, že starší členovia cirkevných zborov sa pochopiteľne ťažšie otvárajú a vychádzajú robiť misijnú prácu medzi Rómov. Ďalšou prekážkou je výzva, aby sme opustili našu „zónu komfortu“, ktorá je rakovinou nášho vnútra. Je to prekážka otvorenosti a korene sú niekde v nedostatočnom poznaní a pochopení misijného príkazu a misijnej vízie.. Chýba misijný duch, naliehavosť, naliehavá kresťanská láska na ochranu duší druhých a odhodlanosť konať v ich prospech. Umučený nemecký teológ, Dietrich Bonhoeffer, vo svojom takzvanom väzenskom liste z roku 1944 hovorí: „Cirkev je cirkvou len vtedy, ak je pre druhých“.

Naša misijná práca je podobná cirkevnému životu. Podarilo sa nám informovať a angažovať cirkevné zbory, a v niektorých zboroch funguje rómska misijná služba. Zbor poskytuje priestor pre akcie a každý týždeň venujeme pozornosť deťom a mladým ľuďom v rôznych vekových skupinách. Organizujeme evanjelizačné koncerty, rodinné a športové dni, prázdninové večierky, tábory pre deti a dospelých.

Naša misia je holistická, to znamená, že okrem vyučovania Slova, ktoré by malo byť základom nadovšetko, pomáhame nadaným študentom sa učiť a venujeme sa aj pomoci najchudobnejším. Po dlhom čase sme mali možnosť koncom roka 2018 zakúpiť a zrekonštruovať rómske misijné stredisko vo Vyšných Valiciach s podporou Fondu Bethlen Gábor a holandskej Misijnej nadácie GZB.

Do budúcnosti by sme chceli ešte širšie a efektívnejšie informovať cirkevné zbory o možnostiach rómskej misijnej služby. Radi by sme zabezpečili školenia pre našich dobrovoľných rómskych bratov a sestry a ponúkli čo najviac možností prostredníctvom Misijnej kancelárie Reformovanej cirkvi Maďarska. Taktiež s láskou ďakujeme za podporu a pomoc misii HOE vo východnej Európe, okrem dvoch vyššie uvedených svetových organizácií.

Naším cieľom je dosiahnuť, aby v cirkvi nebolo potrebné hovoriť o rómskej misii, pretože „v Kristovi nie je ani otrok, ani slobodný, ani muž, ani žena...“ (Gal 3,28b), tak ako neexistuje maďarská a slovenská misia, nemala by existovať ani rómska misia. Zo slova Božieho „učte všetky národy“ (Mt 29,19a) a „Naozaj poznávam, že Boh nikoho neuprednostňuje, ale v každom národe mu je milý ten, kto sa ho bojí a koná spravodlivo“ (Sk 10,34) vyplýva druh misie, a je to misia Boha.

Éva Antala

Väzenská misia od roku 1999 po súčasnosť

Väzenská duchovenská služba fungovala v Maďarsku nepretržite od roku 1887 až do roku 1949, kedy komunistická diktatúra zakázala činnosť väzenských farárov, rehoľníkov a rehoľných sestier vo väzniciach. Hoci sa po zmene režimu otvorili dvere väznic cirkvám v celej východnej Európe a väzenská misia sa opäť rozbehla, Ekumenická pastoračná služba vznikla na Slovensku až v roku 2006, čo podpísali predstavitelia protestantských cirkví a zástupcovia Ministerstva obrany SR. Táto organizácia po dohode s cirkvami zabezpečuje napríklad vymenovanie väzenských a vojenských farárov.

Je potrebné poznamenať, že do tejto doby nikto z našej cirkvi nezastával funkciu profesionálneho väzenského farára. Bolo by dôležité a žiaduce mať reformovaných väzenských duchovných, ktorí by mohli slúžiť aspoň na čiastočný úväzok v našich väzniciach.

Prostredníctvom misijných organizácií však už po prevrate v roku 1989, sa začali bohoslužby, komunitné aktivity, individuálna a skupinová pastoračia vrátane príležitostných služieb. Väzni mohli mať pri sebe Bibliu a inú náboženskú literatúru a zákon zaistoval a odvtedy aj zabezpečuje slobodné vyznávanie náboženstva pre všetkých väzňov podľa ich vlastnej náboženskej príslušnosti.

Čoskoro vznikli rôzne väzenské misijné organizácie, ako napríklad v roku 1994 Slovenské väzenské spoločenstvo, organizácia fungujúca na ekumenickom základe, ktorá je členom celosvetovej väzenskej misijnej organizácie (Prison Fellowship International) pôsobiacej v 116 krajinách sveta.

Od roku 1999 má naša cirkev zastúpenie v službách a programoch Slovenského väzenského spoločenstva. Väzenské spoločenstvo spolupracuje s dobrovoľnými kolegami vrátane farárov a laikov, ktorí vykonávajú svoju službu v nápravno-výchovných zariadeniach i mimo nich, a robia všetko pre to, aby čo najviac ľudí vo väzení spoznalo spasiteľskú Božiu lásku, Ježiša Krista, a tým sa zmenili ich životy.

Činnosť väzenskej misie je zameraná na všetkých, ktorí sú postihnutí spáchaným trestným činom, preto sa kladie veľký dôraz aj na služby mimo nápravno-výchovných zariadení. To znamená, že väzenská misia venuje pozornosť tým, ktorí sú:

- Odsúdený, uväznený, prepustený
- Príbuzní a rodiny odsúdených väzňov a prepustených osôb s osobitným zreteľom na deti.
- Obeť a jej rodina
- Organizácie, ktoré prichádzajú do priameho kontaktu s väzňami a ich členmi, napr.:
nápravný personál, justícia, polícia
- Spoločenstvo veriacich, cirkvi, kongregácie, spoločnosť.

Od mája 1999 naša cirkev poskytuje pastoračné služby v slovenských nápravno-výchovných zariadeniach. Od začiatku slúžia v našej misii farárky Éva Antala a Erika Ambrus, farári Lajos Kuczy, Krisztián Szabó a Tamás Ficzer. Máme aj dobrovoľníkov: József Bohák, Ildikó Bohák, Ildikó Balogh, Lívia Dobiás a všetci, ktorí sa k nám pridali.

V uplynulom období vykonávala dobrovoľnícku službu v ústavoch Bratislava, Leopoldov, Ilava, Želiezovce, Nitra, Košice, Košice-Šaca, Sabinov, Prešov, ale viackrát vykonávala aj pomocnú službu v maďarských nápravno-výchovných zariadeniach: Vác, Sátoraljaújhely, Miskolc, Szeged, Székesfehérvár, Pálhalma, Bernátkút, Budapest. Nielen jednotlivci, ale aj jednotlivé cirkevné zbory majú túto misijnú oblasť na srdci.

Naša pravidelná práca pozostáva z niekoľkých zložiek, ktoré sú nasledovné: pravidelne ich navštevujeme, robíme evanjelizácie vo väzniciach, kostoloch a organizujeme stretnutia zamestnancov, spolu s dobrovoľníkmi sa zúčastňujeme odborných školení a medzinárodných konferencií, podporujeme deti uväznených rodičov.

Pre mladších máme cirkevné tábory, a pravidelne sa stretávame s vedením väznic, ktoré navštevujeme. V nápravno-výchovných zariadeniach organizujeme medzinárodný modlitebný týždeň väzenských misií, ekumenické koncerty so zapojením miestnych cirkevných zborov a každoročne sa snažíme organizovať aj biblickú súťaž. Samozrejme, zapájame sa do práce Slovenského väzenského spoločenstva, Maďarského väzenského spoločenstva a Medzinárodného väzenského spoločenstva.

Budúcnosť väzenskej misie v našej cirkvi

V programoch, ktoré už existujú a roky sa realizujú, by sme chceli pokračovať aj v budúcnosti ešte vo väčšom počte v nápravno-výchovných ústavoch na Slovensku. Pomoc rodinám a zaobchádzanie s deťmi bude aj v budúcnosti na ústrednom mieste. Naším cieľom je udržiavať lepšie a inten-

zívnejší kontakt s vedúcimi nápravno-výchovných ústavov a taktiež aj s tam slúžiacimi väzenskými duchovnými.

Chceli by sme, aby naša cirkev vyznačila jednu nedeľu, keď sa pozornosť upriamuje na väzenskú misiu, kedy naši farári a cirkevné zbory, väzni, rodiny, obeť atď. sa spolu modlili za väzenskú misiu.

Chceli by sme, aby každý zbor mal 1-2 dobrovoľníkov, ktorí sú „zodpovední“ za väzenskú misiu a spolu s ďalšími by sa starali o rodiny, ktoré nejakým spôsobom sú zasiahnuté. Počúvajme slová Ježiša Krista: „Žatva je veľká, ale robotníkov je málo. Proste preto Pána žatvy, aby poslal robotníkov na svoju žatvu“ (Lk 10,2).

Motto väzenskej misie po celom svete cituje z knihy Izaiáša: „Nalomenú trstinu neodlomí“ (Iz 42,3).

Juraj Brecko, Mária Géciová, Jaroslav Széles

Založenie a služba Re-Mi-Dia (2005-2023)

Re-Mi-Dia n. o. Reformovaná misia diakonia bola dňa 1.8.2005 pod číslom OVVS/28/ 2005 zaregistrovaná Krajským úradom v Košiciach, Odborom vnútornej správy, Oddelením správnym. Ustanovujúce zasadnutie Správnej rady Re-Mi-Die n. o. sa uskutočnilo 21.11. 2005 v Tušiciach. Na tomto zasadnutí bol zvolený za riaditeľa Ing. Mgr. Juraj Brecko. Za predsedu Správnej rady bol zvolený Ing. Július Kováč.

Zvolený riaditeľ bol Správnou radou následne uvedený do svojej funkcie. Menovaný riaditeľ svoju funkciu vykonával od svojho uvedenia do 28.2.2009, keď ju od neho prevzal brat farár Marek Kačkoš. Primárnou úlohou prvého riaditeľa bolo rozbehnúť prácu Re-Mi-Die n. o. ktorá mala na začiatku svojej činnosti k dispozícii 17.000,- Sk. Bol to takpovediac štartovací kapitál. Tvorili ho vklady zakladateľov (oba slovenské senioráty dali po 5.000 Sk) a podpora zo Svetového dňa modlitieb (SDM) vo výške 7.000 Sk. Kľúčovú úlohu pri rozbiehaní n. o. zohral časopis Re-Mi-Dia, dvojmesačník zameraný na podporu misie a diakonie, ktorý začal vychádzať na jeseň 2006. Do konca roka 2008 vyšlo 14 čísel. Pomocou časopisu sa n. o. dostala do povedomia našich veriacich. Prostredníctvom časopisu n. o. komunikovala s veriacimi, informovala ich o práci, oboznamovala ich s tým, ako nakladala s finančnými prostriedkami. Hneď prvý rok, keď n. o. mohla prijímať 2% (2007) jej zakladatelia i pokračovatelia boli milo prekvapení sumou, ktorú n. o. dostala. Očakávala sa suma cca 20.000 Sk, ale celkovo prišlo v roku 64.247,- Sk. O rok došlo opäť k milému prekvapeniu. Očakávala sa suma cca 60.000,- Sk a prišlo 102.222,- Sk. Veľkú radosť sme mali aj s priamych finančných darov. Počas 1. funkčného obdobia (2005-2009) sme okrem spomenutého daru od SDM (7.000 Sk) dostali celkovo 97.043,40 Sk. Pri všetkých týchto príjmoch, či 2% dane, alebo priamych daroch zohral časopis Re-Mi-Dia dôležitú úlohu. Motivoval ľudí k dávaniu pre organizáciu, ktorá bola do jesene 2006 v podstate neznáma pre našu širšiu cirkevnú verejnosť. Okrem časopisu Re-Mi-Dia naša n. o. v uplynulom období zabezpečila vydanie dvoch Reformovaných kalendárov (r. 2008, 2009) a vydala učebnicu náboženstva od s. farárky Janette Knežovej. Táto učebnica sa predávala za symbolickú cenu 1 € (30 Sk). V súvislosti s edičnou činnosťou možno spomenúť aj distribúciu nového spevníka refor-

movaných kresťanov (2008). Okrem edičnej činnosti na poli misijnej práce n. o. v uplynulom období vyvíjala nasledovné aktivity: usporiadala tri viacdnňové zborové evanjelizácie, dve stretnutia mládeže, jednu konferenciu reformovanej a evanjelickej mládeže, štyri stretnutia podnikateľov. Pre misijného pracovníka Martina Mrázika pochádzajúceho z našej cirkvi získala celkovú podporu vo výške 15.200,- Sk.

Diakonická práca sa realizovala pomocou dvoch projektov. Projekt Malej zborovej diakonie (MZD) prebiehal na jednoduchej zásade. Ku každej korune, ktorú cirkevný zbor vynaložil na diakoniu, Re-Mi-Dia n. o. pridala ďalšie korunu. Celkovo v rokoch 2007-2008 na projekt MZD vynaložila naša n. o. 57.600 Sk. Rovnakú sumu podľa zásad projektu dali na diakoniu aj zbory, ktoré sa do projektu zapojili. Celková výška sociálnej pomoci, ktorá bola v spolupráci Re-Mi-Die n. o. a cirkevných zborov poskytnutá v sledovanom období, dosiahla výšku 115.200 Sk. Táto suma bola z veľkej časti použitá na podporu vdov a sirôt. Ďalší diakonický projekt Spevník ako dar vychádzal z daru Bohuznámeho brata, ktorý v októbri 2008 daroval 25.000 Sk na zabezpečenie darovania 100 ks nových spevníkov. K 28.2.2009 sa z tohto zdroja zabezpečilo darovanie 77 ks spevníka do 14-tich cirkevných zborov. Tesne pred koncom funkčného obdobia prvého riaditeľa Juraja Brecka Re-Mi-Dia dostala 1.000 € ako účelový dar od Bohuznámej sestry určený na dotáciu účastníckych poplatkov na rôzne biblické tábory, či konferencie pre deti a vedúcich zo štvor a viac detných rodín. Finančný majetok Re-Mi-Die n. o. k 28.2.2009 predstavoval po odrátaní záväzkov 8.320,40 € (250.660,37 Sk). V tejto sume sa nachádzal aj zisk z predaja Reformovaných kalendárov 2006 a 2007, ktorý dosiahol výšku 54.000 Sk. Táto suma sa previedla na účet n. o. v roku 2007, keď sa seniorátne rady dvoch slovenských seniorátov dohodli, že vydávanie Reformovaného kalendára bude od roku 2008 zabezpečovať Re-Mi-Dia n. o. Výška finančného majetku n. o., ktorý mohol prvý riaditeľ odovzdať novému riaditeľovi bola ovplyvnená aj ziskom z predaja Reformovaného kalendára 2008 a 2009, ale aj tým, že n.o. na dvoch percentách a v priamych daroch získala väčšiu sumu, ako sa pôvodne predpokladalo.

Slová vyjadrenia vďačnosti prvého riaditeľa Juraja Brecka: „Som Pánu Bohu vďačný za Jeho pomoc a požehnanie, za to že naklonil srdcia k dávaniu, ale aj k práci. Na tomto mieste by som však chcel poďakovať aj ľuďom, ktorí mi pri práci uvedenom období (2005-2009) v n. o. najviac pomáhali. Pavlovi Gurbalovi za grafickú úpravu časopisu, kalendára a učebnice, ako aj za zhotovenie a vedenie www. stránky. Jarmile Šimkovej za

jazykové korektúry, Erike Domonkošovej za pomoc pri časopise Re-Mi-Dia, Vlaste Vetrecínovej za pomoc pri organizácii mládežníckych podujatí, Janette Knežovej a Simone Abošiovej za pomoc pri zborových evanjelizáciách, Jánovi Marcinčákovi a Jaroslavovi Bánocimu za pomoc pri organizácii stretnutí podnikateľov. Za zodpovedné vedenie účtovníctva som vďačný Jane Čačkovej. Za pomoc pri práci na Reformovaných kalendároch 2008 a 2009 ďakujem Marekovi Kačkošovi, Marianne Slávikovej a Janette Knežovej. Ďakujem prvej Správnej rade na čele s jej predsedom Júliusom Kováčom za dôveru, ako aj ochotu prijať moje návrhy“.

Duchovný Marek Kačkoš bol riaditeľom Re-Mi-Die od 28.2.2009 až do apríla 2015. Od r. 2015 až do súčasnosti je riaditeľkou Re-Mi-Die Marika Géciová, ktorá vo výročnej správe n. o. za rok 2021 okrem iného uvádza: „Z dôvodu nového volebného obdobia a nových funkcionárov v seniorátoch došlo k zmene niektorých členov Správnej rady. Týmto ďakujeme všetkým členom predošlej Správnej rady za ich prácu a podporu, zvlášť tým, ktorí už vo svojej funkcii ďalej nepokračujú - Blažejovi Knežovi, predsedovi Správnej rady, Jánovi Janovčíkovi, podpredsedovi Správnej rady, Simone Vaščákovej, členke Správnej rady. Zároveň novej Správnej rade prajeme veľa Božieho požehnanie, vedenia a múdrosti“.

Orgány neziskovej organizácie 2021- súčasnosť (stručný prehľad)

Správna rada neziskovej organizácie:

Jaroslav Széles - predseda SR, konsenior Ondavsko-hornádskeho seniorátu
Martin Ohriska - podpredseda SR, seniorátny kurátor Michalovského seniorátu

Ján Semjan - člen SR, zástupca biskupa Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku

Erika Dékányová - členka SR, seniorka Michalovského seniorátu

Juraj Gajdošoci - člen SR, konsenior Michalovského seniorátu

Juraj Brecko - člen SR, senior Ondavsko-hornádskeho seniorátu

Róbert Šereš - člen SR, seniorátny kurátor Ondavsko-hornádskeho seniorátu

Riaditeľ: Marika Géciová

Predstavenstvo neziskovej organizácie:

Marek Marcinčák - vedúci projektu pre prácu s deťmi a dorastom

Katarína Kozmová - vedúca projektu pre prácu s rodinami

Kristína Kačkošová - vedúca diakonických projektov

Simona Poľašková - projektová asistentka

Dozorná rada: Pavol Gurbal, Ján Marcinčák st., Blažej Knežo.

A) Misijná práca medzi deťmi a dorastom

1. DENNÉ LETNÉ BIBLICKÉ TÁBORY

Názov tábora: Neobyčajné stretnutia

Počet účastníkov: 100 Počet vedúcich a dobrovoľníkov: 30

Neodmysliteľnou súčasťou našej činnosti za posledných 11 rokov sú Letné biblické tábory, ktoré sa už pravidelne organizovali v Evanjelickej spojenej škole internátnej v Červenici.

2. VZDELÁVANIE VEDÚCICH A POMOCNÝCH VEDÚCICH

Letné biblické tábory neznamenujú len ich samotnú realizáciu počas letných prázdnin, ale zahŕňajú celoročnú prípravu, stretnutia organizačného tímu, realizačného tímu, budovanie a vzdelávanie celého tímu spolupracovníkov - vedúcich a pomocných vedúcich. Do programu týchto vzdelávacích stretnutí sa snažíme zahrnúť biblické vyučovanie, diskusno-interaktívne semináre zamerané na pedagogiku a psychológiu, budovanie tímu, prácu v skupine a praktickú prípravu na samotné tábory.

B) Misijná práca medzi mládežou

Cielovou skupinou je mládež, dorast i konfirmandi. Práci s mládežou sa venujeme systematicky počas celého roka. Takmer každý mesiac sa snažíme organizovať seniorátne stretnutia mládeže formou klubov, víkendoviek či výletov. Našou cieľovou skupinou je mládež, dorast i konfirmandi.

C) Diakonické aktivity

1. STRETNUTIE SENIOROV, POZNÁVACÍ ZÁJAZD: 6. 10. 2022, BOLDVA, EDELÉNY

2. STRETNUTIA RODÍN KATARÍNA KOZMOVÁ, MARIKA GÉCIOVÁ

DIAKONICKÉ PROJEKTY

Pandemická situácia nám nedovoľovala usporiadať naše ďalšie stretnutia a konferenciu, sústredili sme sa viac na diakonickú činnosť a pomoc tým, ktorí to potrebujú. Naďalej sme pokračovali v projekte podpory Dobrý Pastier Pribeník n. o.

3. PODPORA PRE DOBRÝ PASTIER PRIBENÍK N. O.

V roku 2021 sme pokračovali v projekte podpory domova pre matky s deťmi Dobrý Pastier Pribeník n. o. tým, že sme mesačne uhrádzali faktúry za pripojenie na internet, v hodnote 137, 50,- € ročne.

4. FINANČNÁ ZBIERKA PRE DOBRÝ PASTIER PRIBENÍK N. O. (2020/2021)

Vďaka ochote a dobrosrdečnosti bratov a sestier sa nám spolu podarilo vyzbierať sumu 4.830,- €, ktorá bola zaslaná na účet Dobrý Pastier Pribeník n. o. v januári 2021.

5. ADVENTNÁ POTRAVINOVÁ ZBIERKA (2020/2021)

V októbri 2020 sme prišli s myšlienkou pilotného projektu Adventnej potravinovej zbierky pre ľudí v hmotnej núdzi, ktorú spolu organizovali Ústredie diakonie Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku, Reformovaná cigánska misia a Re-Mi-Dia n. o. Dňa 16.12.2020 sme spolu s riaditeľkou Ústredia diakonie Henrietou Demeter Ibosovou odovzdali spolu 64 krabíc s potravinami pre rodiny v hmotnej núdzi prostredníctvom Komunitného centra v Pavlovciach nad Uhom (18 krabíc), ÚPSVaR Michalovce (30 krabíc) a ÚPSVaR Sobrance (16 krabíc). TABITA - diakonia v spolupráci s reformovaným cirkevným zborom v Košiciach odovzdali pred Vianocami 16 krabíc. V roku 2021 sme odovzdali zvyšnú časť zbierky Komunitnému centru v Pavlovciach nad Uhom (31 krabíc, 21.4.2021) a pre Dobrý Pastier Pribeník n.o. (30.4.2021). Do zbierky sa v spolupráci s Re-Mi-Dia n.o. zo slovenských cirkevných zborov zapojili: Hrčel, Košice, Kysta, Lúčky, Michalovce, Palín, Stretava, Vajkovce, Vysoká nad Uhom, Vyšný Čaj.

6. TRVANLIVÁ LÁSKA (JAR 2021) - ZBIERKA TRVANLIVÝCH POTRAVÍN

Keďže pilotný projekt potravinovej zbierky priniesol pozitívne ohlasy, vznikla myšlienka robiť takúto zbierku dvakrát v roku, na jar a v zime. Do potravinovej zbierky sa opäť zapojila aj naša organizácia Re-Mi-Dia n. o. Zbierka prebiehala od 14. mája do 30. júna 2021.

7. POMOC UKRAJINE, SI V MOJOM SRDCI, TERAPEUTICKÝ TÁBOR PRE DETI Z UKRAJINY

Po dvoch pandemických rokoch sme sa 24.2.2022 zobudili do rána, keď sa na Ukrajinu začala vojna. Na túto udalosť zareagovala aj Re-Mi-Dia n. o., a na mimoriadnom zasadnutí Správnej rady, ktoré sa konalo 25.2.2022 sa prijali uznesenia ohľadom pomoci pre Ukrajinu formou finančnej zbierky, zbierky potravín, šatstva, diek, drogérie, hračiek a poskytnutím dočasného ubytovania v zborových domoch a v rodinách. Do pomoci sa aktívne zapojili mnohé cirkevné zbory i jednotlivci. Pri pomoci prichádzajúcim Ukra-

jincom sme veľmi intenzívne spolupracovali s Marekom Kačkošom, reformovaným duchovným v Palíne, reformovaným cirkevným zborom v Palíne a obcou Palín, ktorá poskytla kultúrny dom ako skladové priestory. Cirkevné zbory v Palíne, Lastomíre, Trhovišti, Tušiciach, Ďurkove, Bystri, Oboríne a Bežovciach poskytli prechodné ubytovanie pre Ukrajincov a dobrovoľníkov pomáhajúcich na hraničnom priechode vo Vyšnom Nemeckom. Spolu sme prijali 27.442,35 € finančnej podpory pre pomoc Ukrajine od reformovaných cirkevných zborov a súkromných osôb zo Slovenska i zahraničia.

D) Edičná a publikačná činnosť

1. Časopis Re-Mi-Dia, Juraj Brecko
2. Reformovaný kalendár 2022, Marika Géciová
3. Čo mal to dal..., Ján Janovčík (Zbierka kázni - 2022)

E) BIBLICKÁ ŠKOLA, JURAJ BRECKO

Seniorátne rady Michalovského a Ondavsko-hornádskeho seniorátu na svojom zasadnutí 31. augusta 2021 schválili štatút Cirkevno-vzdelávacej inštitúcie (CVI), zvolili aj členov Správnej rady a rozhodli o vstupnom vklade v pomere 333,- Eur na každý seniorát a 334,- Eur na Re-Mi-Diu n.o. Správna rada Re-Mi-Die n. o. na svojom zasadnutí 23.8.2021 odsúhlasila vklad 334,- Eur a zriadeniu účtu pod menom Re-Mi-Die n.o. na účely Biblickej školy. Úvodný vklad seniorátov a Re-Mi-Die n. o. tak spoločne činil 1.000,- Eur. Cirkevno-vzdelávacia inštitúcia sa 30. decembra 2021 rozhodnutím Seniorátnych rád na základe návrhu Správnej rady CVI premenovala na Biblickú školu. Správna rada po svojom vytvorení za riaditeľku Biblickej školy menovala Andreu Korečkovú, ThD. (2.9.2021). Správna rada zároveň dňa 2.9.2021 schválila Študijný poriadok školy. V roku 2021 mali študenti okrem úvodnej konvokačnej prednášky (Andrea Korečková, ThD.) 6 prednášok zo Starého zákona, 3 prednášky z Nového zákona a 6 prednášok z vierouky. Tieto prednášky sa konali počas 6-tich sobôt. V priebehu jesene 2021 bola vytvorená aj internetová stránka školy www.biblickaskola.org, ktorú vytvoril a spravoval František Korečko.

Služba Re-Mi-Die má pomerne široký záber nie len v rámci Michalovského- a Ondavsko-hornádskeho seniorátu, ale aj v rámci Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku i za jej hranicami v medzinárodných súvislostiach. Nech je sám Pán oslávený v tejto jej misijnej i diakonickej službe.

Éva Fritz Beke

Oficiálna tlač reformovanej cirkvi od druhej svetovej vojny po súčasnosť

Počiatky

História Kalvínskych hlasov siaha až do začiatku 20. storočia. V roku 1907 slovensky hovoriaci reformovaní žijúci v Amerike pod záštitou americkej Slovenskej kalvínskej presbyteriánskej jednoty vydali časopis Slovenský kalvín, ktorý však vyvolal určitú citlivosť medzi tamojšími a domácimi slovenskými kalvínmi. V 20. rokoch sa preto uskutočnil jeden pokus i zo strany domácich, vydali tlač letákového charakteru s názvom Posol radosti, tá však nebola dlhoveká. V roku 1928 založil farár Ján Tomašuľa Sväz slovenských kalvínov, ktorý od roku 1930 pravidelne vydával mesačník Slovenské kalvínske hlasy. V tomto období maďarsky hovoriaci reformovaní žijúci na Slovensku vydávali niekoľko periodík.

Po 2. svetovej vojne

Po druhej svetovej vojne reformované časopisy, ktoré boli vydávané v maďarskom jazyku v predvojnovom období, postupne zanikli. V roku 1946 sa zo Slovenských kalvínskych hlasov vytvorili Kalvínske hlasy, ktoré od roku 1949 do júna 1951 obsahovali krátku prílohu v maďarskom jazyku s názvom Služba maďarským sborom - pre maďarsky hovoriacich veriacich. Ak prelistujeme tento časopis, okrem správ o cirkevných udalostiach v nich môžeme nájsť aj články o zborech, spomienky na výročia, svedectvá, recenzie, úvahy a kratšie prednášky. O časopise Kálvinista Szemle (ktorý nemá nič spoločné s rovnomenným časopisom vydávanom v tom období v Maďarsku) ako o kompletných novinách našej cirkvi v maďarskom jazyku môžeme hovoriť len od júla roku 1951 a samozrejme sa zachovali aj Kalvínske hlasy. Kálvinista Szemle a Kalvínske hlasy sú oficiálnymi orgánmi Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku (RKC).

Šéfredaktorom Kalvínskych hlasov bol v rokoch 1946 až 1952 duchovný Andrej Maťašík. V roku 1953 túto úlohu vykonával Zoltán Galambos, neskôr István Gaál. Od januára 1954 do roku 1967 bol šéfredaktorom opäť Andrej Maťašík, ktorého od februára do októbra roku 1954 vystriedal István Gaál. Od roku 1968 až do svojej smrti v roku 1980 sa šéfredaktorom

stal biskup Imre Varga a popri ňom časopis redigoval aj Maťašík, ktorý zomrel tiež v roku 1980. V roku 1981 bol za cirkevné noviny zodpovedný redakčný výbor. Biskup Zsigmond Horváth pôsobil ako šéfredaktor od januára 1982 až do svojej smrti v roku 1988. V nasledujúcom období do roku 1998 bol časopis zostavovaný opäť redakčným výborom. Hoci v tom čase v tiráži nie sú uvedené mená redaktorov, šéfredaktorom bol vždy aktuálny biskup. V tejto pozícii tak nasledoval Jenő Mikó (1988-1995), potom Géza Erdélyi (1996-2008) a po Lászlóvi Fazekasovi (2009-2020) sa od roku 2021 stal šéfredaktorom cirkevného mesačníka Róbert Géresi.

Okrem šéfredaktora Gézu Erdélyiho vykonávali edičné úlohy Béla A. Kis (1991-2014) a Imrich Peres (1989-2004). Z článku publikovaného v marci 1990 s názvom „Kálvinista Szemle jubileuma“ (Jubileum Kalvínskych hlasov) je zrejmé, že v roku 1990 vyšlo 7.000 maďarských a 1.500 slovenských výtlačkov. V tomto čase mohli dôležitejšie články písať okrem cirkevných predstavených aj obyčajní farári. Redakcia považovala za hlavnú úlohu novín popri prehlbovaní viery odpovedať na vieroučné a cirkevné otázky a členovia redakcie verili, že na to, i na zavedenie nových rubriík bude viac možností, keď sa zrealizuje plánované rozšírenie kapacity časopisu.

Béla A. Kis o tomto období napísal, že ako jediný cirkevný mesačník v Československu musel spĺňať isté štátne požiadavky. Po prežití ťažkého obdobia a zmeny režimu prešiel časopis významnými zmenami. To platí aj pre slovenskú verziu mesačníka Kalvínske hlasy. Žiaľ, od roku 1994 pre vysoké náklady na dopravu nie je v novinových stánkoch dostupný. Béla A. Kis bol až do svojej smrti v roku 2014 zapojený do redigovania týchto cirkevných novín, sám vykonával pritom aj úlohu grafika. Kvôli častým problémom v distribúcii časopisu musel v roku 2004 prevziať aj distribúciu a ako spolupracovníčka sa k nemu pridala aj manželka Lucia. Neoceniteľná práca priniesla svoje výsledky, Kalvínske hlasy ťažké roky prežili. Lucia Kis po smrti manžela zastávala redaktorskú funkciu do septembra 2018 a potom do konca roka noviny zostavoval šéfredaktor László Fazekas.

Udalosti posledných rokov

V súčasnosti vychádza 94. ročník Kálvinista Szemle a Kalvínskych hlasov. V rubrikách časopisu nájde čitateľ okrem oficiálnych vyhlásení generálnej cirkvi, článkov o pozoruhodných momentoch cirkevného života, slávnych predchodcoch, velikánoch reformácie, cirkevných dejín a vedeckých konferencií aj duchovný pokrm. Naše noviny sa dostávajú aj do zahraničia

a vďaka tomu aj naši tamojší bratia a sestry môžu sa informovať o domácich cirkevných udalostiach.

V redakcii nastali aj personálne zmeny. Od 1. januára 2019 sa stala redaktorkou Éva Fritz Beke. Po Andrei Korečkovej nastúpila na post redaktorky Kalvínskych hlasov Janette Knežová. Hlavným redaktorom bol stále László Fazekas, biskup našej cirkvi. Grafickými prácami a tlačovou prípravou bol poverený László Szarvas. Jazykovej korektúry slovenských textov sa ujala a odvtedy ju vykonáva Erika Domonkošová. Maďarskými článkami sa v roku 2019 šesť mesiacov zaoberal István Langschadl a od júla 2019 túto úlohu prevzala Enikő Édes.

Kvôli zmenám, ktoré sa v redakcii udiali, nešlo všetko hladko, no vďaka trpezlivým, a predovšetkým niekoľkým ochotným - priamym i nepriamym - spolupracovníkom sa na jeseň 2019 zdal osud novín usporiadaný.

O cieľoch

V januári 2019 začal zodpovednú prácu nový tím poverený redigovaním novín a úlohami okolo ich vydávania. Ako novovzniknutému tímu najväčšiu starosť robilo zosúladenie rôznych fáz redakčnej práce. Po spoločnej diskusii padlo rozhodnutie: akonáhle sa podarí prekonať meškanie tlače novín, Kalvínske hlasy budú publikované na 8 stranách a Kálvinista Szemle zas na 12 stranách. Júlovo-augustové dvojčíslo bude mať 20 respektíve 12 strán. Už spomínané technické ťažkosti boli prekonané do septembra 2019, no rozširovanie siete prispievateľov, korešpondentov ešte stále prebiehalo. Bola to dôležitá úloha, keďže žijeme v jednej cirkvi a v svetle toho sme kládli veľký dôraz na zosúladenú prezentáciu reportáží o podujatiach s rovnakou tematikou (napr. týždeň manželstva, týždeň modlitieb, seniorátne biblické súťaže, stretnutie zborov, atď.), ktoré sa uskutočnili v maďarských i slovenských seniorátoch. Uverejnili sme aj rozhovory so známymi osobnosťami našej cirkvi. V Kalvínskych hlasoch vychádzajú aj výklady Božieho slova a básne súčasných básnikov. Redaktorka Janette Knežová okrem toho iniciovala spustenie ekumenickej rubriky zameranej na deti.

Niekoľko slov o rubrikách...

Ešte v januári 2019 sme formovali obsah rubriík spolu s biskupom Lászlóm Fazekasom, šéfredaktorom nášho časopisu. Náš kolega István Langschadl inicioval rubriku Duchovné okienko, v ktorej sú aktuálne básne, modlitby a podnetné texty známych osobností, ako aj rozhovor, ktorý vznikol v

súvislosti s nejakou aktuálnou udalosťou. Vtedy sa zrodili rubriky predstavujúce naše kostoly - chránené kultúrne pamiatky -, a naše sviatky. V rubrike Pod lampou ponúkame do pozornosti čitateľov recenzie čerstvých publikácií. V pláne je aj uvedenie rubriky pre mladých, v ktorom by boli publikované články odborníkov - učiteľov, vychovávateľov, psychológov. V rubrike Aktuality informujeme čitateľov o dianí v našej cirkvi a v zboroch. Na strane Oznamy-Udalosti-Novinky informujeme čitateľov o účasti vedenia našej cirkvi na rôznych podujatiach, zverejňujeme inzeráty a rôzne vyhlásenia. Tu zverejňujeme aj dátumy rozhlasových kázní na stanici Rádio Patria.

Misijná úloha Kalvínskych hlasov

Misijná rola spomínaného cirkevného časopisu je dôležitá aj dnes, a to z hľadiska spoločenských zmien minimálne v takej miere, ak nie väčšej, akú mala v druhej polovici 20. storočia. Čoraz väčší priestor dobýva voľnomyšlienkarstvo, sekulárne myšlienky preto je dôležité zachovávanie kresťanských hodnôt! Napriek tomu, že v dnešnej dobe je prenos informácií stále rýchlejší a čoraz viac ľudí uprednostňuje noviny ponúkané internetovými stránkami, i tlačené časopisy majú svoje pozitívne stránky, aj keď počet predplatiteľov stále klesá. Kálvinista Szemle a Kalvínske hlasy naplňajú svoje poslanie tým, že sa dostanú do domácností, pričom sa snažíme, aby sa naši čitatelia podelili o svoje svedectvá a udalosti svojich zborov.

O výsledkoch za posledné štyri roky

V roku 2019 Kálvinista Szemle a Kalvínske hlasy vychádzali v čiernobielym tlači, hoci niektoré zahraničné dištrikty už vtedy vydávali farebnú cirkevnú tlač, v povahe magazínov. Vydanie podobného farebného cirkevného časopisu bolo jedným z najväčších snov novozloženého redakčného tímu. Bolo potrebné rozhodnúť sa, či má dôjsť k zmene profilu novín, a ak áno, tak akým smerom? Má sa Kálvinista Szemle a Kalvínske hlasy rozvinúť do časopisu iba teologického charakteru, alebo trošku aj sekulárneho rázu, prípadne rodinného časopisu?

Riešenie týchto otázok trvalo nejaký čas, pričom sa uskutočnili isté drobné, napredujúce úpravy. V roku 2020 už vychádzala maďarská a slovenská verzia našich cirkevných novín s farebnými fotkami. V septembri 2020 Synodná rada schválila návrh rozšíreného formátu časopisu, ktorý pripravili Éva Fritz Beke, Édes Enikő a László Szarvas, s dvojnásobným počtom strán: Kálvinista Szemle 32, Kalvínske hlasy 16 strán. A padlo

rozhodnutie, že prvé číslo v novej podobe sa dostane k čitateľovi už v decembri 2020. Vytýčený cieľ sa naplnil. Enikő Édes zabezpečila články pre rubriky Teológia, Reformovaný pohľad, Kultúra a Duševné zdravie. Návrh a grafické riešenie príspevkov preukázali odborné znalosti Lászlóa Szarvasa. Kalvínske hlasy sa tiež rozšíril o rubriky podobné v maďarskej verzii, ale pre obmedzený priestor bolo potrebné niektoré pozmeniť a niektoré články skrátiť.

Od obnovy ubehli už dva roky. Od januára 2021 prevzal funkciu šéfredaktora nový biskup našej cirkvi Róbert Géresi. Vedenie cirkvi od januára 2022 zreorganizovalo redakčný tím: všetky práce súvisiace s časopisom Kálvinista Szemle má na starosti nová redaktorka Enikő Édes, grafické práce robí Katalin Polák. Redakčný tím Kalvínskych hlasov zostal v starej zostave, teda Janette Knežová a Éva Fritz Beke. O texty sa stará Erika Domonkošová, o preklad Erika Šrojtová a grafiku robí naďalej László Szarvas. Sídlo redakcie zostalo v Komárne. Z dôvodu zvýšenia cien poštových nákladov vedenie našej cirkvi schválilo iniciatívu duchovného z Dolného Štálu, Árpáda Édesa, ktorý od leta roku 2021 sám roznáša balíky pripravené v redakcii na vopred určené a dohodnuté odberné miesta.

Od januára 2022 sa Kalvínske hlasy rozšírili o 4 strany, rozhovory sa už publikujú na 3 stranách, a okrem článkov s témami verejného záujmu - financovanie v cirkvi, úloha presbyterov vo svetle Sv. Písma, ochrana nášho životného prostredia vo svetle stvorenia, atď. - sa Janette Knežovej splnil dávny sen, noviny boli rozšírené aj o rubriku Pre naše ratolesti, v ktorom budú pre deti prezentované biblické osobnosti, príbehy.

V súčasnosti čitatelia majú požiadavku na 3.000 maďarských a 770 slovenských výtlačkov. Napriek týmto nepriaznivým javom si plníme úlohu a snažíme sa, aby naši čitatelia našli v tomto magazíne pre seba duchovný pokrm, ktorý bude pre nich zaujímavý a budujúci.

Szilárd Haris, Alfréd Somogyi

Diakonia Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku od roku 1989 po súčasnosť

Diakónia je prirodzenou súčasťou života veriaceho človeka. V našich zboroch a v našej cirkvi sa vždy praktizovala táto služba. Dnes zvykneme hovoriť o dvoch širokých oblastiach: jedna je zborová diakonia, a druhá celocirkevná, alebo inštitucionálna diakonia. V tomto článku sa zameriame na tú druhú.

V našej cirkvi organizuje a podporuje charitatívnu činnosť ako zastrešujúca organizácia Ústredie diakonie Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku (ÚD), ktoré bolo zaregistrované v roku 2016. Jednou z jeho hlavných úloh je dostať informácie na najvhodnejšie miesto: do zborov. Je veľmi dôležité, aby práca ÚD vždy „zapadala“ do služby v zboroch!

Hneď po zmene režimu (1989), v prvej polovici deväťdesiatych rokov, už bola diakonia alebo charita - ako cirkevná inštitúcia - naliehavo potrebné. V čase biskupa Gézu Erdélyiho projekt Chanava vyzerala tak, že bude vhodná a začala sa vybudovať v Chanave diakonické centrum. Po ceste sa však veci zmenili a z projektu sa nestalo centrum, ale cirkevný domov dôchodcov. Diakonia ako zariadenie cirkvi bola zriadená 4. mája 2006.

Prvým riaditeľom ÚD bol György Csík, farár, ktorý pred tým, ako sa stal farárom, dlhé roky študoval a praktizoval cirkevnú charitu v Nemecku. Po návrate domov v roku 1995 naznačil vedeniu cirkvi, že by chcel pracovať v oblasti diakonickej služby. V tom čase to však neprichádzalo do úvahy. V 90-tich rokoch musela naša cirkev reorganizovať zbory, ktoré boli zdecimované počas totality, a bolo potrebné obnoviť kostoly a farnosti, ktoré boli v dezolátnom stave. „Teraz musíme byť obnovujúcou, opravujúcou cirkvou,“ povedal vtedajší biskup. Cirkevné budovy navrátené v reštitučnom procese, nemohli zbory obnoviť z vlastných finančných zdrojov, lebo nemali na to. ÚD preto sa snažilo pomôcť špeciálnym riešením. V rozhovoroch s nadáciou Nazaret v nemeckom meste Bielefeld, sa načrtla jedna možnosť. Išlo o projekt s názvom „Požehnanie - Segen“, do ktorého sa mohla zapojiť aj naša cirkev. Išlo o to, že z Nemecka bolo možné po búraní tamjších nevyužívaných cirkevných a necirkevných nehnuteľností priniesť ako dar stavebný materiál a použitý nábytok, zdravotnícke vybavenie a mnoho iného, čo by sa dalo u nás ešte využiť. Táto služba sa v našej

cirkvi stala známou pod názvom „Projekt Bethel“. V roku 2007 sme priviezli 4 kamióny použitého stavebného materiálu, zdravotníckeho materiálu, použitého nábytku a oblečenia a doručili sme ich do našich zborov. Zbormi, ktoré využili tento dar pomoci, boli: zbor Šahy, ktorý chcel v tom čase postaviť kostol, a zbory Oborín, Nová Vieska, Holiare, Opatovský Sokolec, ktoré rekonštruovali starú budovu fary so zborovou miestnosťou. Takúto pomoc však dostala aj reformovaná cirkevná základná škola v Dolnom Štály. Nemocnice v Komárne a Dunajskej Strede dostali zdravotnícky materiál z projektu Bethel. Dobrovoľníci z príslušných zborov vycestovali na týždeň alebo na dva do Nemecka, aby pomohli pri búracích prácach. Vybúraný stavebný materiál - strešná krytina, škridly, trámy, radiátory, dvere, okná - bol do príslušných zborov dopravený.

Györgya Csíka vystriedala v roku 2008 na poste riaditeľa UD Anna-mária Mikosné Szabó. Ako absolventka Pedagogickej fakulty Reformovanej univerzity Gáspára Károliho v Maďarsku sa stala riaditeľkou ÚD. Začala hľadať nové cesty. Jej prvým cieľom bolo vytváranie sietí, „networking“. Išlo jej o to, aby sa diakonická práca udržala v zboroch, a ÚD poskytovalo vhodný tok informácií, odbornú pomoc a vzdelávanie. Spojenie medzi našou cirkvou a Maďarskou reformovanou charitou, ktoré vzniklo v roku 2007, ožilo a aj v našej cirkvi sa začal realizovať program Most lásky (Szeretethíd), Vianoce pre Misi Nyilas (Nyilas Misi karácsonya) a štipendijný program.

V roku 2009 sa v našej cirkvi začalo vzdelávanie diakonov.

Organizovali sme zbierky ako reakciu na udalosti, ako boli povodne v našom regióne v roku 2010, katastrofa s červeným kalom v Maďarsku, zemetrasenie a cunami na ostrove Haiti v tom istom roku. V roku 2013 zorganizovalo ÚD národnú zbierku na pomoc obetiam povodní v Maďarsku, Českej republike a Nemecku.

Okrem už realizovaných programov ÚD v týchto rokoch spustilo aj programy na zvyšovanie povedomia. Senzibilizačný program „Echo“ bol špeciálnym pastoračným programom na pomoc mladým ľuďom so zdravotnými problémami a ich rodinám v Bratislavskom-, Komárňanskom- a Tekovskom senioráte. Iniciátorom programu bola duchovná Jolán Rác. Ona dala priestor na spoluprácu aj mimovládny organizáciám s podobnou službou. V priebehu rokov sa takéto podujatia „echo“ uskutočnili v zboroch Šahy, Opatovský Sokolec, Chotín, Dunajská Streda a Marcelová.

V roku 2013 sa stala riaditeľkou ÚD duchovná Jolán Rác. V charitatívnej službe našej cirkvi sa aktívne a nepretržite angažovala od roku 2001.

Pomáhala ľuďom v núdzi a ľuďom na okraji spoločnosti, a preto sa jej heslom stala senzibilizácia, ktorá má upozorniť na ľudí v núdzi a v znevýhodnených podmienkach. Ona chcela upozorniť aj na tých ľudí ktorí potrebujú viac pozornosti ako ostatní. V týchto časoch ÚD realizovalo tieto programy:

Program „Každodenný chlieb“ bol sociálnym programom: zbierka potravín pre rodiny v núdzi. Program prebiehal prostredníctvom farských úradov tak, že duchovní boli požiadaní, aby uviedli, či sa v ich zbore nachádza osoba v núdzi. Hlavnými príjemcami boli osoby v núdzi, ktoré z dôvodu zlého alebo zhoršeného zdravotného stavu, vysokého veku alebo iných vážnych dôvodov nemohli preukázať, že majú prístup k dostatočným potravinám, alebo sa nemohli dočasne alebo trvalo spoľahnúť na pomoc svojej vlastnej rodiny alebo iných subjektov.

Program „Nalomená trstina“ bol zdravotným a sociálnym programom: organizoval a ponúkal špecifické, rekondičné, rehabilitačné, zručnosti zachovávajúce duchovné stretnutia pre osoby s pretrvávajúcim zlým zdravotným stavom a iným znevýhodnením na úrovni seniorátov a generálnej cirkvi.

V sociálnom programe „Bedňa“ sa uskutočňovala zbierka prebytočných, ale ešte v dobrom stave vecí do domácnosti a drobného vybavenia, nábytku, zdravotníckych pomôcok. Tieto predmety našli nových majiteľov prostredníctvom výmeny na webovej stránke ÚD.

Program „Útulok“ bol dobrovoľníckym pracovným programom pre ľudí, ktorí mali počas výstavby svojich domovov nečakané a vážne životné ťažkosti. Program zahŕňal nábor a umiestnenie dobrovoľníkov.

Darcovský program „Olivová ratolesť“ bol zameraný predovšetkým na pomoc obetiam prírodných katastrof. Symbol olivovej ratolesti nám pripomína, že po povodni bolo pokračovanie, aj keď sme museli začať odznova...

Od roku 2013 ÚD každoročne organizuje súťaž v kreslení pre deti na tému súvisiacu s charitou. Nadšení a talentovaní umelci vo svojich dielach väčšinou zachytili možnosti pomoci druhým. Z najúspešnejších kresieb vznikol kalendár, ktorý si mohli záujemcovia zakúpiť za finančný príspevok. Výťažok bol venovaný ÚD.

V roku 2013 bola za riaditeľku ÚD vymenovaná Henrieta Ibošová. Najprv uskutočnila prieskum o stave charitatívnej služby našej cirkvi. Na prieskum odpovedalo celkovo 112 cirkevných zborov a vtedy vypracované plány viedli k vytvoreniu pozície diakonického duchovného v priebehu jedného roka.

Významný pokrok sa dosiahol aj v medzinárodných vzťahoch. Bolo podpísané Memorandum s Diakoniou Českobratskej cirkvi evanjelickej.

Programom tohto obdobia, ktorý mal najväčší dosah a vyžadoval si najviac služby, bola pomoc našim bratom a sestram v Podkarpatsku. Naša cirkev vyhlásila celocirkevnú zbierku a poverila ÚD úlohou uskutočniť zbierku. Program „Podkarpatsko nie je samo“ sa stal potrebným po rusko-ukrajinskom konflikte v roku 2014. Vďaka našej podpore boli ľuďom v núdzi doručené potravinové balíčky, zriadené bezplatné kuchyne, ktoré prevádzkovali reformované cirkvi v Podkarpatsku, zabezpečené stravovanie v detských táboroch a realizovaný program na palivové drevo. Podkarpatská zbierka v rokoch 2014-15 pomohla našim tamojším bratom a sestram vo výške približne 74.000,- EUR.

Správna rada ÚD, aby mohla cieľavedomejšie plánovať svoju prácu, prijala víziu na roky 2015-2020, ktorá zahŕňa sedem oblastí diakonickej služby:

1. *Informovanosť.* Cielené šírenie a distribúcia informácií o diakonickej službe v cirkevnej i občianskej spoločnosti s využitím dostupných masovo-komunikačných prostriedkov: predovšetkým prostredníctvom svetskej a cirkevnej tlače, obnovenie webovej stránky ÚD, príprava a distribúcia informačných a propagačných materiálov, vydávanie publikácií, organizovanie seminárov a konferencií, školení, tlačových konferencií.

2. *Humanitárna činnosť a situácie súvisiace s katastrofami.* Prostredníctvom humanitárnych aktivít, programov a projektov prispievať k zmierneniu a riešeniu problémov na Slovensku a v zahraničí; zároveň rozvíjať a prehlbovať spoluprácu v tejto oblasti charitatívnej služby s organizáciami vykonávajúcimi podobné služby, prostredníctvom spoločnej pomoci a účasti v katastrofických situáciách.

3. *Sociálna oblasť, zdravotníctvo a vzdelávanie.* Poskytovať sociálne, zdravotné a výchovné služby (poradenstvo), najmä s ohľadom na odborné a metodické riadenie, zriaďovanie a registráciu inštitúcií a organizácií v oblasti charity a ich poradenstvo s prihliadnutím na špecifiká príslušných zborov. Rozvíjať a prehlbovať spoluprácu s podobnými inštitúciami doma i v zahraničí.

4. *Vzdelávanie.* To zahŕňalo prípravu a realizáciu vzdelávacích programov pre zamestnancov (a dobrovoľníkov) zapojených do charitatívnej činnosti. Nadviazanie kontaktov s vysokoškolskými vzdelávacími a vedeckými inštitúciami v príslušnej oblasti charitatívnej práce v oblasti prípravy diakonov (Reformovaná teologická fakulta Univerzity J. Selyeho),

najmä pre tých, ktorí sa o túto službu v cirkvi uchádzajú. Nadviazanie kontaktov a spolupráce s domácimi a zahraničnými diakonickými vzdelávacími a školiacimi inštitúciami s cieľom rozvíjať a skvalitňovať prípravu (napr. spolupráca s Evanjelickou a Rímskokatolíckou diakoniou v Maďarsku a Pedagogickou fakultou - Inštitútom sociálnej práce a diakonie Reformovanej univerzity Gáspára Károliho v Maďarsku).

5. *Prehodnotenie súčasného chápania zborovej diakonie a pomoc pri iniciovaní charitatívnej práce v každom zbore.* Rozvíjať cieľnú a „na mieru šitú“ poradenskú službu s cieľom rozšíriť rozsah charitatívnej služby v každom senioráte.

6. *Ekumenizmus a partnerstvo.* Podporovať jednotu kresťanov medzi cirkvami a kresťanmi vo svete prostredníctvom aktívnej účasti na ekumenickom hnutí a užšej spolupráce s kresťanskými cirkvami. Táto činnosť presahuje hranice diakonie, cirkvi a krajiny, ale len tak je možné budovať a rozvíjať partnerstvá, ktoré poskytnú našim mladým ľuďom možnosti medzikultúrneho vzdelávania, pobyty v zahraničí na podporu jazykového vzdelávania. Dôležité je tiež pomáhať mladým ľuďom spoznávať fungovanie systémov sociálnej starostlivosti v iných kultúrach a iných krajinách, dozvedieť sa viac o sociálnej práci a získať praktické skúsenosti.

7. *Pastoračná a duchovná oblasť.* Poskytovať pastoračné a duchovné služby pre pacientov hospitalizovaných v nemocniciach a sociálnych zariadeniach, prepojiť a rozšíriť prácu diakonov a dobrovoľníkov s tými, ktorí pracujú v zdravotníctve a sociálnej oblasti ako členovia našej cirkvi (lekári, zdravotné sestry, opatrovatelia, sociálni pracovníci atď.). Poskytovanie pastoračnej starostlivosti, najmä v oblasti paliatívnej starostlivosti, a to nielen pacientom, ktorým sa poskytuje starostlivosť, ale aj ich rodinám, a urobiť túto oblasť služby predmetom výskumu na univerzitnej úrovni.

Z hľadiska zahraničných vzťahov sa v tomto období prehĺbila spolupráca s Maďarskou reformovanou charitou, Diakoniou Českobratskej cirkvi a vstupom našej cirkvi do Eurodiakonie. Táto medzinárodná organizácia je združením kresťanských agentúr, inštitúcií a cirkví, ktoré poskytujú sociálne a zdravotnícke služby a pracujú pre sociálnu spravodlivosť. Spoločne tvoríme diakonickú platformu, ktorá má v súčasnosti 47 členov v 32 európskych krajinách.

Veľká zmena v živote ÚD nastala, keď Ministerstvo sociálnych vecí a rodiny SR prostredníctvom projektu EÚ otvorilo cirkvám možnosť poskytovať služby domácej starostlivosti. Táto možnosť bola sprístupnená aj cirkvám a samotné ÚD s celoštátnou pôsobnosťou mohlo túto službu

poskytovať. Tento projekt, ktorý sa začal v roku 2016, spočiatku umožnil 64 opatrovateľom ako zamestnancom ÚD poskytovať každodennú starostlivosť 74 ľuďom v núdzi. Bolo to po prvýkrát, čo sa to uskutočnilo v našej cirkvi. Odbornú prípravu a ďalšie vzdelávanie prijatých opatrovateľiek zabezpečilo tiež ÚD. Počas 23-mesačného projektu ÚD pomohlo 101 ľuďom v núdzi poskytovaním domácej sociálnej starostlivosti 2, 4, 8, 12 alebo 24 hodín denne. Počas projektu zamestnávalo ÚD 107 opatrovateľov. Po 23 mesiacoch táto služba pokračovala, ale za úplne iných podmienok. Ministerstvo vyhlásilo toto nové 26-mesačné obdobie ako dopytový projekt, čo v našom prípade prinieslo, že táto služba bola ukončená do septembra 2021, pričom bolo vtedy ešte zamestnaných 42 opatrovateľov.

Vďaka profesionalite riaditeľky a v mnohých prípadoch aj vďaka jej kontaktov ÚD v tomto období naplno využilo možnosti, ktoré ponúka slovenský štát. ÚD zúčastňovalo sa na štátnych tendroch, vytváralo chránené dielne a tak zamestnávalo svojich zamestnancov. ÚD zriadilo tri pobočky: v Kráľovskom Chlmci, Rimavskej Sobote a Komárne. Tie boli potrebné najmä na koordináciu domácej opatrovateľskej služby, ale po skončení tohto projektu si kancelárie našli svoje nové úlohy.

Súčasný programy ÚD sú: Most lásky; zbierka školských pomôcok, súťaž v kreslení, potravinová zbierka „Trvalá láska“, nízkoprahové sociálne služby, čo znamená pomoc rodinám v núdzi: neúplným rodinám, jednotlivcom žijúcim v domácnosti s jednou alebo viacerými osobami v núdzi, starším a zdravotne postihnutým ľuďom. Pomoc sa poskytuje najmä formou pravidelných návštev, poradenstva a podpory týchto rodín. Okrem charitatívnych zbierok centrum prevádzkuje aj tri sociálne obchody s oblečením - v Kráľovskom Chlmci, Rimavskej Sobote a Komárne -, ktoré pomáhajú 331 registrovaným rodinám. Okrem toho Ústredie diakonie poskytuje aj požičiavanie zdravotníckych pomôcok ľuďom v núdzi.

Attila Palcsó

Zahraničné vzťahy našej cirkvi od roku 1989 po súčasnosť

Keď hovoríme o medzinárodných vzťahoch a poslaní Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku (RKC), vychádzame z toho, že my, reformovaní kresťania na Slovensku, sme súčasťou veľkého kresťanského spoločenstva na svete, generálnej kresťanskej cirkvi. Potvrďuje to aj apoštolské vyznanie viery, v ktorom vyjadrujeme generálnosť našej viery a spolupatričnosť s našimi kresťanskými bratmi a sestrami iných kresťanských cirkví. Môžeme povedať, že všetky tie kresťanské denominácie, ktoré prijímajú Nicejsko-konštantínopolské vierovyznanie a Apoštolské vyznanie viery a používajú ich pri rôznych náboženských úkonoch, sú v ekumenickom kresťanskom spoločenstve.

Príslušnosť RKC na Slovensku v rámci kresťanstva možno definovať takto:

1. k západnej vetve generálneho kresťanstva,
2. k protestantskej vetve západného kresťanstva, ktorá sa zrodila v období reformácie reformovaných denominácií západnej reformovanej cirkvi,
3. v rámci protestantských denominácií, reformovanej (kalvínsko-presbyteriánskej) náboženskej rodiny,
4. v rámci reformovanej náboženskej rodiny, geograficky v strednej Európe, v Karpatskej kotline, kde žijú väčšine maďarský Reformovaní,
5. národná a jazyková identita členov cirkvi, maďarská a slovenská, rómska a iná identita,
6. z hľadiska politických a administratívnych vzťahov naša cirkev žije v rámci Slovenskej republiky.

Ústava RKC hovorí že naša cirkev „stojí na základe Svätého písma. Vyznáva svoje historické vyznania viery, ako sú Heidelbergský katechizmus a Druhé helvétske vierovyznanie. Podľa nich uznáva Ježiša Krista za jedinú hlavu cirkvi a riadi sa podľa synodálno-presbyteriálnych zásad. Týmto spôsobom je cirkev zjednotená v duchovnom spoločenstve s reformovanými cirkvami celého sveta“ Ekumenické a medzinárodné vzťahy majú ešte jedno biblické opodstatnenie, ktoré sa nachádza v slovách apoštola Pavla: „Povzbudzujme sa navzájom vierou, vašou i mojou“ (Rím 1,12). „Vierou jeden druhého“ - možno vykladať aj tak, že potrebujeme stretnutia,

potrebujeme príležitosti, pri ktorých si dvaja ľudia alebo aj väčšie spoločenstvá, cirkvi, vymieňajú svoje skúsenosti, vymieňajú si poznatky o existencii cirkvi, prezentujú svoj cirkevný život, spájajú sa v modlitbe a modlitebnom stretnutí, ba dokonca aj v spoločenstve. Počas takýchto stretnutí dochádza k vzájomnej výmene skúseností, k možnosti osvojiť si a uplatniť osvedčené postupy. Ale je tu aj príležitosť, aby v určitých nových situáciách, ako je napríklad objavenie sa nových vedeckých poznatkov, používanie vedeckých metód a technických prostriedkov, ktoré predtým neboli známe, alebo v časoch spoločenských výziev, ich jednotlivé denominácie po vzájomnej konzultácii zhodnotili a vyjadrili k nim svoje názory, pričom ich zhodnotia predovšetkým vo svetle Svätého písma, pretože v Božom slove nachádzame jasné morálne a etické usmernenie existencie človeka a stvoreného sveta.

Po druhej svetovej vojne sa štátne predpisy snažili upraviť vzťah medzi štátom a cirkvou. V súlade s tým boli zriadené cirkevné úrady podľa zákona č. 217/1949, ktorým štát získal plnú kontrolu nad cirkvou. Socialistická československá vláda uznala RKC v roku 1948 a v roku 1952 ratifikovala našu ústavu. Po oficiálnom uznaní v Československu mohla RKC vykonávať svoju cirkevnú službu v rámci krajiny a zahraničné styky za oficiálnych podmienok ako štátom uznaná cirkev. Výsledkom toho bolo, že cirkev sa mohla zúčastňovať na práci medzinárodných cirkevných organizácií, hoci pod plným dohľadom a kontrolou komunistickej štátnej moci. Až do nežnej revolúcie v roku 1989 boli medzinárodné cirkevné vzťahy v Československu súčasťou ideológie komunistickej strany, ktorá prostredníctvom cirkvi presadzovala štátny ideál „socialisticko-komunistického štátu“ proti „vykorisťovateľskému kapitalizmu“.

Členstvo Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku v medzinárodných ekumenických organizáciách

Svetová rada cirkví (WCC)

Historické korene Svetovej rady cirkví možno hľadať v študentských a laických hnutiach 19. storočia, v Edinburskej (škótskej) misijnej konferencii z roku 1910 a v encyklike Konštantínopolskej (pravoslávnej) synody z roku 1920, ktorá vyzývala na vytvorenie „spoločenstva cirkví“ podobného Lige národov. Vedúci predstavitelia zastupujúci viac ako 100 cirkví hlasovali v rokoch 1937-38 za založenie Svetovej rady cirkví, ale jej registrácia bola odložená po vypuknutí druhej svetovej vojny. Predchádzajúce orgány začlenené do Rady v priebehu desaťročí zahŕňali organizácie Viera a

poriadok (teológia, sviatosti, obrady), Život a práca (sociálne služby, medzinárodné záležitosti, humanitárna pomoc), Medzinárodné konferencie misijných rád (IMC), Svetovú federáciu cirkví za svetový mier a Radu, ktorá sa vyvinula z hnutia nedeľných škôl 19. storočia. V roku 1946 sa v spolupráci s IMC začali dva priekopnícke projekty WCC: Výbor pre medzinárodné záležitosti (CCIA) a švajčiarsky Ekumenický inštitút Bossey. Ekumenický inštitút dnes ponúka magisterské a doktorandské štúdium ekumenických štúdií prostredníctvom Teologickej fakulty Ženevskej univerzity. Po vojne Rada podporovala ďalší rozvoj cirkevných služieb a pokračovala v tejto práci medzi utečencami, prisťahovalcami a chudobnými. Počas studenej vojny poskytovala WCC fórum pre dialóg medzi Východom a Západom. V roku 1961 sa IMC zlúčila s WCC, čím Rada získala rozšírené poslanie v oblasti svetovej misie a evanjelizácie. Jej program boja proti rasizmu, hoci kontroverzný, pomohol ukončiť apartheid v Južnej Afrike. Prelomový dokument o krste, eucharistii a službe (1982) poskytol určitý teologický konsenzus medzi cirkvami o dosiahnutí úplnej jednoty kresťanov. Prvé valné zhromaždenie WCC sa konalo v roku 1948, na ktorom bolo zastúpených 147 členských cirkví. Do konca roka 2013 sa počet členských cirkví zvýšil na 345. Profil a identita WCC boli v prvých rokoch jej existencie predovšetkým protestantské a západné, pričom v 60. rokoch 20. storočia sa do nej začlenili východné pravoslávne cirkvi a novovzniknuté autonómne cirkvi z bývalých južných koloniálnych oblastí. Druhý vatikánsky koncil výrazne zlepšil vzťahy medzi WCC a rímskokatolíckmi. Valné zhromaždenie WCC sa koná každých šesť až osem rokov. Prvé valné zhromaždenie sa konalo v Amsterdame (Holandsko) v roku 1948, a desiate valné zhromaždenie sa uskutočnilo v Pusane (Južná Kórea) v roku 2013.

Konferencia európskych cirkví (CEC, CEC)

Konferencia európskych cirkví sa zrodila v roztrieštenej a rozdelenej Európe 40. a 50. rokov 20. storočia. Po druhej svetovej vojne vznikla v Európe skutočná potreba prekonať politické rozpory, uzdraviť sa a dosiahnuť mier. V tom čase začala malá skupina popredných cirkví vo východnej a západnej Európe uvažovať o možnosti zjednotiť cirkvi v európskych krajinách, ktoré od seba oddeľovali rôzne politické, hospodárske a sociálne systémy. Dúfali, že cirkvi by sa mohli stať nástrojmi mieru a porozumenia na celom svete.

Prvé prípravné stretnutia sa uskutočnili v rokoch 1953 a 1957, a v roku 1959 sa zástupcovia viac ako 40 cirkví stretli v Nyborgu (Dánsko) na prvom

oficiálnom stretnutí Konferencie európskych cirkví. Krátko nato nasledovali ďalšie dve stretnutia, a prijatie ústavy v roku 1964 znamenalo pre európske cirkevné spoločenstvo dôležitý moment. Valné zhromaždenie v roku 1964 sa konalo na mori, na palube lode M.V. Bornholm, aby sa na poslednú chvíľu vyriešili problémy s vízami. Na piatom zhromaždení, ktoré sa konalo v roku 1967 v rakúskom Pörtschachu, bol zriadený sekretariát na plný úväzok, ktorý bol otvorený v apríli 1968. Dnes je Konferencia európskych cirkví (CEC) spoločenstvom 114 pravoslávnych, protestantských a anglikánskych cirkví zo všetkých európskych (pozn. red.: geograficky vymedzených európskych) krajín. Sieť cirkví udržiava kontakty v národných a regionálnych otázkach. Organizácie pracujúce v rámci tohto partnerstva sa môžu rozvíjať v mnohých oblastiach vrátane diakonie, migrácie a utečencov, ako aj ženských a mládežníckych oddelení cirkví. Na valnom zhromaždení v srbskom Novom Sade v roku 2018 sa skončilo posledné päťročné funkčné obdobie tematickej skupiny CEC pre ľudské práva, počas ktorého bol stálym členom synodálny poradca pre zahraničné záležitosti našej cirkvi Attila Palcsó. Skupina sa aktívne podieľala na skúmaní utečeneckej krízy v Grécku a na Sicílii, organizovala školenia a letné školy na túto tému, napr. v Södertälje (S), Solúne (GR), Palerme (I).

Spoločenstvo európskych protestantských cirkví - Leuenbergská konkordia (CPCE, CPCE)

Spoločenstvo európskych protestantských cirkví (CPCE) v súčasnosti tvorí 94 protestantských, metodistických, reformovaných a spojených cirkví z viac ako 30 krajín Európy a Južnej Ameriky. Okrem toho CPCE zastupuje celkovo približne 50 miliónov protestantov.

CPCE bola založená na základe Leuenberskej dohody z roku 1973, v ktorom sa uvádza, že „cirkevné spoločenstvo podľa tohto dohovoru znamená, že cirkvi rôznych konfesií na základe ich zhody vo výklade evanjelia vstupujú do vzájomného spoločenstva slova a sviatostí a usilujú sa dosiahnuť čo najväčšiu jednotu vo svojom svedectve a službe svetu“. Znie to jednoducho, ale má to ďalekosiahle dôsledky: odvtedy môže evanjelický farár kázať na reformovanej kazateľnici alebo francúzsky farár môže viesť nemecký zbor.

Organizačná štruktúra CPCE je jednoduchá. Valné zhromaždenie každých šesť rokov rozhoduje o základných smeroch jej práce. Valné zhromaždenie vedie 13-členná Rada na čele s trojčlenným predsedníctvom, ktoré koordinuje kancelária vo Viedni.

Naša cirkev sa aktívne zapája do práce CPCE a pravidelne vysiela účastníkov na vedecké konferencie a školenia. Podľa geografického členenia CPCE má naša cirkev stále zastúpenie v pracovnej skupine pre juhovýchodnú Európu.

Svetové spoločenstvo reformovaných cirkví (WCRC)

Členské cirkvi, ktoré tvoria Svetové spoločenstvo reformovaných cirkví (WCRC), pochádzajú z obdobia reformácie v 16. storočí, ktorú viedli Ján Calvin, John Knox a Ulrich Zwingli. Korene možno nájsť už v prvých reformných hnutiach, ktoré viedli Ján Hus a Peter Vald. Členské cirkvi majú aj rôzne denominácie: kongregačnú, presbyteriánsku, reformovanú, unionistickú a valdenskú. V súčasnosti sa väčšina členských cirkví nachádza na južnej pologuli a vo väčšine prípadov patria k náboženskej menšine v rámci svojej krajiny. Sekretariát sa nachádza v Hannoveri v Nemecku. Vznik toho, čo je dnes známe ako Svetové spoločenstvo reformovaných cirkví, sa datuje do júla 1875, keď sa v Londýne stretla skupina reformovaných kresťanov, aby vytvorila Úniu reformovaných cirkví, ktorá mala zahŕňať všetky cirkvi pôsobiace v rámci presbyteriánskeho systému. V roku 1975 James McCord označil túto federáciu za „najstaršiu organizovanú rodinu protestantských cirkví na svete“. V roku 1891 bola v Londýne založená Medzinárodná kongregačná rada, ktorá mala zjednotiť rodinu kongregačných cirkví. Zakladajúce zhromaždenie sa konalo v Londýne. V roku 1946 bola založená Reformovaná ekumenická synoda, ktorej prvé zhromaždenie sa konalo v Grand Rapids v štáte Michigan v USA. Tento orgán bol v roku 1988 premenovaný na Reformovanú ekumenickú radu. V roku 1970 sa Aliancia reformovaných cirkví, ktorú vytvorili presbyteriánske cirkvi sveta, spojila s Medzinárodnou kongregačnou radou a vznikla Svetová aliancia reformovaných cirkví (presbyteriánskych a kongregačných). V Nairobi v Keni sa konala tzv. univerzálna zjednocujúca rada.

V júni 2010 sa konala ďalšia Univerzálna zjednocujúca rada. Tentoraz sa spojili Svetová aliancia reformovaných cirkví a Svetová rada reformovaných ekumenických rád. Miestom konania bol Grand Rapids, Michigan, USA. Práve tu sa zrodilo dnešné Svetové spoločenstvo reformovaných cirkví, ktoré vzniklo zlúčením dovtedy existujúcich orgánov.

Európska oblasť Svetového spoločenstva reformovaných cirkví

Členské cirkvi európskej oblasti (Word Communion of Reformed Churches European Area) organizujú pravidelné ročné konzultácie, na ktorých sa

diskutuje o aktuálnych sociálnych výzvach a problémoch. Tak tomu bolo aj na konzultácii v roku 2018 v Budapešti, kde bola jednou z ústredných tém migrácia, a na konzultácii v roku 2019 v Edinburghu (Škótsko), kde sa ako dôležité otázky, ktoré znepokojujú reformovaných kresťanov v Európe, spomínali aj demokracia, právny štát, ľudské práva a populizmus. Európsky priestor Word Communion of Reformed Churches European Area zahŕňa 40 cirkví z 29 krajín.

Reformované fórum pre zahraničné záležitosti

Toto fórum vzniklo z iniciatívy zástupcov a poradcov pre zahraničné záležitosti členských cirkví Generálneho konventu Maďarskej reformovanej cirkvi, ktorého hlavným poslaním bolo podporovať maďarské reformované zastúpenie a vymieňať si skúsenosti jednotlivých cirkví (dištriktov) na medzinárodnej ekumenickej scéne. Na tomto fóre sa zúčastnili zástupcovia pre zahraničné záležitosti reformovaných cirkví Podkarpatska (Ukrajina), Sedmohradska (Rumunsko), Vojvodiny (Srbsko), Maďarska a Hornozemska (Slovensko), zodpovední za medzinárodné a ekumenické vzťahy. Fórum sa zameralo na prácu v oblasti vonkajších vzťahov v jednotlivých seniorátoch a na koordináciu vzťahov s medzinárodnými organizáciami a koordináciu maďarskej reformovanej prítomnosti.

Medzinárodné vzťahy Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku

Vzťahy s Maďarskom

Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku má väčšinu maďarsky hovoriacich zborov, sedem z deviatich seniorátov je maďarských, takže maďarská vláda našla na Slovensku strategického partnera na dosiahnutie vyššie uvedených cieľov a zapojila našu cirkev do systému podpory všetkých Maďarov. Vďaka tomu sa od roku 2017 uskutočnili tri veľké investície: Dom Timoteja v Komárne, synodálne centrum Csillagház v Rimavskej Sobote a Maďarské reformované centrum v Košiciach. Okrem týchto troch veľkých investícií sa od roku 2017 priebežne rekonštruovali a rekonštruujú stovky cirkevných budov (kostoly, fary, zborové domy), pričom rekonštrukcie pokračujú dodnes. Maďarská vláda nedávno vyhlásila aj tzv. program rozvoja materských škôl v Karpatskej kotline, na ktorom sa podieľala aj naša cirkev, a vďaka tomu sa v dvadsiatich štyroch maďarských zboroch začali zriaďovať reformované cirkevné materské školy, pričom vo väčšine prípadov boli nové materské školy a škôlky postavené tzv. investíciami na zelenej lúke.

Nemecký okrúhly stôl (Rounder Tisch Slovakia, Round Table Slovakia)

Nemecký okrúhly stôl je medzinárodné fórum cirkví, na ktorom sa predovšetkým protestantské cirkvi, cirkevné organizácie v Nemecku a RKC podieľajú na formulovaní dlhodobej strategickej spolupráce. Okrúhly stôl poskytuje našej cirkvi možnosť prezentovať budovanie cirkvi a misijnú činnosť, ktorá sa odohráva v jej lone, partnerským organizáciám v Nemecku, ktoré môžu dlhodobo podporovať oblasť konkrétneho zamerania. Príkladom je program na podporu renovácie cirkevných budov, ktorý realizuje GAW - Gustaw Adolf Werk -, alebo reformovaná rómska misia podporovaná HEKS - Swiss Church Aid. Po zmene režimu v roku 1989 sa dovtedy existujúce schémy zahraničnej pomoci, ktoré podporovali cirkevné zbory, inštitúcie a farárov RKC, stali oficiálnymi. Vedenie cirkvi sa snažilo tieto fondy koordinovať, ale v mnohých prípadoch o ich charaktere rozhodovali osobné kontakty duchovných, napr. osobné kontakty nadviazané počas ich štúdií v zahraničí alebo rodinné väzby. Príchod misijného farára Uwe Martina Schmidta z Nemecka do našej cirkvi znamenal veľkú zmenu vo vzťahoch s nemeckou cirkvou. Prvý nemecký okrúhly stôl sa uskutočnil v Komárne v roku 2013. Druhý nemecký okrúhly stôl sa uskutočnil v roku 2015, na ktorom sa zúčastnili biskup László Fazekas, generálny kurátor Vince Fekete, zástupca biskupa Róbert Géresi, hlavný synodný radca Sándor Molnár, právny poradca synody Dr. Lóránt Rákos, poradkyňa pre vzdelávanie Enikő Édes, vedúca rómskej misie Zsuzsanna Tóth, riaditeľka Ústredie diakonie Henrieta Ibos, predseda Firesz Miklós Kiss a poradca synody pre zahraničné záležitosti Attila Palcsó. Pri príležitosti nemeckého okrúhleho stola 2015 vyjadrili zúčastnené partnerské organizácie v Nemecku svoj úmysel čo najvýraznejšie a najvýznamnejšie podporovať aktivity RKC zamerané na budovanie viery a spoločenstva, misijné príležitosti, spoločenské podujatia a aktivity. Na základe toho boli rekonštrukcie cirkevných budov, stavebné úpravy a stavebné investície strategicky odsunuté do úzadia. Na druhej strane príspevok na aktivity a programy, ktoré realizuje generálna cirkev a jej organizácie, zostal pre RKC otvorený. V súlade so strategickou víziou nemeckého okrúhleho stola sa podporovalo doškoľovanie duchovných v nemecky hovoriacich oblastiach cirkvi, napr. účasť študentov, učiteľov cirkevných gymnázií a farárov na Kirchentagu v Nemecku, financovanie jazykového vzdelávania, rómskej misie, alebo aj programy a aktivity jednotlivých cirkevných organizácií, ako sú Ústredie diakonie, Firesz, Oddelenie cirkevnej hudby. GAW je fond na podporu projektov cirkevných stavieb, z ktorého sa podľa rozhodnutia

budú od roku 2017 podporovať najmä stavebné projekty v slovensky hovoriacich seniorátoch.

HEKS - Švajčiarska agentúra pre pomoc cirkvi

HEKS bola založená v roku 1946 Federáciou protestantských cirkví vo Švajčiarsku (FPCS). Ako organizácia pomoci švajčiarskych protestantských cirkví sa HEKS zaviazala rešpektovať dôstojnosť všetkých ľudí v súlade s kresťanskou evanjeliovou láskou. Rešpektovanie ľudskej dôstojnosti sa prejavuje aj vo všeobecných ľudských právach. Všetci ľudia by mali mať možnosť žiť dôstojne a v sociálnej, hospodárskej a politickej istote. Švajčiarske protestantské cirkvi (Schweizerischer Evangelischer Kirchenbund, SEK), združené vo Federácii švajčiarskych protestantských cirkví, spoločne udržiavajú Švajčiarsku nadáciu na pomoc cirkvám (HEKS) ako humanitárnu agentúru Federácie švajčiarskych protestantských cirkví. Aj vďaka svojim protestantským koreňom v kalvínskej viere si HEKS v priebehu storočí vytvorila veľmi úzke vzťahy so švajčiarskymi protestantskými cirkvami. V posledných rokoch HEKS podporovala najmä rómsku misijnú činnosť našej cirkvi, ale v posledných desaťročiach bola jej podpora veľmi rôznorodá, vrátane renovácie cirkevných budov, vzdelávania duchovných a diakonickej podpory.

GAW - Gustav Adolf Werk/ Nadácia Gustava Adolfa100 (Diasporawerk der Evangelischen Kirche in Deutschland)

Nadácia Gustava Adolfa bola založená v roku 1832 v Lipsku (Sasko). Pri príležitosti 200. výročia úmrtia švédskeho kráľa Gustava Adolfa II. bol superintendent z Lipska prof. D. Christian Großmann vyhlásil výzvu na podporu protestantov v diaspóre. Dnes Nadácia Gustava Adolfa spolupracuje s viac ako 40 partnerskými cirkvami v približne 35 krajinách Európy, Latinskej Ameriky a severnej Ázie, a každoročne podporuje 150 rôznych projektov. Naša cirkev je už mnoho desaťročí spojená s Nadáciou GAW, ktorá v minulosti podporovala najmä výstavbu a rekonštrukciu cirkevných budov. Od začiatku sa GAW prvýkrát zapojila do podpory Fondu pomoci, ktorý teraz funguje ako Všeobecný fond RKC. V posledných rokoch boli zbory slovensky hovoriacich seniorátoch podporované dotáciami GAW vo výške takmer dvadsaťpäťtisíc eur ročne vzhľadom na to, že zbory maďarsky hovoriacich seniorátoch dostávajú podporu od maďarskej vlády.

GZB - Holandská protestantská misijná organizácia

GZB bola založená v roku 1901 a je najväčšou protestantskou cirkvou v Holandsku z hľadiska počtu členov (2,1 milióna členov) a vznikla nástupníctvom troch bývalých protestantských cirkví: Holandskej reformovanej cirkvi, Reformované cirkvi Holandska a Luteránskej evanjelickej cirkvi Holandského kráľovstva. Podporná základňa GZB sa nachádza v zboroch bývalej Holandskej reformovanej cirkvi. Vedúci predstavitelia RKC a GZB sa prvýkrát stretli 20. októbra 2017 v Rimavskej sobote, kde GZB vyjadrila svoj záujem o rómsku misiu našej cirkvi. Toto prvé oficiálne stretnutie sa uskutočnilo najmä vďaka príhovoru holandskej humanitárnej organizácie Hulp Oost-Europa (HOE), vrátane pastora Alberta Heldoorna (zakladateľa HOE a oddaného a obetavého spolupracovníka, ktorý už desaťročia pomáha podporovať mnohé zbory našej cirkvi). GZB ponúkla vyslanie misijných pracovníkov do našej cirkvi s cieľom posilniť rómsku misiu. Na tento účel GZB od roku 2018 vyslala do Debrecína - kde študovali maďarčinu - holandský manželský pár, ktorý bude slúžiť v rómskej misii u nás. V záujme ďalšieho posilnenia rómskej misie prispelo vedenie RKC na návrh Zsuzsanny Tóthovej, koordinátorky projektu Rómska misia a HEKS, aj na výstavbu Centra rómskej misie. Na tento účel cirkev podporila cirkevný zbor v lokalite Vyšné Valice, a s podporou maďarskej vlády v roku 2018 odkúpila od miestnej samosprávy bývalú reformovanú školu, znárodnenú v rokoch socializmu. GZB ponúkla príspevok na rekonštrukciu nehnuteľnosti, budúceho rómskeho misijného centra, a na budúcu misijnú prácu v tomto centre. Po rekonštrukcii bola vybudovaná kancelária a zasadačka, a v prvej fáze bolo zrekonštruované aj vykurovanie a infraštruktúra.

RKC a cirkevné vzťahy s Južnou Kóreou

Vzťahy medzi Reformovanej kresťanskej cirkve na Slovensku a protestantskými cirkvami a zbormi v Južnej Kórei sa za posledné takmer dve desaťročia posilnili. A to aj napriek obrovskej vzdialenosti medzi našimi krajinami. Juhokórejské firmy v našom regióne intenzívne investovali - na Slovensku napríklad Kia, Samsung - čo viedlo k veľkému prílevu Juhokórejanov. Veľkú časť z nich tvoria riaditelia, majitelia, a odborníci firiem, z ktorých mnohí sú protestanti, v drvivej väčšine presbyteriánskeho (reformovaného) vierovyznania. To je jeden z dôvodov, prečo misionársky duchovný Park Sungkon, ktorý prišiel na Slovensko z Južnej Kórey v roku 2004, oslovil práve našu cirkev, ktorú vnímal ako sesterskú cirkev. Park Sungkon je predovšetkým duchovný juhokórejských zborov na Slovensku,

ale udržiava aj veľmi úzke kontakty s miestnym reformovaným zborom, prednášal aj na Reformovanej teologickej fakulte Univerzity J. Selyeho v Komárne a prispieva k misijnej práci rómskeho misionára, k práci s mládežou a deťmi, pravidelne sa zúčastňuje na letných táboroch a napriek jazykovým rozdielom účinne pracuje na bratskej spolupráci medzi slovenskými a maďarskými reformovanými zbormi a juhokórejskými zbormi s veľmi dobrými výsledkami. S pomocou Park Sungkona pravidelne prichádzajú misionári, študenti a dobrovoľníci z Južnej Kórey, aby svojou službou posilnili tunajšie zbory. Misijný tím Ammi Europe navštevuje zbory na Slovensku a v Českej republike, kde poskytuje hodnotné prezentácie, kultúrne programy a evanjelizáciu deťom a starším ľuďom v školách a cirkevných spoločenstvách (napr. v Komárne, v Chotíne, v Nových Zámkoch a v Bratislave). Medzi nedávne podujatia patrí návšteva biskupa Lászlóa Fazekasa v Južnej Kórei v roku 2015 a účasť zástupcu biskupa Jána Semjana a Attilu Palcsóa na konferencii Svetovej školy modlitby, ktorú založil farár NamSoo Choi na pozvanie farnosti KwangMyung „Kvety požehnaní“ v roku 2016. Okrem toho prebiehajú kontakty s rôznymi cirkevnými organizáciami, napr. vďaka tomu mal v júni 2019 v reformovanom kostole v Komárne koncert spevácky zbor Kórejskej federácie presbyteriánskych žien. V roku 2022 RKC zintenzívnila vzťahy s Kórejskou presbyteriánskou cirkvou, keďže udalosti na Ukrajine pritiahli pozornosť zahraničných cirkví a partnerských organizácií k službe našej cirkvi vojnovým utečencom. V septembri 2022 sa v juhokórejskom Changwone konalo 107. zasadnutie synody Presbyteriánskej cirkvi Kórey, na ktoré bola po prvýkrát oficiálne pozvaná aj naša cirkev, ktorú zastupoval Attila Palcsó, synodný radca pre zahraničné záležitosti. Na jeseň 2022 sa na pôde Reformovanej teologickej fakulty Univerzity J. Selyeho uskutočnilo 5. Hun-Hanské teologické fórum (medzinárodná vedecká konferencie), na ktorom sa zúčastnili kórejskí a maďarskí teológovia.

Vzťahy Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku so sesterskými cirkvami

Reformovaný dištrikt Királyhágómellék

Reformovaná kresťanská cirkev na Slovensku udržiava bratské vzťahy s Reformovaným dištriktom Királyhágómellék (Rumunsko), ktoré sa datujú od čias pôsobenia biskupov Gézu Erdélyiho a Lászlóa Tókésa. Obe dištrikty sú podobné z hľadiska počtu cirkevných zborov a členov cirkví. Ďalšou podobnosťou je, že obe cirkvi tvoria v drvivej väčšine maďarskí reformo-

vaní kresťania žijúci v národnostnej menšine. V posledných rokoch sa pravidelné cirkevné oblastné stretnutia konajú striedavo každý rok, niekedy v Maďarsku, a niekedy v Hornej Zemi. Sieť kontaktov sa rozšírila na seniorátnu úroveň, a existujú dokonca zbory, ktoré organizujú pravidelné stretnutia sesterstva.

Českobratrská cirkev evanjelická, Česká republika (Českobratrská cirkev evanjelická)

Skutočný vzťah medzi maďarskou reformovanou cirkvou a českými evanjelikmi sa začal, keď Tolerančný patent Jozefa II. z roku 1781 nepovolil reorganizáciu cirkvi, ktorá vychádzala z Confessio Bohemica, ale dal im možnosť praktizovať svoju vieru v rámci cirkvi apoštolského a helvétskeho vyznania. Výsledkom bolo, že do konca roku 1784 vznikli viac ako tisíc cirkevné zbory, ktoré sa riadili najmä kalvínskou reformáciou. Nemali duchovných a učiteľov, preto sa obrátili o pomoc na maďarskú reformovanú cirkev. Z Maďarska - hlavne z Debrecína a Sárospataku - odišli slúžiť do Čiech. Výsledkom bolo, že v rokoch 1782 až 1800 začalo v Čechách čoskoro pôsobiť takmer sto maďarských duchovných, ktorí všade budovali kostoly, fary, a školy a to aj vďaka kontaktom maďarských duchovných v zahraničí - švajčiarskych, holandských a maďarských. Po vzniku Československej republiky v roku 1918 vznikla Českobratrská cirkev evanjelická. Do roku 1928 bolo štyridsiatim maďarským farárom odopreté československé občianstvo. Najhlasnejším spojencom reformovanej cirkvi na Hornej Zemi v tejto veci bola Českobratrská cirkev evanjelická. Pravdepodobne to vyplýva z tradičných bratských vzťahov, ktoré okrem kolegiálnych vzťahov podporovala aj pomoc, ktorú v minulosti poskytovali maďarskí evanjelickí kňazi českým evanjelikom v 18. storočí, keďže po prijatí Tolerančného patentu maďarskí reformovaní farári reorganizovali zbory v Čechách. Bol to teda práve príchod maďarských duchovných, ktorý udržal protestantskú komunitu v južných Čechách. Dôkazom toho je záznam biskupa Gézu Antala z roku 1931, keď informuje o svojej účasti na oslavách v Brne, kde bol čestným hosťom. Socialistický režim nedovolil vzdelávanie maďarských reformovaných teológov v Maďarsku, preto sa to realizovalo v Prahe.

Luteránsky cirkevný obvod stredného Nemecka, Halle Reformovaný cirkevný obvod (Evanjelická cirkev v strednom Nemecku, Reformovaný cirkevný obvod)

Reformovaný cirkevný obvod Halle, do ktorého patrí Halle (Halle a der Saale), je najväčšie mesto v nemeckej spolkovej krajine Sasko-Anhaltsko. Reformovaná cirkev v Halle už desaťročia poskytuje podporu našim študentom, ktorí chcú pokračovať vo vysokoškolskom štúdiu v Nemecku. Okrem toho v roku 2017 navštívila našu cirkev delegácia niekoľkých pastorov z tohto seniorátu. Pri tejto príležitosti sa viacerí z nich ujali kazateľskej služby v rôznych zboroch, najmä v Komárňanskom senioráte, a navštívili rómske misijné aktivity zborov v Gemeri. Po ich návšteve ich zbory podporili rómsku misijnú činnosť príspevkom na zakúpenie služobného auta, a to vďaka účinnej intervencii seniorky Dr. Jutty Noetzel. V minulosti poskytli ubytovanie a štipendium jednému farárovi na dve semestry ročne na Univerzite Martina Luthera v Halle. Dňa 14. júla 2022 v Magdeburgu naša cirkev podpísala dohodu o spolupráci s Evanjelickým dištriktom stredného Nemecka, ktorá dáva možnosť rozšíriť doterajšie vzťahy a realizovať spoločné programy so sesterskými cirkvami.

Závěrečné slovo

Z Božej milosti žijeme a sme tu!

Už viac ako sto rokov žijeme tu, na našej rodnej zemi, v našich cirkevných zboroch napriek tomu, že štátna moc párkrát už pokúšala nás likvidovať. A predsa sme tu. To je samo o sebe svedectvom Božej dobroty a milosti voči nám. Ukazuje to tiež, že Pán života má s našim reformovaným spoločenstvom na Hornej Zemi svoje plány.

Bohu sa určite páči, aby sa jeho meno oslavovalo v maďarčine v našich maďarských dedinách a mestách, v slovenčine v našich slovenských dedinách a mestách, a to v rámci jednej cirkvi. Počas jedného storočia, ktoré máme za sebou, sme si ako ľudia, ako členovia cirkvi, mnohokrát všimli alebo poukázali na naše rozdiely. Z našej dvojjazyčnosti sme vytvárali napätie. V žiadnom prípade to nebolo pre našu cirkev dobré.

Keďže Boh má s nami plán a my prijímame našu súčasnú situáciu ako Božiu, mali by sme sa pokúsiť prežiť nasledujúcich sto rokov - ak nám náš Pán dá ešte toľko - trochu inak. Hľadať a prežívať výhody našej dvojjazyčnosti, ak nejaké sú. Ukázať svetu - a slovenskej spoločnosti - že kresťanské spoločenstvo sa dokáže povzniesť nad etnické, národnostné a jazykové rozdiely. Aby sme to dokázali, mali by sme sa lepšie spoznať a na princípe vzájomnosti aj lepšie prijať, pochopiť a milovať. Je to veľká a krásna úloha.

Dvadsiate storočie nás podrobilo ťažkej skúške. V týchto skúškach sme boli zdecimovaní. Utrpeli sme veľké straty. A keď sa pozrieme do minulosti, so spásnou milosťou nášho Boha vidíme tieto straty. Ale práve vďaka Božej milosti verím, že máme aj zajtrajšok! A mali by sme sa pripraviť na zajtrajšok, ako to patrí k životu skrytým v Pánovi. Je to vlastne živá nádej! Preto - so všetkými skúsenosťami, ktoré máme za sebou a ktoré nám dal tento zväzok - snívajme! Snívajme ako žalmista, ktorý vidí výšiny v priepasti, slobodu v zajatí a budúcnosť v minulosti!

„Keď Hospodin zmenil údel Siona, boli sme ako vo sne. Vtedy sme mali ústa plné smiechu a jazyk plesania. Vtedy sa medzi pohanmi hovorilo: „Hospodin urobil pre nich veľké veci!“ Hospodin urobil pre nás veľké veci, radovali sme sa. Zmeň náš údel, Hospodin, ako riečiská v Negeve! Tí, čo rozsievajú so slzami, budú zať s plesaním. S plačom vychádza ten, čo rozsieva semeno; s plesaním sa však vráti a donesie snopy” (Žalm 126). Nech tak sa stane! Amen.

O autoroch knihy

ThDr. **Éva Antala**, reformovaná duchovná cirkevného zboru Veľké Ludince, vedúca Väzenskej misie Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku.

Mgr. et Mgr. **Zsolt Buza**, PhD, reformovaný duchovný v cirkevnom zbore Bratislava, pedagóg, cirkevný historik.

Mgr. **Juraj Brecko**, reformovaný duchovný v Tušiciach, senior Ondavsko-hornádskeho seniorátu.

Mgr. **Ladislav Csoma**, reformovaný duchovný v cirkevnom zbore Drahňov, bývalý zástupca biskupa Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku, predseda Združenia maďarských reformovaných duchovných na Slovensku.

Mgr. et Mgr. **Tímea Czinke**, PhD, reformovaná duchovná v cirkevnom zbore Bátorové Kosihy, pedagogička, bývalá členka celoštátneho vedenia Združenia mladých reformovaných (Firesz).

Mgr. **Zsolt Czinke**, PhD, reformovaný duchovný v cirkevnom zbore Bátorové Kosihy, tajomník Teologického inštitútu J. Calvína, hlavný knihovník knižnice TIJC, bývalý člen celoštátneho vedenia Združenia mladých reformovaných (Firesz).

ThDr. **Géza Erdélyi**, reformovaný duchovný na dôchodku, emeritný biskup, bývalý biskup Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku, bývalý vedúci Katedry praktickej teológie Teologického inštitútu J. Calvína.

Mgr. **László Fazekas**, reformovaný duchovný v Komárne, emeritný biskup, bývalý biskup Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku, člen Správnej rady Teologického inštitútu J. Calvína.

Mgr. **Éva Fritz Beke**, PhD, redaktorka časopisu Kálvinista Szemle a Kalvínske hlasy.

Vilmos Galo, PhD, historik, pracovník Podunajského múzea v Komárne.

Mgr. **Mária Géciová**, učiteľka, levita, riaditeľka Re-Mi-Dia.

Mgr. **Róbert Géresi**, reformovaný duchovný v cirkevnom zbore Seňa, úradujúci biskup Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku, člen

Správnej rady Teologického inštitútu J. Calvína, bývalý predseda Združenia mladých reformovaných (Firesz).

Mgr. **Szilárd Haris**, PhD, duchovný Ústredia diakonie Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku.

Béla Harsányi, reformovaný duchovný.

Mgr. **Miklós Kiss**, reformovaný duchovný v cirkevnom zbore Strážne, predseda Združenia mladých reformovaných (Firesz).

Doc. ThDr. **Attila Lévai**, PhD, reformovaný duchovný v cirkevnom zbore Čičov a Klížska Nemá, riaditeľ Teologického inštitútu J. Calvína, docent Katedry historických vied Reformovanej teologickej fakulty Univerzity J. Selyeho, bývalý dekan, v súčasnosti prodekan fakulty.

Mgr. **Attila Palcsó**, PhD, reformovaný duchovný v cirkevnom zbore Chotín, poradca pre zahraničné záležitosti Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku.

PaedDr. **Attila Petheő**, PhD, historik, vedecký pracovník Katedry historických vied Reformovanej teologickej fakulty Univerzity J. Selyeho.

Ferenc Radvánszky, reformovaný duchovný Podkarpatskej reformovanej cirkvi, referent Podkarpatského výskumného ústavu Imre Narancsika.

Doc. ThDr. **Alfréd Somogyi**, PhD, reformovaný duchovný v cirkevnom zbore Opatovský Sokolec, člen Správnej rady Teologického inštitútu J. Calvína, docent Katedry historických vied Reformovanej teologickej fakulty Univerzity J. Selyeho, súčasný dekan fakulty.

Mgr. **Kinga Süll**, PhD, reformovaná duchovná, cirkevná hudobníčka, odborná asistentka Katedry systematiky a praktickej teológie Reformovanej teologickej fakulty Univerzity J. Selyeho.

Ibolya Szamborovszkyné Nagy, PhD, historička, docentka na Podkarpatskej maďarskej vysokej škole Ferenc Rákócziho II v Berehove, zakladajúca spolupredsedička Podkarpatského výskumného ústavu Imre Narancsika.

Mgr. **Jaroslav Széles**, reformovaný duchovný v slovenskom cirkevnom zbore v Košiciach.

Mgr. **Zsuzsanna Tóth**, PhD, vedúca Rómskej misie Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku.

Mgr. **Ferenc Tömösközi**, PhD, historik, odborný asistent na Katedre historických vied Reformovanej teologickej fakulty Univerzity J. Selyeho.